This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Slav 8461.65 (1907/08)

HARVARD COLLEGE LIBRARY

Bought with the income of
THE KELLER FUND

Bequeathed in Memory of
JASPER NEWTON KELLER
BETTY SCOTT HENSHAW KELLER
MARIAN MANDELL KELLER
RALPH HENSHAW KELLER
CARL TILDEN KELLER

VE RI TAS

C. pl. 11.

št. 400.

OMLADINA

GLASILO

NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA.

IV. letnik 1907/08.

Uredil **Albert Kramer.**

Ljubljana 1908.

Izdaja eksekutiva národno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika nasl.

Slav 8461.65 (1907/08)

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
SEP 23 1963

Vsebina

IV. letnika „Omladine".

Članki:

Stran
Alkohol in dijaštvo. — Ervin Murgel 70
IV. redni občni zbor „Prosvete" 107
Degeneracija in alkoholizem. — B. Žnidaršič 6
Dekliški krožek 26 P*)
Delovanje „Südmarke" 58
Dijaške kuhinje. — Ivan Stanonik 87
Dopis iz celjskih gimnazijskih krogov. — Radikalec 20 P
II. shod nar.-rad. dijaštva v Celju. — Albert Kramer 69
II. shod nar.-rad. dijaštva v Celju. Poročilo 101, 117, 138
Gibanje srbskega ženstva. — Savka dr. Subotića 35
Gmotno vprašanje slovenskega srednješolskega dijaštva. — Korotanski 1 P, 9 P
Kako se naj vzgoji čut za umetnost. — Strzygowski-Glonar 89, 123, 145
K duelnemu vprašanju. — Josip Pavlin 74
K finančnemu vprašanju „Družbe sv. Cirila in Metoda". — Oton Fettich-Frankheim 72
Manjšinski odsek „Adrije". — Ivan Lah 8
Mladoliberalke. — Slava 54 P
Narodna vzgoja. — Dr. Fran Ilešič 51
Narodna ali manjšinska šola. — F. Bělehradek 54
Narodno-radikalno dijaštvo in „Družba sv. Cirila in Metoda". — M. O. A. 49
Naše delo. — Quidam 25 P
Naše stališče napram dvobojnemu vprašanju. — Josip Pavlin 188
Nekaj besed o organizaciji naše šolske družbe. — M. O. A. 56
Nekaj misli o „Družbi sv. Cirila in Metoda". — Avgust Munda 21
Občni zbor „Društva slovenskih profesorjev". — V. M. Zalar 153
Ob začetku četrtega letnika 1
O organizaciji. — Dr. Mihajlo Rostohar 3, 17
Općenito stanje hrvatske akademske omladine. — Janko J. Benigar 39
Općenito stanje hrvatske akademske omladine. — Iv. Piškulić-Andrićev 75
O politični organizaciji dijaštva. Korotanski 163, 191
O veri in verstvu I., II. 154, 177
V. vsesokolski zlet v Pragi 35
Pismo mlademu prijatelju. — Dr. Henrik Tuma 154
Poljske šolske družbe. — Ivan Lah 91, 110
Potreba obrambnih društev na Slovenskem. — Avgust Munda 37
Pred novim parlamentom. — Albert Kramer 33

---

*) Številke s pristavljenim *P* značijo zaznamovano stran v „Prilogi".

Stran
Pregled profesorjev na Slovenskem. — Oton Fettich-Frankheim 23
Prva državna gimnazija v Ljubljani. — A. K. V. 133
Radikalizem. — Styriacus . . . . 33 P
Reforma naših srednjih šol. — Josip Breznik 185
Resolucije II. shoda narodno-radikalnega dijaštva 142
Srednješolska vzgoja. — Josip Breznik . . . . 17 P
Srednješolski izleti. — Josip Breznik . . . . 4 P
Statistika slovenskega visokošolskega dijaštva za 1906/07. — Oton Fettich-Frankheim 113
Suplentsko vprašanje in učiteljišča. — F. 4
Svobodna šola. — V. M. Zalar 169
V Celje! — Poziv eksekutive narodno-radikalnega dijaštva 85
Ženski licej. — Fran Kadunec 19

Listek:

Sodelovali so: Agneletto, Albrecht, Bobič, Breznik, Brunčko, Černič, I. M. Čok, Čok, Dežela, Fettich-Frankheim, Glonar, Hočevarjeva, dr. Ilešič, Jan, Jenko, Kadunec, Kavčič, Klepec, Kramer, Korun, Krivic, Lah, Lemež, Lipold, Mlinar, Mole, Mravljak, Munda, Murgel, Pavlin, Prekoršek, Prijatelj, Pučnik, pl. Purkyňova, Rajh, Reisman, Rekar, Ribnikar, dr. Rostohar, Savka dr. Subotića, Stanonik, Stibler, Strižič, Šemrov, Šlibar, Tavčar, Trampuž, Uratnik, Vajda, Vedernjak, Vrabl, Zalar, Zalokar, dr. Žerjav.

Slovensko dijaštvo 9, 10, 11, 24, 42, 78, 79, 80, 94, 114, 124, 147, 159, 160, 161, 180, 196, 197
  Eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva 42, 94, 147, 159
  „Adrija“ 9, 10, 43, 78, 125, 147, 148, 180, 193, 194
  „Slovenija“ 10, 79, 125, 148, 180, 194, 195
  „Tabor“ 42, 79, 148, 193
  „Prosveta“ 10, 24, 95, 115, 124, 180
  Celjski shod 77, 78, 93, 94, 114
  Druga akademična in ferijalna društva 43, 80, 126, 180

Slovansko dijaštvo 11, 12, 25, 44, 45, 126, 127, 162, 163, 196, 197, 198

Srednješolski vestnik 7 P, 27, 28, 12 P, 13 P, 96, 97, 22 P, 127, 27 P, 28 P, 29 P, 30 P, 31 P, 32 P, 163, 164, 183, 184, 35 P, 37 P, 38 P, 39 P, 40 P

Dijaško-socijalni vestnik . . . 128, 129, 148, 149, 165, 166, 167, 180, 181, 198, 199

Ženski vestnik . . . . 28, 29, 45, 46, 47, 97, 98, 23 P, 150

Književnost in umetnost 14, 15, 29, 30, 47, 81, 98, 99, 24 P, 129, 130, 131, 150, 151, 167, 168, 199, 200

Ljudska izobrazba . . . . 15, 30, 31, 47, 48, 13 P, 82, 99, 131, 152

Manjšinski vestnik 15, 16, 31, 32, 15 P, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 82, 83, 100, 24 P

Pesmi . . . . 5 P, 6 P, 7 P, 10 P, 11 P, 30 P, 31 P

Listnica uredništva . . . . 32, 16 P, 132, 152, 32 P, 40 P in na platnicah.

Del statističnih in informativnih notic ter polemika na platnicah.

OB ZAČETKU ČETRTEGA LETNIKA.

Nek svež, oživljajoč duh je zavel v zadnjem času v dijaških vrstah različnih avstrijskih narodnosti. Povsod vidimo nova gibanja, nove pokrete, ki rušijo v prah zastarele nazore, pa postavljajo nove ideale, ali zamenjavajo dosedanja sredstva, že obrabljena in ne več primerna duhu časa z novimi, da dosežejo svoje cilje.

Prodiranje in zmaga demokratične ideje je vdihnila tudi v dijaške vrste neko novo življenje, ki sili dijaka, da se intenzivneje kot do sedaj zanima za javna vprašanja, da se skrbnejše pripravlja za poznejše javno delovanje in da obrača večjo pozornost narodnoizobraževalnemu in narodnoobrambenemu delu. Iz dijaka-veseljaka vstaja povsod dijak-širitelj narodne zavednosti, narodne prosvete in omike.

Pri slovenskem dijaku se je začel ta preobrat že pred par leti, in danes ga vidimo, kako že posega dobro organiziran in pripravljen v slovensko javno življenje, kjer ruši v prah zastarele nazore in uveljavlja svoja načela. Danes je že gotovo, da se bo moralo ukloniti programu narodnoradikalnega dijaštva tudi ono slovensko dijaštvo, ki se je še do danes držalo zastarelih nazorov iz preteklega stoletja. Kdor pa bi še danes častil le Venero, Bakha in sabljo, vse drugo pa preziral in se norčeval iz vsega dijaškega izobraževalnega dela, ta bi bil kakor kak srednjeveški vitez v muzeju, katerega si človek včasih še rad ogleda, da se prepriča na lastne oči, kako neumne navade so kraljevale včasih . . .

Ni potrebno, da razpravljamo danes, ko stopa »Omladina«, glasilo narodnoradikalnega dijaštva, v četrti letnik, obširno o njenem programu. Saj je povsod dobro znan, ker ga nismo skrivali, marveč ga povsod širili in izvrševali. Da pa kljub temu spregovorimo k tej točki par besed, storimo to radi tega, ker se slika list od nekaterih strani kot političen, ki zapeljuje slovensko dijaštvo na razna, za dijaka škodljiva pota.

Kaj hočemo? Povzdigniti slovenskega dijaka duševno, nravno in gmotno. Trdno smo prepričani, da bo slovenski narod mogel kljubovati in se braniti proti mnogoštevilnim sovražnikom le, če bo imel za vodnike izobraženo, značajno in delavno inteligenco. To pa je možno doseči le potom vzgoje. Slovenskega dijaka, kot bodočega javnega delavca, hočemo navajati k intenzivnemu in mnogostranskemu učenju, da si pridobi onih duševnih zmožnosti in onega širokega obzorja, ki mu ga bo v poznejšem javnem delovanju neobhodno treba. Prva je šola, a poleg šole preostaja še vedno veliko časa za samoizobrazbo, ki naj izpolnjuje izobrazbo pridobljeno v šoli. Napeljujemo slovenskega dijaka k opazovanju javnega življenja in k proučavanju raznih aktualnih vprašanj. Neprestano ga navajamo k delu, ker le delo more množiti njegovo energijo, okrepiti njegovo voljo in utrditi njegov značaj. Navajamo pa tudi dijaka, da tam, kjer more, že sedaj poseza aktivno v javno narodno delo. Dijaštvo kot stan že lahko prevzame nekatere naloge v svojo oskrb. S tem se tudi dobro pripravlja za svoje poznejše delovanje. Širjenje izobrazbe in razno obrambeno delo izvršuje lahko vsak dijak.

Pri navajanju dijaštva k tem idealom imamo vedno pred očmi dijaka in one, ki imajo v rokah njegovo vzgojo. Vse, kar pospešuje dosego našega ideala priporočamo, kar pa ovira, grajamo in skušamo odpraviti. Ne proti profesorjem, marveč kjer se nam pokaže le količkaj dobre volje, roko v roki ž njimi hočemo delovati za povzdigo in napredek slovenskega dijaštva.

Naš boj je naperjen proti vsaki malomarnosti, postopanju in pijančevanju ter spolni razbrzdanosti. Vedno pa navajamo na delo in izpolnjevanja prevzetih dolžnosti. Značajen dijak s krepko voljo, veliko energijo ter obsežnim znanjem nam je vzor.

O podrobnem programu »Omladine« v četrtem letniku le par besedi! Predvsem ga hočemo znatno razširiti ter izpopolniti. Kot dijaški list bomo zasledovali predvsem gibanje slovenskega dijaštva, pa priobčevali tudi informativne članke o dijaštvu raznih slovanskih ter tujih narodov. Poleg raznih teoretičnih člankov, ki naj pomagajo naš program širiti in izpopolnjevati, ter poleg člankov, posvečenih dijaški umstveni izobrazbi in dijaškemu gmotnemu vprašanju, se hoče baviti »Omladina« v novem letniku zlasti z dijaškim zdravstvenim vprašanjem, katerega dosedaj še nismo posebej obravnavali. Baviti se hočemo intenzivno z alkoholnim vprašanjem, nikotinom, dijaškimi stanovanji, dijaškimi kuhinjami, na drugi strani pa s telovadbo, hribolaztvom, dijaškimi izleti itd.

Na novo vpeljemo tudi članke o ženskem vprašanju, pri katerem se hočemo ozirati zlasti na žensko šolstvo in žensko podrobno delo ter članke o učiteljskem vprašanju, s posebnim ozirom na izobrazbo učiteljev.

V oddelku za književnost in umetnost hočemo prinašati kakor dosedaj preglede raznih literatur, ocene novih knjig, poleg tega pa tudi preglede raznih revij ter seznam strokovnih literatur, kar je bila že dolgo gojena želja naših bralcev. Ljudski izobrazbi hočemo posvečevati isto pozornost kot dosedaj, temeljitejše pa se hočemo baviti z obrambenim delom, ker tega ne store oni faktorji, ki so v to poklicani.

Z veseljem do dela in svesti si uspehov začenjamo četrti letnik, ki naj nam vzgoji novih moči in pridobi novih prijateljev.

Uredništvo.

* * *

DR. MIHAJLO ROSTOHAR:

O ORGANIZACIJI.

Pravijo, da zdrav človeški instinkt vedno pred teorijo hiti. O organizaciji pač lahko trdimo, da je bolj iznajdba zdravega instinkta, kakor teoretično razmotrivajočega duha. To pravzaprav ni nič čudnega, zakaj zdrav življenski instinkt je nujen, nikdar ne more pričakati, da bi duh interesna vprašanja do dna premislil, ampak z neko neobhodnostjo prisili človeka k dejanju, ne da bi naprej znal, če se mu obnese. Ko pa zadene pravo, tedaj zadobe pridobitve take izkušnje svojo vrednost in trajnost. Prav tako je z organizacijo. V organizaciji je zadel človek izborno sredstvo za svojo samopomoč in napredek. — Kedaj in v kakšnih okoliščinah se je to zgodilo, tega pač nikdar ne bo mogoče natanko dognati, zakaj ko stopi človek v zgodovinsko dobo, ga najdemo že v organizacijah, ki so imele seveda bolj vojaški, monarhični značaj, primeren dobi surove sile. Pri kulturnih narodih starega veka pa nahajamo že organizacije, ki so služile interesom kulturnega napredka. Grki n. pr. so imeli organizirano izobrazbo (telesno in duševno), imeli so trgovska, pevska in godbena društva „οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται politične klube σύνοδοι, kjer so se razpravljala dnevna vprašanja. Niti srednji vek ni bil brez kulturnih organizacij, tako da lahko rečem; od davnih neznanih nam časov živi ideja organizacije s človeštvom naprej in se v socialnem življenju narodov in stanov vedno bolj in bolj uveljavlja, zakaj organizirano delo vedno zmaguje nad naporom neorganiziranih posameznikov; v življenju pa se računa z vspehi dela, ne s subjektivnim razpoloženjem fantastičnih solipsistov.

Socialne celote, kakeršne so n. pr. država, cerkev, armada, politične stranke, gospodarska, podporna, izobraževalna društva i. t. d. zaznamujemo z besedo »organizacija« zato, ker imajo v svojem bistvu veliko podobnost z ustrojem fizičnega organizma, s človeškim telesom; prav po »svoji podobi« je vstvaril človek organizacijo.

Karakteristični znak človeškega organizma je medsebojno razmerje posameznih organov v izvrševanju svojih funkcij po principu delitve dela in njih podrejenost volji centralnega organa, — možganov, ki reprezentirajo vodstvo ali vlado fizične organizacije. Socialni organizem ali »organizacija« je tudi celota večih poedincev. Njegovo bistvo obstoji v razmerju poedinca do celote in celote do poedinca; to razmerje pa se izraža v medsebojnih dolžnostih in pravicah. Vsaka organizacija ima vodstvo ali vlado, brez katere si ne moremo misliti organizacije. Vlada je po svoji obliki lahko različna, a v bistvu je vedno ista.

Med odborom društva in vlado ni bistvenega razločka. Vendar je treba v več ozirih razločevati med fizičnim in socialnim organizmom. Oni je produkt naravne neobhodnosti, ta pa umeten stvor človeške volje; organi nimajo lastnega duševnega življenja, poedinci organizacije je imajo. Povdariti je treba dejstvo, da organizacija ni sama sebi namen, ampak je »socialno«

sredstvo v dosego smotrov. Čim vzvišenejši je smoter, tim večjega pomena je organizacija. Organizacija brez smotra pa je nesmisel.

Za uresničenje smotrov ima človek samo eno direktno sredstvo na razpolago — t. j. delo. Ako se delo organizira tako, da ga poedinci izvršujejo po zgoraj označenem principu, tedaj je zasnovana organizacija sposobna doseči svoj smoter.

Bližji smoter organizacije je torej ta, da smoter ojači po načinu organske vzajemnosti učinek človeških sil in zagotovi dosego smotra. Da se v organizaciji delo izvršuje ekonomsko in z večjo tehniko kakor sicer, omenimo le mimogrede. — Ako je organizacija socijalno sredstvo v dosego smotrov in sicer sredstvo, katero zamore vstvariti človeška volja, tedaj nastane vprašanje praktične vrednosti: pod katerimi pogóji more organizacija postati, obstati in napredovati.

Ker je organizacija celota poedincev, ki imajo individuelno mišljenje, čustvovanje in voljo, tedaj je prvi pogoj vsake organizacije, da se poedinci skupnega smotra zavedajo: vsak poedinec mora vedeti, kaj hoče. Iz tega spoznanja izhaja interes za organizacijo. Skupni smoter je torej glavni pogoj za postanek organizacije. Poleg tega pridejo v poštev še druge okolnosti n. pr. krajevne razmere, gmotna sredstva, javno mnenje i. t. d., o čemur pa na tem mestu ne bom podrobno razpravljal.

Ko je organizacija zasnovana, je treba, da vstrajno deluje; zakaj z delom, v katerem obstoji njeno življenje, dosega svoje smotre. To pa zavisi od duševne kvalitete poedincev, vzlasti od njihove energije, ki vodi od spoznanja potrebnega in koristnega do dela. Da toliko organizacij propade ali vsaj ne prospeva, je največ vzrok pomanjkanje energije pri poedincih. To lahko vidimo v naših narodnih organizacijah, kjer se trudijo samo nekateri, dokler duševno in telesno popolnoma ne opešajo, velika večina pa je brezdelna in se okorišča z delom drugih. Kakšne vpehe bi Slovenci na narodnem polju lahko dosegli, če bi vsa ta društva, kar jih imamo, vzorno delovala!

(Konec prih.)

* * *

F.:

SUPLENTSKO VPRAŠANJE IN UČITELJIŠČA.

Vedno bolj se bliža in grozi čas suplentske bede in s tem stopa v ospredje vprašanje o nameščenju akademično naobraženih profesorjev na učiteljiščih. To vprašanje se je že razmotrivalo od raznih strani.

Povdarjala se je socijalna krivica, da meščanski učitelj s štirimi letniki strokovne šole doseže isto socijalno stopnjo in isti naslov kakor akademik, ki je dovršil celo srednjo šolo in vseučilišče z mnogimi materijelnimi in duševnimi žrtvami. Povdarjala se je materijelna krivica, da se pri imenovanju bivšemu učitelju vštejejo prejšnja na ljudski in meščanski šoli ali na vadnici odslužena leta, akademiku pa suplentska leta le po izpitu in še ta ne vsa. Opozarjalo se je tudi na to, da se z imenovanjem ljudskošolskih učiteljev s pomanjkljivo strokovno izobrazbo za profesorje na učiteljišča nekako zniža lindina (nivó) učiteljišč ter da se končno škoduje najbolj ljudski in meščanski šoli, če se ji odvzame njene najboljše učne moči. (Sicer pa niso vedno ravno najboljši učitelji imenovani za profesorje!) Vkljub vsemu temu se ponavljajo slučaji, da se vadniškemu učitelju daje prednost pred celo vrsto prosilcev z akademično izobrazbo. Odločujoči krogi se pri tem radi sklicujejo na stvarne razloge, zlasti na sledeča dva: 1. Ljudskošolski učitelji so metodiško izšolani, kar navadno manjka akademikom. 2. Bivši vadniški učitelji so zelo marljivi v izvrševanju svojih dolžnosti, če postanejo glavni učitelji in profesorji na učiteljiščih, mnogo marljivejši, nego njihovi akademični kolegi, ki se mnogokrat ne morejo vživeti v ustroj ljudske šole in se ne znajo akomodirati delu na učiteljišču, katero smatrajo za manj častno in skoro nevredno svojih akademičnih študij. Ako hočemo prodreti z načelno zahtevo, da profesor na učiteljišču bodi edino le akademik, potem moramo pred vsem ovreči ta dva stvarna in na videz upravičena razloga.

Res je, da absolventom univerze manjka ona metodiška rutina, s katero razpolaga ljudskošolski učitelj. Toda ta primanjkljaj se vsekako lažje popravi, nego se dá ozko strokovno obzorje ljudskošolskega učitelja razširiti tako, kakor je to potrebno za učiteljišče, ki pošilja svoje dijake naravnost v življenje in jim torej mora nuditi zaokroženo naobrazbo v vsakem predmetu. Malokateremu bivšemu vadniškemu učitelju se — vkljub vsej marljivosti — posreči popolnoma zamašiti vrzeli v njegovi znanstveni naobrazbi. To najbolj čutijo učiteljiščniki sami in imajo splošno rajši profesorje z akademičnimi študijami. Bivši vseučiliščnik imponira s svojim znanstvenim obzorjem, a tudi s svojim osebnim nastopom, ker vé z dijaki drugače ravnati in jim pušča več prostosti nego bivši ljudskošolski učitelj. Če ima le nekoliko dobre volje, prilasti si akademik v najkrajšem času toliko metodike in pedagogike, da nadkriljuje vsakega ljudskošolskega učitelja. To sijajno dokazuje naše pedagoško slovstvo: kdor bere »Popotnika« ali knjige »Slovenske Šolske Matice«, kmalu spozna, da so voditelji v metodiki in pedagogiki ravno akademično izobraženi šolniki: dr. Bezjak, Bežek, Hauptmann, dr. Ilešič, dr. Potočnik, Schreiner, dr. Tominšek i. dr. Poleg teh najdemo tudi dobro zastopane nekatere ljudskošolske in vadniške učitelje, ki so ostali zvesti svojemu pravemu poklicu: Nerat, Přibil i. t. d. Zelo redko pa se med pedagoškimi pisatelji nahajajo imena onih učiteljiščnih profesorjev, ki so se iz ljudske šole povzpeli na profesorsko stolico! Pomanjkanje metodiške rutine torej ni dovolj vzroka, da bi se zapostavljali akademiki.

Več upravičenosti bi imel drugi ugovor, če bi bil popolnoma resničen in absolutno veljaven. Že zgoraj navedena imena akademikov, ki vsi uspešno delujejo na učiteljiščih (razun dr. Tominška), kažejo, da je le krivično generaliziranje, če se trdi, da so akademiki manj marljivi. Žalibog, pa so res nekateri posamezniki, ki so v pomanjkanju ugodnejše službe na gimnaziji ali realki in le zaradi ljubega kruha sprejeli službo na učiteljišču. Potem seveda opravljajo to službo zlovoljno in niti ne skušajo spoznati dolžnosti tega delokroga in načina njih izpolnjevanja. Ti so največji škodljivci ne le svojih osebnih, ampak tudi skupnih stanovskih interesov vseh profesorskih kandidatov.

To se mora zboljšati. Filozofi se naj že za časa svojih vseučiliških študij zanimajo za metodiko, v počitnicah naj večkrat prisostvujejo pouku svojih znancev ljudskošolskih učiteljev. Ko so dovršili, naj se potegujejo za službe na učiteljiščih, naj tam vestno in marljivo izpolnjujejo vse svoje dolžnosti ter naj temeljito preštudirajo ljudskošolsko metodiko, če tudi niso radi na učiteljišču in mu nameravajo o prvi priliki pokazati hrbet. Z natančnim izvrševanjem svojega poklica na učiteljišču vsak najbolj koristi samemu sebi. Če potem, ko je spoznal ustroj ljudske šole, prestopi iz učiteljišča na srednjo šolo, bo zboljšal metodiko srednje šole in olajšal dijakom težaven prehod iz ljudske v srednjo šolo. Končno bodo akademiki z vestnim opravljanjem svojih dolžnosti na učiteljiščih ovrgli izgovor odločujočih krogov, da niso dovolj marljivi ter bodo s tem ohranili akademikom marsikatero mesto, katero bi za nemarljivim in površnim akademikom gotovo dobil marljivejši vadniški učitelj. Potem ljudskošolski učitelji ne bodo več izpodjedali kruha akademično izobraženim kandidatom.

* * *

B. ŽNIDARŠIČ:

DEGENERACIJA IN ALKOHOLIZEM.

Najmlajša generacija našega razumništva se razmeroma precej zanima za socijalno vprašanje, toda zelo malo ljudi poznam, kateri so spoznali tesno in nerazdružljivo zvezo socijalnega vprašanja z vprašanjem degeneracije in regeneracije. Moderna veda je določila tudi človeku stališče v prirodi in pokazala, da človek zunaj prirode nima česa delati, še več, pokazala je, da so predsodki, po katerih se nahaja človek v izjemnem položaju v prirodi, ali celo »nad prirodo«, imeli zelo pogubne posledice za človeka — v degeneraciji. V degeneraciji vidim vzrok vsakega zla. Degeneracije ne moremo nikakor ločiti od demoralizacije, prva je vzrok, druga je posledica. V demoralizaciji pa vidim vse vzroke socijalnega zla. Z regeneracijo bi bilo torej že eo ipso rešeno socijalno vprašanje. To je teorija. V praksi hitro spoznamo, da je delo regeneracije zelo težavno, če ni združeno z probujanjem socijalne zavesti in z neposrednimi pridobitvami na socijalnem polju. Še bolj neracijonalno pa je po mojem mnenju delovanje na socijalnem polju, ne da bi se ozirali na vprašanje degeneracije, ker se brez istega nikoli ne bo privedlo teorije v prakso.

Ne morem sedaj razlagati, kaj je degeneracija, po katerih simptomih jo spoznamo, katere vzroke ima in kako se nam je treba boriti proti nji. Opozoriti hočem samo na važnost študija tega predmeta. Človek kot del prirode je zdrav in močan, dokler se nahaja v od prirode določenih ugodnih razmerah diete. Pod dieto razumemo vse, kar neposredno vpliva na zdravje posameznika, torej: hrana, pijača, zrak, temperatura, pranje in kopanje, obleka itd. Nauk o tem, katera dieta je za človeka prirodna in ugodna, imenujemo dietetiko. Do sedaj imajo znanstveno dietetiko samo pristaši naravnega načina zdravenja. (Prvo znanstveno dietetiko je spisal Schlickeysen.) Slovenske medicince opozarjam na žalostno dejstvo, da na nobeni avstrijski univerzi ni stolice za naravni način zdravenja (Naturheilverfahren, na Nemškem je več stolic za to znanost) in povdarjam, da si vsak napreden in vesten medicinec mora skušati spopolniti znanje s študijami istega. (Pythagoras, Rousseau, Priessnitz, Schroth, prof. Graham, dr. K. Hahn, Louis Huhne, Platen, Bilz, dr. Bilfinger, dr. Lahmann, Haygh itd.) Vsaka bolezen ima svoj vzrok, nikdo ne zboli slučajno. Civilizovani človek bi moral biti vsaj tako zdrav, kakor je vsaka žival; večja prirodna inteligenca bi morala zdravju sama pomagati. In to je tudi ideal, h kateremu stremi človeštvo, ker degeneracija ni še tako napredovala, da bi človeštvo moralo obupati. Degeneracija uniči vsako leto milijone ljudi, toda praksa je že pokazala, da se človek lahko vspešno bori proti nji. Ker se v »Omladini« ne moremo baviti z vsemi vprašanji dietetike, se hočemo omejiti na najvažnejše — na vprašanje alkoholizma.

Vse avtoritete se strinjajo v tem, da je glavni vzrok današnje degeneracije civiliziranih narodov alkoholizem. Vsled alkoholizma trpi tudi slovensko ljudstvo veliko. Na Kranjskem se plača več davka za žganje kot za zemljišča. Skušal bom dokazati, kateri predsodki najbolj vzdržujejo alkoholizem in kako se imamo boriti proti tem predsodkom.

Slovenski razumnik rad povdarja svoje naprednjaštvo in svojo svobodomiselnost, toda v dejanjih se prav malo loči od klerikalnega Slovenca. Kar se tiče protialkoholnega gibanja, so pokazali nekateri slovenski klerikalci, da razumejo bolje, kje je treba začeti z napredkom: reformirati nam je treba najprej naše vsakdanje življenje, ker od vsakdanjega življenja je odvisna morala in vse zmožnosti v praksi. Kulturni napredek je povzročil, da danes najširše mase hitro zvedo za vsako pridobitev znanosti, posebno za pridobitve, ki imajo veljavo v praktični vporabi, naše razumništvo pa je še daleč za tem, da bi pri vsem teoretičnem filozofiranju spoznalo, kakšne pridobitve moderne vede se dajo z vspehom in koristijo praktično izvajati.

Največ nam škoduje v tem oziru idealizem, ki nam ga je vzgojilo naše srednješolstvo. Ljudje se potapljajo v morju idealne navdušenosti in pozabijo, da je treba skrbeti tudi za to, kaj jemo in kaj pijemo. Moderna veda pa vsak dan jasneje govori, da so te »malenkosti« največje važnosti. V idealni navdušenosti kričimo po kulturnih potrebah med tem, ko izdamo na Avstrijskem vsako leto za kulturno potrebo — alkohol poldrugo miljardo kron, od tega 20 miljonov na Kranjskem. Kaj bi se za ta denar dalo vse narediti? Koliko slovenskih šol, od ljudskih do univerze? In koliko bolj zdravo bi bilo ljudstvo, če bi popilo vsako leto za poldrugo miljardo kron manj strupa.

Prepričan sem, da marsikateri slovenski razumnik neha zasmehovati antialkoholično gibanje, ko premisli in spozna, kake neprecenljive važnosti so ravno te »malenkosti« v vsakdanjem življenju, in začne študirati to vprašanje z trdno voljo, da bo izvajal v praksi dosledno zaključke, do katerih pride v svojih študijah alkoholizma.

Namen tega članka, h kateremu treba še precej komentarja in izpolnitve, je bil vzbuditi samo zanimanje za vprašanje degeneracije in alkoholizma. Sledili pa bodo članki, ki se tičejo stvari same v podrobnosti.

* * *

IVAN LAH:

MANJŠINSKI ODSEK „ADRIJE“.

V akademičnem društvu »Adrija« v Pragi se je osnoval »manjšinski odsek.« Namen tega odseka je, proučavati sistem in delovanje različnih narodnih šolskih in obrambnih društev ter koristne institucije, ki pomagajo drugod krepiti narodni živelj, prilagoditi jih našim razmeram in kolikor mogoče presaditi na slovenska tla. Manjšinskemu odseku je odprto veliko polje dela. »Adrija« se je mogla z največjimi nadami na uspeh lotiti tega dela, kajti Praga je v tem oziru za naše dijaštvo najboljša šola. Vsa češka narodna in obrambna društva: »Matica Šolska«, »Narodna Jednota Pošumavska« in »N. J. Severočeška« imajo svoje »akademične odbore«, ki so društvom predvsem v moralno podporo in agitačni element.

Oživotvorjenje »manjšinskega odseka« je zlasti pospešila splošna stagnacija na polju našega manjšinskega dela. Posebno o »Družbi sv. Cirila in Metoda« je odkril zadnji čas pereče nedostatke. Konflikt s »Prosveto«, nedostatki, ki so jih odkrili »Omladina«, »Naš list« in »Naši Zapiski« pričajo jasno o tem. Narodno društvo je kraj dela, tja nas ne sme vabiti hrepenenje po zaslugah, voditi nas mora zavest dolžnosti: »Kar more, to mož je storiti dolžan.« In ni bilo edino pomanjkanje te zavesti krivo našega splošnega nazadovanja. Pri boju se ne gre samo za silo, gre se tudi — in lahko rečem da v prvi vrsti — za taktiko. Tega dosedaj pri nas nismo skoro prav nič upoštevali in ravno v tem oziru se moremo od Čehov mnogo naučiti.

Dve nalogi treba rešiti pri našem manjšinskem obrambnem delu: 1. treba dobiti kolikor mogoče dosti obrambnih sredstev in 2. ta sredstva prav in uspešno porabiti. Obojega smo dosedaj pogrešali. Naša »Družba sv. Cirila in Metoda« še daleko ni uporabila vseh onih virov, ki donašajo obrambnim društvom drugih narodov leto za letom lepe tisočake. Če kje, je pri nas potrebno izrabiti vsa ona sredstva, ki so se drugod izkazala kot plodonosna. — Drugo vprašanje pa je: kako prav vporabiti one tisoče, ki jih z žrtvami skupaj spravlja nebogati slovenski narod. Tu je treba razumnosti, da se ne vrže denar proč, ampak, da se porabi tako, da donaša čim večje koristi. — Naloga »manjšinskega odseka« leži torej v rešitvi teh dveh vprašanj. V ta namen se je lotil odsek najprej proučavanja slovanskih obrambnih društev (predvsem čeških in poljskih), njih narodnih razmer, organizacij, šolstva itd. Imel je predvsem pred očmi 1. način, kako si množe ti narodi svoj obrambni kapital in 2. taktiko, kako se deluje in s kakimi uspehi. Oboje bodo spremljali statistični podatki, ki bodo kazali, koliko in vsled česa so društva napredovala, in kaj jim je pripomoglo do uspehov. V istem smislu hoče proučiti odsek tudi delovanje in napredovanje nam sovražnih tujih društev, predvsem onih, kojih delovanje je naperjeno proti Slovencem in hoče proučiti, zakaj in koliko so ta društva napredovala in zakaj je naša šolska »Družba« v primeri ž njimi tako daleč zaostala. S tem se bo odsek dotaknil narodnega življenja sploh in pokazal rane, ki jih je treba ozdraviti, ker le zdrav, energičen narod more uspešno biti tako intenziven narodni boj, kakor ga moramo mi. Vsa sila mora ležati v dobri organizaciji, ki pa ne sme biti le za parado, ampak mora odgovarjati svojemu namenu.

»Manjšinski odsek« je stopil v zvezo s češkimi in poljskimi obrambnimi društvi in se je z vso resnostjo lotil svojega dela. Svoje rezultate misli objaviti v posebni brošuri, ki naj poda jasno sliko naših in drugih razmer na polju narodnega obrambnega dela. To naj pomore v to, da nam postane naša »Družba sv. Cirila in Metoda« v resnici to, kar bi nam morala biti. Vsled posredovanja »manjšinskega odseka« je društvo »Adrija« obiskalo prostore češke »Šolske Matice«. Ravnatelj g. Bělehradek je razkazal obsežno pisarno, v kateri dela 16 uradnikov in nam je v predavanju načrtal način in smer delovanja »Šolske Matice«. Ta obisk je mogel dati »manjšinskemu odseku« navdušenja, da temeljito izvrši svojo nalogo. Upamo, da rezultati ne ostanejo samo na papirju, ampak da bodo dali impulz k resni in koreniti reformi našega manjšinskega dela.

* * *

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

»Adrija« v Pragi je imela dné 2. t. m. svoj 1. redni občni zbor za letni tečaj 1907. Iz odborovega poročila posnemamo, da je imelo društvo v minulem semestru 40 članov — 31 rednih in 9 izrednih. Kot najvažnejši dogodek je smatrati sklenjeno bratsko zvezo s »Slovenijo« in »Taborom«, dalje imenovanje dr. Žerjava častnim članom in podelitev subvencije mestnega sveta praškega. Društveno delo je bilo porazdeljeno v klubih in odsekih: manjšinski in podporni odsek ter izobraževalni klub. O njihovih akcijah smo svoječasno poročali. Upati je, da tudi letni semester v agilnosti ne bo zastajal za minulim. Volitve v odbor so se vršile tako-le: cand. iur. Lipold Fran, predsednik: cand. phil. Zalar V. M., podpredsednik; stud. iur. Brunčko Lev, tajnik; stud. iur. Orožen Milan, blagajnik; stud. iur. Šemrov Fran, knjižničar; stud. iur. Klepec Josip, časnikar; stud. iur. Veble Andrej, gospodar. Namestnika sta stud. iur. Domicelj Ivan ter stud. techn. Brinšek Stanislav, preglednika pa cand. phil. Lah Ivan in stud. iur. Wieser Josip. *V. M. Z.*

Izobraževalno delo v »Adriji«. V zadnjem času so se v izobraževalnem klubu vršila sledeča predavanja: tov. Lah: Nietsche in Tolstoj; —: Uvod v zgodovino »Adrije«; —: češka literatura; —: paralela slovenske in češke preteklosti; tov. Brunčko: Hus in češka ideja; tov. Zalar: sodobno češko dijaštvo; —: alkoholizem z etičnega stališča. Poleg tega se je priredilo sedem poučnih izletov v različne praške zavode.

Tovariši, ki žele II. semester študirati v Pragi, naj se obrnejo po eventuelna pojasnila na »Adrijo«, Praga, II., Spálená ul. 20.

»Slovenija« namerava prirediti v binkoštnih praznikih izlet v Prago, kjer si hočejo ogledati njeni člani razna češka obrambena in prosvetna društva.

»Prosveta« ustanovi še tekom velikonočnih počitnic svojo XIX. javno ljudsko knjižnico v Tržiču na Gorenjskem. Osrednji odbor hoče odslej obračati vso svojo pozornost na kočevski okraj, kjer ustanovi prvo knjižnico v Dragi. Na Koroškem je prevzela »Prosveta« v svojo last in upravo ljudsko knjižnico v Rožeku, katero so ustanovili lansko leto narodno-radikalni abiturijenti iz Ljubljane. O delovanju podravske in celjske podružnice »Prosvete« poročamo prihodnjič.

»Prosveta« prosi vse one tovariše, ki obljubljenih knjig še niso poslali, da store to v najkrajšem času.

»Prosveta« ustanovi nove podružnice na Gorenjskem in Koroškem. Glede koroških podružnic se je vršil na Dunaju sestanek članov »Prosvete« in »Gorotana«, na katerem se je razpravljalo o delitvi delokroga in medsebojnem podpiranju obeh društev.

»Prosveta« izreka tem potom šmartinskim narodnim društvom in šmartinskim narodnim damam iskreno zahvalo za trud, ki so ga imeli s prireditvijo veselic v prid »Prosvetini« knjižnici v Šmartnem.

Podporno društvo za slov. visokošolce v Pragi je imenovalo vseučilišnega profesorja dr. K. Chodounskega svojim častnim članom.

Dijaška prenočišča. Med češkimi dijaki so zelo razširjena počitniška potovanja, katere pospešuje »Klub českych turistů« s tem, da jim preskrbuje brezplačna prenočišča. Lansko leto je bilo na Češkem, Moravskem in v Šleziji 209 takih dijaških prenočišč, katerih seznam se je razdelil pred počitnicami v 12.000 izvodih med dijake. Teh prenočišč se je posluževalo lansko leto 6592 dijakov. Da je mogel preskrbeti »Klub českych turistů« toliko brezplačnih prenočišč, se ima zahvaliti v glavni meri velikemu številu podpornikov, med katerimi se nahajajo tudi razna šolska oblastva, kar spričuje, da tudi ona upoštevajo veliki pomen počitniških potovanj, na katerih si dijak razširi svoje obzorje, spozna češko zemljo in češko ljudstvo, ter se v prosti naravi oddahne od zaduhlih šolskih dvoran. Klub so podpirali med drugimi naučno ministrstvo, deželni šolski sveti na Češkem, Moravskem in Šleskem, krajni šolski sveti, profesorski zbori, učiteljstvo, praški občinski svet itd. — Pri nas se je dosedaj v tem pogledu storilo prav malo. V najnovejšem času je vzel tozadevno akcijo v roke »českoslov. akad. planinski krožek v Pragi«, čegar odsek za dijaška prenočišča razpošilja pravkar oklice na razne prijatelje mladine, gostilničarje, hotelirje in slovenske občinske zastope, da naj bi pospeševali po svojih močeh akcijo za dijaška prenočišča, s katerimi se tudi slovenskemu dijaku olajša potovanje v počitnicah. Opozarjamo dijaštvo, da posreduje v ta namen pri svojih znancih in deluje na to, da se ustanove v vseh večjih, zlasti pa obmejnih krajih dijaška prenočišča. Natančnejše informacije v tej stvari daje: »Češko-slov. akad. planinski krožek«, Praga, Kralj. Vinogradi, Šafařikova ulica 7.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Hrvatsko napredno dijaštvo. Odkar se je otresel hrvatski narod madjaronskega varuštva in je nastopila zanj svobodnejša doba, je stopilo tudi v hrvatsko dijaštvo neko novo življenje, ki stremi za tem, da se začne zavedati hrvatski dijak samega sebe in svojih dolžnosti, ki jih ima napram svojemu narodu. V brošuri »Nova doba u Hrvatskoj i hrvatska napredna omladina«, ki je izšla lansko leto po porazu Madjaronov pri volitvah v hrvatski sabor in o kateri smo svoj čas že poročali, je podalo hrvatsko moderno dijaštvo svoje temeljne nazore. Meseca decembra lanskega leta pa se je vršilo v Zagrebu veliko zborovanje naprednega dijaštva, na katerem je govoril med drugimi tudi vseučiliščni profesor dr. Gjuro Šurmin, čegar govor je napravil na zbrano dijaštvo največji vtis. Začetkom letošnjega leta pa je izšla prva številka glasila naprednega hrvatskega dijaštva: »Hrvatski Djak«. Program »Hrvatskega Djaka« je sličen programu »Omladine«: »dignuti hrvatskog djaka intelektualno, moralno i materijelno i učiniti ga naprednim i slobodnim individuom«. Delati hoče nato, da si ustvari hrvatski dijak svetovni nazor, ki temelji na empirični znanosti, ter se otrese raznih dogmatskih naziranj. Zato hoče odvračati hrvatske srednješolce od raznih kongregacij ter cerkvenih pobožnosti in delati na to, da se osvobodijo razni dijaški konvikti, internati in drugi slični zavodi duhovniškega nadzorstva. V splošnem stoji na stališču ločitve cerkve od države. Dalje hoče buditi v hrvatskem dijaštvu zavest, da ima vsak dijak napram svojemu narodu gotove dolžnosti in ga hoče zato navajati k širjenju ljudske izobrazbe. Napram raznim političnim strankam naglaša, da bodi dijak politično svoboden in ne pripadaj nobeni stranki. — Zanimivo je, da ignorira velik del hrvatskega strankarskega časopisja »Hrvatskega Djaka« na isti način, kot je ignoriralo svoj čas slovensko časopisje »Omladino«. »Hrvatski Djak« pristavlja k temu, da delajo to radi tega, ker »nerado gledaju pokrete mladjih, koji znače nešto novo, promicanje napred« in ker si niso v svesti, da imajo napram dijaštvu kot bodoči inteligenci, kakih socijalnih dolžnosti. — »Hrvatski Djak« pomenja za hrvatko napredno dijaštvo velik korak naprej, ker šele sedaj je odprta njihovim idejam pot med najširše kroge hrvatskega dijaštva. Pa tudi za slovensko narodno radikalno dijaštvo pomenja »Hrvatski Djak« veliko pridobitev, ker je dobilo v njem krepkega sobojevnika in prijatelja. Svojim tovarišem toplo priporočamo novo hrvatsko napredno dijaško glasilo, ki prinaša izborne članke in je jako dobro urejevano. »Hrvatski Djak« izhaja vsak mesec enkrat in stane za celo leto 5 K. Upravništvo je v rokah Martina Duića, Zagreb, Kukovičeva ulica 8/a.

Bolgarsko dijaštvo. V zadnjem času se zopet pogosteje čita po časopisih o političnem delovanju bolgarskega dijaštva, ki se je v najnovejšem času udeležilo menda tudi umora ministrskega predsednika Petkova, ki je zaprl lansko leto sofijsko vseučilišče in odpustil vseučiliščne profesorje. Bolgarski dijaki so v veliki večini sinovi delavskih, kmečkih in obrtniških starišev, katerih gmoten položaj je naravnost obupen in v katerih zato vedno tlijo revolucionarne ideje. Kakor oče, tak je tudi njegov sin dijak, ki se živahno udeležuje, kakor na Bolgarskem vsa inteligenca, političnega življenja in stoji kot tak na skrajni levici. Večina bolgarskega dijaštva pripada socijalni demokraški struji. K temu jih je privedlo slabo gmotno stanje njihovih roditeljev, vzgled ruske revolucijonarne inteligence in bogata bolgarska socijalistična literatura. Glavni cilj bolgarskega dijaka je, probujanje najširših delavskih in narodnih slojev in kot tak ne pozna niti duela, niti pijančevanja ali seksualnih razbrzdanosti, marveč le delo v izobraževalnih društvih, strankarskih organizacijah, delavskih strokovnih društvih itd.

Ukrajinsko (malorusko) dijaštvo je zopet začelo boj za samostojno ukrajinsko vseučilišče. Zadnji dogodki na lvovskem vseučilišču so v obče znani. Ker se ni hotelo ugoditi ukrajinskim zahtevam, naj se ozira na lvovskem vseučilišču, ki je od l. 1872. poljsko, na katerem pa se vršijo od l. 1902. nekatera predavanja tudi v maloruskem jeziku, pri vpisovanju tudi na ukrajinsko narodnost, so provzročili ukrajinski dijaki velike izgrede, pri katerih je največ trpel vseučiliščni tajnik in vseučiliščna aula. Radi teh izgredov so zaprli 85 ukrajinskih dijakov. Ker jih sodišče ni hotelo kmalu izpustiti iz preiskovalnega zapora, so sklenili zaprti dijaki toliko časa ničesar ne jesti, dokler jih sodišče vseh ne izpusti na prosto. To so tudi izvedli in pri tem pokazali toliko solidarnosti in toliko požrtvovalnosti, da so obrnili nase in na ukrajinsko zahtevo po samostojnem vseučilišču pozornost vseh avstrijskih narodnosti. Ne da bi se spuščali v kritiko izgredov samih, mora tudi slovensko dijaštvo simpatizirati z bojem ukrajinskega dijaštva, ki se bojuje prav tako kot mi za lastno vseučilišče in katerega položaj je jednak našemu položaju. Ne moremo pa se strinjati s taktiko onih ukrajinskih dijakov, ki si iščejo raje zaveznikov med Nemci kot Slovani. Res je sicer, da zatirajo danes Ukrajince Poljaki in da se jim kažejo Nemci kot njihovi prijatelji in zavezniki. Toda tudi Ukrajinci bodo kmalu spoznali, da je ljubezen Nemcev do njih le »platonska« ljubezen, ki je sicer polna besed, ki pa se ne bo nikdar izkazala v dejanjih. Nemci se zavzemajo danes za Ukrajince, da zakrijejo na eni strani svojo brutalnost napram Poljakom v Nemčiji, Slovencem itd., na drugi strani pa, da odvračajo Ukrajince od Slovanov in napeljujejo tako vodo na svoj mlin. Bližnja bodočnost bo pokazala, da se imajo tudi Ukrajinci nadejati pomoči le od Slovanov in ne od Nemcev. Med Poljaki samimi je močna struja, ki priznava potrebo samostojnega ukrajinskega vseučilišča in ki je le proti utrakvizaciji poljskega vseučilišča v Lvovu.

TUJE DIJAŠTVO.

Nemško dijaštvo dunajskega vseučilišča je priredilo dne 26. svečana shod v obrambo nemškega značaja dunajskega vseučilišča. Ne vemo sicer, kako bi naj bilo dunajsko vseučilišče še bolj nemško kakor je že sedaj; menda samo še na ta način, da bi se ne sprejelo nobenega Slovana več, in da bi se vsi profesorji brezpogojno uklanjali nemškim buršem, kakor se jih že sedaj veliko uklanja. Na shodu so se obravnavala tri vprašanja: 1. gmotno stanje nemškega dijaštva, 2. prosto pohajanje vseučilišč v Nemčiji in 3. prenapolnjenje nemških vseučilišč z nenemškimi dijaki. Pri prvi točki se je povdarjalo, da so se razmere v dunajski akad. mensi zelo poslabšale vsled »tujih vplivov«, katerih so seveda krivi Slovani in so zahtevali, naj se sploh Slovani iz »mense« izključijo. Pri zadnji točki se je povdarjalo, da je nemški značaj dunajskega vseučilišča v nevarnosti, ker je vpisanih na njem 57% nenemških dijakov in le 43% nemških. Nek stud. phil. Nipnik je zahteval, naj inozemski dijaki (gre se tu zlasti za Srbe in Ruse) plačujejo poleg za te že itak obligatne kolegnine še posebne doneske, samo inozemski Nemci naj bodo izvzeti.

Nemško dijaštvo in politika. Kakor znano, se nemška akad. mladina v »rajhu« temeljito razlikuje od našega avstrijskega, v zastarelih in otročjih nazorih se nahajajočega nemškega dijaštva. Nemške dijaške organizacije v »rajhu« stojijo skoraj izključno na stališču, ki ga zastopa med slov. dijaštvom narod. radikalno dijaštvo: da bodi dijaška organizacija neodvisna od vsake politične stranke. To svoje načelo pa so v zadnjem času napredna nemška dijaška društva navidezno ovrgla: za čas nemških državnozborskih volitev so stopila v liberalno politično organizacijo in z veliko vnemo in dobrimi vspehi delovala na agitačnem polju. Svoje postopanje utemeljujejo sledeče: »Nočemo se dotakniti principa dijaške politične neodvisnosti in zavračali bi vsako oficijelno sodelovanje pri političnih bojih te ali one stranke. Po našem mnenju pa se pri sedanjih državnozborskih volitvah ne gre za strankarstvo, pač pa je to boj za narod in napredek. Akademična svoboda in domovina sta v nevarnosti, zato mora tudi dijaštvo kot tako z združenimi naprednimi strankami v boj zoper centrum in socijalno demokracijo. Svobodna misel zahteva boj proti centrumu, ki nam ugrablja najdražji narodni zaklad — šolo, ljubezen do domovine pa nas tira proti internacijonali socijalne demokracije.« Zanimivo je, da so to postopanje nemških akad. društev z veseljem pozdravili tudi razni nemški pedagoški listi.

Nravnost in nemško dijaštvo. Kakor znano, ni stalo nemško dijaštvo do najnovejšega časa kar se tiče zmernega, treznega in nravnega življenja na ravno vzglednem mestu. Ženska, pivo in sablja so bili nemškemu dijaku skoro edini ideali in v tem pogledu so si dovoljevali razbrzdanosti, kakoršnih slovenski dijak tudi za časa svojega klativiteštva ni poznal. Posledica takega življenja je seveda morala biti duševna in telesna dekadenca nemškega dijaštva. Dasi pri tako mnogoštevilnem narodu kot je nemški, ne pomeni izguba sto dijakov niti toliko, kot pri nas izguba enega dijaka, so vendar v najnovejšem času spoznali tudi nemški dijaki, da mora njihovo razbrzdano življenje pogubno vplivati na moč celega naroda in da pomenja to veliko nevarnost za bodočnost nemškega naroda. Pred kratkim se je ustanovilo v Berolinu akademično društvo »Ethos«, ki hoče delovati za odstranjenje zgoraj naštetih napak nemškega dijaštva, za poplemenitenje njihovega naziranja o življenju in poglobitev njihovih etiških načel na podlagi znanosti in življenja. Hočejo pobijati naziranje, da je svoboda posameznika neomejena in širiti smisel za socialne dolžnosti, katere ima posameznik napram svojemu narodu itd. — Kakor je svoj čas slovensko dijaštvo brezmiselno posnemalo razbrzdanosti svojih nemških tovarišev, tako naj bi sedaj posnemalo tudi njihove dobre naprave. Tudi za slovensko dijaštvo bi kaka slična organizacija, kot je »Ethos«, imela tudi še sedaj veliko pomena, ker se še vedno nismo docela iznebili raznih klativitezov z vsemi zgoraj naštetimi napakami nemškega klativiteštva.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

»Slovenska Šolska Matica« je izdala svoje knjige za preteklo leto. — Opozarjamo nanje posebno tovariše učiteljiščnike, kateri dobe te in starejše knjige za polovično ceno!

»Slovenska Matica,« ki je v svečanu izdala svoje knjige za lansko leto, je doživela čudo, ki ga Slovenci nismo bili vajeni: pošla je vsa zaloga knjig in niti vsem članom ni mogla postreči. Srednješolci, ki so se na knjige naročili za polovično ceno, so s tem neprijetno postavljeni na cesto, kar je vsekakor obžalovati, ker so letošnje knjige v obče dobre in bi zlasti hrvatska knjižnica srednješolcem prav dobro služila pri učenju hrvaščine. Čudno se nam zdi, da tega odbor ni mogel že naprej preračuniti, ko je bilo vendar vsled zveze s »Hrvatsko Matico« pričakovati večje število odjemalcev.

»Hrvatska Matica.« Letos se je naročilo na »Hrvatsko Matico« tudi precejšnje število slovenskih dijakov, tako n. pr. samo iz Maribora 44. Med knjigami, katere je letos izdala »Hrvatska Matica«, sta za slov. dijaka zlasti zanimivi knjigi: »Najnovíje doba hrvatske povjesti«, ki obravnava zgodovino XIX. stoletja pri Hrvatih, ter »Cvíeće slovenskoga pjesnićtva«, ki se rabi lahko kot učna knjiga pri šolskem pouku v višjih razredih.

Nekaj poljudne literature iz dijaškega zdravstvenega vprašanja. Pri najrazličnejših narodih vidimo, da je zelo razširjen pouk o higijeni. Mladina se poučuje že v ljudski šoli sistematično o najvažnejših higijeničnih vprašanjih. Ker pri nas dosedaj ta naprava še ni vpeljana, pa je vendar važno, da se vsak dijak, kot bodoči voditelj naroda, seznani vsaj z glavnimi vprašanji splošne higijene, zato hočem priobčiti par naslovov knjig, ki so za pouk v higijeni posebno pripravne. — Prof. dr. Grawitz: Gesundheitspflege im täglichen Leben. Stuttgart. E. Heinrich Moritz. Velja K 1·20. V poljudni obliki razpravlja pisatelj o pomenu higijenskega stanovanja in hranitve, dalje o pomenu telesnih vaj za zdravje, v daljšem odstavku omenja tudi nevarnosti zavživanja alkohola in nikotina. — Kdor se je v najenostavnejših higijenskih vprašanj že dovolj poučil in se za to stroko posebno zanima, temu bi priporočil knjigo znanega graškega higijenika dr. W. Prausnitza: Grundzüge der Hygiene. Zaloga I. Lehmann. München. Specijelno na šolsko higijeno se ozira knjiga dr. Z. Burgerstein: Schulhygiene. Založil Teubner, Leipzig. K 1·50. Posebno zanimivo v tej knjigi je poglavje o pouku mladine v higijeni in o potrebi šolskih zdravnikov. Knjigo bi priporočili posebno našim učiteljiščnikom. — Alkoholno vprašanje razpravlja knjiga: Der Alkoholismus. Zaloga Teubner. Leipzig. Izdalo centralno obrambeno društvo proti alkoholizmu. Velja K 4·50. V tej knjigi so združena raziskavanja najboljših veščakov na tem polju. V poljudni obliki nam opisuje knjiga pogubne posledice alkoholizma v socialnohigijeničnem in socialnoetičnem oziru. Slednjič omenjam še knjigo dr. Zander: Die Leibesübungen und ihre Bedeutung für die Gesundheit. Zaloga Teubner, Leipzig. Velja K 1·50. Pisatelj, ki je znan kot eden prvih strokovnjakov na tem polju, razpravlja v tej knjigi o vplivu telovadbe na človeški organizem. *E. M.*

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

»Akademija« je preteklo zimsko sezono močno pridobila na ugledu. In to prav po pravici, kajti izvršila je mnogo pozitivnega: Predavanja zagrebške modroslovne fakulte so velik napredek v hrvatsko-slovenskem duševnem prometu, Jeseni bodo predavali tudi juristi. »Akademija« je posredovala pri ustanovitvi nekaterih ljudskih knjižnic in sama ustanovi jedno v Vrabčah na Vipavskem. Da postavi realen temelj boju proti analfabetstvu, založi »Akademija« analfalbetski abecednik z vzgojeslovnim in organizačnim navodilom. Sestavi ga g. učitelj Šijanec v Gornjem gradu. Prvi analfabetski kurz se otvori v Ljubljani.

Posojilnica v Radovljici je podarila akademičnemu društvu »Prosveti« 50 K in ljudski knjižnici v Radovljici 150 K. Naj bi našla obilo posnemalk.

Ljudska univerza v Zagrebu se ustanovi še letošnje leto. Poleg vseučiliških kurzov, katerih vodstvo je v rokah posebnega odbora profesorjev, se priredе še drugi kurzi, kakor kurz za povzdigo smisla za lepo, deklamatorično-muzikalni večeri itd.

Centralna knjižnica na Dunaju je osnovala pretekli mesec poseben oddelek za mladinsko literaturo. *I. T.*

MANJŠINSKI VESTNIK.

Kriza v »Družbi sv. Cirila in Metoda«. Dosedanji prvomestnik Tomo Zupan je odstopil. Sam je dalj časa izjavljal, da odstopi, čim dobi namestnikov, ki bodo delali v dosedanjem duhu. A pri tem se je ravno po njega volji vedno h kandidaturam sililo in imenovalo svetovalcem starejše može, ki sploh dolžnosti spolniti ne bi mogli, če bi tudi hoteli; pri tem se je mlajše odbijalo, ne da bi se upoštevalo, da bi mladi narodni delavci morali delati silo prepričanju, če bi ne prinesli novega duha. — Javna tajnost je, da že dolgo ni bilo pravega soglasja v vodstvu. Le najglasnejši odbornik blag. Hudovernik je podpiral vseskoz prvomestnikovo ravnanje. Komaj pa je izvêdel Hudovernik nesrečno in za »Družbo« pogubno idejo, da se ima odstraniti iz nje pisarniški vodja g. B. — ki je bil več let duša Družbe in imel lepe uspehe vkljub razmeram in capite »Družbe« —, se je spravil na prvomestnika. Zbral si je komodno taktiko: vsega je kriv Zupan. To ravnanje bi vzbudilo pri možu druge narave, kakoršne je Zupan, odpor, — kako lahko bi Zupan obrnil ost in zaklical »j' accuse« Hudoverniku. Če tega bivši prvomestnik ne stori, pa si mi prihranimo tisto orožje za primeren čas! Da se je Tomo Zupan umaknil, je bilo le vprašanje časa. Markantna in karakteristična njegova osebnost nam je vsem simpatična, lepega spomina na njega delovanje pri nas ne pokvarijo dogodki zadnjega časa, vedeli ga bomo objektivno ceniti in častiti.

Manjšinski odsek v »Sloveniji« se je bavil z ustrojem Ciril-Metodove družbe in je sestavil obširno vprašalno polo za nabiranje narodne statistike ob mejah. Vprašalna pola se v kratkem razmnoži in bo na razpolago vsakomur, kdor bi hotel v tem smislu delovati. Poleg tega je sestavljal odsek program dijaškega obrambnega dela na Koroškem.

Obrambni klub v »Taboru«. V »Taboru« se je ustanovil vsled sklepa občnega zbora pretekli mesec »Obrambni klub«, čegar namen je, širiti med tovariši zanimanje za narodno obrambno in manjšinsko delo. V klubu se bodo vršila v ta namen vsak teden strokovna predavanja ozir. referati o obrambnih društvih drugih narodov, zlasti Čehov in Nemcev. Klub si je nabavil že strokovne liste, izvestja in letopise raznih šolskih in narodno-obrambnih društev ter bode začel po velikonočnih počitnicah s sistematičnim proučavanjem teh organizacij. Zlasti zanimivo in poučljivo bo zasledovati delovanje češke šolske družbe »Ustředni Matice Školská« in čeških jednot, ki delujejo v istem smislu, kot zloglasna Südmarka. Posebno pozornost bo posvečal klub preustroju »Družbe sv. Cirila in Metoda«. Prizadeval si bo tudi seznaniti tovariše s slovenskimi narodnimi manjšinami na jezikovni meji in v narodno izpostavljenih krajih. Neobhodno potrebno je namreč, da vsak akademik, četudi ne čuti v sebi posebnega poklica za »politika«, vsaj površno pozna narodnostne in politične razmere po celem Slovenskem: to zahteva tudi splošna izobrazba. Ker se je klub ustanovil še le na zadnjem obč. zboru prvega tečaja, še ni mogel začeti temeljito s svojim delovanjem; vendar se je vršilo do zdaj že dvoje predavanj in sicer: »Nedostatki »družbe sv. Cir. in Met.« (t. Munda) na obč. zboru in na prvi klubovi seji predavanje: »Delovanje Südmarke na slovenskem« (tov. Munda). — Dobro bi bilo, če uveljavi klub vse svoje na podlagi proučavanja pridobljene izkušnje pri vsakoletni skupščini — v svrho radikalne preustrojbe »družbe sv. Cirila in »Metoda. *M.*

Oblastem odgovoren Mihael Božanec. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

DR. MIHAJLO ROSTOHAR:

O ORGANIZACIJI.

Konec.)

Ni dovolj, da odobravaš ideje, pristajaš na društveni oz. strankin program; tudi še ni dovolj, da sklenete: to pa to naj se stori; treba je temveč, da preidete od sklepov k zasmotrenemu delu. Od navdušenja do dela pa je za marsikaterega dolga, neprehodna pot. Kdor si je nekoliko natančnejše ogledal notrajnost kakoršnekoli že organizacije, to lahko potrdi. Dobiš »navdušene« ljudi, katerih pa zaboga ne moreš spraviti k delu; vsakokrat razpolagajo z neverjetnimi izgovori, s katerimi zagovarjajo svojo lenobo. O onih pa, ki zgolj iz strahu pred delom vsako stremljenje po organiziranem delu smešijo, niti ne govorim. Prav nič me ne zadržuje trditi, da je ta splošna impotenca za vzdržno delo največje narodno zlo.

Izvor tega zla pa tiči v pomankljivi in napačni vzgoji naše mladine. Vspričo dejstva, da je naše zanimanje koncetrirano le na volilce, mladina pa, ki je zapustila ljudsko šolo, se zanemarja, postane navdušenje za napredne ideje naravnost smešno. Ne mučite starih ljudij z novodobnimi idejami, ker oni sovražijo vse novo. Ne grenite jim življenja z dvomi nad tem, kar jim je postalo potom dolgega časa navada. Mogoče je sicer, da vam tu pa tam pritrdijo, a živeli bodo naprej po svoji stari navadi; zato pustite stare, naj v miru izmrjejo. Kar se da pridobiti, to je mladina. Mlado srce je kakor rodovitna njiva, ki čaka sejavca, je kakor mlado drevo, ki čaka na oplemenitev, da rodi pozneje žlahten sad. Tukaj je treba zastaviti vzgojevalno delo. Vzgoja, kakoršno in kolikor je dobiva danes naša mladina v šoli, ne zadostuje. Krepke inicijativnosti, ki je glavni izvor samostojnega socialnega dela, ni mogoče vzgojiti s pritiskom od zgoraj, ampak nastane polagoma iz onega delovanja, katerega se mlad človek prostovoljno, iz notranjih nagibov loti, ki torej ne spada k stanovskim dolžnostim.

Največ naših delavnih mož se je vzgojilo na ta način v tajnih dijaških društvih, ki so se morala skrivati pred disciplinarnim redom.

Kar se mi zdi posebno potrebno povdarjati, je dejstvo, da treba že v mladosti vzgajati smisel za organizacije oziroma socialno življenje. Koliko je takih, katerim je skupno delovanje nekaj zopernega, neznanega, dasiravno jim sicer ni mogoče očitati brezdelnosti; koliko trpe organizacije, ako se nahajajo v njih ljudje, ki ne poznajo nobene obzirnosti, nobene discipline! Taki elementi so prava kuga za vsako organizacijo. Pravega socialnega duha in discipline pa se more človek navzeti le v svoji mladi dobi v društvu. Ako bi se v tem oziru več storilo, bi osebnostna vprašanja v organizacijah zginila.

Da se organizacija povspne na višino razvoja, je treba, da se dela smotreno t. j. s sredstvi, ki so smotrom primerni in morejo pod danimi razmerami ustrezati zahtevam organizacije. Nesmotreno delo je n. pr. ustanavljati narodne šole, ako jih izročimo šolskim sestram, ki nimajo niti prave narodne zavesti in nikakor niso sposobne vzgajati slovensko deco v narodnem duhu. Seveda so to le slučaji; kar se pa pogosto zgodi, je dejstvo, da premnogo organizacij deluje s takimi sredstvi, ki so se svoj čas sicer obnesla, s katerimi pa v sedanjih okolščinah ne moremo več doseči zaželjenih vspehov. O tem bi lahko napisali celih 8 strani.

Vsa sredstva moramo dobro poznati in jih ekonomično izbirati tako z ozirom na njihovo zmožnost učinkovanja, kakor na raznovrstne okolnosti, v katerih jih rabimo.

Izbira pripravnih in razmeram primernih sredstev pa zavisi od bogate skušnje in inteligence poedincev v organizaciji; zato je v interesu organizacije same, da polaga največjo važnost na vsestransko izobrazbo svojih članov.

Vspeh dela je zavisen mnogokrat od okolnosti, v katerih živimo; zato pa je ob sebi umljivo, da je treba tudi razmere same, v katerih organizacija deluje, prav dobro poznati in presoditi, katere okolnosti njeno delovanje ovirajo in katere povspešujejo.

Delitev dela v organizaciji je pogoj njenih vspehov. Delo pa se mora deliti tako, da se vsakega dela udeležujejo — če le mogoče vsi člani organizacije. Kdor je zmožnejši, temu pripade težavnejši del dela, manj sposobnemu pa naj se poverijo ložja opravila: vendar pa mora biti vsak pripravljen, prevzeti — če treba — vsakoršno delo; zakaj nobeno, še tako navidez neznatno delo se ne sme podcenjevati, ker obstoji velika večina dela v predpripravah, ki same sicer ne kažejo nikakih vspehov, pa so vendar neobhoden del celotnega dela, ki vodi do vspehov. Te vrste delo je ono delo, ki je zaznamujemo s tehničnim izrazom »dobro delo«, o katerem je »Omladina« že pisala. Vsako delo ima svoj čas, v katerem se mora izvršiti, ako naj doseže smoter. Tudi v tem oziru se pri nas premnogokrat greši; pridemo navadno povsod »post festum«, delo pa, ki je izvršimo prepozno, ne more imeti drugega vspeha, kakor sejati malodušnost in skepticizem do vspehov organiziranega dela.

Znak gnjile organizacije je, ako poedinci izkoriščajo vspehe organiziranega dela v svoje egoistične namene. Poedinec ne sme nikdar prezreti celote; nikdar ne smejo biti njegovi interesi do cela izolirani, temveč njegov interes mora biti ob enem interes celokupnosti. Ravno tako ne sme imeti celota interese, ki so docela nasproti interesom poedincev. Taki interesi so fikcija, kakor je fikcija celota izven poedincev. Interesi poedincev in celote se morajo kriti. Čim bolj se individuelni interesi socijalizirajo, tim krepkejša je organizacija, tem intenzivnejše in popolnejše je njeno delo in tem gotovejši je tudi vpeh njenega delovanja.

◆ ◆ ◆

KADUNEC FR.:

ŽENSKI LICEJ.

Dva ekstrema zapazimo, če razmotrivamo razvoj in zgodovino ženskega vprašanja: na eni strani odločen odpor proti javnemu nastopanju ženske, na drugi energične zahteve po njeni enakopravnosti z moškim v javnosti, kar se izraža v takozvanem pogosto pretiranem boju za »emancipacijo«. Zgodovina nas uči in nam kaže, da prvi popuščajo, njih humanitetno stališče in čut pravicoljubnosti jih k temu silita, in da gre ženska vedno hitrejšim korakom do svojih utemeljenih ciljev, ne da bi pri tem trpeli moški in imeli od tega bogsigavedi kako zgubo in škodo. V poslednjih desetletjih pretečenega in v začetku tega stoletja je nastopalo ženstvo v modernih državah posebno energično za svoje politične pravice in doseglo na tem polju že marsikak lep uspeh. Tudi v Avstriji se je začelo ženstvo probujati in se začelo zavedati svojih pravic, ki jih bo pa doseglo le, ako pokaže s svojo duševno inteligenco, da to zasluži; ženstvo mora zahtevati in si ustanavljati višje ženske šole.

Poglejmo nekoliko po naši domovini. Razmeroma pozno so prišli merodajni činitelji do spoznanja, da nam je treba narodnega ženstva; začeli so ustanavljati slovenske ženske zavode, v katerih ima naš narod zadosten vpliv urediti jih tako, da soglašajo z napredkom naše dobe in odgovarjajo obenem njegovim in sploh človeške družbe posvetnim potrebam.

Važno za razvoj našega naroda je gotovo dejstvo, da je bila ustanovljena v Ljubljani slovenska višja dekliška šola. Tekom nekoliko let svojega obstoja je pokazala ta in z njo združeni pedagogični tečaj svoj raison d' être. Ne le v šolskem, kar se da statistično dokazati, ampak tudi v drugih, zlasti v narodnem oziru izpolnuje ta šola vestno svojo nalogo in namen, katerega so imeli pred očmi nje ustanovitelji.

S prihodnjim šolskim letom se pa izpremeni obstoječa višja dekliška šola v ženski licej, kar mora vsakega zavednega rodoljuba navdajati z zadovoljstvom. Gotovo ni nepotrebno in odveč, ako se nekoliko seznanimo z notranjo in vnanjo organizacijo ženskega liceja.

Kaj je licej? Stari Grki so zaznamovali s to besedo neko z zelenimi gozdi obdano svetišče in poleg tega stoječi gimnazij, na kateri so nastopali kot učitelji Aristotel in drugi filozofi, zlasti peripatetiki. Enake zavode so imenovali tudi Rimljani liceje. V novi dobi od časa humanizma in renesance so imenovali tako šole, na katerih so se pripravljali učenci za univerzo in so se ozirali posebno na teološke in filozofske študije; sedaj ima v mnogih državah ta beseda enak pomen kot pri nas gimnazija. V najnovejši dobi so pa začeli s tem imenom zaznamovati tudi ženske šole, katere navajajo in dajejo ženstvu višjo izobrazbo.

Sedanji ženski licej v Avstriji je navadno šesterorazreden, javen ali privaten, spada v kategorijo srednjih šol in se ozira v prvi vrsti na pouk realij, modernih jezikov in literatur. Njih namen je dati ženstvu višjo splošno izobrazbo in jim ob enem ugladiti in pripraviti pot k novim poklicem. Pogoji za vsprejem v licej so: zadostna starost t. j. vsaj 10 let v istem koledarskem letu, ko vstopi deklica v licej, in povoljno znanje različnih predmetov pri vsprejemnem izpitu, kar se lahko doseže s končanim četrtim ali petim razredom ljudskih šol. Predmeti na liceju so obvezni in neobvezni. Med prve prištevamo: verouk, jezike (učni jezik, francoščina in en drug moderni oziroma drugi deželni jezik), zemljepis, zgodovina s posebnim ozirom na kulturo in umetnost, matematika, prirodoznanstvo, prostoročno risanje (od katerega se je mogoče pod gotovimi pogoji oprostiti) in lepopisje. Neobvezni, ki se poučujejo navadno po dve uri na teden, so petje, telovadba, ročna dela, stenografija in eventualno domače gospodinjstvo. Poleg tega so na zavodu navadno še drugi tečaji n. pr. latinski, risarski, slikarski i. t. d., katere obiskujeje gojenke poljubno.

Da vidimo, koliko ur in v kakem redu odpade na vsak predmet oziroma razred, podam pregledno tabelo, katero sem posnel iz ministrskega odloka z dne 11. decembra 1900, tičočega se avstrijskih licejev. Tabela je sestavljena za liceje z nemškim učnim jezikom, kar lahko prilagodimo našim razmeram s slovenskim učnim jezikom.

Predmeti	I. razr.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Skupaj
Verouk	2	2	2	2	1 (2)	1 (2)	10 (12)
Učni jezik	5	4	4	4	4	4	25
Francoščina	5	5	5	4	4	4	27
Angleščina	—	—	—	3	4	4	11
Zemljepis	2	2	2	2	2	1	11
Zgodovina	—	2	2	2	2	3	11
Aritmetika	3	3	2	2	2	3	15
Prirodopis	2	2	2	—	2	—	8
Prirodoslovje	—	—	2	3	2	2	9
Risanje	3	3	3	3	2	3	17
Lepopisje	2	1	—	—	—	—	3
Skupaj	24	24	25	25	25 (26)	25 (26)	147 (149)

Namesto angleščine stopi lahko drugi deželni ali sploh kak drug moderni jezik. Pri nas se moramo ozirati na dejanske razmeee in dati v licej namesto angleščine nemščino, seveda v vseh razredih s primernim številom učnih ur. Tudi laščini naj bi se dalo par ur na teden.

Simpatična nam mora biti zlasti točka v omenjenem ministrskem odloku, ki zahteva, da morajo delati licejski profesorji oziroma učitelji s svojimi gojenkami izlete v različne humanitetne zavode, muzeje, gledališča in tovarne itd., da se na ta način seznanijo in vpeljejo v javno praktično življenje.

Zanimati nas pa mora seveda vprašanje, h katerim poklicem morejo dospeti gojenke ženskega liceja. Kolikor mi je znano, je mogoče dobiti po dovršenem četrtem razredu službo poštnih uradnic, za kar se zahteva gotovo starost. Po končanem zrelostnem izpitu prestopijo gojenke lahko v tretji oziroma četrti letnik učiteljišča na podlagi dodatne skušnje iz vzgojeslovja. Ako je gojenka z desetim letom vstopila v licej, konča na ta način precej zgodaj svoje študije. Nadalje so gojenke pripuščene po dovršeni maturi k farmacevtičnim študijam, ako so si prilastile toliko potrebnega znanja iz latinščine, kolikor se zahteva za šest gimnazijskih razredov. Najvažnejše pa je, da so pripuščene abiturijentinje licejev kot izredne slušateljice na univerzo, odkoder pridejo lahko po končani skušnji t. j. po šestih semestrih kot učiteljice na licej.

Mislim, da sem s tem naznačil približno vse, kar nam je treba vedeti o ženskem liceju. Kdor bi se s tem vprašanjem rad še podrobneje pečal, naj se ozre v bogato francosko ali nemško literaturo, opomnim tudi na Drtinovo knjigo »Ženské studium u nás a jindé«.

* * *

A. M.

NEKAJ MISLI O „DRUŽBI SV. CIRILA IN METODA“.

»Rešimo najdražje, kar imamo: našo mladino in ohranimo jo slovenskemu narodu«, to je vsakdanji obupni klic našega časopisja, če se gre za agitacijo za našo šolsko družbo. A marsikdo, čeravno vnet za stvar, odrine svoj dar z nekakim nezaupanjem do družbe. In to ne po krivici, kajti narodni davek, ki ga družba pobira, ne prinaša tistih obresti, ki bi jih moral in katere vsak pričakuje.

Naloge, ki jih smemo in moramo danes od družbe zahtevati, postajajo čimdalje težje in obsežnejše in lahko rečemo, da so vzrastle vodstvu preko glave. Kar je zadostovalo pred desetletji, danes več ne zadostuje. Čas zahteva svoje reforme. Obrambna oziroma napadalna društva Nemcev so se v tem času razvila, spopolnjevala in preustrojila, naša družba se pa nahaja tam, kjer je bila pred dvajsetimi leti. Možje, ki so bili v takratnih razmerah dobri voditelji družbe, danes niso več na mestu. Danes spadajo v družbino vodstvo mladi, podjetni in energični ter v obrambnem delu izkušeni in izurjeni ljudje. Navdušeni oklici so bili morda na mestu pred desetletji, današnje razmere pa zahtevajo dobro premišljenih, sistematičnih obrambnih načrtov.

Toži se, da so vodstvu vezane roke, dokler podružnice dosledno ne delajo. Družbin »Vestnik« piše, če otrpnejo drevesu veje, ostane deblo »mrtvo«. Toda deblo samo mora imeti v sebi toliko življenske sile, da ohrani veje vedno zelene. Ni nevarnosti še za drevo, če se posuši kaka veja, nevarnost pa postane, če začne gniti deblo. Kakoršno je vodstvo, take so podružnice. Podružnice spé, ker spi vodstvo.

Največje važnosti za dobro poslovanje družbe je dobro urejena družbina osrednja pisarna. Do letos pa naša družba ni imela niti celodnevnega tajnika. Varčevanje za osrednjo pisarno je naravnost neopravičljivo. Izdatki se desetkrat poplačajo. Naša družba pa je izdala lani za svojo pisarno malenkostno nizko svoto 3332·91 K. »Südmarka«, ki ima komaj dvakrat večje dohodke, kot naša družba, je pa izdala v ta namen nič manj kot 11.784 K, ne vštevši svoto, ki jo je izdala za potovalnega učitelja in za mesečno glasilo. Brez te izvrstno urejene pisarne bi dohodki »Südmarke« gotovo zaostajali za dohodki naše družbe. »Ustřední matice školská« ima v svoji pisarni nastavljenih 16 dobro plačanih uradnikov. Reorganizacija družbine pisarne je prva potreba, ki jo treba takoj izvesti.

Na razvoj družbe bi gotovo dobro vplival tudi potovalni učitelj. Tak učitelj potuje od podružnice do podružnice, speče skuša vzdramiti, kjer pa podružnic še ni, mora skrbeti, da se ustanove. Poleg tega mora voditi tudi narodno statistiko. »Südmarka« plača svojemu potovalnemu učitelju letno 2600 K, z dokladami vred 5000 K. Ti stroški bi bili za naše razmere vsaj v začetku morda preveliki; če pa pomislimo, da približno polovica naših podružnic spi in da v marsikaterem kraju še ni podružnice, lahko že vnaprej izračunamo, kako velikega pomena bi bil popotovalni učitelj za našo družbo.

Velikega pomena za družbo bi tudi bilo, če bi izdajala svoje glasilo, če že ne mesečno, pa vsaj večkrat v letu. To glasilo bi bodrilo podružnice, bi informiralo širše sloje o družbinem delovanju in širilo splošno zanimanje za narodno-obrambno delo, že samo s tem, če bi prinašalo popise narodno izpostavljenih krajev, naše delovanje v njih itd. Družba izda vsako leto zabavno-poučen koledar, v katerem je pa »Vestniku« redno odmerjenega premalo prostora. Namesto praznega poziva za »rodoljubne« darove naj bi stopilo natančneje blagajniško poročilo in kritika posameznih postojank. Vsakoletni koledar bi moral podati vsaj v številkah denarni razvoj družbe od ustanovitve do danes. Pri podružničnih izkazih bi se moralo navesti poleg vsote in števila članov, koliko je ta ali ona podružnica prispevala na članarini, na ustanovnini, prispevkih nabranih potom veselic, nabiralnih pušic, koliko je prodala narodnega kolka itd. Podružnice naj se navedejo tudi po visočini prispevka, ker bi se s tem zaneslo mednje tekmovanje. Občinam, društvom, zastopom itd., ki so sklenili kolkovati vse uradne listine z narodnim kolkom, naj bi se posvetil poseben imenik. Na posebnem mestu naj bodo tudi navedene občine in posojilnice, ki so se o priliki sklepnih računov spomnili družbe. Dosedanji družbin »Vestnik« pa priča, da ni imel njega sestavljavec še nikdar v rokah »Vestnika« kakega češkega ali nemškega obrambnega društva.

Kar se tiče družbinih podružnic, bi imel pripomniti sledeče. Danes šteje družba 152 podružnic, katero število se že par let ni zdatno spremenilo. To število je za naše razmere sramotno nizko. Na Slovenskem je še mnogo narodno-zavednih krajev, kjer nahajamo društva vseh vrst, zastonj pa iščemo podružnice našega obrambnega društva. Število podružnic bi moralo biti najmanj dvakrat tako visoko. V administracijske svrhe je nujno potrebno, da se združi več podružnic v skupno zvezo. Tako zvezo naj bi n. pr. tvorile podružnice enega ali več političnih okrajev. Glavna skrb zveze bi bila voditi krajevno narodno statistiko, paziti na redno poslovanje podružnic, pripravljati tla za nove podružnice in če je v zvezinem delokrogu kak posebno narodno izpostavljen kraj, nanj obrniti vso svojo pozornost.

Izkušnje, ki so jih med letom pridobile posamezne podružnice ali zveze, naj bi se uveljavile na vsakoletnih glavnih skupščinah. S tem bi se družbin položaj od leta do leta izboljševal in nezadovoljnost napram družbi bi kmalu izginila. Na skupščinah naj se razpravlja tudi o družbinem proračunu, ki ga ima predložiti vodstvu. Seveda to ni lahka stvar, ker se ne ve, koliko dohodkov nam prinese tekoče leto. Toda ravno v proračunu leži za podružnice velik impulz, ker so si sedaj na jasnem, kako visoko vsoto marajo nabrati, da ustrežejo želji in potrebam vodstva.

Kar se končno tiče še družbinega šolstva, moramo odločno izjaviti, da kratkomalo ne odgovarja svojemu namenu. Družbine šole niso narodne. Kako morejo vzgajati šolske sestre otroke v narodnem duhu, če pa same niso narodne! Sicer pa o tem prihodnjič.

PREGLED PROFESORJEV NA SLOVENSKEM.

	Slovenci						Nemci			
	neizprašani	izprašani	profesorji	ravnatelji	nadzorniki	skupaj	suplenti	profesorji	ravnatelji	skupaj
	suplenti									
Verouk	1	1	17	—	—	19	—	—	—	—
Klasična filologija	11	3	36	4	2	56	2	22	2	26
Slovenščina	1	—	16	1	—	18	—	—	—	—
Nemščina	2	1	2	—	—	5	—	11	—	11
Francoščina	2	—	1	—	—	3	—	4	—	4
Zemljepis in zgodovina	3	2	18	—	1	24	4	14	3	21
Matematika in fizika	—	6	15	3	—	24	—	7	1	10
Matematika in op. geometr.	1	—	1	—	—	2	—	3	1	4
Prirodopis	5	2	14	4	—	25	—	7	1	8
Kemija	—	—	2	—	—	2	—	2	—	2
Risanje	1	2	4	—	—	7	2	6	—	8
Telovadba	—	—	4	—	—	4	1	1	—	2
Izpit za meščanske šole	—	—	6	—	—	6	—	1	—	1
Skupaj	27	17	136	12	3	195	11	78	8	97

Za normalno razvito slovensko srednje šolstvo (gimnazije, realke, licej, učiteljišča, obrtne in trgovske šole) bi se torej potrebovalo preko 300 učnih moči. Profesorji služijo po 30 let, torej bi se potrebovalo povprečno vsako leto 10 novih. Če vpoštevamo še predčasne izstope iz službe (vsled rane smrti), nadalje izgubo filozofov med študijami itd., potem se sme povprečno največ 20 abiturijentov vsako leto posvetiti filozofskim študijam. Vsekako ne smemo v normalnih razmerah istodobno na vseučiliščih imeti nad 100 filozofov. Glede bodočnosti posameznih skupin v Avstriji sploh in na Slovenskem posebej naj se interesenti v posameznih slučajih obrnejo na uredništvo »Omladine«. *F.*

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Osrednji odbor »Prosvete« v Ljubljani je ustanovil v velikonočnih počitnicah ljudsko javno knjižnico v Tržiču na Gorenjskem in izpopolnil svoje društvene knjižnice v Dobračevi pri Žireh, Kranjski gori in Leskovcu pri Krškem. V velikih počitnicah se ustanove knjižnice v Celovcu, Beljaku in Spodnjem Dravogradu. Za ustanovitev knjižnice v Celovcu se je osnoval poseben krajevni odbor. Na podporah je prejel osrednji odbor v zadnjem času od »Narodne tiskarne« v Ljubljani 100 K, posojilnice v Radovljici 50 K, županstva v Kranjski gori 10 K in g. Josina, fin. uradnika, 2 K. Poleg tega so darovali razni prijatelji društva precejšnje število knjig.

Celjska podružnica »Prosvete« je ustanovila v velikonočnih počitnicah javno ljudsko knjižnico v Gaberjih pri Celju in priredila dvoje javnih predavanj: med. Bergman je predaval v Žalcu: O jetiki in sušici; fil. I. Prekoršek pa v Vojniku: O postanku sveta.

Podravska podružnica »Prosvete« je ustanovila v velikonočnih počitnicah svojo V. javno ljudsko knjižniso v Marenbergu. Knjižnica obsega poleg leposlovnih in poučnih knjig tudi precejšnje število mladinskih spisov, kar je posebne važnosti, ker je marenberška 5 razredna ljudska šola popolnoma nemška. Poleg tega je prevzela podružnica v svojo last in upravo knjižnico vuhredškega bralnega društva, ki jo je s sodelovanjem starejšine »Slovenije« g. Fran Pahernikom, veleposestnikom v Vuhredu primerno uredila in izpopolnila. Knjižnico je otvoril phil. Fr. Mravljak s predavanjem o pomenu ljudske izobrazbe. V prihodnjih dneh ustanovi podružnica še svojo VII. knjižnico in sicer v mariborskem okraju. Poleg tega je priredila podružnica 1. aprila predavanje pri sv. Antonu na Pohorju, kjer je predaval tov. Fr. Mravljak o volilni reformi. — Podružnici je darovala mariborska posojilnica 50 K. Knjižnice podravske podružnice so ustanovljene vse ob jezikovni meji in sicer v Št. Ožboltu ob Dravi, Kapli, Sv. Duhu na Ostrem Vrhu, Sv. Antonu na Pohorju, Vuhredu in Marenbergu.

Dijaško podporno društvo »Radogoj« v Ljubljani namerava vpeljati narodni kolek in se pogaja v ta namen z družbo sv. Cirila in Metoda. Narodni kolek je vpeljala tudi »Drava«, podporno društvo za koroške dijake v Beljaku.

Slovenskim filozofom. V zadnjem času se je večkrat slišalo o prevelikem številu slovenskih filozofov. S tem se je marsikateri splašil in izgubil pogum za nadaljevanje svojih študij. Tako hudo še hvala Bogu stvar ne stoji! Le v razmerju z drugimi fakultetami imamo Slovenci preveč filozofov. V razmerju z drugimi narodnostmi pa število naših filozofov nikakor ni preveliko (ca. 200 med 8000 ali $2^1/_2{}^0/_0$). Razun tega je za naše filozofe ugodno, da jih je večina že na koncu svojih študij. Ti se naj požurijo s svojimi izpiti! Avstrijska profesorska društva se potegujejo za to, da bi se suplenti nastavljali po starosti izpitov. Potem bodo seveda lažje dobili službe oni, ki imajo prej izpit. Vsled novo urejenih profesorskih plač jih bo tudi več šlo v kratkem v pokoj. Sicer pa je še vedno pomanjkanje izprašanih suplentov za klasično filologijo, za moderno filologijo (skupina: nemščina in francoščina) ter za skupino: opisna geometrija in matematika. Oni, ki pridejo v tretje ali četrto leto, si še lahko nekoliko izpremenijo svojo skupino, da bo za nje ugodnejša. V to svrho se naj obračajo na »Društvo slovenskih profesorjev«, ki bo gotovo vsakemu dalo zaželjena pojasnila. V bodoče moramo gledati, da se bo vsako leto na novo vpisalo do 20 Slovencev v primerne skupine filozofske fakultete, če hočemo doseči, da se bodo vrste naših profesorjev redno izpolnjevale in se bo vsak, ki odstopi, pravočasno nadomestil.

SLOVANSKO DIJASTVO.

Hrvatski dijak in dijaška izobrazba. Novo gibanje med hrvatskim dijaštvom je vstvarilo pretekli mesec akad. društvo »Nauk«, kateremu je namen širiti med hrvatkim dijaštvom splošno moderno, zlasti pa pravno izobrazbo s posebnim ozirom na kulturno in politično zgodovino Slovanov, hrvatsko državno pravo, narodno gospodarstvo in finančno znanost. Svojo nalogo hoče izvrševati potom rednih sestankov, predavanj, učnih tečajev za slovanske jezike, poučnih potovanj in izletov ter društvene čitalnice in knjižnice. Vsak član mora vsaj enkrat na leto imeti kako predavanje ali kak referat. Društvo je otvorilo svoje delovanje s tečajem za češčino, katerega vodi znani hrvatski pisatelj in politik Stjepan Radić.

Hrvatski dijak in ljudska izobrazba. Kakor je svoj čas »Omladina« že naznanila, se je ustanovilo pred dvemi leti v Zagrebu društvo hrvatskih vseučiljiščnikov za pouk analfabetov, ki pa do najnovejšega časa radi mnogih težkoč (ne najmanj tudi radi siromaštva dijakov članov) ni moglo prav razviti svojega delovanja. Vse delo je ležalo le na dveh, treh odbornikih, dočim se ostali člani vsled pomanjkanja vsake ožje zveze med odborom in člani niso dosti brigali za društvo. Da poživi društveno delovanje, je sklenil sedanji odbor izdajati malo litografirano glasilo, ki naj zbuja med člani zanimanje za društveno delovanje, širi smisel za ljudsko izobrazbo in zavrača predsodke, ki so razširjeni o društvu. Prva številka tega lista prinaša poleg drugih člankov tudi poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu, ki se je osredotočilo na snovanje samostojnih izobraževalnih organizacij v posameznih mestih in okrajih, kar pa se ni posrečilo, Poleg tega je stopilo društvo v zvezo z ljudskošolskimi učitelji v zagrebški županiji in jih v velikem številu pridobilo za poučevanje v analfabetskih kurzih.

TUJE DIJAŠTVO.

Podporno društvo za nemške visokošolce iz Kranjskega je imelo v preteklem letu 3776 K 4 v dohodkov in 3100 K v stroškov. Društvo ima 1 častnega (Josipino Hočevar v Krškem!!), 21 ustanovnikov in 171 rednih članov. Podpirali so društvo Kranjska hranilnica, Mestna hranilnica v Kočevju in mestna občina Kočevje. Društvo je podpiralo v preteklem letu 10 Ljnbljančanov, 4 Kočevce in 3 druge nemške dijake iz Kranjskega in je razdelilo med nje 1900 K. Poleg tega je podelilo 5 Ljubljančanom, 7 Kočevcem in enemu drugemu kranjskemu nemškemu dijaku posojila v znesku 1100 K. Med podpiranci je bilo 6 juristov (1 na Dunaju, 5 v Gradcu), 3 medicinci (vsi v Gradcu), 3 filozofi (1 na Dunaju, 2 v Gradcu), 4 tehniki (2 na Dunaju, 2 v Gradcu), 1 veterinarec in 1 eksporten akademik.

Nemško dijaštvo in narodno obrambno delo. »Südmarka« ima v Gradcu, na Dunaju in Ljubnem jako delavne akademične podružnice. V graški podružnici se je osnoval odsek, imenujejo ga »Arbeitsausschuß«, ki se peča z vsestransko agitacijo za nabiranje prispevkov in zlasti s širjenjem zanimanja za narodno podrobno delo med dijaštvom samim. Vsak nemški akademik mora pristopiti »Südmarki« kot član, dočim mora vsako akademično društvo plačati vsaj enkratno ustanovnino. Dozdaj so plačala akademična društva blizu 15.000 kron ustanovnine. Vsak nemški dijak nosi Südmarkin znak, sicer ni varen, da se ga ne nahruli takoj na cesti za letni prispevek. Prispevki se nabirajo ob vsaki priliki in v prostorih nekega burševskega društva se prodajajo narodni kolki, vžigalice in drugi Südmarkini predmeti. V počitnicah delujejo akademiki v enakem smislu vsak v svojem kraju. V preteklih počitnicah so ustanovili dijaki več novih podružnic, nekaj spečih so zbudili k novemu delovanju. Zlasti si prizadevajo širiti zanimanje za Südmarko med meščanskimi sloji in med priprostim narodom. Na Spod. Štajerskem so priredili tudi že več predavanj in gledaliških predstav v Südmarkino korist. Poleg vsestranske agitacije se bavi nemško dijaštvo tudi s teoretičnim proučavanjem, kako povzdigniti Südmarkine dohodke in razširiti njeno delovanje. Tozadevne rezultate predložijo potem vsako leto glavni skupščini »Südmarke«. *M.*

Nemška akademična društva v Pragi so sklenila med počitnicami gojiti in širiti narodno zavest v obmejnih krajih, pred vsem v onih, kjer vsled pomanjkanja narodne inteligence gineva narodna posest. V ta namen je vsakemu akademičnemu društvu prideljen »v oskrbo« po en obmejni kraj, na katerega mora društvo osredotočiti svoje delovanje. — Tudi na Slovenskem je mnogo krajev, kjer gospodari Nemec le zaradi tega, ker na slovenski strani ne najde nobenega odpora, in to vsled pomanjkanja narodne inteligence. Ravno v teh krajih bi bila naloga dijaštva v počitnicah igrati ulogo narodne straže. *K.*

SREDNJESOLSKI VESTNIK.

Slov. nižja trgovska šola se ustanovi menda v jeseni v Trstu. Potrebo take šole smo čutili Slovenci že dolgo. Brez strokovno izšolanih trgovcev si ne moremo misliti napredovanja slovenske trgovine sploh, kamoli ojačenja slovenske trgovine v tako trgovskem mestu kot je Trst. Tja spada tudi višja slovenska trgovska šola, ki se namerava ustanoviti v Ljubljani. V Trstu bo treba misliti tudi na ustanovitev drugih slovenskih srednješolskih zavodov, predvsem slovenske realke. Naj bi o tem razmišljalo vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« in že na letošnji glavni skupščini stavilo tozadevne predloge.

Slovenske učne knjige za srednje šole. S spisovanjem slovenskih učnih knjig za srednje šole smo vsled vednega dreganja prišli le nekoliko naprej. Celo akcijo vzelo sedaj v oskrbo profesorsko društvo, ki naznanja, da so se v zadnjem času spisale oziroma začele pisati naslednje učne knjige. Dr. J. Tominšek je spisal grško slovnico in spisuje sedaj grške vadbe. Dr. Sket je popravil slovensko čitanko za 3. razred po navodilih enkete in je ravnokar izšla nova izdaja te knjige. Prof. Štritof sestavlja nemški slovar za najnižje razrede in ga ima tretjino že v rokopisu izgotovljenega. Zemljepis za 1. razred upa spisati prof. Pajk do l. 1908, prof. Orožna domovinoznanstvo za 4. razred je ravnokar izšlo. Profesor Macher je dovršil živalstvo za nižje razrede in bo do jeseni že na razpolago. Isti pisatelj spisuje zdaj botaniko za nižje razrede in jo upa do počitnic dokončati. Mineralogijo in kemijo za 4. razred realk spisuje dr. Beuk. S tem bomo dobili vsaj za nižje razrede nekaj novih knjig, katerih je bilo že nujno potreba. S spisovanjem knjig za višjo gimnazijo se je prav malo napredovalo in še ne bomo tako kmalu imeli potrebnih knjig, ker se za nekatere predmete še dosedaj niso dobili pisatelji, kar je za naše profesorje jako slabo znamenje. Za višjo gimnazijo so spisane oziroma se spisujejo sledeče knjige. Dr. Svetina in dr. Pečjak sta spisala knjige za verouk za 5., 6. in 7. razred. Latinski slovar se bo menda začel tiskati prihodnje leto, če se do tedaj izvršita še dve črki. Slovarčke k grškim klasikom napiše prof. dr. Tominšek. Slovenske knjige za 5. in 6. razred spisuje prof. dr. Šlebinger, Zgodovine za stari vek je spisal prof. Pirc v Idriji polovico. Matematične knjige je spisal prof. Matek. Živalstvo dr. Poljanca je že v recenziji; isti pisatelj piše sedaj mineralogijo. Prof. Macher mora svojo botaniko, sestavljeno še po stari metodi predelati po novi biološki metodi. Somatologijo spiše do počitnic dr. Homan, propedevtiko za gimnazijo pa je pripravljen (!) spisati dr. Ozvald v Gorici, če dobi dopust. Za isti predmet se je ponudil tudi dr. Rostohar, ki ima spisano že polovico knjige. Čudno se nam zdi, da se še vedno ni našel noben profesor, ki bi spisal zgodovino srednjega in novega veka, dasiravno imamo dosti zgodovinarjev. Seveda Rutarja in Vrhovca ni več, drugi imajo pa preobilo dela! Tudi pisatelja za psihologijo pogrešamo. Da ministrstvo ne pospešuje posebno spisovanja slovenskih učnih knjig, je razvidno že iz tega, ker je dobil od vseh teh pisateljev, kolikor nam je znano, samo en sam dopust, dočim imajo v Ljubljani sedaj kar štirje nemški profesorji popolni ali vsaj delni dopust. Od bodočih slovenskih državnih poslancev pa zahtevamo, da izposlujejo takoj, čim bo gotovih vsaj nekaj knjig, slovenski učni jezik ne samo na kranjskih, marveč tudi na koroških, primorskih in štajerskih srednjih šolah. To naj bo njihova prva zahteva v novem parlamentu.

Poučni izlet so naredili mariborski osmošolci pod vodstvom gospoda prof. dr. Pivka v Cirilovo tiskarno, kjer so si ogledali najnovejše stroje. Priporočati bi bilo, da bi se priredili slični izleti tudi v druge mariborske tovarne, posebno v velikansko tovarno južne železnice. Tudi ljubljanski profesorji bi lahko prirejali slične izlete, za kar ni nikjer tako lepe prilike kot ravno v Ljubljani.

Šolske počitnice. Naučni minister je odredil, da se začno letošnje velike počitnice na vseh srednjih, obrtnih, trgovskih in sorodnih šolah že v soboto 6. julija, toda le pod pogojem, da se predpisano učno gradivo do tedaj absolvira ter da odpadejo takozvane vročinske počitnice. Šolsko leto se prične v jeseni kakor po navadi 17. septembra.

Nerazdeljeni dnevni pouk se je uvedel na zagrebških gimnazijah. Uspehi so jako povoljni. V Winterthurn v Švici pa so uvedli učne ure, dolge samo 40 minut.

Y.

ŽENSKI VESTNIK.

Slovensko ženstvo na narodno izobraževalnem in narodno obrambnem delu. Da se slovensko ženstvo ne zanima za zgoraj omenjena vprašanja, tega danes ne moremo več tako splošno trditi, kakor še pred nedavnim časom, kajti tudi pri nas že obstaja precejšnje število ženskih društev, katerih namen je izobraževalno in narodno obrambno delo. V Ljubljani imamo »Splošno slovensko žensko društvo«, ki prav pridno deluje in ima že precej vspehov, imamo žensko društvo »Mladiko«, ki hoče skrbeti za dobro šolsko vzgojo slovenske ženske mladine, imamo v Trstu »zavod sv. Nikolaja«, ki skrbi za v Trst došle slovenske služkinje in imamo po celem Slovenskem precej ženskih podružnic »Družbe sv. Cirila in Metoda«, ki pa navadno ravno tako dremljejo kot njihove moške tovarišice, ali pa se vsaj omejujejo le na enkratno letno nabiranje prispevkov za Družbo, ne zmenijo pa se prav nič, kako članice vpoštevajo geslo »Svoji k svojim«, kako vedno med seboj nemško čebljajo in nemško vzrejajo svojo deco, kamoli, da bi se še ponižale na stopinjo agitatoric za Družbo med nižjimi ženskimi sloji. Kakor rečeno je slovensko ženstvo najbolj organizirano v Ljubljani in dolžnost ljubljanskega organiziranega ženstva je, da organizira vse slovensko ženstvo, ne samo »višje«, marveč vse sloje in ne samo v Ljubljani, marveč po vseh slovenskih pokrajinah. V vsakem večjem kraju bi moralo obstojati žensko izobraževalno društvo, ki bi skrbelo za razna predavanja, za dobro čtivo, za vzgojo ženske mladine v narodnem in naprednem duhu, za žensko obrambno delo itd. To izpeljati bi danes ne bilo več težko, ker imamo že vsakem večjem kraju vsaj par zavednih in izobraženih Slovenk, ki bi lahko vodile taka društva. Naj bi dalo inicijativo za tozadevno gibanje »Splošno slovensko žensko društvo« v Ljubljani, ki naj bi spioh bilo središče za vse žensko gibanje na Slovenskem. Kakor čujemo, se udeleži letošnjega vsesokolskega zleta v Pragi tudi slovensko ženstvo, ki naj bi si ob tej priliki ne ogledalo Prage le na zunaj, marveč tudi na znotraj. Pri tem mislim na razna ženska društva, obrambna in izobraževalna, knjižnice, ženski gimnazij itd.

Ženske na avstrijskih vseučiliščih. V preteklem zimskem tečaju je obiskovalo avstrijska vsenčilišča 1711 žensk (kot redne in izredne slušateljice in hospitantinje). Od teh je študiralo 52 jus (kot hospitantinje), 208 medicino (119 rednih, 50 izrednih in 39 hospitantinj) in 1451 filozofijo (305 rednih, 712 izrednih in 434 hospitantin). Slovenke so bile med temi, kolikor je nam znano, samo štiri; tri v Pragi in ena na Dunaju. Vse štiri so študirale filozofijo.

Madjari proti ženskemu študiju. Medtem ko se v vseh državah podpira ženstvo v stremljenju po višji izobrazbi, zahtevajo Madjari, da se ustanovi za ženske srednje šole »numerus clausus«. V utemeljevanje navajajo, da družinsko življenje ne more biti srečno in pravo, če so ženske preveč izobražene!!

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

»Slovenska Šolska Matica« začne izdajati s prihodnjim letom zbirko komentiranih slov. šolskih klasikov. Prvi zvezek bo obsegal Prešernov: »Krst pri Savici«. Poleg tega začne izdajati tudi poljudno-znanstveno knjižnico, ki bo prinašala spise iz najrazličnejših znanstvenih strok. Prvi zvezek prinese menda spis iz prirodoslovja.

Myšlenkový vyvoj evropského lidstva je naslov knjigi prof. Drtine, ki je izšla v znani Laichter-jevi zbirki v Pragi. Knjiga je nekaka poljudno pisana kulturna zgodovina Evrope od začetkov grške filozofije do današnje dobe. Obširno obravnava pisatelj zlasti srednji vek ter reformacijo, posebno češko, in renesanco. Knjigo, ki se baje v kratkem prevede na slov. jezik, toplo priporočamo. *V. M. Z.*

»Die Gesellschaft.« V zalogi »Literarische Anstalt Rütten & Loening« v Frankobrodu ob Menu je pričela izhajati pod gorenjim naslovom zbirka socijalnopsiholoških monografij, ki jo čitateljem, ki se zanimajo za socijološka vprašanja, najtopleje priporočamo. Doslej izšli zvezki (Sombart, Das Proletariat; Simmel, Die Religion; Ular, Die Politik; Bernstein, Der Streik; David, Die Zeitung; Wirth, Der Weltverkehr; Schweninger, Der Arzt) kažejo, da se je izdajateljstvo (Martin Buber) lotilo z vso resnostjo naloge, podati v lahko umljivi, znanstveno utemeljeni in obenem estetsko dovršeni obliki sliko posameznih pojavov družabnega življenja, oziraje se predvsem na psihološko stran teh pojavov. Sledili bodo zvezki, ki bodo obravnavali probleme države, jezika, kulture, narodnosti, spolno vprašanje, trgovino, parlament, revolucijo, kriminelni problem itd. Imena sodelavcev, kakor Sombart, Calwer, Harden, Göhre, Burckhard, Gumplowicz itd. jamčijo za temeljitost posameznih monografij. Cena posameznemu zvezku je 1 K 80 h.

Spolne bolezni. Ljudstvu v pouk in svarilo. Napisal dr. J. Demšar. Založil L. Schwentner v Ljubljani. Str. 36. Cena 40 v. — Kakor jetika in alkohol, tako so tudi spolne bolezni, ki so prav zelo razširjene, hud sovražnik človeštva. Pospešuje jih 1. napačna morala, vsled katere se zlasti mladini njih pomen prikriva, ki jim potem pogostokrat baš radi nepoznanja bolezni mnogokrat zapade, in tvega s tem vso svojo prihodnjost. Spolne bolezni pospešuje tudi čezmerno uživanje alkoholnih pijač ter konečno socijalno zlo, da si more posameznik, dasi je že psihično in fizično popolnoma dozorel, torej sposoben in upravičen za seksualno življenje, šele pozno ustanoviti domače ognjišče. Vsem tovarišem priporočamo, da knjižico natančno preberejo, da se vsaj nekoliko poučijo o tem, v čemur šola ne pouči, dasi bi jih morala poučiti. Knjigi je pridejane tudi nekaj slov. medicinske terminologije.

Narodna založba izda letos dve deli in sicer Ivan Cankarjevo povest: Aleš z Razora in Ivan Lahove črtice iz domače zgodovine: Iz vaške kronike.

Listi, pospešujoči slovansko vzajemnost so sledeči: Med Rusi »Slavjanskija izvjestija«, ki stanejo celotno 4 rublje in se naročajo: „Редакція Славянскихъ извѣстій.“ С. Петербургъ, Вас. Остр., 5 лин., д. 34, кв. 16. — Med Poljaki »Swiat Słowiański«. Stane celoletno 10 K, četrtletno 2 K 50 v. Naslov: »Swiat Słowiański«, Kraków, ul. Podzamcze 14. — Med Čehi »Slovanský přehled«, stane celoletno 8 K. Naslov: »Administracija Slovanského Přehledu«. Praha, Jeruzalémská ul. 11. — Med Hrvati »Hrvatska Misao«, naročnina celoletno 8 K. Zagreb-Lažćina. Medjašna ul. 12. — Med Bolgari „Булгарска Сбирка“, celoletno 8 levov. Sofija, ul. Slavjanska, 26. — Med Francozi »La revue Slave«, celoletno 30 frankov. Paris, 50 Rue Molitor (XVI).

V založbi Bard, Marquardt et Co. Berlin izhajajo štiri zbirke: Die Kunst, Die Musik, Die Literatur, Die Kultur. Vsak zvezek je sam zase celoten, stane samo 1 K 50 v. in prinaša essaye in študije o najboljših delih na umetniškem in kulturnem polju. Priporočamo jih vsakomur v nakup. — V založbi »Schuster et Loeffler, Berlin u. Leipzig« izhaja pa zbirka »Die Dichtung« za isto ceno in enako dobra. Izšle so že študije o Ibsenu, Hugo-ju, Tolstem, Cervantesu, Homerju, Verlainu itd. —*l.*

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Posnemanja vredno. Nek ljudskošolski učitelj na Nižjeavstrijskem je poskusil uvesti poseben način privatnega izobraževanja otrok. Obesil je na šolsko poslopje črno desko z napisom, da namerava gotov dan čitati skupino pravljic. Ona mladina, kateri se to dopade, naj pride v šolsko telovadnico. Drugič je čital skupino povesti in pesmi pod skupnim naslovom „O resnosti življenja“; tretjič zopet nekaj krajših pesmic in povesti. Četrtič je bral nekaj črtic, v katerih se opisuje grozovitost vojske. Prva tri predavanja so izvrstno vspela in otrok je prišlo toliko, da niti vsi niso mogli v telovadnico. Četrto predavanje pa mladini ni dopadlo. Učitelj pripoveduje, da je prišel do sledečih zaključkov: 1. Mladina, posebno delavski otroci, se dâ na omenjeni način izvrstno izobraževati. 2. Omenjeni način izobraževanja ima prednost, da pride vsak otrok poslušat, kar se mu dopade. Zato otrok sledi z večjim zanimanjem predavanju in učitelj spozna otročjo dušo. 3. Pri nekaterih predavanjih je treba otrokom razjasniti pomen prečitanega spisa. 4. Predavanje sme trajati najdalj 45 minut. *S. J.*

Nemške ljudske knjižnice med Poljaki. Na Poznanjskem ustanavlja pruska vlada pridno potujoče ljudske knjižnice, da bi okrepila nemški živelj in uspešneje ponemčevala Poljake. Dežela je politično razdeljena v 40 okrajev in vsak ima že svojo knjižnico, večji celo po dve, tako, da obstoji sedaj 46 okrajnih potujočih ljudskih knjižnic. Vsaka izmed njih ima svoje podružnice po okraju in kakor poroča zadnje letno poročilo, se izposojujejo knjige na 486 krajih po deželi. Vseh knjig v teh knjižnicah je 71.740 in tekom zadnjega leta je bilo izposojenih 188.562 knjig, kar pa pri velikem številu knjig ni veliko. Poleg tega je vlada ustanovila pred par leti še osrednjo deželno potujočo ljudsko knjižnico, ki ima dve nalogi: da vodi vse knjižništvo v deželi in da pošilja svoje knjige po potrebi okrajnim knjižnicam ter jih tako izpopolnjuje. Osrednja deželna knjižnica ima 11.590 knjig, ki jih je skoro vse razposlala okrajnim knjižnicam. Te knjige krožijo po okraju toliko časa, da jih ljudje prebero, potem jih zopet dobi centralna knjižnica in jih pošlje v drug okraj. — Vlada je izdala za vse te knjižnice samo v zadnjem letu 44.663 K, kar je za deželo, ki ni nič večja kot slovensko ozemlje, pač velika vsota, ki jasno kaže, kako važne se ji zde ljudske knjižnice. *I. T.*

Simon Gregorčičeva ljudska knjižnica in čitalnica v Ljubljani se otvori še tekom tega meseca. Nastanjena bo v središču mesta ob »Zvezdi«, v Vegovih ulicah št. 2, pritlično. V čitalnici bodo bralcem na razpolago vsi slovenski časopisi in znatno število tujih. Knjižnica bo obsegala poleg slovenskih knjig tudi druge slovanske, od nemških začetkoma le znanstvene. Prvotno bo štela knjižnica okoli 1.500 zveskov, a se bo vsako leto znatno izpopolnjevala.

MANJŠINSKI VESTNIK.

Manjšinska razstava se otvori prihodnje leto v Pragi obenem z deželno razstavo. Namen ji je predočiti Čehom obrambno delo v čeških manjšinah. Pri nas bi seveda pri vsem našem dosedanjem obrambnem delu še ne imeli ničesar pokazati.

Lega nazionale. Kaj lahko premore delavna podružnica obrambnega društva, nam kažejo podružnice laške šolske družbe. Pred vsem se odlikujeta podružnici v Trstu in Zadru; prva je nabrala lansko leto 60.000 K, druga 38.961 K. Pozabiti pa ne smemo, da šteje mesto Zader le okoli 12.000 prebivalcev, a od teh dobro polovico Hrvatov; torej odpada na vsakega Laha približno 6 K. — Slovenska Ljubljana, ki šteje več kot 40.000 prebivalcev, in od teh 82% Slovencev, pa dá družbi »sv. Cirila in Metoda« na leto le okrog 6000 K. *M.*

Naselbinski odsek »Südmarke«. V Südmarkinem vodstvu obstaja poseben odsek, katerega namen je proučavati naselbinsko vprašanje Nemcev med Slovenci. Za obmejne kraje (ob slov.-nemški meji na Štajerskem in Koroškem) sta določena dva stalna poročevalca — plačana uradnika, ki morata imeti v evidenci posestno stanje obeh narodnosti, iskati zveze s tamošnjimi podjetji in denarnimi zavodi, ter posredovati pri nakupu slovenkih posestev. Za l. 1907 se je dalo naselbinskemu odseku na razpolago 30.000 K. Da se je osnoval naselbinski odsek, je zasluga akademične Südmarkine podružnice v Ljubnem. Pri nas se seveda na kaj takega še misliti ne dâ.

»Südmarka« — »sv. Cirila in Metoda družba« in ljudske knjižnice. Südmarka zna drugače upoštevati pomen ljudskih knjižnic za probujanje in poglobitev narodnega čuvstvovanja in narodne zavesti kot naša sv. Cirila in Metoda družba. Do letošnjega leta je izdala za potujoče in stalne knjižnice že nad 35.000 K in je imela že leta 1905 okoli 64 stalnih in 30 potujočih ljudskih knjižnic, v katerih je bilo 86.500 knjig. Naša Ciril-Metodova družba pa ne polaga na ljudske knjižnice prav nobene važnosti in ni izdala do danes zanje še niti vinarja. Pred par leti je podedovala po dekanu Veselu knjižnico, ki šteje okoli 1000 zvezkov. Vsak bi bil pričakoval, da bo izbrala družba iz knjižnice knjige, ki so vporabne za ljudske knjižnice, in jih poslala v razne obmejne kraje, kakor dela to »Südmarka«. Mesto tega pa razglaša sedaj družba, da knjižnico razproda. Da bo knjižnico lažje razprodala, da natisniti 1000 (!) seznamov knjig in poveri razprodajo knjig gluhemu tapetniku (!), ki dobi za to delo 30% provizije!! Sicer smo od strani družbe navajeni na marsikatera presenečenja, ali takšne trgovske genijalnosti vendar nismo pričakovali.

»Südmarka« je ustanovila v najnovejšem času v kočevskem in bližnjih okrajih celo vrsto podružnic. Odbor Ciril-Metodove družbe se za kaj sličnega niti ne zmeni ne in mu ni nič mar, če se Nemci širijo iz Kočevja, zlasti proti Črnomlju, kjer že sedijo menda v občinskem odboru, mesto da bi Slovenci napredovali in izpodrivali Nemce.

LISTNICA UREDNISTVA.

Cenjene dopisnike, kojih prispevkov nismo priobčili v tej številki, prosimo potrpljenja. Kar je uporabnega, pride na vrsto.

Oblastem odgovoren Mihael Božanec. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

A. K.

PRED NOVIM PARLAMENTOM.

Splošna in enaka volilna pravica je strla predpravice in privilegije avstrijskega nemštva v parlamentu — poražena in decimirana se vrača v palačo na Ringu nekdaj tako močna nemška gospoda, ki je znala preprečiti vsako še tako upravičeno kulturno zahtevo zlasti nas Slovencev. Klerikalizem na jedni strani, na drugi pa socijalna demokracija sta ji spodbila visoki prestol — nemško ljudstvo je samo obsodilo politiko svojih nekdanjih „bogov“ in padec Wastianov v Mariboru zdi se nam preznačilno znamenje boljših časov za Slovane, sosebno nas Slovence; kajti, ako kedaj, smemo trditi v tem trenutku, ko se odpirajo vrata državnozborske hiše avstrijskemu ljudstvu: Slovan gre na dan! Večina novega parlamenta je slovanska, nova zbornica nam je jasna priča vedno zanikanega dejstva, da smemo staro Avstrijo prištevati slovanskim državam! Ne leži sicer v tem dejstvu nikaka garancija za slovansko politiko novega parlamenta, predaleč narazen grejo stremljenja in interesi slovanskih narodov, a zavest sama, da pripada v Avstriji gospodstvo Slovanom, ta zavest mora in bo rodila najlepših sadov! Tudi pri nas Slovencih.

Štirindvajset zastopnikov pošljemo v novi parlament — zavedamo se, da smo narod, nove moči in nove nade je vzbudila zadnja volilna borba med našim ljudstvom, ki hoče napredovati, ki hoče ven iz nižin, v katerih nas je dosedaj držala sovražna roka. Pač smo dvigali svoj glas, toda prosili smo bolj kakor zahtevali, in če se nam je vrgla le drobtinica, čutili smo to kot dobroto in milost, nismo pa se zavedali, da je naša pravica. Zrcalilo se je to v delovanju naših zastopnikov — kar so nam pridobili, pridobili so s klobukom v rokah v ministrskih sobah, kot darilo za vladi izkazano uslužnost.

Danes pa je narod postal ponosen na znotraj in na zunaj — danes ljudstvo zahteva od svojih izvoljenih, izvoljeni pa bodo morali zahtevati, neizprosno, neomahljivo opirajoč se na zakonito zajamčene narodove pravice.

Mi mladi pa, ki ječimo v sponah raznarodujočega duševnega suženstva, tuje kulture in znanosti, ter smo prepričani, da se slovenski narod toliko časa ne povzdigne na enako stopinjo z drugimi, dokler ne zadobi kulturne samostalnosti, dokler ne postane individuv v družini narodov, postaviti se hočemo v tem trenutku v prve vrste zahtevajočega ljudstva: glasno in jasno tirjamo od slovenskih zastopnikov odločnega vstrajnega boja za najdražje, najvažnejše, kar poseduje narod — za narodno šolstvo. — Za nas govoré dejstva. Naša inteligenca se narodu odtujuje, skoraj nepremostljiv prepad jo loči od ljudstva, iz katerega je izšla. Kdo je kriv? Od desetega leta se vbija za višjo izobrazbo določenemu dečku znanost v tujem jeziku, dobo navdušenja in idealnih stremljenj preživi mladenič obdan od nemških klasikov, v varstvu nemških profesorjev, neusahljivi viri znanosti tečejo mu na nemških tleh iz nemških knjig — na vzvišeni poklic ljudskega učitelja celó se pripravlja v nemškem jeziku!! Naša trgovina stagnira, naša obrt se drži starih od drugih že davno zapuščenih cest, kmetijstvo propada, industrija se ne more razviti — ker je vse, kar napreduje v tujih rokah, ker so nam vsa sredstva v dosego boljše bodočnosti tuja. Ni li za narod, ki si je izbral v državni zbor 24 zastopnikov, smešno — žalostno, da se mu odtuji trgovski pomočnik, le ker je obiskoval trgovsko šolo, ki je seveda nemška? Ni za nas sramotno, da dajemo leto za letom skoraj 4000 sinov najboljših v tujo „rejo“, ker nimamo niti ene popolne srednje šole? Čez 600 bodočih voditeljev slovenskega naroda pa se pripravlja na svoj vzvišeni poklic po tujih mestih, na tujih univerzah, s tujo znanostjo!

To so gola dejstva, katera navajamo danes še enkrat ter jih kličemo v spomin onim, ki si jih je izbral slovenski narod, da ga vodijo naprej do boljše bodočnosti. Slovensko šolsko vprašanje je najnujneša, najbolj pereča zadeva slovenske delegacije. In ni najtežja. Tla so pripravljena. Za naše srednje šole so deloma že spisane knjige, materijal na Slovenskem se nahajajočih srednjih šol je skoraj izključno slovenski, za učiteljsko osobje je skrbljeno — zadeva potrebuje le odločnega koraka, kamen le dobrega sunka, in slovensko ljudstvo bo imelo slovenske srednje šole! Za ustanovitev ljubljanske trgovske akademije je že Ljubljana sama storila precejšne korake — slovenski poslanci naj dobijo državno podporo in prevažni zavod je zagotovljen! Zahtevajo naj pa ob jednem tudi višjo obrtno šolo, katerih daje država Nemcem na desetine, — Slovencem pa jo do danes odreka. Naša učiteljišča naj se preosnujejo v popolno slovenske zavode, kjer se bodo vzgajali za narodov blagor vneti in narodovo dušo umevajoči učitelji.

Slovenska srednja šola pa je predpogoj uspešnemu delovanju slovenskega vseučilišča. Ravno v tem trenutku obnavljamo staro zahtevo po slovenski visoki šoli. — Slovenska univerza ni več utopija, v vsakem oziru so pripravljena tla za takojšno ustanovitev, vlada sama je izjavila, da smatra slovensko visoko šolo za potrebno — na naši delegaciji je ležeče, ako se prav kmalu uresniči ta najsrčnejša želja slovenskega naroda.

Narod je na razpotju. Zamujeni trenutki ugodne politične konstelacije, neumevanje njegovih najnujnejših in najvažnejših potreb ga privede na rob propada, krepko vstrajno delo za njega kulturo in prosveto pa ga neizmerno povzdigne.

Slovenski poslanci in hoc signo vincetis!

* * *

V. VSESOKOLSKI ZLET V PRAGI.

V dneh 28. 29. 30. rožnika in 1. malega srpana se vrši v Pragi V. vsesokolski zlet. Prestali smo v našem slovenskem Sokolstvu krizo, ko smo uvideli, da sokolska društva nimajo le namena navduševati, da tudi niso športna društva, ko smo se zavedli resnega in treznega namena „Sokolov“; padli so predsodki, bralska složnost nas druži v delu sokolskem: telo naj bo trdno, jeklena naša volja, bister naš duh, ki naj smotreno organizira naše sile. Svobodni možje naj zastavijo svoje sile v korist narodu, krepak odpora sposoben narod je ideal sokolstva.

V živem spominu so nam zleti v Ljubljani in Zagrebu. Letos prireja „Česká obec Sokolská“ svoj V. zlet; prekašal bo v vsem vse dosedanje, največja manifestacija sokolske sile, discipline in izvežbanosti bo ta zlet.

Sokolstvo je danes ena najrealnejših vezi slovanske vzajemnosti, skupen cilj nas druži. Oklic „Č. O. S.“ pravi: „Ne gre se za prazni blesk in slavnostno vrvenje, ampak za pomemben čin, ki naj pokaže naši mladini, kateri prete pogubne nevarnosti, pot, ki jo mora hoditi v dosego one zdrave telesne čilosti im možke popolnosti, ki je podlaga vsej narodovi sili.“

Slovensko narodno-radikalno dijaštvo naj pokaže, da razume misel sokolsko, da spozna pomen sokolskih zletov. Zlet se vrši v Pragi, ki naj bo ideal našemu dijaku, med Čehi, ki so nam uzor vstrajnega organiziranega narodnega dela, ki so nam vzgled kako treba delati, da se gospodarsko utrdimo:

Naša društva naj pošljejo kolikor možno svojih članov k sokolskem zletu v Prago, narodno-radikalno dijaštvo naj nastopi v častnem številu pri velepomembnem slavlju! Vračali se bodemo z zlate Prage polni novega življenja, naše duše se bodo okrepile v svežem vzduhu češkega Sokolstva, naša srca bo navdajala sveža moč in trdna volja k nadaljnemu delu. Ne zamudimo trenutka!

GIBANJE SRBSKEGA ŽENSTVA.

Za „Omladino“ napisala SAVKA dra. SUBOTIĆA.

„Oktoberski diplom“ od l. 1860. je zopet vzbudil srbski narod, ki se ga je po burnih letih 1848/49 in za časa „Bachovega sistema“ polastila neka malodušnost. Čim je padel ta sistem, nastalo je v srbskem narodu živahno gibanje, probudile so se v njem nove nade. Združila se je srbska omladina in njeni pristaši so se razšli na vse strani, da kakor apostoli širijo prosveto in povzdignejo v narodu ljubezen do domovine. Po mestih in vaseh prirejali so mladi ljudje omladinske shode in javna predavanja, v vseh slojih zanetili so navdušenje za narodno stvar, bratsko slogo in ljubezen. Ta doba navdušenja in požrtvovalnega dela za narodno stvar prebudila je tudi srbsko ženstvo, v srbskih hčerah vzbudila se je misel, da tudi one osnujejo lastna ženska društva, ki naj širijo prosveto in ž njo izvedejo srbsko ženstvo iz stoletne kulturne teme in narodnemu napredku škodljive odvisnosti. Nova ideja in ukoreninjeni predsodki o vsakem javnem ženskem delovanju pa so bile skoraj nepremagljive zapreke. Kljub temu je bilo l. 1864. osnovano v Novem Sadu prvo srbsko žensko društvo, ki je ob jednem najstarše v celi Avstro-Ogrski in južni Evropi sploh. Društvo ni imelo odobrenih pravil, ker jih oblasti niso zahtevale.

Dve leti pozneje so izvolile Nemke v Novem Sadu odbor, ki je pozval vse Novosadkinje — brez razlike vere in narodnosti —, da ustanove skupno društvo, zatrjujoč, da bo to društvo služilo le človekoljubnim namenom in podpiralo novosadske ubožce ne glede na vero in narodnost. Srbkinje so se odzvale temu pozivu in sporazum je bil dosežen. Prvi sestanek se je vršil v januarju l. 1867. Sedaj je to skupno društvo tudi imelo pravila, ktera je vlada potrdila. Srbkinj je bilo toliko, da so imele v društvu večino in dve tretjini nabranih prispevkov je bil srbski denar.

Toda ta edinost ni dolgo trajala, ker so nastala neka nesporazumljenja in Srbkinje so druga za drugo zapuščale društvo, ter l. 1880. zopet same osnovale „Dobrodelno društvo“, ki se je moralo boriti z mnogimi težkočami, predno si je pridobilo trdnih tal. Sedaj zavzema eno prvih mest med ženskimi društvi.*) Društvo ima nad 120 ženskih podružnic, ki štejejo okrog 10.000 članic. V večjih mestih vzdržavajo te podružnice: ženske obrtne šole, otroške vrtce in dajejo nadarjenim Srbkinjam podpore.

A v kraljevini Srbiji, v Belem gradu, obstoja že 30 let »Žensko društvo“; svoje podružnice ima v vseh večjih mestih. „Žensko društvo“ vzdržuje: obrtne šole, dijaško kuhinjo, žensko hiralnico in bazar narodnih ženskih ročnih del, kjer kupujejo večinoma tujci. Poleg tega je v Belem gradu društvo „Knjeginja Ljubica“, ki podpira cerkve in šole v Stari Srbiji in Macedoniji; „Kolo srbskih sestara“ podpira begune iz neosvobojenih pokrajin in skrbi za njih osirotele otroke; društvo „Materinstvo“ skrbi za najdenčke.**) Glasilo ženskih društev v kraljevini Srbiji se imenuje „Domačica“ in izhaja že 29 let; a glasilo društev srbskega ozemlja v Avstro-Ogerskej nosi ime „Ženski svet“ in je bilo ustanovljeno l. 1886. v Novem Sadu. Pri teh listih sodeluje skoro izključno ženstvo. Delo srbskih ženskih društev nima feminističnega značaja kakor na zapadu, ampak je bolj človekoljubno, prosvetno in narodno. Zato ne najdejo srbska ženska društva nikakega odpora tudi v onih krogih, ki so sicer ženski emancipaciji precej nasprotni; njih delovanje se razvija mirno, brez bojnih klicev modernega fiminističnega stremljenja in vendar je uspešneje, ker jim je zadnji cilj napredek naroda v duševni emancipaciji srbskega ženstva.

---

*) Leta 1884. je to društvo priredilo v Novem Sadu razstavo srbskih narodnih ženskih ročnih del. Razstava je sijajno vspela.

**) Srbska narodna ženska zveza v Srbiji je vstopila v „Mednarodno žensko zvezo“, ki šteje nad osem miljonov članic.

A. M.

POTREBA OBRAMBNIH DRUŠTEV NA SLOVENSKEM.

Razven družbe „sv. C. i. M.“ nimamo Slovenci dosedaj nobenega obrambnega društva. S tem društvom rešimo vsaj mal del tega, kar bi nam sicer ugrabila nemški šulferajn na severu, ali „Lega nazionale“ na jugu. Šulferajn nam skuša ugonobiti slov. naraščaj, dočim nam Südmarka iztrga rodno zemljo. Protitežje, katero nam nudi družba sv. C. i. M. proti šolskim družbam naših nasprotnikov, je zelo malenkostno, o kakem protitežju napram Südmarki pa sploh ne moremo govoriti.

Napram Südmarki so nam vsled lastne krivde vezane roke; njenih udarcev, naj si bodo še tako občutni, ne moremo odbijati, ker nimamo na celem Slovenskem niti jednega obrambnega društva, ki bi bilo poklicano varovati slov. posest. Že 17. leto deluje Südmarka z velikim uspehom proti nam, njeno delovanje upliva naravnost uničujoče na naš narodni živelj na Štajerskem in Koroškem. Südmarka priznava sama, da je v prvi vrsti njeno delo, da slov. živelj na Štajerskem in Koroškem dosledno nazaduje; saj pa je bila tudi ustanovljena le v ta namen, da seje vzajemno s šulferajnom v slov. kraje nemške manjšine, s pomočjo katerih naj se širi sistematično nadaljna germanizacija; mi pa držimo križem roke, ter poprašujemo, kam jadramo in kedaj bo konec?

Edina rešitev napram vsem napadalnim nakanam naših nasprotnikov je in ostane ustanovitev lastnih obrambnih društev. Ker je delovanje takega društva popolnoma odvisno od krajevnih razmer, je potrebno, da se ustanovi za vsako deželo posebno obrambno društvo, kajti naloge, ki jih ima izvršiti tako društvo, so v različnih deželah različne. Delovanje šolske družbe je enotno, za vse pokrajine jednako, delovanje obrambnega društva pa je zelo raznovrstno, odvisno od prebivalstva, med katerim deluje. To so spoznali Čehi, ki imajo celo v jedni kronovini dvoje takih društev; v kraljevini Češki delujeta ločeni jedno od drugega: „Narodní jednota pošumavská“ za jug, „Narodní jednota severočeská“ za sever. Isto opažamo na Moravskem: kjer delujete N. J. pro jihozápadní Moravu, in N. J. pro severovýchodní Moravu; tudi vsako za se. Da ima Südmarka delokrog razširjen čez več kronovin, je le navidezno; kdor le površno pogleda v njene letopise, spozna takoj, da se osredotočuje njeno delovanje skoro izključno na Štajersko in Koroško. Ustanovljena in naperjena je torej skoro samo proti Slovencem, ker Lahi na Tirolskem živé v kompaktnih masah tako, da jim Südmarka vkljub vsemu prizadevanju ne more dovolj do živega. Obrambna društva morajo biti torej lokalna; in v tem smislu bo treba tudi urediti bodoča slovenska obrambna društva.

Na Kranjskem — potreba obrambnega društva ni ravno prevelika, — izvzemši za Kočevje; zato bi bilo jako umestno, da se za Koroško in

Kranjsko skupaj ustanovi tako društvo, ker Koroška z lastnimi močmi ne more vzdrževati lastnega društva, in ker je le na ta način mogoče rešiti slov. živelj na Koroškem gotove smrti. Nemštvo na Koroškem je narastlo v zadnjem času od 71 % na 74 %; potovalni učitelj Südmarke je na nekem zborovanju v Gradcu povdarjal, da bo Koroška približno v 80 letih popolnoma nemška dežela, ako ponemčevanje tudi v prihodnje tako napreduje kot doslej. Štajerska je v narodnem oziru dovolj utrjena in tudi močna dovolj, da si lahko navezana na lastne moči vzdržuje svoje obrambno društvo in odbija napade Südmarke.

Na Goriškem je le vprašanje časa, da slov. živelj za vselej v deželi neomejeno zagospodari in se povspnè tja, kjer je danes na Kranjskem. Slovenci v Trstu in Istri so premaloštevilni, da si ustanovijo lastno obrambno društvo, zato bi bilo tudi tukaj v interesu stvari, da se, tako društvo ustanovi skupno za vse tri dežele. Zlasti za Istro bi se dalo potom obrambnega društva mnogo storiti, kjer se iz laških mest, kakor iz Kopra širi potujčenje med okoličani, ki so izključno slov. narodnosti.

Za najnujnejše potrebe bi zadostovala torej za slov. pokrajine tri obrambna društva in sicer jedno za Štajersko, jedno za Kranjsko in Koroško, ter jedno za Goriško, Trst in Istro. Namen teh društev bi bil jačiti slov. manjšine, in jih rešiti potujčenja. Češka in nemška obrambna društva delujejo vzajemno s šolsko družbo. Podpirati se morajo vsestransko slovenske šole na meji. Na štajarski slovensko-nemški meji se nahaja cela vrsta dvojezičnih šol. Paziti in delati na to, da se ohranijo vsa učiteljska mesta na jezikovni meji v slovenskih rokah, je naloga obrambnega društva. Slovenski učitelj si gotovo večkrat premisli, predno prevzame pičlo službo v osameli gorski vasi na jezikovni meji; če mu pa obrambno društvo zasigura gotove letne doklade, tedaj se lahko tem potom ohranijo oziroma pridobijo vsa ta mesta Slovencem in slovenski živelj na meji se reši potujčevanja. Kakor hitro pa pride na tako šolo učitelj-Nemec, je ponemčevanje neizogibno.

Obrambno društvo pa mora podpirati tudi šolske zavode v ponemčenih krajih sredi slovenskega ozemlja. Družba „sv. C. i. M.“ ustanavlja šole, plača učne moči, za podporo šolskih otrok, za šolske kuhinje skrbeti, pa je naloga obrambnega društva.

Tudi obdarovanju otrok ob slavnostnih prilikah, božičnicam i. t. d. je treba obračati več pozornosti. Borba za kruh je vedno prvo, potem pride šele narodni čut: in to so znali v našo škodo izkoriščati naši nasprotniki.

Südmarka podpira uspešno nemško obrt in trgovino v narodno mešanih krajih; v kraje, ki so se še ohranili slov. narodnosti, skuša nemške obrtnike naseliti oz. pridobiti z izdatnimi podporami slovenske na svojo stran.

Na jezikovni meji je treba podpirati tudi kmetijstvo. Marsikatero slovensko posestvo je že prešlo na ta način potom Südmarke v roke trdega Nemca. Št. Ilj bi vedel o tem marsikaj zanimivega povedati. Zlasti nevarna je za nas naselbinska akcija. Tako početje mora čez desetletja mejo znatno potisniti proti jugu. Ravno v tem oziru bi bila obrambna društva za nas eminentne

važnosti. V ponemčenih trgih in mestih bi si s pomočjo takega društva ohranili oziroma pridobili marsikatero postojanko; in če se za desetletje v tem oziru marljivo in požrtvovalno dela, morajo s časom izginiti sramotilni nemški otoki sredi slovenskega ozemlja.

Na merodajnih faktorjih na Slovenskem torej leži, da kolikor mogoče kmalu zajezijo nemško agresivnost, ter ji zastavijo enkrat za vselej prodiranje z ustanovitvijo obrambnih društev. Še je čas.

* * *

JANKO J. BENIGAR — GRADEC.

OPĆENITO STANJE HRVATSKE AKADEMSKE OMLADINE.*)

Promatramo li hrvatsko djaštvo, to nam ga valja razdijeliti na dvije velike grupe: u prvu spadaju zagrebački djaci, a u drugu djaci, koji uče po stranim visokim školama — u Beču, Gracu, Pragu, Pešti i Inomostu.

Zagrebački djaci uče u središtu hrvatskoga javnoga života, pa nije čudo, da se na njima živo obrazuje svaki znatniji dogodjaj u domovini, da kod njih svaki novi pokret in svaka nova struja nalazi jak odziv.

Premda se u zadnje vrijeme češće pojavila misao, da se djak ne smije aktivno miješati u politiku, ta misao još nije uhvatila korijena u masi djaštva. Ona hoće, da imade svuda svoje prste, a najviše upliva na nju politički momenat. Ona se još nije podigla nad niveau štafaže pojedinih političkih stranaka.

Zanimiv, — kazao bih gotovo — psihopatičan je pojav, da razni motivi, što djeluju na djaštvo, ne radjaju radom, nego samo grupacijom. Pojavi li se kòja nova ideja — za malo vremena zauzeće djaštvo prema njoj svoje stanovište. Jedan dio je za nju, drugi dio proti njoj — grupe su gotove. Ali ne zato, da se radi za ideju ali proti njoj, nego zato, da se govori i viče.

U javnom životu hrvatskom vladaju danas dva tona: prvi, jači, najbolje je nazvati realističnim — duša i najčistiji zastupnik mu je napredna stranka; drugi, slabiji, premda stariji, je državopravni sa najizrazitijim zastupnikom čistom strankom prava. Te dvije struje razdijeliše zagrebačko djaštvo u dva velika tabora — naprednjački i starčevićanski. Prvomu je središte naprednjačka čitaonica, koja nije čisto djačka, nego i gradjanska, a drugomu organizacija starčevićanske napredne omladine.

---

*) Sledeči članek, ki nam ga je dal na razpolago čislani sotrudnik, priobčujemo z izrecno pripombo, da se z mnogimi izvajanji tega pisca ne strinjamo. Kritika hrvaških dijaških razmer se nam zdi vendar mestoma preostra in neutemeljena. Povdarjamo, da smo za stvarni odgovor prav radi na razpolago — gre se nam pred vsem za to, da razbistrimo v naših čitateljih dosedaj jako megleno sliko o razmerah bratskega nam hrv. dijaštva.

U borbi izmedju jednog i drugog tabora zauzima osobito važno mjesto hrvatsko akademsko potporno društvo. Izlaz izbora u tom društvu služi kao mjerilo jakosti obiju grupa. Sad su naprednjaci na kormilu. Druge praktične vrijednosti ta borba za odbor nema, jer se podpore dijele posve objektivno bez obzira na političku boju.

Organizatorni je duh zagrebačke mladeži vrlo razvijen. Tako postoje dva pjevačko-tamburaška društva: naprednjačka „Mladost“ i starčevićanski „Krešimir“. Onda znatan broj klubova za djake iz pojedinih provincija, n. pr. „Varaždinski klub“ (Zagorci), „Lički klub“, „Požeški klub“, „Cibalis“ (Vinkovčani), „Filoksera“ (Osječani), „Tvrtko“ (Bosanci i Hercegovci), organizirani su takodjer Dalmatinci, pa Istranci. Rad svih tih klubova jednak je nuli.

Ima i strukovnih organizacija (šumari, geografi).

Poznato je i u slovenskom svijetu društvo za podučavanje analfabeta, koje je držalo već priličan broj analfabetskih tečaja (metoda Anderlić) s lijepim uspjehom.

Uz veliki broj djaštva nije čudo, što su se razvila i dva kluba posve slična njemačkim „buršenšaftima“ — to su „Šport-klub“ i „Akademija“. Na pločnicima Ilice nije više neobična pojava djaka s couleurom.

Djaci, koji uče po stranim školama živu posve drugim životom. Oni sačinjavaju malene otoke u posve tudjem elementu, a to je dobro s dva razloga. Prvo, oni su tijesno navezani jedan na drugoga, a drugo, s upoznanjem stranih kulturnih prilika mogu znatno proširiti svoj intelektualni horizonat.

I kod njih ima istih elemenata, koje smo upoznali kod Zagrepčana. Ali kako se čini, oni će se prvi emancipirati od želje, da aktivno sudjeljuju u politici. Još pred tri četiri godine bijahu političke rezolucije u modi — danas više nijesu. Nadalje počeli su izgoniti iz svojih društava politiku, dok su politička trvenja izmedju članova tim društvima još nedavno mnogo štete nanašala. Danas živu starčevićanci i naprednjaci mirno pod istim krovom.

Akademskim društvima provejava novo, svježe povjetarce i čisti razduh od turbeži, koja se je u njima kroz decenija kupila. Ja mislim, da je u tim društvima na pragu ozbiljno doba rada, sitnoga rada — u koliko već taj rad nije nastupio. Svrha je djaku, da se naobrazi svestrano, a naobražen istom neka stupi na poprište javnoga života, neka podje medju narod. Problem narodnoga preporoda na svakom polju težak je i njegovo povoljno rješenje zahtijeva mnogo opreme. Diletantizma bilo je i odveć.

To je princip, koji se nesvjesno radja medju djacima u tudjini, a taj je princip ujedno najbolji modus vivendi za ljude različitih ideja, koji pripadaju istomu društvu. A jedinstvo djaka Hrvata u stranim sveučilišnim gradovima potrebno je radi boljega materijalnoga stanja njihovih organizacija, a korisno je i njihovom intelektualnom razvitku, jer imadu prilike upoznati se s raznim mislima i raspravljati o njima.

Da bude prikaz potpun — evo imena najznatnijih hrvatskih akademskih društava u tudjini. Beč: „Zvonimir“, koji je ljetos uskrsnuo od mrtvih; Gradac: „Hrvatska“; Prag: „Hrvat“; Pešta: „Perun“; Inomost: „Velebit“ i „Zrinjski“.

Nije ni iz daleka u tim akademskim društvima sve onako, kako bi moralo biti — mnogo toga treba još poboljšati; po gotovo je potrebno, da se razvije mnogo živahniji rad, a na temelju toga rada zdrava organizacija svih tih društava. I potrajaće još nekoliko godina, dok se to sve konsolidira. Za svaki zdrav razvoj treba mnogo vremena. Ali konsolidiraće se prilike, o tomu sam čvrsto uvjeren. Pa već i danas je stanje vanjskoga djaštva mnogo bolje od zagrebačkoga. Koliko god je bilo zdravih djačkih pokreta, svi su nastali van Zagreba, pa će na žalost po svoj prilici i ovaj put Zagrepčani zaostati za vanjskim kolegama.

Da ne spominjem onoga velikoga dijela djaštva, koje u svakoj prigodi stoji postrance, koje svojim najvišim ciljem smatra činovničku karijeru, valja mi spomenuti jedan vrlo važan pojav medju hrvatskim djacima — pojav klerikalizma. Prednjači u klerikalizmu Beč, gdje se je prije dvije godine osnovalo akademsko klerikalno društvo „Hrvatska“. Izvanrednom — rekao bih — apostolskom agilnošću i živahnošću dala se ta mala šaka bojevnika za vjeru i krst časni, tih preporoditelja u Hristu, na rad. Osnovali su mjesečnik „Luč“, list hrvatskoga katoličkoga djaštva, kojemu je glavna svrha, da organizira srednjoškolce i onako već okužene marijinskim kongregacijama. List izlazi već drugu godinu.

Prošlih praznika obdržali su sa slovenskim klerikalnim djaštvom sastanak na Trsatu. Na tom su sastanku postavili obširan i zanimiv program svomu radu, a do sada taj program svom rigoroznošću provadjaju.

Plod toga rada je katoličko akademsko društvo „Domogoj“ na zagrebačkom sveučilištu, gdje je i od prije postojala marijinska kongregacija.

U Gracu istupiše klerikalci iz društva „Hrvatske“ i prikupiše se oko slovenske „Zarje“, pa čekaju samo, dok se njihov broj poveća toliko, da mogu osnovati svoje društvo.

Klerikalizam napreduje, a takozvani naprednjaci zatvoriše oči, da ne vide važnosti njegovog rada. Oni preziru taj rad. Ta malo je klerikalaca — nabori se na njih onako prigodice blatom, nazovi ih furtimašina, pa si ih utukao. Tako misle oni, pa prema tomu rade — dotično ne rade ništa. Ne znaju oni, da se proti radu može samo radom boriti i uspjeti. Zato je rad, što ga klerikalci obave u jednom samo mjesecu veći od rada svega ostaloga djaštva u pet godina, premda ima klerikalaca samo par desetaka.

Toliko za ovaj put. Hvalim uredništvu „Omladine“, što mi je ustupilo prostor za ovaj članak prvo zato, što je tim slovenskomu djaštvu podalo prilike, da upozna drugove svoje, a po gotovo zato, što će kritika naših prilika na tom mjestu možda i za nas kojim dobrim plodom uroditi.

◆ ◆ ◆

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Klub slovenskih medicincev na Dunaju. Klub je štel v svojem prvem zimskem tečaju 16 rednih članov ter je imel tri redne občne zbore in sedem klubovih sej. Knjižnica šteje 48 knjig in zvezkov, katere je dobil klub deloma darovane, deloma si jih je sam nabavil. Denarnega prometa je bilo 285 K 76 v. Dohodkov 146 K 68 v, izdatkov 135 K 8 v. Prebitka je torej 11 K 60 v. Nadalje je klub imel tri strokovna predavanja: t. A. Jenko: O spolnih organih; t. A. Jenko: O spolnih boleznih; t. J. Bačar: O vplivu opojnih pijač na človeški organizem. Priredil se je tudi izlet v anatomični muzej.

»Adrija« v Pragi je izdala lične legitimacije za podpornike. Podpornina znaša 5 K. — Imenik podpornikov objavimo v „Omladini“.

Eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva imela je 27. majnika svojo III. letno glavno sejo v Ljubljani. Sklenilo se je, da se priredi začetkom sept. t. l. II. narodno-radikalni shod in sicer v Celju, za katerega se je v orisih določil načrt. — Pred otvoritvijo državnega zbora naj priredijo naše organizacije v vseučiliških mestih po možnosti skupno z vsem slovanskim dijaštvom manifestačna zborovanja v prilog slovenskemu in slovanskim vseučiliščem; tozadevne resolucije naj se vpošljejo vsem slovanskim državnozborskim klubom. — V počitnicah izide „Dijaški koledar“, ki ga pripravlja in izda eksekutiva. Julijeva številka „Omladine“ izide kot posebna Ciril in Metodova številka. Pri seji sklepalo se je tudi o važnih stanovskih in taktičnih vprašanjih. *A. K.*

Izobraževalni klub v Taboru. Koncem prvega in začetkom drugega tečaja so se vršila naslednja predavanja: t. Zupan: Machar (literarni portret s prevodi), dvakrat; t. Turnšek: O državi (vzorno poljudno predavanje); t. Bergmann: Tuberkuloza (vzorno poljudno predavanje); t. Glonar: Marija Konopnicka, pesnica proletarcev (s prevodi); t. Turnšek: O energiji. — Naš klub priredil je poučni izlet v graško električno centralo ob jako povoljni udeležbi. — V obrambnem klubu je predaval tov. Munda o potrebi obrambnih društev na Slovenskem. *M.*

Gorenjskim visokošolcem! Važnost Gorenjske v narodnem in gospodarskem oziru na eni strani, na drugi strani pa nezavednost in pomanjkljiva izobrazba gorenjskih prebivalcev, vse to nas je napotilo, da smo sklenili združiti gorenjske visokošolce v posebni počitniški organizaciji, kateri naj bi bil namen širiti potom javnih ljudskih knjižnic in predavanj ter drugih sličnih prireditev med gorenjske prebivalce izobrazbo in narodno zavednost. Ustanoviti hočemo posebno gorenjsko podružnico „Prosvete“ in vabimo tem potom vse one gorenjske tovariše, ki hočejo delovati na polju ljudske izobrazbe, da priglasijo pripravljalnemu odboru gorenjske podružnice „Prosvete“ (Dunaj, VIII., Breitenfeldergasse 20) najkasneje do 1. julija svoj pristop. Čas in kraj ustanovnega občnega zbora priobčimo v prihodnji „Omladini“. — Na Dunaju, dne 22. maja 1907. — Za pripravljalni odbor: stud. jur. Ivan Stanonik; stud. med. Ernest Vidic.

Jugoslov. akad. fer. društvo »Balkan« v Trstu je začelo izvrševati nalogo s tem, da prireja vsakih 14 dni društvene sestanke, na katerih se vršijo razna predavanja, referati itd. Tako so predavali dosedaj tovariš Čok: o zgodovini Trsta in okolice; isti: kaj vpliva na razvoj trgovine; tovariš Ferluga: o prazgodovinskem človeku; tovariš Germek: o modernih pesnikih. Ker znajo nekateri člani slabo slovenski, nekaj jih pa sploh ne zna, se je osnoval v društvu klub za pouk v slovenščini. Poleg tega je v društvu tudi pevski klub. Društvo hoče delovati tudi na polju ljudske izobrazbe in je v ta namen že priredilo dve predavanji v Nabrežini in Barkovljah ter ustanovi po državnozborskih volitvah ljudsko knjižnico na Opčinah. Društvo šteje 24 članov. — Izmed vseh slov. fer. akad. društev ima »Balkan« enega najlepših in najvažnejših delokrogov. Nikjer ni treba izvršiti toliko drobnega narodnega dela kot v Trstu samem, kjer prebiva na tisoče slovenskih delavcev, v katerih je treba vzbujati narodno zavednost, jih izobraževati in organizirati. In istotako je tudi z drugimi sloji. Sestaviti je treba narodnostno statistiko, ki naj nam pokaže, koliko ljudi imamo v Trstu in ki naj zabeleži vsakega v Trst novodošlega Slovenca, katerega treba takoj vpeljati v slovenska društva in slovenske družbe, da se nam ne izgubi. Na izobraževalnem polju čaka še neizmerno dela in »Balkanu« se odpira tu obširen delokrog. V Trstu še nimamo niti ene ljudske knjižnice, dasi bi jih potrebovali celo vrsto, delavci bi radi poslušali predavanja, se učili tega in onega v raznih kurzih, a ni predavateljev in učiteljev. Tu je delo za člane »Balkana«. Ni nam treba naštevati dalje, kakšnega dela je še treba v Trstu, če hočemo, da ondi napredujemo in ne nazadujemo. Upamo, da se člani »Balkana« zavedajo svoje važne naloge in da se bodo z vso resnostjo in vstrajnostjo oprijeli svojega dela.

„Adrija“ v Pragi je tudi v letnem semestru, ki ni ravno najugodnejši za interno društveno delovanje, izvršila lep kos dela. V izobraževalnem klubu se vrše predpriprave za letošnji celjski naš shod na programatičnih debatnih večerih. Doslej so predavali tov.: dr. Rostohar „O verstvu, veri in morali“, I. Prekoršek „O našem organiziranem delu“, J. Hočevar „O akademični časti in akademični svobodi“, poleg tega pa še tov. A. Veble „O našem gospodarsko-socijalnem vprašanju“. Sledili bodo seveda še nadaljni programatični debatni večeri, kajti rezultati se bodo še enkrat obravnavali na nameravanem programatičnem občnem zboru.

Manjšinski odsek je s tem, da je zbral in pripravil gradivo za brošuro „O našem manjšinskem šolstvu“, že izčrpal svoj letošnji program, vendar pa hoče še letos izvršiti nekatere predpriprave za svoje delo prihodnjega leta. — Vseučiliški odsek je postal zopet bolj aktualen vsled vseučiliškega shoda, ki ga priredi 9. t. m. „Svaz. československ. štud.“ in na katerem bo za slovenske vseučiliške postulate govoril dr. M. Rostohar. — Odsek za izlete je priredil nekaj prav lepih ekskurzij, med njimi omenjamo obisk velezanimive češke gospodarske razstave. — Na novo se je ustvaril v društvu srednješolski odsek, ki se bo bavil predvsem z našim srednješolskim vprašanjem. *V. M. Z.*

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Jugoslovanski abiturijentski sestanek v Dubrovniku. Predzadnja štev. »Omladine« je že sporočila program jugoslov. abit. sestanka. Danes ga moramo nekoliko popraviti in dodati. Dnevni red: 1. O jugoslovanski ideji, 2. O kulturnem razvoju Slovencev, Hrvatov, Srbov, Bolgarov in prebivalcev Bosne in Hercegovine (zadnjih se pa ni pridejalo mogoče radi separatizma, ampak radi tega, da se spoznajo škandalozne razmere, ki vladajo sedaj v Bosni in Hercegovini). 3. Stanje jugoslovanskega dijaštva. (Dijak in srednje šole, visoke ter praktične šole, dijak in politika, bodoči poklic.) 4. Naše bodoče delo v narodu.

Sestanek ni strankarski, ne političen, ampak informativen. Glavni namen dijaških sestankov je spoznavanje razmer, zato predava o vsaki točki po eden Slovenec, Hrvat, Srb, Bolgar in prebivalec Bosne ali Hercegovine.

Datum kongresa je določen na 20., 21. in 22. avgusta.

Večji del Slovencev gre preko Ljub'jane na Reko in odtod s parnikom. Natančneje se še pravočasno naznani.

Proračun: Iz Reke v Reko nazaj stane izlet 50 K (s hrano, prenočišči, brez drugih manjših izletov); izlet v Črno goro stane še posebej 40 K.

Poleg velezanimivega kongresa je zanimiv in podučen izlet sam in bi torej bilo želeti, da se ga udeleži kolikor mogoče veliko število Slovencev. Priglašenih je do sedaj dokaj Bolgarov, 120 Srbov iz kraljevine, čez 300 Srbov in Hrvatov iz Hrvatske, Slavonije in južne Ogrske, nekaj iz Bosne in Hercegovine in celo iz Makedonije. Slovencev je dosedaj 30 in želeti bi bilo, da se število vsaj podvoji.

Pri ministru Pacaku je bila 28. aprila v avdijenci deputacija zastopnikov slovanskega dijaštva v Pragi. »Svaz česko-slovanského studentstva« sta zastopala predsednik tehnik Gebauer in podpredsednik jurist Tvrzický, nar.-rad. dijaštvo jurist Lipold, navzoč je bil tudi tehnik Kukec. Deputacija je imela namen češkemu ministru-rojaku razložiti zahteve in želje slovanskega dijaštva, pozvedeti, kako stališče zavzema minister v naših kulturnih potrebah. Obširna memoranda se podata po manifestačnih shodih, ki se naj vrše tekom tega meseca na vseh avstrijskih univerzah, ki jih pohajajo Slovani. »Svaz« sprejme naše zahteve in želje kot svoje. Gradivo za ta zborovanja pripravljajo vseučiliški odseki v naših društvih, ki so v zvezi z vseučiliškim odsekom v Ljubljani.

Vseučiliška slavnost v Zagrebu. Kljub neugodnemu vremenu in raznim neprilikam uspela je slavnost hrvatskega vseučilišča in dijaštva v preteklih binkoštnih praznikih uprav krasno. Lahko trdimo, da je segalo velepomembno slavlje daleč preko vseučiliških mej v srca celega naroda; tri ideje so slavile svoj praznik: misel svobode znanosti in njenega doma vseučilišča je triumfirala v razvitju nove krasne vseučiliške zastave, misel narodne požrtvovalnosti se zrcali v ustanovitvi vseučiliške mensae academicae in misel hvaležnosti napram velikemu sinu naroda Juriju Strossmayerju pravemu ustanovitelju zagrebške univerze je izražena v njegovem spomeniku, ki se ga je odkrilo v vseučiliški avli.

Združeno hrvatsko dijaštvo je storilo vse, da se vrši slavnost v čim večjem obsegu in znamenitejšem značaju. Bakljada, serenada, slavnostna zborovanja, komers, matineja, katerih se je udeležilo nebroj najodličnejših hrvaških zastopnikov, društev itd. so pričali o ljubezni, ki jo goji hrvatski narod do svoje mladine, slovesna izročitev nove zastave v rektorjevo varstvo, njegov navduševalni govor je pokazal zlasti nam Slovencem krasno soglasje, ki vlada v Zagrebu med dijaštvom in senatom — v naših srcih vzbudila se je še bolj strastno dolgoletna želja po slovenskem vseučilišču v Ljubljani...

Posebno ljubeznjivo sprejeli so hrvatski akademiki slovenske svoje tovariše, katerih je bilo — žal — le pičlo število; deževno, neprijetno vreme je marsikomu zabranilo pot. Zastopnik naših organizacij pozdravil je hrvatsko dijaštvo v imenu slovenskih nar.-rad. akademikov, izrazil mu najiskrenejše čestitke k slavnostnemu dnevu ter želel, da naj nova, ponosno vihrajoča akademična zastava vodi navdušene z ognjem ljubezni do naroda in domovine navdane čete v boj za prosveto in napredek. *S. R.*

H. A. P. D. (Hrvatsko akademično podporno društvo) slavilo je letos svojo petintridesetletnico. Delovanje tega društva je prav vzorno. Temeljna glavnica znaša že nad 95.000 K, vzbog agilnosti dijaškega odbora razdeli društvo letnih 13.000—15.000 K! H. A. P. D. je postalo ognjišče dijaškega akademičnega življenja, prevzelo je hegemonijo med dijaškimi društvi in organizacijami, ker daje incijativo in direktivo v vseh dijaških vprašanjih ter v sodelovanju akademikov v javnem življenju. Vsled tega se razvije pri vsakoletnih volitvah odbora ostra borba posameznih struj, kar brezdvomno na društvo prav dobro upliva, ker nastane na ta način tekmovanje za društveni prospeh in natanka kontrola dela in poslovanja. Društvo hrani mesečno poprečno 70 akademikov in je ob jednem tudi bolniško društvo. Hrano so dajali do sedaj zasebni podjetniki, v novejšem času pa so se združila H. A. P. D., mensa academica, srbsko in židovsko podporno društvo ter osnujejo skupno vseučiliško menzo v lastni režiji. *S. R.*

ŽENSKI VESTNIK.

Jubilej žene. Čitatelji najdejo v prvem delu te številke članek, ki ga je napisala za naš list Savka dr. Subotićeva. Pred kratkim praznoval je srbski narod petdesetletnico delovanja te »matere svojega naroda«. — Gospa Subotićeva je voditeljica vsega ženskega gibanja na Srbskem, plod njenega neumornega iz gorke ljubezni do naroda, do srbskega ženstva posebej izvirajočega dela so mnogoštevilna ženska društva, ženske šole, ona je na novo vzbudila srbsko industrijo, ki je na budimpeški razstavi izzvala splošno priznanje in kar najblagodejnejše vpliva na gmotni narodni položaj, ona je dvignila s svojim vzgledom in delom, z navduševalno in prepričevalno besedo, katero je oznanjala kot pravi apostol ženske ideje vedno in povsod, visokim in zatiranim, bogatim in revnim srbsko ženstvo iz teme nevednosti in duševne sužnosti v luč prosvete in napredka. — Gospa Subotićeva ni pisateljica ne umetnica, nikdar ni delovala politično, ostala je vedno zvesta družica svojega moža, skrbna mati svojih otrok, a vendar (morebiti ravno raditega) je najbolj spoštovana, najpriljubljenejša žena na Srbskem. Slavijo jo v listih in knjigah, njena podoba nahaja se v vsakem salonu, odlikoval jo je kralj, „Matica srpska“ izdala je njen životopis — a tisočkrat pomembnejša in lepša je ljubezen prostega ljudstva, ki jo vživa gospa Subotićeva. Lepše plačilo kakor kraljevsko odlikovanje ji je prošnja priproste srbske žene: „Podaj mi roko in rob Tvojega krila da ga poljubim, Ti, ki si med nami in za nas, kakor je bila v davnih časih sveta Angelina“. *

Preosnova ženskih licejev na Pruskem. „Sozialpolitische Rundschau“ poroča, da je izdelal pruski naučni minister dr. Studt načrt za preosnovo ženskih licejev. Devet- oziroma desetrazrednim višjim dekliškim šolam se priklopi nadaljevalna šola-licej, kjer se naj bi poučevala poleg sistematičnega gospodinjstva tudi socijologija in nacijonalna ekonomija s posebnim ozirom na moderni gospodarski položaj. Na podlagi študij modernega gospodarskega položaja bo neomožena ženska lažje vstrajala v gospodarskem boju in vspešneje nastopila za svoje pravice. Brez dvoma bo tudi omoženi ženski v veliko korist, če bo teoretično proučila moderno gospodarsko stanje, aktualna vprašanja o plačilu, delu itd. *E. M.*

V Belem gradu je sedem ženskih zdravnic, doktoric medicine. Med njimi prakticira gospa dr. Draga Ločić že 26 let. Imamo tudi dve arhitektinji, ki sta v mestni občinski službi, dalje dve slikarki, ki javno poučujeta. Ena gospica obiskuje pravno fakulteto kot redna slušateljica. Na belgrajski univerzi je nad 30 slušateljic, ki imajo maturo. Tudi v Avstro-Ogrski jih je nekaj in nekatere med njimi so doktorice medicine, ena doktorica prava.

Savka dra. Subotića.

Boj za volilno reformo je vzbudil tudi med ženstvom dokaj zanimanja. Na Dunaju je osnovalo nekaj vnetih zagovornic ženske volilne pravice odbor, ki si je stavil nalogo, da se bori za žensko volilno pravico in širi zanimanje za njo. V preteklem letu je priredil dva shoda, na katerih so mnogoštevilno zbrane zastopnice vseh slojev zahtevale za ženstvo popolno državljansko pravico in izpremembo § 30. društvenega zakona, ki se glasi: „Ženske, nedorasli in izozemci ne smejo biti člani političnih društev“. Odbor je nato poslal državnemu zboru prošnjo, ki jo je podpisalo več tisoč žen, da se ta zakon izpremeni. Tej prošnji je sledil predlog nekaterih poslancev v državnem zboru, da se naj v § 30. črta beseda »ženske«. Utemeljevanje tega predloga se glasi: „Da žene ne smejo biti članice političnih društev, kakor tudi ne smejo biti priče pri oporokah, to je zaničevanje njih intelekta. Trditev, da so žene tuje javnemu življenju, je neresnična. Žene so delavke, uradnice, vodijo obrti in industrijalna podjetja. V zadrugah imajo volilno pravico; v nekaterih deželah imajo politično volilno pravico. V delovanju za javno blagostanje so dosegle znatnih uspehov; sploh so vsled modernega gospodarskega in družabnega reda že davno stopile iz kuhinje, kjer naj bi bil njih poklic, v javno življenje in so upravičene zahtevati, da se tudi v društvih potegujejo za svoje interese. Da pa to ni mogoče, ne da bi bilo društvo politično, tega ni treba še dalje dokazovati, ko je vendar vsako zastopanje interesov v tesni zvezi z zakoni in politično upravo. Torej je gotovo upravičeno, da se v § 30. društ. zakona črta beseda »ženske«. (Slede podpisi.) Sedaj namerava ustanoviti omenjeni odbor »Društvo za dosego ženske volilne pravice«. Namestništvo je pravila sicer odklonilo, vendar pa bo ministrstvo skoro gotovo ugodilo rekurzu in se bo društvo kmalu ustanovilo. — V Švediji imajo že 68 takih društev. *J. F.*

Skupni odbor ženskih finskih društev predloži prihodnjemu deželnemu zboru te zahteve: da se 1. vpelje občinska ženska volilna pravica; 2. odpravi varuštvo moškega nad žensko; 3. odpravi uprava prostitucije; 4. zboljša stanje nezakonskih otrok; 5. preustroje ženska izobraževališča; 6. razširi krog ženskega delovanja. S tem začne Finska, ki je prva država v Evropi, kjer ima ženstvo volilno pravico, tudi prva uresničevati ideje ženskega gibanja.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Slovenske založnike in pisatelje prosimo, da nam dopošiljajo na novo izišla dela v oceno.

„Metulji v podobah“ imenuje se ličen album, ki nam v lepem barvotisku predočuje 129 različnih pri nas živečih metuljev s slovenskimi, nemškimi in latinskimi imeni. Opozarjamo na ta album zlasti tovariše srednješolce; služil jim bo dobro pri študiju, zlasti tudi pri nabiranju za njih zbirke metuljev. Knjižico je izdal in založil L. Schwentner v Ljubljani. Cena ji je primerna 80 v, po pošti 85 v.

Kratka zgodovina slovenskega naroda v poljudni obliki izhaja od 1. marca t. l. v radikalno-narodnem poljudnem listu „Novi Slovenski Štajerc“, ki izhaja v Ljubljani trikrat na mesec in stane 2 K na leto.

Volnost, češki srednješolski dijaški list, ki je pred par meseci prenehal, je sedaj zopet začel izhajati kot glasilo dijaške in delavske mladeži.

Umetniške razglednice po originalnih načrtih našega znanega slikarja Iv. Žabote izda v kratkem „Adrija“ v Pragi. Naše dijaštvo, naše trgovce ter sploh naše narodno občinstvo že danes opozarjamo nanje.

Na ogrskih vseučiliščih in pravnih akademijah je bilo v preteklem zimskem tečaju 10.928 slušateljev. Od teh je študiralo 7157 jus (65·5%, na avstrijskih le 43%); 1815 filozofijo (16·6%, na avstrijskih 35·7%); 1532 medicino (14%, na avstrijskih 15·1%); 335 je bilo farmacevtov in 89 teologov. Število juristov je raditega tako visoko, ker obstaja poleg dveh vseučilišč (Budimpešta in Kluž [Klausenburg]) še 10 samostojnih pravnih akademij s 1684 slušatelji. — Na tehniki v Budimpešti je bilo 1455 slušateljev.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Slovenskim učiteljem. V zadnjem desetletju se tudi na Slovenskem zelo širi izobrazba; seveda se pri tem stremljenju mora premagati mnogo ovir, ker ljudje ne vedo, kaj bi jim koristilo in večkrat kupijo kako knjigo, ki jim pri njihovem obzorju ne more koristiti, ali jim pa celo škoduje, n. pr. »šundliteratura«. Obema zaprekama so v precejšnji meri odpomogle ljudske knjižnice. Ker se pa ne morejo zaradi nedostatnih gmotnih sredstev vpeljati ljudske knjižnice povsod, kjer jih žele, si morajo ljudje še vedno v veliki meri pomagati s privatnim nakupavanjem knjig. Povsod se posebno mladina zanima za izobrazbo in kupuje knjige. Zato bi želeli, da izda kako učiteljsko društvo malo knjižico, ki bi obsegala katalog slovenskih del, ki so za priprostega človeka podučne in kratek pregled onih slovenskih leposlovnih del, ki so dostopna obzorju priprostega človeka. Poleg tega bi bilo dobro, ako bi dotična knjižica obsegala n. pr. sledeče sestavke: O pomenu izobrazbe, kako moram čitati, ljubezen do domovine, alkohol in zdravje itd., sploh nekaj sestavkov, katere lahko vsakdo po dovršeni ljudski šoli z vspehom čita. Ta knjižica bi se morala zajedno z odhodnico izročiti vsakemu gojencu po dovršeni ljudski šoli, da mu služi kot nekak kažipot v njegovem poznejšem življenju. *S. I.*

Občni zbor „Osvětov. svaza“ je sklenil na predlog tov. E. Rekarja, t. č. predsednika „Prosvete“, da sme „Prosveta“ pošiljati svoje delegate v svrho informacij na vse odborove seje in na seje vseh odsekov „Svazovih“. Ta sklep bo gotovo velike važnosti za poznavanje češkega prosvetnega dela v njegovih najdrobnejših detajlih. *V. M. Z.*

„Český svaz osvětový“ je ob koncu prvega leta svojega delovanja priredil shod delovalcev na polji ljudske izobrazbe. Shod je bil razdeljen na tri sekcije: knjižniško, predavateljsko ter umetniško-zabavno; četrta — organizačna bo zborovala pozneje. Če omenim da so v sekcijah referirali in debatirali najboljši češki poljudni delovalci, je pač samo ob sebi umevno, da je bil shod krasen. O shodu prinesemo v eni prihodnjih številk obširen referat. *V. M. Z.*

Ljudske knjižnice v Radovljici, Kranju, Kamniku in Škofji Loki prav dobro poslujejo. Tako je n. pr. izposodila ljudska knjižnica v Škofji Loki že prvi mesec nad 600 knjig. Duhovniki sicer povsod odvračajo ljudi od knjižnic, češ da so pohujšljive itd., pa to kakor se povsod kaže nič ne izda. Upamo, da bodo imela v najkrajšem času tudi ostala slovenska mesta in trgi tako potrebne ljudske knjižnice. Edino potom izobrazbe je mogoče zatreti klerikalizem.

* * *

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Dijaške poverjenike prosimo, da poberejo naročnino za prvi tečaj kakor tudi zaostalo naročnino še pred koncem šolskega leta. – Počitniški naslovi dijakov naj se še ta mesec odpošljejo na upravništvo.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

NARODNO-RADIKALNO DIJAŠTVO IN „DRUŽBA SV. CIRILA IN METODA“.

Velika svetovna ideja nacijonalizma je tisti vir, ki daje krepko življenje narodno-radikalni struji. Ista narodna ideja je mati »Družbi sv. Cirila in Metoda«. V tem notrajnem idejnem sorodstvu je iskati vzrok, da se nar.-radikalno dijaštvo tako zanima za »Družbo sv. Cir. in Metoda«. Če se je »Družba« dosledno držala narodne ideje kot matere in vodnice, je našla v nas najgorečnejše zagovornike in pomočnike, če se je pa od svoje in naše zvezde oddaljevala, se je zanimanje pokazalo v odločnem odporu. In v tem stremljenji, da ohranimo »Družbo« narodni ideji, da jo preustrojimo v smeri te ideje, je iskati tudi jedro programa, ki ga ima narodno-radikalno dijaštvo glede »Družbe sv. Cirila in Metoda.

Današnja »Družba sv. Cirila in Metoda« Slovenstvu ne zadostuje. Povedati moramo bridko resnico, da se Slovenci pač zanašamo, češ saj imamo »Družbo«, ki nas varuje potujčenja, a se pri tem varamo. Želimo si reforme v »Družbinem« delokrogu in v njeni organizaciji — in capite et in membris!

Predvsem par besed o delokrogu Družbe. Če so naše razmere še tako malenkostne, nikdar ne izgubimo izpred oči velikih narodnih smotrov. Za narodno avtonomijo nas pripravi in usposobi narodni svet, ki bo družil vse narodne samoupravne činitelje. Med onimi, ki pripravljajo šolsko avtonomijo, zavzema »Družba« važno mesto. Njen delokrog se mora razširiti na ustanavljenje šol vseh otrok, tedaj tudi realk, gimnazij, trgovskih in drugih šol. Vemo, da so sredstva skromna. A ne strašimo se: tudi take zavode bo treba ustanavljati in »Družba« je najbolj poklicana, da to prevzame. Vrhutega je naloga »Družbe« včasih le, da začne z inicijativo, da zahteva, da skliče prizadete, da prispeva itd. So pa ne le vprašanja ustanavljanja šol, ki imajo zanimati »Družbo»: Zadeva internata pri bodočem ženskem liceju v Ljubljani n. pr. je vprašanje, ki bi bilo imelo zanimati Družbo — dekleta z meje v Ljubljano! Veliko število internatov nam Slovencem ni ekonomsko. En dober vseslovenski internat v Ljubljani, tega nam je treba. Denar ne pojde potem za nunske internate in gradove, ampak se bo porabil bolj za ekonomsko za šole. To omenimo le mimogrede hoteč s primerom pojasniti, kakšna vprašanja spadajo še v »Družbin« delokrog. Tako vprašanje so tudi dijaške kuhinje v Ljubljani in Kranju — koroških dijakov k nam! Skratka »Drnžba« naj odloži tesnosrčnost svojega delokroga:

pri vsaki akciji za ustanovitev kake šole in v pomoč slovenski mladini je poklicana posredovati, pa naj si je to na meji ali pa v »varnem« ozemlju. Saj smo Slovenci že tako daleč, da ni na Kranjskem prav nič bolj varno kot kje gori za Dravo! Skoro vsako narodno podjetje je neposredno ali posredno tudi »manjšinsko«.

Razširjenja delokroga pa si ne želimo le v pravkar navedenem smislu. »Družba« n. pr. je ustanovila nekje šolo. A v tistem kraju ni ne slovenske posojilnice, sploh nobene zadruge, posest za posestjo pride Nemcem v roke, uradništvo je nemško, naši ljudje so neorganizirani delavci — na milost in nemilost odvisni od gospodarjev. V kraju ni niti mladeniške narodne organizacije, ni ne Sokola, ne bralnega društva, ni domačega časopisa. — Kaj bo izdala tukaj skromna šola? Otrok se je naučil par slovenskih molitvic in kmalu je za nas brez svoje krivde izgubljen. Potopi se. Ali se je v Trstu zasledovalo, koliko nekdanjih naših gojencev je zdaj narodnih? Ali se je sploh kdo zanimal za učenca, ko je zapustil šolo? Edino šola včasih ne izda. Treba pomagati na vseh straneh, v glavno pomoč pa treba ustvariti velike manjšinske gospodarske obrambne organizacije. Ustanoviti jih, je zopet naloga — »Družbe«, ki ž njimi dobi spopolnjujoče tovarišice, brez katerih je vsak uspeh le trenoten.

Razširjenje delokroga, ki je nujno potrebno, nam zopet dokazuje, kaj nam je »Družba«. Ž njo Slovenci izjavljamo, da hočemo živeti, ona je najplemenitejši izraz našega narodnega ponosa. Zato pa je s svojim narodom suverenna in se nima klanjati ne pred cesarjem ne pred škofi. Cerkev in država nimata v našem avtonomnem delokrogu prav nič zapovedovati. Ali narodu zvesta ali dekla cerkve in države. Neizprosno stojimo na stališču, da »Družba« stoji in pade z zvestobo do svoje ideje vodnice — do narodne ideje. Luč prosvete in napredka prihaja po Družbinih šolah v naš narod. Naša šolska družba naj pomaga v resnico veliki civilizatorični nalogi narodni ideje, da dvignemo naš narod iz teme neznanja in predsodkov ter iz bolezni socijalnih krivic.

Da pa bo »Družba« sposobna za ta ponosni delokrog, je treba radikalne preosnove v vsi organizaciji. Ni tukaj mesto, da formuliramo svoje predloge. Preustroje naj se podružnice, odkazati se jim ima krajeven delokrog, postanejo naj izobraževalna središča, agitatorice pa vse narodno življenje svojega okoliša. Da pa se jih ohrani v življenju, je treba neprestanega nadzorstva in pomoči iz centrale. Ako hočemo, da pride v naše delo kaj načrta in sistema, sestavimo natančen kataster — pregled našega delokroga. Če se preustroji podružništvo in se v delo družbino spravi sistem, če Družba za svoje organizatorične namene porabi vsa moderna sredstva, potem je upati, da postane zopet živ del organizma, čegar sok in dih bo čutiti v vseh vejah, da se okrepe in zdravo razvijajo.

Narodno-radikalno dijaštvo noče le svetovati. Z delom hoče pomagati. A treba ga pritegniti, ne pa ga odbijati. Nepozaben je Slovenijanom spomin na one krasne dneve, ko so ob 35letnici »Slovenije« poleteli v Prago. Komaj za par dni prišedše so nas vsa češka obrambna društva povabila v svoje prostore. Razkazali so nam vse. Z navdušeno in stvarno besedo so nas upeljali v svoje delo. Imeli so pa tudi pokazati na krasne uspehe. Mi pa moramo z bridkostjo tukaj konstatirati, da je slovenska šolska družba sv. Cirila in Metoda dijaštvo od sebe odbijala. A mi smo takega mnenja, da gospodje prvomestniki in odborniki gredo, stvar pa ostane. Zato je narodno-radikalno dijaštvo z neskaljenim navdušenjem po svoje krepko delovalo: V knjigi tega dela so najlepši listi poročila iz dijaških organizacij, ki se neprestano bavijo v posebnih klubih z manjšinskim vprašanjem. S tem upamo, da izpolnimo največjo in najbolj kričečo vrzel — da namreč vzgojimo narodu energičnih in izobraženih moči, ki bodo same kmalu mogle aktivno poseči v manjšinsko delo in prinesle vanje nov dih in novo sveže življenje.

* * *

DR. FR. ILEŠIČ.

NARODNA VZGOJA.

Govoriti hočem le o šolski vzgoji, posebej o šoli »Družbe sv. Cirila in Metoda«.

I. Pojem narodne vzgoje. Narodna vzgoja je vzgoja »iz naroda za narod«.

A. Narodnost ožji pojem nego človečnost. V vsebini ožjega pojma je že najti vso vsebino širšega pojma, v narodnosti torej vso človečnost: Kadar pozoveš Slovana, se oglasi zajedno človek.

B. Narodnost je širši pojem nego stranka. V vsebini širšega pojma ni najti vse vsebine ožjega pojma, v narodnosti ne vsega, kar je strankarsko: Kadar pozoveš narodnjaka, naj se ne oglasi takoj strankar! Narodna vzgoja ni in ne sme biti vzgoja za kako hipno politično stranko; stranka je pojav, torej minljiva, narodnost je princip, torej trajna.

C. Narodna vzgoja gleda na narod, ne na slučajne in umetne provincijalne meje. Narodna vzgoja ne pozna Štajerca ali Kranjca ali Korošca ali Primorca, narodna vzgoja pozna le Slovenca.

Narodna vzgoja gleda na narodne skupine; narodna skupina prve vrste smo vsi Slovenci kot enota, narodna skupina druge vrste je slovensko-hrvatska zajednica: »Slovenac i Hrvat za uviek bratu brat«.

Kadar pozoveš Slovenca, naj se zglasi kot Slovan obenem in pred vsem tudi Hrvat; to je naša naravna pot v Slovanstvo.

D. Narodna vzgoja gradi iz naroda, torej na lastnih tleh.

Sramota je, krasti duše! Gorje mu, kdor je kriv tujega greha, gorje zapeljivcu, usmiljenje in pomoč pa zapeljanemu!

»Mi brambovci ne iščemo
kraljestva tuj'ga vlast,
za svoje se potegnemo
in za dežele čast.«

Delo narodne vzgoje je vseskozi pozitivno; gleda na lastno korist, a ne na tujo škodo; gre ji za ljubezen do svojega naroda, a ne za mržnjo zoper tuje.

II. Sredstva narodne vzgoje. Vsaka vzgoja je razvoj, vsak razvoj pa napredovanje. Formalno je torej vsaka vzgoja bistveno napredna. Narodna vzgoja pa bodi tudi stvarno napredna.

Stvarno je naprednost vzgoje odvisna od podavane tvarine, vsebine.

A. Vsako znanje je koristno, a vsako ni enako potrebno in vsakega si tudi ni enako lahko pridobiti.

Znanje doma in domovja je pred vsem koristvo in obenem pred vsem potrebno. Spoznavaj samega sebe. Zato se bo narodna vzgoja ozirala posebno na spoznanje domače zemlje in zgodovine.

Mislim je treba čuvstev kakor sliki ozadja in okvira, kakor možu žene; v čustvih postane misel plodovita. Zato mora znanje doma in domovja počivati v ugodnem razpoloženju čuvstev. Za vzgojo čuvstvena je velevažno petje. Slovenec mora peti. Kjerkoli je Slovanka, tam je petje; kjer je petje, tam ni zlobe. Peti se morajo sveže, jasne, bodrilne pesmi kakor »Lepa naša domovina«, ki je že v Čitanki.

Vseh tradicij pa ne bo gojila narodna vzgoja; ako bi se pretesno oklepala vsega sporočenega, bi postala prekonservativna in narodu prej v pogubo nego v korist.

Istine ne bo prevračala narodna vzgoja, ampak če treba, jo poudarjala in presojala. Kdor bi radi odgojnih svrh nadomeščal istino z lažjo, bi z namenom posrečeval sredstvo; tako nemoralna pa noče biti narodna vzgoja.

Kolikor imamo istinitih in velikih tradicij, vse nas vežejo na Hrvate. V tej zgodovinski istini bo narodna vzgoja iskala trdne osnove.

Ako kje manjka tradicij, ni treba radi tega izgubiti vere v sebe. Namesto v prošlosti iščimo utehe v bodočnosti! Z jasnim čelom in z delavno roko jo ustvarjamo! To je in bodi duh našega časa. »Viharjev jeznih mrzla domačija«, »domovina, od nikogar spoštovana«, »vdova tožna, zapuščena« naj nam ne prevzame občutja. Kovači bodimo!

Stoječ na realnih tleh, rabi »Družba sv. Cirila in Metoda« realna sredstva, a gleda za idealnimi cilji. Nje učenci morajo biti čim najsposobnejši, da delujejo pozneje in si snujejo srečo v danih razmerah.

B. Bolj nego snov sama deluje oseba, ki jo podaja. Oseba da snovi duha in življenja. Zato bo narodna vzgoja vso važnost polagala na učiteljevo osebnost.

Šola vzgajaj aktivne (pozitivne) kreposti, ki usposabljajo za delo, za borbo in za napredovanje. Zato mora učitelj sam biti človek življenja, mora življenje poznati iz opazovanja in lastnega izkustva.

Šola vzgajaj socijalno, posebe vzgajaj narodna šola za socijalno-narodno življenje. Zato bodi učitelj sam človek socijalnega zanimanja, bodi v besedi in dejanju član naroda; govori z vsemi ljudmi svojega uaroda in z vsemi inorodci, ki žive na naši zemlji, v svojem jeziku, ime slovenski dom, se vobče udeležuj javnega življenja.

Vzrastel iz naroda, naj učitelj kristalizira v svoji duši njega bistva; ob tem kristalu narodnega mišljenja in moškega prepričanja se mora razliti vsak vnanji pritisk. Učiteljev zgled vleče; avtoritet deluje sugestivno; zato gorje tistim učiteljem, ki dajejo pohujšanje!

Odnarodil nam mladine ne bode tuj jezik kot predmet, ampak prodan ali odtujen ali tuj učitelj, ki nima ljubezni za nas in ne stoji z narodom v eni bojni vrsti. Koliko naše mladine nam uče izdajice ali tujci! Človek, ki je prodal samega sebe, se je — prostituiral! Prostitucija rodi prostitutke.

»Po delih jih boste spoznali,« ne po besedah! Mnogo jih je, ki gmotno podpirajo tuja podjetja in običajno govore tuj jezik, pri tem pa se delajo velike narodnjake in psujejo tujce. Kdor tujce psuje, a sam v njih jeziku občuje, ta svoj značaj omadežuje, vsiljivim pa tal ne izpodkopuje.

III. Sistem delovanja. Administrativna, vnanja stran šolstva more biti centratistična; vsebina mu bodi individualistična, narodna. Narodne skupine naj avtonomno vplivajo na duha svoje šole.

»Družba sv. Cirila in Metoda« reprezentuje našo šolsko avtonomijo; ta avtonomija nam je sicer vsiljena in zahteva od nas gmotnih žrtev; toda često baš »ex necessitate nascitur virtus«.

Delovanje »Družbe sv. Cirila in Metoda« mora postati sistematično; obseže naj polagoma tudi srednje šolstvo (šole, ki jih ustanovi Družba, prevzame sčasoma država) in analfabetstvo.

Učiteljstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« mora biti v tesnem kontaktu med seboj in se v to svrho sestajati na redne konference.

Isto učiteljstvo mora biti za življenje osigurano s primernimi dohodki in s pokojnino. Le tedaj bode njega delovanje sveže, jasno in veselo in le tedaj dobi Družba dobre in najboljše učne šole.

IV. Ali naj bo vzgoja narodna?

Na to vprašanje je odgovoriti kakor na čudno vprašanje: Ali naj bo vzgoja človeška?

Ker nam je vsakdo človek in bodi človek, zato mora vzgoja biti človeška. To je narodno! Ker je narod in pripadajo otroci narodu, mora vzgoja biti narodna. To je istotako naravno.

Vzgoja je razvoj sposobnosti; izbirajoč vzgojna sredstva, mora uvaževati stanje in posebnosti svojega gojenca. Edino taka vzgoja je naravna in zato realna in uspešna.

Vsaka vzgoja se mora postaviti na stališče gojencev, ako hoče svojo zgradbo graditi od temelja, pa ne od strehe.

Vsaka vzgoja mora imeti svojo osnovo v narodu, njega sposobnostih in govoru. Hoteč človeštvo vzgojiti, je stopil Kristus na zemljo in izpregovoril človeku v človeški besedi: učlovečil se je. Tako stoj vzgojitelj med narodom in govori narodu v narodni besedi: ponarodi se!

NARODNA ALI MANJŠINSKA ŠOLA.

Češki napisal za »Omladino« F. BELEHRADEK, ravnatelj »Ústřední Matice Školské.

V državnem šolskem zakonu ne najdemo izraza »narodna šola«. To nedolžno ime je pač šele posledica hudih narodnih bojev, v katerih je padlo nešteto slovanskih eksistenc, v katerih so se borili čuti pravice in pravičnosti češkega delavstva proti sili in samovoljnosti brezčutnega nemškega kapitalista.

Državni šolski zakon govori pač jasno o tem, kje naj se osnujejo ljudske šole, molči pa previdno o tem, v katerem jeziku se mora poučevati v šoli. Sam na sebi bi bil ta zakon nezadosten za ustanavljanje potrebnih šol, če bi ne bilo člena XIX. o osnovnih pravicah avstrijskih državljanov, ki priznava, da so vsi narodi v državi enakopravni in da ima vsak narod neoporečno pravico braniti in gojiti svojo narodnost in svoj jezik. Kaj to pomeni, je razvidno iz nadaljnih dveh stavkov, kjer se 1. priznava enakopravnost vseh v deželi navadnih jezikov v šoli, uradu in javnem življenju, in se 2. določa — dostavek, ki se je sprejel na zahtevo Nemcev — da se morajo v deželah, v katerih prebiva več narodnostij, ustanavljati javna učilišča tako, da dobi vsak teh narodov priliko vzgojevati se v svojem jeziku, ne da bi se ga sililo učiti se drugega deželnega jezika.

Ko je bila v državnem zboru o tem debata, so zahtevali Nemci, ki so prevzeli člen XIX. drž. osn. zakona iz kromeriške ustave, da je treba ravno kar se šolstva tiče, jasno in določno v zakonu izreči, da se izključuje na šolah vsak pritisk učiti se drugega deželnega jezika; in ko se je dvomilo, če zakon to tendenco resnično izraža, je izjavil zagovornik čl. XIX. dr. Herbst: »Če je sploh kak zakon jasen in tak, da zagotavlja narodnostno ohranitev, je to člen XIX. drž. osn. zak.!«

Na ta zakon se opirajo vsi avstrijski narodi v svojem boju za enakopravnost, kajti do danes, po 40 letih, se še ni izvedel člen XIX. glede avstrijskih Slovanov. Čehi se bojujejo za njegovo izvedbo z vso silo; Slovenci, ki se bore za svoj obstanek na Koroškem, Štajerskem, v Primorju in celo na Kranjskem — kajti niti tu niso popolnoma varni pred prodiranjem nemštva — se v svojem tako mnogostranskem boju še doslej niso utegnili dovolj uspešno poslužiti vseh ugodnostij, katere jim čl. XIX. osn. zak. nudi.

Toda gotovo je, da se priznava od državnih uradov slovenski jezik kot v deželi navadni jezik na Koroškem, Štajerskem, Kranjskem in v Primorju. Ta moment je važen zato, ker so s tem pripoznani Slovenci v teh deželah kot narodnost, kot v deželi bivajoč narod in zato ima vsak Slovenec kot avstrijski državljan pravico zahtevati, da se izvede v teh deželah člen XIX. osnovnega drž. zak. in se mu ne more zgoditi, kar se je zgodilo dunajskim Čehom, da bi se mu od državnega sodišča odrekala legitimacija zahtevati po tem členu narodnih pravic v šolstvu, češ da se ta člen nanaša le na upravo šolskih razmer v deželah, v katerih živi več narodnih plemen.

Na Češkem in pri upravnem sodišču pomeni tedaj »narodna šola« ono vrsto ljudskih šol, ki se zahtevajo in ustanove tam, kjer so le ljudske šole drugega deželnega jezika. Tuintam zahtevajo stariši tudi »narodno meščansko šolo«, vendar to vprašanje do danes še ni precizirano, ker upravno sodišče v svojih razsodbah ne smatra meščanskih šol kot neobhodno potrebnih.

Razloček med narodno in ljudsko šolo je v tem, da se mora ustanoviti ljudska šola na podlagi drž. šol. zakona in na podlagi specijelnih deželnih zakonov povsod tam, kjer hodi pet let povprečno po 40 otrok v šolo, ki je oddaljena nad 4 *km*. V tem slučaju morajo šolski uradi skrbeti za ustanovitev nove šole. Njena potreba je tedaj dokazana 1. s številom otrok — pet let več nego 40 — 2. s tem, da morajo hoditi ti otroci v šolo, ki je več kot 4 *km* oddaljena. Toda pri narodni šoli se ne gleda na slednje. Merodajen je drug moment, namreč to, da stariši niso zadovoljni z dosedanjo drugojezično šolo in da zahtevajo svojo pravico — ki jim je po čl. XIX. drž. osn. zak. zajamčena — namreč pravico, da se izobrazujejo njihovi otroci v materinem jeziku. Ker pa ni v nobeni avstrijski deželi — izvzemši v najnovejšem času Moravsko — zakona o narodni ohranitvi, mislijo državni uradi, da je vsakdo, ki se ne pritoži, zadovoljen s krivico, ki se mu godi, da je torej Slovenec zadovoljen s tem, da se ne poučujejo njegovi otroci v nemškem ali laškem mestu v slovenskem jeziku.

Ako tedaj slovenski stariši hočejo, da se v krajih, kjer so le nemške oziroma laške šole, poučujejo njih otroci v ljudski šoli v materinskem jeziku, morajo z ozirom na čl. XIX. drž. osn. zak. zahtevati ustanovitev javne slovenske ljudske šole.

Prošnje se vlagajo pri deželnem šolskem svetu. Po vložitvi prošnje se vrši zaslišanje starišev pred komisijo, ki jo vodi okrajni šolski svet. Rezultate tega zaslišanja združi komisija v pregledno tabelo in jih naznani interesentom, t. j. zastopnikom šolske občine oziroma krajnemu šolskemu svetu in zastopnikom prosilcev. Samo po sebi se razume, da naj se taka obravnava nikdar ne vrši brez zastopnika, ki pozna zakone. — Po izvršeni obravnavi začne šele sklepati deželni šolski svet. Novih prosilcev se od termina več ne vsprejema, pač pa se izključijo otroci, o katerih je kak dvom. Merodajen je dan, ko se je vršila komisija ozir. zaslišanje prosilcev, pet preteklih šolskih let pred tem dnevom pa je odločilnih za število petletnega povprečnega šolskega obiska. Gotovo je, da je boj za narodno manjšinsko šolo silno težaven in da zahteva veliko vzajemnosti in edinosti med stariši, resnične narodne zavednosti in tudi discipline.

Žalostno je, da do danes še ni zakona o manjšinskih šolah, ampak da se prepušča posameznemu državljanu, da se bori za svoje narodno šolstvo in to ne le proti drugim narodnostim, ampak tudi proti državnim uradom. In vendar se pečajo tudi v deželah, kjer prebivajo Slovenci, uradniki mnogokrat s temi vprašanji. Opozarjam na članek dr. Henrika Mayerhofer v. Gruenhübel, ki je objavil svoje izkušnje o tem vprašanju pri štajerskem deželnem šolskem svetu v časopisu »Oesterr. Zeitschrift für Verwaltung«

in v »Zeitschrift f. d. österr. Volksschulwesen« (letnik 12. in 13.). Nujno je potrebno, da se prično pečati s temi vprašanji tudi slovenski narodni delavci in posebno slovenski pravniki. Ljudska šola je predpogoj višjega šolstva; brez ljudske šole ni meščanskih, ne obrtnih, ne strokovnih, ne srednjih šol, ne vseučilišča. In vendar želi vsak odkritosrčen Slovan čilemu, čvrstemu in tako nadarjenemu slovenskemu narodu, da bi se povzdignilo njegovo šolstvo na stopinjo drugih avstrijskih narodov. Naklonjenost in podpora vseh pravičnih ljudij, posebno pa Slovanov bo z zanimanjem spremljala slovenski kulturni boj.

* * *

NEKAJ BESED O ORGANIZACIJI NAŠE ŠOLSKE DRUŽBE.

Tako daleč je že prišlo nizdol z ugledom »Družbe sv. Cirila in Metoda«, da jo vse kritikuje in napada. Res veliko gradiva za uničujočo kritiko leži na dlani, in »Družba« sama je izza zadnjih let le še povečala odpor. Smatrala se je vzvišeno nad javnim mnenjem in se na kritiko sploh ni ozirala. Ni ji odgovorila niti s kakim zagovorom, še manj s tem, da bi odpravila napake. Ta fraza o vzvišenem stalu »Družbe« pa je le škodovala. Danes je ugled Družbe minimalen in, če kaj novega pride iz »Družbe«, zadene že zaraditega na nezaupanje.

Prepričani pa smo, da stara ljubezen še tli. Le neizmerna nemarnost polupretekle dobe jo je nekoliko pokrila. Ako bo Slovenec začutil, da »Družba« dela in dosega uspehe, bodo razgnani kmalu vsi pomisleki. Ko govorimo par besed o organizaciji, hočemo le pomagati resnici na dan, da ne bomo slepomišili in se nadalje varali. »Družbina« organizacija danes eksistuje večinoma le na papirju. Izkazuje se sicer na tisoče članov, a to ni resnično, letnikov Družba danes niti 2000 nima. Ljudje pač »Družbo« poznajo, tožijo o narodnih davkih, ko jih pa potiplješ, pri kateri podružnici so plačali obolus 2 K letnine, se brž poskrijejo. Družbi se v dolgih letih obstanka ni posrečilo vzbuditi v občinstvu zavesti, da za odraslega Slovenca, ki zna presojati potrebo obrambne organizacije, ni častno, če se odteguje članstvu. »Družba« se za posameznika, ki je končno vendar sestavina svote, ni nikdar brigala, prepuščala je to skrb podružnicam, podružnice pa prepustila samim sebi.

Glede podružnic je itak znana stvar, da večina mirno spi. In dovoljujemo si trditi, da je po našem speča podružnica tudi tista, ki ji le člani na poziv blagajnikov zlože par kronic, da bo v koledarju kaj izkazanega, drugače pa ni življenjskega znaka. Radi priznamo, da se je s strani vodstva zadnja štiri leta razmeroma mnogo občevalo s podružnicami, da, zahtevalo se je od njih, da delajo, celo strela vodstvene kritike jih je zadela. A to ni pomagalo, naše podružništvo je propalo, ker se je vodstvo zanje poprej skoro dve desetletji ni brigalo. Sedaj trpimo na starem grehu, in če danes vodstvo podružnice preplavlja z okrožnicami, kaj pomaga, ko niti koša ni, v katerega bi se metali vodstveni dopisi. Naše podružništvo je večidel propalo in ga ne bomo regenerirali s papirnato povodnijo, ampak le s tem, **da začnemo zidati na novo.** Pri tem je vse eno, če zidamo na starem pogorišču (t. j. v okviru pravil speče podružnice) ali pa celo nova pravila vložimo. Ko ožive podružnice, potem bodo okrožnice dosegle namen, potem bo vodstvo res vlada, danes pa vodstvo dirigira, pa nima nobene organizacije **pod** in **za** seboj. Kličemo torej na delo za novo podružniško organizacijo. Proč s starimi odbori, proč s paradnimi odbori, potisnite mladino v delo, naj pokaže, kaj zna!

Kako je izvršiti regeneracijo podružništva, to je vprašanje, ki ga rešimo v vsakem kraju po svoje, saj ima vsak svoje posebnosti. Morda bo Družbin potovalni učitelj pomagal, kjer še ni sposobnih delavcev. Če hočemo podružnicam res dati vzgojevalen značaj, moramo neprestano povdarjati, da podružnice niso le eksekutorji doneskov za »Družbo« temveč imajo višje naloge. Tu zadenemo na veliko vprašanje, ki postane aktualno pri vseh obsežnih organizacijah: mislimo na vprašanje o centralizaciji in avtonomiji: Koliko avtónomije imej podružnica, ali ji lahko podelimo kaj delokroga, ali ji lahko dovolimo, da sama vzdržuje šolo, nastavlja moči, da porabi vsa svoja sredstva za lastne naloge? Kako daleč gre nadzorstvo centrale? Ali kaže ustanoviti okrožja za posamezne pokrajine, ki bi nadzirala podružnice? To so težavna organizacijska vprašanja. Na eni strani treba varovati centrali vodstvo, treba v njej osredotočiti vse moči, da se izognemo razkosanju in provincijalizmu, na drugi strani treba upoštevati, da vsaka avtonomija vzbudi dobre moči in inicijativo in da domačini razmere bolje poznajo. O teh organizacijskih načrtih treba razgovora in jasnosti. Čuje se predlog, naj se gotovim okrajem prepusti skrb za določeno obmejno ozemlje n. pr. Ljubljani pripadaj naloga, da zbira sredstva za velikovški okraj. Prevladuje naziranje, da se naj centrala ne slabi, a vendar išče podružnicam in okrožjem primeren nov delokrog. Na drugem mestu smo že govorili o razširjenju Družbinega delovanja na vse vrste šol. Času primerna prememba pravil je nujno potrebna.

Končno še besedo o strankarstvu v »Družbi«. V »Matici školski« nahajaš zastopnike vseh strank, od staročehov do socijalnih demokratov. In povdarjati je, da so tam v načelstvu tudi prononsirarani strankarji. Ne bojmo se strankarjev, vsak mož, ki socijalno dela, mora prej ali slej biti v kaki stranki; treba le najti takih strankarjev, ki hočejo in znajo biti obenem objektivni narodni voditelji. Tako pa plavamo in plavamo in smo prišli tako daleč, da se le še malokdo navdušuje za »Družbo«. Osobito tisto nesposobno klanjanje in koncediranje klerikalizmu ni prineslo ne beliča, a mnogo najboljših odbilo. Če klerikalizem noče pri obče narodni stvari sodelovati, ampak hoče povsod videti le svojo barvo, je »divorçons« najboljše zdravilo, krvava operacija sicer, a prinese trajno zdravje.

DELOVANJE „SÜDMARKE“.

Namen nemških obrambnih društev je ponemčevati, tako se je izrazil na javnem zborovanju v Gradcu Südmarkin potovalni učitelj, ki je na podlagi statističnih podatkov dokazoval, da nastopa Südmarka med Slovenci v resnici agresivno. Delokrog Südmarke se razteza sicer po vseh pokrajinah od morja do morja; v istini se osredotočuje na Štajersko in Koroško. Naperjena je torej proti Slovencem, njeno delovanje med Lahi na Tirolskem je malenkostno. — Svoj namen dosega Südmarka s tem, da podpira one činitelje nemških narodnih manjšin v slov. ozemlju, ki so merodajni za razvoj vsakega naroda. Šulferajn ustanavlja šole, Südmarka pa skrbi, da se šole dobro frekventujejo in to dosega z vsestranskimi podporami šolnikov in učiteljev. Skrbi za božičnice in za obdarovanje otrok. Ustanavlja šolarske kuhinje ter kupuje revnim šolarjem šolske potrebščine. — Podpira otroka v šolskem vrtcu, kakor dijaka na vseučilišču, če je le upanje, da se s tem ta ali oni pridobi nemški narodnosti. Za srednješolce skrbi izdatno s štipendijami ter podpira dijaške domove. V šolske namene žrtvuje Südmarka vsako leto velike vsote, ker ve, da ji ravno na tem polju uspeh ne izostane. — Podpira pa tudi uradnike, ki vsled pičle službe ne morejo izhajati. Kam lahko dovede človeka borba za kruh, kažejo stoteri slučaji takozv. narodnih odpadnikov dovolj jasno. Nadalje skrbi s podpiranjem uradniškega naraščaja, da se državne službe v slovenskih krajih ohranijo Nemcem. Posebno pozornost obrača sodnijski službi, ki je danes pristopna le sinovom premožnejših starišev. Slovenski akademik, ki je v bedi preživel svoja vseučiliščna leta, ne more vstopiti po dokončanih študijah v sodnijsko službo kot neplačan praktikant, ampak se mora posvetiti taki stroki, ki mu takoj zagotovi gmotni obstanek. In tudi tukaj se je Südmarka marljivo lotila svojega dela: neumorno skrbi za naraščaj nemškemu državnemu uradništvu. In sad tega početja dozoreva v tem, da imamo v slovenskih krajih vedno več nemških sodnikov; slovenskih pa primankuje ne zaraditega, ker nimamo zadostnega števila slov. pravnikov, temveč radi tega, ker se pri nas vse kolikor mogoče izogiblje sodnijske službe ter drvi k odvetništvu in notarijatu. To je veliko socijalno zlo na našem narodnem telesu. Dokler Slovenci nimamo lastnih obrambnih društev, bilo bi v interesu stvari, da vsaj slov. denarni zavodi omogočijo z izdatnimi podporami slov. uradniškemu naraščaju posvetiti se sodnijski službi, kajti ravno nemško uradništvo je oni steber, ki vzdržuje umetno nemštvo sredi slov. ozemlja. In če pade ta steber, bodo tudi s časom izginili na slov. zemlji sramotilni nemški otoki: po sili-nemški trgi in mesta na Štajerskem in Koroškem.

Velepomemben činitelj v razvoju vsakega naroda je bogato trgovstvo in cvetoča obrt. Trgovec in obrtnik tvorita jedro meščanstva, ki je na Štajerskem po večini nemško. Tudi za ta faktor, ki je v narodnem oziru naravnost odločujoč, skrbi Südmarka s stalnimi podporami. Trgovcem, ki se zavežejo nastaniti se med Slovenci, da brezobrestna posojila; obrtnike, ki so v narodnem oziru zanesljivi, namešča v slovenske kraje, jim kupuje hiše, oziroma jim prepusti delavnice za nizko ceno. S tem se zredi v narodno enotnem slov. kraju umetnim potom nemška manjšina; ta zahteva s časom nemško šolo, ustanavlja nemška društva in germanizacija je v polnem teku. Tako so nastale nemške naselbine po štajerskih trgih in mestih. Na enak način podpira Südmarka tudi delavstvo. Tovarniški delavec s svojo pičlo plačo ne more preživiti sebe in rodbino, skrbeti mora tudi za postranski zaslužek, in tudi v tem oziru se mu ponudi kot zaveznica — marljiva Südmarka. Podpira ga pri stavbi hišice, ozir. mu preskrbi brezobrestno posojilo za nakup kakega zemljišča. Delavcu, borečemu se za obstanek niti ne smemo zameriti, če prestopi Südmarki takorekoč za plačilo v nasprotni tabor; v tem oziru stopi narodnostni moment vedno v ozadje, in to je tudi naravno. Zatorej ne kaže takozvanih »nemčurjev« samo obsojati, jih družabno bojkotirati, jim predbacivati izdajstvo i. t. d. Preostaja nam le jedno: rešiti jih bede, podpirati jih v bojih za obstanek, in tedaj bodo tudi ostali gotovo — naši!

Südmarka podpira tudi kmetijstvo. Tako vzdržuje v slov. delu Koroške drevesno šolo, kjer se vcepi poleg strokovnega pouka kmetskim fantom — nemško mišljenje; posebno pozornost obrača kmetijstvu v Kočevju. Naseljevanja se poslužuje seveda le na jezikovni meji, kjer kupuje posestva, jih parceluje in razdeli med zavedne nemške kmete. Jezikovno mešane občine na meji skuša s pokupovanjem večjih posestev pridobiti v nemške roke, potom občin ponemčiti šole, in s tem zatreti s časom slov. živelj na meji ter ga potisniti proti jugu. Tragičen slučaj v tem oziru nam nudi obmejna občina Št. Ilj na Štajerskem, kjer je pokupila Südmarka pred kratkim posestvo o obsegu 200 oralov, ki je pri zadnih obč. volitvah odločilo v prilog Slovencem. Avstrijski Nemci nameravajo ustanoviti skupno naselbinsko banko, s katero bi v velikem obsegu nastopalo proti Slovanom; dozdaj je cela stvar seveda še pobožna želja; če se pa uresniči, postane tako sistematično naseljevanje na meji za nas lahko s časom usodepolno. — Südmarka deluje tudi na poljudno izobraževalnem polju; ustanavlja knjižice ter prireja predavanja. Žalostno je le, da zaznamujejo te knjižnice v slov. krajih visoko frekvenco; s tem se vcepi Slovencem spoštovanje do nemške kulture in tem potom jim ugaša ljubezen do slov. čtiva. Ravno v tem vidimo, kako potrebne so slov. knjižnice za naš narod in nujno potrebno bi bilo, da začnejo tudi merodajni faktorji s sistematičnim ustanavljanjem knjižnic. Südmarka izda letno čez 6000 K za knjižnice. Potovalni učitelj Südmarke, ki skrbi za redno poslovanje podružnic, prireja tudi predavanja, ne le agitacijska, temveč tudi znanstvena.

To je v velikih potezah delovanje Südmarke, v kolikor se da sploh orisati, in — skrajni čas bi že bil, da že začnejo merodajni faktorji na Slovenskem na to misliti, kako bi se dalo to delovanje na naši strani paralizovati, kar bi bilo gotovo bolj potrebno, kakor dan za dnevom brezplodno pisariti v predalih slov. časopisja o »grabežljivih rokah Südmarke« ter se omejiti na prazne grožnje.

LISTEK.

Ciril in Metodova številka »Omladine«. Lani v jeseni se je ustanovil v Pragi «Manjšinski odsek«, ki sistematično proučuje drobno narodno delo. Ta odsek je odločil, da rezultate svojega delovanja objavi v več brošurah. Najbolj se je posvetil našemu narodno-šolskemu vprašanju. Zbral je obsežno in izcrpno gradivo. Pričujoča prva manjšinska številka »Omladine« kaže del tega uspešnega proučevanja. Sodelovala sta pa tudi slovenijanski dunajski in še prav posebno graški Taborov manjšinski odsek. Delo se bo nadaljevalo in izdamo prihodnje leto številko o gospodarskem manjšinskem vprašanju.

Okrajne zveze podružnic. Naše podružnice »Družbe sv. Cirila in Metoda« zelo rade spe in počivajo kakor Slovenci sploh. Čas pa z ostrim glasom zahteva, da bdimo in delamo, naši narodni nasprotniki napenjajo in zbirajo proti nam vse sile. Torej je neobhodno potrebno, da črtamo iz vzporeda naših podružnic eno glavnih točk njihovega dosedanjega delovanja: »spanje«. Tudi to jih je treba naučiti, da za podružnično delovanje še ne zadostuje klavern letni občni zbor, koder se premlati k večjemu par starih ničvrednih fraz, pozitivnega se pa ne nudi nič. Kako vse to doseči? Za posamezne politične okraje naj se osnuje »Okrajna zveza podružnic«. Okrajni odbor ima nalogo paziti na to, da katera podružnica ne zaspi; ustanavljati nove podružnice, koder to kaže; skrbeti, da vsaka podružnica priredi vsako leto vsaj eno boljšo pravo ljudsko veselico s petjem, gledališko predstavo i. t. d. in s kakim dobrim narodnovzgojevalnim govorom. Paziti je na to, da se ljudstvo kolikor mogoče poučuje o stremljenju narodnoobrambnega dela in da se ljudstvo na ta način za to delo tudi pridobi. Take okrajne zveze je vpeljala tudi »Südmarka«. Korist take organizacije je prozorna. *S.*

Reforma Družbine pisarne. Pred vsem si mora postati vsakdo, ki hoče pri Družbini pisarni kaj preustrojiti, v svesti sledeče resnice, ki jih potrdi vsakdo, ki ima količkaj praktičnih skušenj: Denar, ki ga uporabimo za pametno preuredbo in razširjenje Družbine pisarne, se bode stotero povrnil. Ni možno, da bi se od odbornikov zahtevalo, da tudi tehnično izvajajo svoje ideje. Odborniki imajo dati pravec, imajo nadzirati izvedbo, pregledati vspehe. Poročevalci morajo biti vsak čas o vsem informirani, kar spada v njihov referat. V pisarni treba pred vsem dveh inteligentnih moči-uradnikov: tajniškega in blagajniškega (knjigovodskega) uradnika. Biti morata to dva zanesljiva, koncepta in knjigovodstva sposobna moža. Poleg njiju treba pomožne sile, ki oskrbuje ožje tehnične opravke (ekspedicija pisem, narodnega kolka itd.). Pri tej delitvi treba skrbeti za potrebno enotnost. Družbin tajnik (odbornik) je pisarniški šef. Blagajniški uradnik je namreč sicer pomoč blagajniku, a njegovo delo prav tako zanima tajnika. Po blagajniški sliki o podružnicah n. pr. je presoditi delovanje podružnice. Nadzorstvo podružnic je skupno delo blagajništva in tajništva. — Status uradništva se lahko pomnoži še za pokrajinske moči (potovalne učitelje, ki drže v redu podružnice, predavajo, povsod osebno posredujejo) in za družbinega gospodarskega ter šolskega nadzornika.

Skupščina »Družbe sv. Cirila in Metoda«. Vsakoletna velika skupščina je pomemben dan za »Družbo«. Ta dan se spoznavajo in porazgovarjajo manjšinski delavci iz vseh krajin slovenske domovine. Nad vso skupščino leži znamenje, da se tu poroča o delu in zopet pripravlja za delo. Tajniško poročilo je točna slika slovenskega položaja; pridobitve in izgube se tu zaznamujejo, kritično se predeluje vse sile svoje in nasprotnikove. Blagajniško poročilo je točno poročilo o virih in ekspozé za bodoče. Debata se razdeli po odsekih. Tu so zbrani šolniki z učitelji in predelujejo vzgojeslovna vprašanja; tam se obravnava o družbinem gospodarstvu, drugod o organizaciji. Poročilo o skupščini je prava manjšinska študija... Tako sanjaš, mladenič! Pozno dopoldan prideš v kraj, kjer se vrši skupščina. Vsprejemni govori! Eno uro mašujejo, kar stane družbo po 10 K, ker ni nobena reč na svetu zastonj. Tja proti poldnevu, ko že mize pogrinjajo, se za nekaj časa skliče tista sitna formalnost, ki ji pravijo pravila velika skupščina. Tam se nekoliko pokadi, da se pa ta čas obed ne shladi, treba brž zaključiti. Kdor hoče razumeti, nas razume.

Družbino učiteljstvo bi se morala vsako leto zbirati na strokovno konferenco. Bila bi to zanimiva konferenca, ki bi jo gotovo vsi šolniki pozdravili in podpirali. Položaj manjšinskega učitelja vsebuje toliko posebnosti, da jih je vredno posebej obdelovati. Ta konferenca bi se lahko vršila o božiču ali ob skupščini.

Od družbinega učitelja se zahteva, da je tudi izven šole delaven. Zato ga treba tudi pošteno plačati. Tak denar pač ni izgubljen, temveč izborno naložen. Učitelj-organizator že sam s svojim delom v podružnici, v posojilnici itd. izplača, kolikor več stane. Ako pa bomo povsod dajali pouk v roke nunam, bomo pač par vinarjev ceneje plačevali učno moč, zato pa je ta moč za nas javno mrtva in brez vrednosti. Ena sama dobra posvetna učiteljska moč lahko prinese v kraj novo življenje. Zato pa ne glejmo na groše, ko nam ta čas cekini uidejo.

Izleti gojencev Družbinih šol. Poleg manjših izletov, ki jih veleva že skrb za zdravje učencev, bi imela Družbina šolska vodstva prirediti vsako leto vsaj po en večji (morda majnikov ali Ciril in Metodov) izlet v kak znamenit kraj slovenske zemlje. Izlet v Ljubljano, na Bled, za Korošce tudi v Trst bi lahko uplival na srca gojencev nepozabno. Seveda treba tak izlet skrbno aranžirati. Naj se o Ljubljani misli, kar se hoče, naša metropola je, ki bi jo moral vsak poznati, in naj se o narodnem čuvstvovanju sodi karkorkoli, kolikor poznamo razmere, bi Ljubljanci vsprejeli Ciril in Metodove otroke kakor svoje miljence, in ne bi se jim slabo godilo. Z lepimi spomini pa tudi po knežje obdarovani bi šolarčki odšli domov ter nesli glas na Koroško, da Kranjci iz Ljubljane niso tako nevarni ljudje, kakor jih slikajo Nemci. Poskusite! Seveda s — šolskimi sestrami to ne gre.

Družbino glasilo. Misliti je mogoče tu na glasilo o družbenem delovanju s teoretičnimi razpravami o manjšinjskem delu, s poročili o položaju in s sistematičnim zbiranjem statističnega gradiva. Tako glasilo bi bilo izborno sredstvo, da se trajno vzdržuje pozornost na manjšine, ki se jih neprestano proučuje. Prejemati bi moral to glasilo vsak član manjšinskih društev. Misliti bi se dalo tudi na tisti način razširjevanja, ki ga je imel. »Slovenski Tehnik«. Družbeno glasilo pa bi bilo lahko tudi poljudno zabavno-poučno glasilo za manjšinske kraje. Misliti se da tudi na lep, ilustrovan koledar (kakor »Narodní Stráž na Češkem«), kajti koledar »Družbe sv. Mohorja« ni niti naroden, niti posebno privlačen. O tem velja razmišljati. Vsekako je stalna rubrika po listih potrebna, da se v njej objavlja vse, kar zna vzbuditi več smisla za narodno drobno delo, a seveda le tisto, kar spada v javnost.

»Družba sv. Cirila in Metoda, kaj je to?« Precej drugo leto po ustanovitvi je imelo vodstvo srečno idejo, da založi navodilo, kako se za Družbo deluje in ustanavlja podružnice. Knjižica je pošla in je tudi za današnje razmere zastarela. »Vis. c. kr. ministerstvo želi«, piše vodstvo, naj se krajevna imena v naznanilih za ustanovitev podružnic pripišejo v nemškem jeziku. Take in enake servilnosti kvarijo knjižico, ki med drugim priporoča bratovščino sv. Cirila in Metoda, v kateri je vsak član zavezan moliti za od cerkve odpadle slovanske brate. To je realna slovanska vzajemnost. Pa pustimo kritiko. Želimo, da se podobna modernizirana brošura zopet izda, da bode imel vsakdo v njej točno in vsestransko navodilo za manjšinsko delovanje.

Literarno delovanje »Družbe sv. Cirila in Metoda« je ena najznačilnejših strani njene zgodovine. Smotrenega literarnega delovanja sploh ni bilo, ker se Družba ni zavedala, da ima tudi na tem polju veliko nalogo zalagati slov. šolske knjige, narodno-navduševalne spise, posebno pa še gojiti dobro mladinsko slovstvo. Če je Družba kaj izdala, je bil to le slučaj, da ji je kak rodoljuben mož svoje delo daroval. Med izdanimi spisi imajo večino spisi dinastične in katoliško-nabožne vsebine. Mesto Slovencev je tedaj vzgajala družba dobre Habsburgovce in katolike. Jezik vseh od družbe izdanih spisov, med katere je slučaj zanesel tudi par dobrih zrn, trpi večinoma na posebni frazeologiji prejšnega prvomestnika, ni tedaj ni duh niti jezik živo slovenski.

Slovenska ljudska knjižnica in Südmarkina knjižnica v Mariboru. Ravnokar je obhajala mariborska slovenska ljudska knjižnica obletnico otvoritve in že zdaj lahko s ponosom zre na lepe uspehe. Zdaj šteje 528 različnih vezanih knjig, a se še vedno izpopolnjuje, posebno oddelek mladinskih spisov. V prvem letu je izposodila 2385 knjig, in sicer 200 poezij, 72 dramatike, 2004 (84 $^0/_0$) pripovednih spisov in 109 poučnih spisov. Najbolj so čitali Sienkiewicza, Kersnika, Jurčiča in Tavčarja. Izkaznic se je izdalo 297. Velika važnost te ljudske knjižnice se bo spoznala v pravi luči šele po desetletjih; škoda, da se ta ideja ni izvršila že mnogo prej. Zdaj jo imamo, a potrebuje vsestranske primerne podpore! Čitateljev, posebno iz delavskih krogov, je vedno več in se v eni uri izposodi navadno nad 100 knjig. Zraven mladinskega oddelka se resno misli tudi na ustanovitev znanstvene knjižnice. V primerjanje navedem še, da je štela knjižnica Südmarkine podružnice v Mariboru 3933 knjig, izposodila pa jih je **23.149,** torej desetkrat toliko kot slovenska. V primeri z nedostatno reklamo in z majhnimi podporami, ki jih ima slovenska ljudska knjižnica, smo lahko ponosni na prvo leto njenega kulturnega delovanja v nadi, da se bo razvila v drugem letu še mnogo bolj. *V.*

Ljudske knjižnice. Oponašalo se bo nam radikalcem, da neprenehoma zvonimo na delo za ljudske knjižnice. In celo v »Ciril-Metodovo številko« jih vlečemo. Priporočamo, naj se posveti največja skrb mladinskim knjižnicam po Družbinih šolah. Priporočamo pa tudi, da bodi v Družbinih šoli velika ljudska knjižnica. Ne le otroka, ki pride v Družbino šolo, tudi stariše teh otrok treba vzgajati in podpirati, saj so pogumno stopili v tesnejši krog naše rodbine. Podpiramo jih lahko na razne načine, s sveti, s posredovanjem zanje, pa tudi čtiva jim lahko po otrokih pošljemo. Če stariši ne znajo čitati, jim družbin učitelj proti nagradi iz centrale lahko priredi analfabetski kurz, kar je osobito priporočljivo za odrasle, če so se učili le nemški čitati in pisati. V par dneh si bodo osvojili taki ljudje tudi slovensko pismo.

Narodne razmere na Štajerskem. L. 1900 je bilo na Štajerskem 409.531 Slovencev, 902.343 Nemcev. Jezikovna meja v velikih potezah je: Radgona, Cmurek, Spilfeld, Lučane, Arvež, Ivnik. Pri Radgoni je severno od Mure še mnogo Slovencev. Okoli Radgone je cela vrsta občin, ki so prešle v nemske roke šele tekom zadnjih 25 let. Za mejo od Spilfelda do Radgone se na slovenski strani dosedaj še nihče ni zanimal. Od Spilfelda do Ivnika je boljše. Arveški okraj ima slovenski občini Kapla in Gradišče. V občini Klanec je polovica Slovencev. Podravska podružnica »Prosvete« ima knjižnico na Kapli in pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu za Gradišče. Pri Sv. Duhu je tudi slovenska posojilnica. Vendar je to še mnogo premalo dela. Marenberški okraj zelo napreduje. Zelo slab pa je mariborski okraj. Od Spilfelda do Maribora je nemštvo zelo močno in hitro napreduje. Slovenci doslej tu še niso pokazali pravega odpora. V mariborski okolici: Pernica, Karčevina-Leitensperg, Kamca, Studenci, Pekre, Radvinj, Razvinj, Pobrežje se nemštvo širi brez vsakih ovir. Po zadnjem ljudskem štetju je bilo v teh občinah 5761 Slovencev in 4980 Nemcev. Nemci delajo z vsemi silami, Slovenci ne store prav nič, dasiravno je v Marikoru 17·4 odstotkov Slovencev in med temi eno »vodstvo« štajerskega slovenstva. V Ptuju je 15·4% in v Celju 22·7% Slovencev. Manjših močnih nemških postojank je na celem slovenskem Štajerskem še mnogo; od slovenske strani se dela proti temu vztrajno in premišljeno le deloma v Celju in v Brežicah. Prave organizacije za pravi narodni boj pa še nimamo prav nikjer. V letih 1847, 1880, 1890, 1900 je bilo med 1000 osebami Slovencev 362, 327, 321, 317; Nemcev pa 638, 670, 678, 686, torej so Nemci v tem času napredovali za 3%. Statistično je dokazano, da se štajerski Slovenci naravnim potom še enkrat tako hitro množe, kakor štajerski Nemci. Iz tega še bolj jasno sledi, kako neizmerno hitro se širi germanizacija. Nadalje je pa tudi statistično dokazano, da se je priselilo izmed sedanjega prebivalstva v mestih Maribor, Ptuj in Celje povprečno 73·3% iz popolnoma slovenskih krajev. Celo 20% graškega prebivalstva je iz slovanskih krajev. Na celem Srednjem in Zgornjem Štajerskem je skupaj 7·9% prebivalstva iz slovenskih pokrajin! — Teh par podatkov le prejasno dokazuje, kako nujno potrebno je, da se začnemo na Štajerskem z vso vnemo baviti z vprašanjem narodnega obrambnega dela. Neobhodno je potrebna narodno-obrambna organizacija za »Svoji k svojim« in vobče za vsa taka dela, kakor jih ima v svojem delokrogu »Südmarka« ali pa češki društvi »Narodna jednota pošumavska« in »Narodna jednota severočeška«. Za šolstvo naj ostane tudi vnaprej za vse slovensko ozemlje skupno obrambno društvo; kar pa se tiče drugih točk narodno-obrambnega vprašanja, je neobhodno potrebno, da dobimo za iste na Štajerskem čimpreje samostojno organizacijo. S.

Trst in Istra. (Kratko poročilo o narodnem položaju.) Nemci so brutalni in nasilni, Lahi pa zviti in brezobzirni. Boj proti njim je drug, kakor boj proti Nemcem. V Trstu izgubljamo na terenu, naše slovensko prebivalstvo pritiskajo Lahi na deželo; v Istri pridobivamo na terenu in prebivalstvu. — V Trstu imamo družbino petrazredno deško ljudsko šolo in petrazredno dekliško ljudsko šolo in sicer pri sv. Jakobu. V Rojanu in Greti pri Trstu sta družbina otroška vrtca; privatne otroške vrtce pri sv. Ivanu in v Skednju pri Trstu podpira družba. Naša zahteva je, da pridejo ljudske šole v javno upravo. Potem nam je mogoče misliti na več vsaj enorazrednic v tržaški okolici; iz Marija Magdalene morajo danes otroci hoditi v šolo v Škedenj; Rocol je brez šole, v Škorklji-Koloniji treba šole. Kjer so samo otroški vrtci, tam morajo seveda potem vsi v laške šole, in otroški vrtec je bil brez pomena. V Kopru treba na vsak način najti za tamošnjo vadnico na slovenskem učiteljišču zadostnega nadomestila, če se učiteljišče premesti v Gorico; tu treba pritisniti na vlado. — V piranskem okraju je le ena šola in sicer v Korte. Ker so Italijani slabi poljedelci, napredujemo v tem okraju. V Miljah vladajo socijalni demokrati, ki se brigajo le za mesto, ne pa za okolico; tukaj treba vzbuditi narodni čut! V Istri pritiska »Lega nazionale« največ na hrvaški del. — Najslabši smo v Trstu. »Lega nazionale« dela z vnemo in brezobzirnostjo, samo Trst dá za njo več, kot znašajo celotni letni dohodki naše družbe. Za »Legin« vsakoletni ples pošiljajo vsem tržaškim trgovcem vstopnice — tudi slovenskim – kedor jih vrne, je bojkotiran.

Učimo se pri češki matici! 5. grudna 1880 se je ustanovila »Ustřední Matice Školská« kot odgovor na pravkar osnovani nemški Schulverein. V delokrog je načelno sprejela takoj izpočetka ustanavljanje vrtcov, ljudskih, srednjih, strokovnih in celo visokih šol. Prva naloga Matice je bil boj za manjšinske šole. Čehi so § 19 in določbe šolskega zakona o manjšinski šoli, ki se ima ustanoviti, kjer hodi skozi pet let po vsaj 40 otrok v nad 5 *km* oddaljeno šolo, sistematično izrabili. »Matica« je bila povsod na čelu takim agitacijam. Če pa ni šlo tem potom, je sama ustanovila šolo in delala vstrajno na to, da jo prevzamejo javni činitelji. Od 82 ljudskih in 12 srednjih šol, ki jih je Matica ustanovila, ima danes oskrbovati le 51 ljudskih in tri srednje šole. Štiri češke gimnazije, po ena trgovska akademija in eno učiteljišče so prešle v državno, tri realke pa v deželno oskrbo.

Dohodki »Ustřední Matice Školske«. Blizu 400 podružnic, ki skoro brez izjeme redno delujejo, je prispevalo vštevši darove posameznikov, zadnje leto 675.320 K. Kraljevina Češka je darovala 32.230 K, mesto Praga 6000 K. Razglednice so nesle 13000 K. Velikanska so volila v korist Matici: Bedřich Schnell je zapustil Matici 391.845 K, Leopold Brumlik 48.969 K, I. Kandert 201.510 K, K. Vojáček 82.800 K, F. L. Rieger 22.019 K, F. Ruth 45.000 K itd. Vse to priča o ljubezni in velikodušnosti onih »sebičnih« Čehov in tudi o neomejenem zaupanju do »U. M. Š«.

Pisarno Ustřední Matice Skolske v Pragi imenuje narod »narodno tovarno« in to ime je skoro opravičeno. V pisarni dela vsak dan dopoldne od 8. do 12. in popoldne od 3. do 6., 16 oseb, katerim načeluje ravnatelj pisarne. Ravnatelj mora biti pravnik, kajti treba je marsikje zastopati Matico in zastopnik mora biti človek, ki pozna zakone in naredbe. Samo uradništvu se plača na leto 42.000 K. Cel aparat posluje izvrstno, kajti vodstvo Matice si je v svesti, da je dobro naloženo, kar se izda za uradništvo in tudi uradništvo dela z vnemo za narodno stvar.

Národní jednota pro jihozapadní Moravu: t. j. češko obrambno društvo za jugozapadno Moravsko šteje 245 podružnic. Lani se je ustanovilo 52 (!) podružnic; pri naši »dični družbi sv. Cirila in Metoda« pa samo jedna. Predavanj je bilo lani 771; knjižnic šteje društvo 80 s 26.000 zvezki. Dohodkov je bilo okrog 20.000 K.

Društvo »Komensky« t. j. šolska družba nižjeavstrijskih Čehov, ki ima letnih dohodkov čez 100.000 kron. Društvo vzdržuje na Dunaju češke šole, dosedaj še po večini samo češke kurze. Šola v Favoritah na Dunaju šteje 800 čeških otrok. V kratkem se ustanovi tudi češka obrtno-nadaljevalna šola. Na Dunaju je v nemških šolah 12.000 čeških otrok.

Slavnostni prologi. »Ustřední Matice Školská« v Pragi je založila »30 slavnostnih prologov«, ki naj se uporabljajo pri matičnih slavnostih. Sodelovali so najboljši češki pesniki. Prav na mestu bi bili taki prologi tudi za nas. S primernim uvodom opremljena bi se knjižica kmalu udomačila, širilo bi se s tem zanimanje za družbene veselice. Mesto verižastih fraz, s katerimi slavnostni govorniki v potu obraza uspavajo občinstvo, stopi vsebine poln, umetniško dovršen nagovor, ki vzbudi misli in čuvstvo.

Poljsko manjšinsko delo. Poljaki delujejo v treh velikih obrambnih skupinah, in sicer v nemškem, ruskem in avstrijskem delu nekdanje poljske kraljevine. Na Poznanjskem posluje »Straža« v 3 sekcijah: gospodarski, pravni in prosvetni. Slednja ima sedaj največ dela. Širiti ima narodno zavest in prosveto. Izdaja med drugim brošure in šolske knjige za začetnike in odrasle analfabete. Razvija po češkem uzorcu narodno-počitniško delovanje s tem, da preko počitnic pošilja na svoje troške otroke iz ponemčenih krajev v čisto poljske, kakor v Lvov, Zakopane itd. Boj proti raznarodujočim nasiljem Rusov vodi šele lani potrjeno društvo »Towarzystwo Polskiej Maciery Szkolnej«. Odprej pa je že delovalo večinoma tajno »Towarzystwo Obrany Narodowej», osobito v boju proti rusofilskemu učiteljstvu. — V avstrijski mogočni organizaciji »Towarzystwo Szkoły Ludowej« je delo porazdeljeno na 15 okrožij, ki posredujejo med glavnim vodstvom in podružnicami (koła) prav uspešno. Med njenimi ustanovami so osobito za nas pozornosti vredne takozvane »začetne šole«, ki naj začasno nadomeste redko sejane ljudske šole. Poučuje se v njih le 5—7 mesecev in po 20 do 30 ur na teden čitanje, pisanje, računstvo, poljska zgodovina in ročna dela. Poučujejo učitelji iz sosednih krajev, včasih pa tudi kmetje, ki imajo za to sposobnost, za honorar 10—40 K na mesec. Leta 1905 je bilo takih šol 64 z 2000 gojenci! Izborno se ponašajo tečaji za odrasle analfabete. Ustanovili so se tudi vojaški tečaji, v katerih uči učitelj pod nadzorstvom častnika vsako nedeljo. Leta 1905 je bilo 52 analfabetskih tečajev z 2200 odraslimi učenci obojega spola.

Burze so specijaliteta poljskega manjšinskega delovanja. Vsprejemajo se v popolno oskrbovanje kmečki sinovi iz kulturno zanemarjenih ali pa narodno eksponiranih krajev. Vsprejemajo se samo sinovi, ki so določeni, da ostanejo doma za gospodarje in obiskujejo poljske šole, zraven tega pa se še praktično vzgajajo v burzi. Gojenci se vzdržujejo ali brezplačno ali pa za plačilo 5—20 K mesečno. Mnogo dobe burze poljskih pridelkov zastonj, kar jim obstoj zelo olajša. Vodstvo je navadno v rokah tamošnje podružnice »Tow. Szk. Ludowej«, katera je burzo tudi ustanovila, ali pa jo vodi poseben odbor, ki se je sestavil na prizadevanje družbe ali pa podružnice. Tudi za povzdigo šolskega in praktičnega znanja rokodelskih pomočnikov so se začeli ustanavljati podobni zavodi, ki naj bi vzgajali dobre obrtnike in zavedne Poljake.

»Towarzystwo Szkoly Ludowej« ustanavlja tudi čitalnice in knjižnice ter skrbi za zanimiva poučna predavanja, ki bude zaminanje in veselje do knjig. Leta 1903 je bilo knjižnic in čitalnic 526, leta 1904 888 in leta 1905 že 1200 s 60.000 čitatelji, dočim jih je bilo leta 1904 le 50.000. V obeh letih se je prečitalo nad 1,100.000 knjig ne vštevši časopisov. T. S. L. stremi sploh za tem, da bi imela vsaka knjižnica tudi čitalnico, kjer naj bi bilo kar največ listov najrazličnejših političnih smerij.

Kdo deluje na ponemčenje Slovencev? Nemci imajo štiri velikanske organizacije, katerih edini namen je, ponemčiti Slovence. Na Avstrijskem obstojita društvi »Südmark« in »Schulverein«, ki ste nam po svojem delovanju znani. Na Nemškem obstoji »Allg. Deutscher Schulverein«, ki ima istotako svoje glasilo, celo v svobodoljubni Švici obstoji društvo, katero se tudi zanima za Slovence in se istotako imenuje »Allg. Deutscher Schulverein«. Slednji dve društvi zbereta vsako leto ogromne svote, katerih velik del odpade na naš narod!

Südmarkine knjižnice. Eno poglavitnih sredstev za udejstvovanje misli o splošni izobrazbi v najširših krogih so ljudske knjižnice. Pa tudi za probujanje in poglobitev narodnega čuvstvovanja in narodne zavesti so izvrstno sredstvo. To ve tudi »Südmarka«, radi česar izrablja to sredstvo v boju zoper Slovence. L. 1905. je imelo to društvo že 64 stalnih in 30 potovalnih ljudskih knjizžnic, vsega skupaj je bilo takrat že 86.500 knjig Da so pošiljali večino teh knjig na Slovensko, se razume. Na Koroškem jih je vse polno, na Štajerskem v kmečkih občinah osobito okoli Maribora cela vrsta. Do l. 1906. je izdala »Südmarka« za svoje ljudske knjižnice že 34.000 kron, torej na leto povprečno 2300 kron.

Kako dela »Südmarka«? Organizuje Nemce na bojkot zoper Slovence. Daje nemškim dijakom podpore v ta namen, da se zavežejo, da bodi šli po končanih študijah službovat med Slovence. Podkupuje učiteljstvo: Na Koroškem je po »Südmarki« podkupljeno skoraj vse učiteljstvo, tudi štajerska jezikovna meja bi vedela o tem marsikaj povedati! Doslej je dajala »Südmarka« našim nemčurskim trgovcem in obrtnikom podpore, da so lahko vztrajali v boju zoper Slovence. A to se ni posebno dobro obneslo, zato je začela naravnost s podkupovanjem nezavednih naših rojakov, kar se obnese bolje! Ustanovila je tudi poseben kolonizacijski odsek in je pričela s sistematično kolonizacijo slovenskega ozemlja. To se glasi, kakor bajka, a je preresnično. Najnevarnejšo točko štajerske-slovenske zemlje, Št. Ilj v Slov. Goricah, je že napadla s tem najnovejšim sredstvom. Mnogo zemlje je tam že pokupila in Št. Ilj je v veliki nevarnosti. Sličen slučaj imamo tudi v marenberškem okraju.

Naseljevanje Nemcev med Čehi. Nemška posredovalnica za delo v Brnu je naselila preteklo leto v Brnu 1910 nemških delavcev. Sestavil se bode tudi imenik vseh nemških hišnih posestnikov, ki imajo češke hišnike. Vsi ti »akti« se bodo izročili nemškemu »Narodnemu Svetu«, da napravi red (!), kakor pravi nemško poročilo.

»Der getreue Eckart«: t. j. glasilo nemškega šulferajna, pozivlja v zadnji številki nemške kapitaliste, da naj nakupijo posestva, ležeča ob bohinjski železnici in vodne sile na Primorskem. Slovenski podjetniki, pozor!

»Schulverein« je imel l. 1906. dohodkov 500.317 K 25 vin., torej za 93.000 K več kakor l. 1905. Od teh 93.000 K je na članarini več 25.000 K (*12.000* članov več!), drugo razna darila. Ako bi bil vsak stoti Slovenec član »Družbe sv. Cirila in Metoda«, bi imeli število 13.000, kar bi dalo samo na članarini 26.000 K! Koliko imamo pa danes? In kedaj dosežemo to število?

Potovalni učitelji. Nemška obrambna društva imajo potovalne učitelje. »Südmarka« n. pr. ima kar tri stalno nastavljene. Potovalni učitelji gredo iz kraja v kraj, ustanavljajo nove podružnice in pazijo na obstoječe, da ne zaspe. Potovalni učitelji so zgovorni in izobraženi ljudje, povsod jih najdeš, kjer je treba ljudstvo vzpodbujati k narodnemu delu, mu dajati za to nasvete in navodila. Oni so glavna gonilna sila vsega društvenega življenja! Res je, da imajo razmeroma jako visoke plače, a se izvrstno rentirajo, radi česar Nemci te inštitucije ne omejujejo, temveč vedno bolj razširjujejo. Kedaj dobimo za slovensko obrambno delo potovalnega učitelja? Za »Ciril-Metodovo družbo« bi se na vsak način izvrstno obnesel, ako bi bil seveda mož na svojem mestu!

Glasila obrambnih društev. »Südmarka« ima svoje glasilo, mesečnik »Mitteilungen des Ver. Südmark«. List objavlja vse važne sklepe glavnega vodstva, poročila podružnic, nasvete, poročila iz manjšinskih krajev, poročila potovalnih učiteljev, uspehe društvenega delovanja, pogodbe s podjetniki za društveno blago, obvešča Nemce o vsem gibanju Slovencev, vzpodbuja vedno Nemce k »Svoji k svojim«, i. t. d. Sličen mesečnik ima »Schulverein«, ki se zove »Der getreue Eckart«. — Listi so jako ceni, prvi stane letno dve kroni, slednji tri krone. Pri teh listih je vsako leto izkazana izguba. A ta izguba je tako navidezna, kakor pri potovalnih učiteljih. Kajti jasno je, da je važnost posebnega glasila za narodno obrambno delo zelo velika. Slovenci še nimamo nič sličnega. »Vestnik«, katerega izdaja Družba, v dosedanji obliki niti v nadomestilo ne služi. Ali moramo dobiti poseben »Obrambni Vestnik«, ali pa se mora družbin koledar temeljito premeniti!

Učitelj na družbini šoli. Predpogoj dobrega šolstva je dobro kvalifikovano učiteljstvo. Treba je, da je učitelj zadostil svojim predpisom, treba pa poleg tega tudi, da je splošno naobražen, kajti le od takega se more pričakovati, da bo znal braniti narodne koristi proti nasprotnikom. Dobro učiteljstvo se sme in mora tudi bolje plačati kot tako učiteljstvo, ki ni izpostavljeno nasprotnikom. Učitelj mora biti tako plačan, da ni odvisen od postranskih dohodkov, ampak da posveti lahko ves prosti čas narodnemu delu. Učitelj naj bo kmalu po izpitu imenovan stalnim, in vsa leta po zrelostnem izpitiu naj se mu štejejo v penzijsko dobo. Učiteljica bodi enakopravna z učiteljem. Določiti se mora minimalno število ur na teden in za vse ure preko tega števila naj se določi posebna nagrada. Tudi otroške vrtnarice morajo biti dovoljno plačane, da morejo svojemu stanu primerno živeti. Od vseh pa se zahteva, da izpolnjujejo vestno svojo nalogo in da vzgajajo deco v narodnem duhu. »Družba« lahko zahteva, da morajo priti otroške vrtnarice vsaj tri dni pred vpisovanjem v ljudsko šolo v kraj, kjer so bile uslužbene, da peljejo svojo deco iz otroškega vrta v slovensko šolo, oziroma skušajo prepričati stariše o tem, katero šolo naj pohaja otrok. — Ena najtežavnejših stranij je zavarovanje učitelja za starost. Treba da družbin penzijski fond res redno deluje, da ga »Družba« dobro dotira in mu, kadar pride kak izreden dohodek, nekaj primakne, da bo mogel zmagati rastoče naloge. Češki deželni zbor je sprejel 25. listopada 1905 resolucijo (ne zakon!), glasom katere se štejejo učitelju, ako prestopi na javno šolo, leta na Matični šoli v število penzijskih let, ako skleneta to c. kr. deželni šolski svet in deželni odbor. — Želeti je, da realizira »Družba« učiteljske plače, da izda popolen šolski red, da določi natančno dolžnosti učitelja do »Družbe« in šole, da izda navodila o poučevanju in sploh vse naredbe, ki se tičejo šolske uprave. Ako se izda vse to, izve učiteljstvo, kakšne dolžnosti prevzame, ako vstopi v službo, na drugi strani pa izve občinstvo o važnosti učitelja na družbini šoli in o njegovih nalogah. — Učitelj bodi v političnem oziru sloboden in je vseeno, kateri stranki pripada. Glavno je, da je naroden in zvest svojemu poklicu. *E. R.*

* * *

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

A. K.

II. SHOD NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V CELJU.

Dve leti sta potekli, odkar se je zvršil v Trstu naš prvi shod. Obilni so bili njega sadovi: jasno začrtana pot, po kateri naj hodi slovensko dijaštvo, da v ideji nacijonalizma izvede radikalno reformo sebe samega in tesno združenje vseh sorodnih sil v naši narodno-radikalni organizaciji sta glavna vspeha tržaških dni. Pridružil se jima je tretji: vseskozi zadovoljivi izid našega I. shoda je vzbudil v naših vrstah uprav idealno navdušenje za delo v smislu tržaških sklepov. Namen shoda utrditi nas na znotraj, razbistriti naš položaj in naše stališče na zunaj se je v polni meri posrečil.

O vseh točkah našega programa smo zavzeli principijelno stališče — radi tega je moral biti vspored tržaškega shoda raznovrsten in obsežen; v Trstu smo morali govoriti o nacijonalnem vprašanju in ljudski izobrazbi, o našem svetovnem nazoru in o prozi ekonomske izbire poklica. Skratka: trebalo je ustvariti za obširno stavbo našega dijaškega programa dovolj temeljnih kamnov. V Trstu pa nismo ostali zgolj pri fiksiranju glavnih principov narodno-radikalne struje — specijalizirali smo se v marsičem in posebno na polju dijaškega gmotnega vprašanja, samoizobrazbe, ljudske izobrazbe, smo si ustvarili s svojimi izkušnjami stališče, ki se ga neomajno in z najlepšimi vspehi tudi v bodoče lahko držimo.

Naš celjski shod naj pa izvede to, kar je ostalo na tržaškem v povojih. Naj se me napačno ne razume: II. shod narodno-radikalnega dijaštva naj ne bo nikakor samo nadaljevanje tržaškega shoda — reklo bi se to negirati napredek narodno-radikalnega dijaštva v zadnjih dveh letih. Nasprotno: ravno celjski shod naj pokaže, koliko smo napredovali v tem času. Vzgojili smo si v svojih vrstah dovolj resnega kritičnega duha, ki zahteva z vso odločnostjo, da naša struja napreduje — v idejah in delu.

Dvoje velikih vprašanj je postalo aktualnih, odkar smo zborovali ob jadranskem morju. Kulturno vprašanje narodove bodočnosti v ideji napredka in moderne znanosti je dobilo izraza v gigantskem boju za »svobodno šolo«, nič manj kulturna zadeva dijaškega napredka in osvoboditve iz spon preperelih srednjeveških nazorov: protidvobojno vprašanje, se je zbližalo ravno v zadnjih letih konečni rešitvi. Niti eno niti drugo vprašanje ne sme ostati v vrstah modernega, resnega dijaštva nerešeno.

Ne le kulturni, ampak predvsem tudi nacijonalni moment nas sili, da si ustvarimo v teh dveh točkah svojega svetovnega naziranja jasen položaj.

Kot radikalnemu slovenskemu dijaštvu sta nam dani na celjskem shodu pač še dve veliki nalogi. Obramba slovenskega naroda potom duševnokulturne in gospodarske osamosvojitve, zasiguranje slovenske bodočnosti v jugoslovanski ideji, mora biti predmet resnemu razmišljevanju. Konštatirati moramo, v koliko smo mi slovenski dijaki poklicani in zmožni sodelovati pri realizaciji jugoslovanske skupnosti. Mesto jadikovanja o »nesrečnih Slovencih« in praznega navdušenja za jugoslovanske brate, postavimo si realen, izvedljiv načrt in — delajmo po njem!

Zahtevajmo pa tudi, da se vzgoji slovenskega izobraženca sposobnega za delo! Posvetimo vso svojo pozornost slov. šolskemu vprašanju, razkrijmo nedostatke dijaškega življenja, njih pogubonosni vpliv na razvoj slovenske inteligence, skušajmo napredovati (in tukaj smo navezani skoro zgolj na samopomoč) na dijaško-socijalnem polju sebi in narodu v korist.

V najsložnejšem delovanju vseh enakomislečih dosežemo — pokazala nam je to preteklost — zadovoljivih vspehov, še tesnejša združitev, še trdnejša organizacija vseh naših sil naj bo plod našega II. shoda!

Zbrali smo si Celje za kraj svojega zborovanja. Kakor pred leti Trst, naj bo tudi letos beseda Celje programatičnega pomena. Ozadje slovanskega morja adrijanskega nam je dalo navdušenost za idejo, naj nas bojni klic Celje navda s pogumom in trdno voljo za nadaljno vstrajno delo!

* * *

E. M.

ALKOHOL IN DIJAŠTVO.

Rezultati znanstvenih preiskavanj nam kažejo uničujoče učinke alkohola na človeški organizem. Degeneracija naroda, ki preti po alkoholu, sili alkoholno vprašanje kot del socialnega vprašanja v ospredje. V boju proti alkoholu je eno najvažnejših sredstev, da se ljudstvo pouči o pogubnih posledicah zavživanja alkoholnih pijač.

Ravno med dijaštvom je vživanje alkohola zelo razširjeno. Seveda se je to v zadnjem času obrnilo na boljše. Med dijaštvom se širi zanimanje za druge resne stvari in tip »starega študenta«, kroničnega alkoholika izginja. Statistika nam pa vendar kaže, da si izpodkopuje precejšnji del šolske mladine zdravje z zavživanjem večjih množin alkohola.

Poglejmo, s čim opravičuje povprečen človek zavživanje alkoholnih pijač. Zelo je razširjeno mnenje, da so alkoholne pijače, predvsem pivo, redilne. Analiza piva nam kaže, da je teh redilnih snovij relativno tako malo, da pri hranitvi sploh ne pridejo v poštev. Če ga primerjamo z mlekom, vidimo, da vsebuje mleko petkrat toliko beljakovine, trikrat toliko rudninskih snovij, petkrat toliko sladkorja kakor pivo. Tolšče ne vsebuje pivo nobene, pač pa štiri težne odstotke alkohola, ki je za organizem naravnost škodljiv.

Če povžije utrujen človek gotovo množino alkohola, ga prešine navidezno nekaka nova moč, utrujenosti ne čuti več. Iz tega se je sklepalo, da daje alkohol moč, da krepi organizem. Ta občutek izvira od tega, ker vpliva alkohol na osrednje živčevje kot dražilo tako, da človek ne čuti več utrujenosti. Mesto da bi se organizem odpočil za novo delo, ga alkohol premoti, da deluje dalje, nove moči se mu pa s tem nikakor ne daje, kakor se konju, katerega se priganja z bičem, ne daje nove moči. Poskusi dr. Frega in profesor Kraepelina kažejo celo, da zmanjšuje alkohol zmožnost za fizično delo. Ravno isto nam potrjujejo statistična preiskovanja vojaških zdravnikov; vojaki, ki ne uživajo alkohola, kažejo mnogo več vstrajnosti pri napornih vajah.

Nadalje se pravi, da pospešuje alkohol prebavljanje. Alkohol ima to lastnost, da strdi pepsin, ki igra pri prebavljanju glavno ulogo, vsled tega ovira alkohol prebavljanje. Dalje draži alkohol želodčne žleze in jih pokvari tako, da ne morejo več izločiti zadostne množine želodčnega soka. To pa povzroča želodčni katar. »Maček« po uživanju alkoholnih pijač obstoja v akutnem zastrupljenju človeškega organizma z alkoholom. Pri uživanju večjih množin alkohola se želodec abnormalno razširi in ne more več pravilno funkcijonirati. Iz želodca prehaja alkohol v kri in kri se izteka iz žil prebavljanih organov najprej v jetra. Vsled tega so tudi ta po alkoholu najtežje oškodovana, pogosto se prevlečejo s tolščo, mnogokrat strde. Posledice teh boleznij so zelo žalostne, navadno končajo s smrtjo. Kakor jetra otolste po kroničnem zavživanju alkohola .tudi ledvice in srce. Tako srce ne more prevajati krvi po žilah, kri zastaja in povzroča splošno vodenico.

Posebno važen pa je vpliv alkohola na možgane. Vsak slučaj pijanosti pomenja akutno alkoholno zastrupljenje, možgan in živcev. Če se to ponavlja dobimo kronično alkoholno zastrupljenje, ki prehaja slednjič v začasno ali trajno blaznost in polni norišnice. Samo v dunajsko splošno bolnico je bilo od l. 1891—1901 sprejetih približno 5000 vsled alkohola zblaznelih. Pijanost vpliva dalje zelo kvarno na etično stanje. Koliko zločinov se stori v pijanosti, o tem govori dovolj jasno statistiko. Tudi med dijaki se zvrši marsikaka nespametnost v pijanosti. Mnogokrat privaja alkohol človeka do spolnih ekscesov. Po statistiki znanega vseučiliškega profesorja Forela se okuži 75% spolno bolnih v alkoholni razdraženosti.

Še na eno točko bi opozoril, ki je tudi za naše dijaštvo velikega pomena. Alkokol slabi odpor telesa proti raznim, predvsem proti nalezljivim boleznim. Prvi predpogoj, da se ubranimo teh boleznij, je krepko odporno telo, ki uniči takoj iz početka vse bolezni povzročujoče mikroorganizme. Slabe socijalne razmere, slaba stanovanja, nezadostna hranitev zmanjšujejo itak dovolj odporno silo proti tem boleznim med našim dijaštvom, zato toliko slučajev tuberkuloze. Če se pa pridruži tem faktorjem še alkohol, potem se ni čuditi, da nam pobere smrt toliko mladine.

Pogosto se sliši, da poveča alkohol duševne sile, da bistri razum. Tudi med dijaštvom slišimo pogosto to mnenje. Znanstveni poskusi so dokazali ravno nasprotno. Dokazali so, da so duševne zmožnosti pred uživanjem alkohola mnogo večje, nego po uživanju. Posebno na vseučilišču v Heidelbergu, kjer dijaštvo zelo popiva, se je izvedlo mnogo takih poskusov in vsi so potrdili, da zmanjšuje alkohol duševne sile. V avstrijskih šolah se je sestavila zanimiva statistika o paralelizmu med napredovanjem učencev v šoli in med množico alkohola, ki ga zavživajo ti učenci. Posebno poučna je v tem oziru statistika vseučiliškega docenta dr. Heckerja, ki je bila razstavljena v šolsko-higijenskem oddelku otroške razstave na Dunaju. Učenci, ki ne vživajo alkohola, imajo relativno več dobrih redov kakor oni, ki vživajo alkohol. Pri teh zopet raste število slabih redov sorazmerno z množino alkohola, ki ga vživajo, pada pa število dobrih redov. Alkohol torej ne poveča duševnih zmožnostij. Ona navidezna bistroumnost, ki jo dobe nekateri po vživanju alkohola, je samo hipna in ima svoj vzrok v tem, da razdraži alkohol živčevje in možgane, nakrat pa nastopi utrujenost možganov in dotičniki so mnogo manj zmožni za duševno delo kakor oni, ki si ne bistre duha z alkoholom. To naj bi zlasti dijaki uvaževali!

Nimamo torej za zavživanje alkohola nobenega pravega vzroka, nasprotno vidimo, da se ga je treba varovati, ker škoduje zdravju posameznika in celega naroda. Zlasti pogubne so posledice na mladem telesu, zato se ga naj posebno dijaštvo varuje. Pomanjkanje druzega razvedrila dovaja dijake posebno v naših malih mestih do posedanja in popivanja po gostilnah. Mnogo se govori dandanes o prenapornem duševnem delu, ki se nalaga našemu dijaštu v šolah. Dan na dan mora sprejemati mladina množico vtisov. Na intelekt naše mladine se stavi mnogo zahtev. Mesto pa, da bi skušali paralizirati s telesno vzgojo vse one slabe posledice, ki se kažejo pri intezivnem duševnem delu na mladem organizmu, jih še umetno pospešujemo — z alkoholom. — Uporabimo vse moči v to, da dobe dijaki poštenega razvedrila in zanimanje za resne stvari, potem bo ponehalo popivanje med dijaštvom popolnoma. Če smo pridobili mladino za higijenično življenje, rešili smo narod degeneracije.

* * *

K FINANČNEMU VPRAŠANJU „DRUŽBE SV. CIRILA IN METODA“.

Če hoče »Družba« vspešno vršiti poverjeno ji važno nalogo, mora razpolagati z izdatnimi denarnimi sredstvi. Nočemo govoriti o tem, da »Družba« s svoto, ki jo je nabrala lansko leto (57.833 K 53 h) ni izvršila tega, kar bi se bilo dalo s temi sredstvi izvesti; a vsekako je ta svota za narod, ki ima biti tako obsežen manjšinski boj, mnogo premajhna. Pogled na češke, nemške, italijanske šolske družbe, ali celo na istrsko družbo, katere dohodki so enkrat tolikšni, nam kaže, da si naša »Družba« na eni strani ni znala prisvojiti vseh tistih virov, iz katerih tečejo drugim obrambnim društvom dohodki in da je na drugi strani bila nje finančna politika zgrešena.

Ozrimo se predvsem na prvi del naše trditve. Ker se »Družba« ne more spustiti v borzne ali zemljiške špekulacije, tudi ne v trgovska ali industrijska velepodjetja, je na prvi pogled jasno, da tvori glavni del družbinih dohodkov takozvani narodni davek, bodisi v direktni, bodisi v indirektni obliki. Na prvem participirajo naravno v prvi vrsti zavednejši sloji, indirektni davek pa je možno naprtiti vsem slojem.

Zbirke in darovi bi dosegli gotovo večji znesek, kot ga sedaj, ako bi bilo mnenje o »Družbi« boljše. Toda to se utegne izpremeniti. Potrebno pa je, da se poživi agitacija. Kedaj bomo dosegli Čehe, kjer ima sleherna narodna gostilna svoj nabiralnik »Šolske Matice«, in kjer se pobira sleherni večer od mize do mize in se tudi najodličnejši gostje ne strašijo sitnosti nabiranja. Treba uvesti v ves način zbiranja doneskov za »Družbo« nov sistem. Pri Čehih ima vsak del leta svoj pomen za »Družbo«. Novo leto je čas odkupovanja od čestitk. Lansko leto so napolnili »Narodni listy« tri drobno tiskane strani z imeni onih, ki so se o novem letu odkupili v prid »Šolski Matici«. Predpust je čas zabav in plesov. Če se že ti prirejajo v vse mogoče svrhe, zakaj bi se ne tudi v prid »Družbi«. Če pa že to ne gre, se lahko doseže, da kolekujejo narodna društva vstopnice k svojim prireditvam z narodnim kolkom ali uvedejo legitimacijski listek kot vstopnico. Praznik sv. Cirila in Metoda bi moral biti velikanski dokaz narodne zavednosti po Slovenskem, kakor je na Češkem sv. Vaclavski dan. Ciril Metodov dar 5. julija lahko pri dobri agitaciji doseže več tisočev. Na Češkem praznuje vsako leto sleherna podružnica »Šol. Matice« svoje »posvicení«, obletnico svoje ustanovitve. Ako bi podružnica sicer tudi spala, ta dan se vzdrami in skuša zbrati kolikor mogoče. — Nekaj nam neznanega so družbine vizitke, dar mrtvih živim. Na vseh svetih dan je na praških pokopališčih sicer tudi vse polno vencev, a preprostih, med zelenjem pa se skrivajo Matične *vizitke* z imeni onih, ki so jih kupili. Tako se lepo manifestira pieteta, a se v to obrnjeni denar le ne izgubi. — Lep dokodek bi lahko »Družbi« donašale članarine. Dočim smatra vsak zaveden Čeh ali Nemec za svojo dolžnost, biti član svoje obrambne organizacije, je pri nas število udov »Družbe sv. Cirila in Metoda« tako nizko, da nas je skoro sram povedati. To treba z vstrajno agitacijo korenito premeniti. Zlasti dijaštvo ima v tem pogledu lepo nalogo, Visoko število družbinih članov bo tudi dvignilo naš ponos in ugled pri nasprotnikih. — Darovi posameznikov, tudi juridičnih oseb naši »Družbi« so mininalni. Tudi v oporokah se je malokdo spomni. »Češka Matica« ima uvedene umetniško izvršene diplome, ki jih dobe oni, ki so »Matici« darovali gotovo svoto. Ta misel se da tudi pri nas izrabiti. Treba računiti tudi s tistim čisto človeškim nagnjenjem, da se išče za storjeno uslugo — priznanje. Motivov za take diplome se nam ne manjka. Naša bogata ornamentika nas ne spravi v zadrego. Tudi slike slavnih Slovencev, pisateljev, pesnikov, politikov itd., bi gotovo ugajale. Opozarjam še na alegorične slike na primer »Ilirija oživljena« itd. Uvedle bi se lahko tudi svatbene diplome, ki bi bile dokaz, da novoporočenca ne druži le vez srčne ljubezni, ampak tudi skupnega navdušenja za narod. — Kar se slednjič tiče narodnega kolka, smo svoje mnenje o tej panogi narodnega davka že dovolj obširno razložili. — Poseben dar bi lahko prinesli vsako leto družbi Mohorjani. Ako bi vsak ud »Družbe sv. Mohorja« o priliki prejema knjig priložil k petici, ki jo plača poverjeniku za poštnino, še eno za »Družbo sv. Cirila in Metoda«, bi to prinašalo družbi letno lepo svoto 1000 K. Isto bi mogla storiti tudi »Slovenska« in »Šolska Matica« in druga založništva. Če pa že to ne gre, opozarjamo na misel narodnega kolka, ki bi se v vse Mohorjanske koledarje vtisnil s štampilijo. — Družbine razglednice so pokazale svojo življensko silo. Letos o božiču se jih je prodalo 35.000. Kar je šlo enkrat, gre lahko vsako leto. Treba se za stvar le pravočasno pobrigati. — Sladkarij v prid šolski družbi z narodnimi verzi, in narodnih transparentov za iluminacije, kakor jih ima poljska šolska družba niti ne omenjam. — Tako bi se dalo dobiti še polno drugih potrebščin, ki bi jih mogla uvesti naša »Družba« in si s tem večati dohodke. —

Prehajam k »Družbini« trgovski politiki. V prid družbi se doslej prodaja sledeče blago: pivo, peresa, svinčniki, voščilo za črevlje, svalčični papirčki, šampanjec, cilindri za svetilke, milo, vžigalice, cikorija, pisemski papir, toaletno milo, platno in biškoti. Edino o žveplenkah in zadnji čas o cikoriji moremo reči, da so med narodom splošno razširjene. In še od teh bo radi bodočega državnega monopola prvi dohodek kmalu odpadel. Treba bo tedaj skrbeti že sedaj za primerna nadomestila.

Pogodbe, ki naj jih sklepa »Družba« direktno s tovarno, naj bodo točne in do zadnjega detajla precizirane. Sram nas je, da moramo ob tej priliki povdarjati, da se ravnaj »Družba« po geslu: Svoji k svojim! »Družba« sklepaj pogodbe le s slovenskimi oziroma slovanskimi tvrdkami. Dosedanja škandalozna praksa v tem pogledu se mora popolnomà iztrebiti. Pogodbe naj se ne sklepajo na predolgo časa in naj bodo tako stilizirane, da se podjetnik zaveže, plačati gotovo pavšalno minimalno svoto »Družbi« za to, da sme pri agitaciji rabiti njeno znamko. Sploh se naj družba razbremeni reklame za posamezne izdelke in to prepusti podjetnikom, ki bodo že v lastnem interesu zato skrbeli. Samo ob sebi umevno je slednjič, da se mora skrbeti za to, da bo »Družbino« blago v resnici solidno in zmožno konkurence, da se s tem odvzame mlačnežem, ki kupujejo tuje blago, izgovor, češ da je »Družbino« blago slabo.

* * *

K DUELNEMU VPRAŠANJU *).

Če hoče narodno-radikalno dijaštvo z vspehom vršiti svojo nalogo, mora biti in ostati — napredno. Korakati mora z duhom časa, skušati svoje ideje razvijati, vzmnožiti. In ta naloga nas čaka ravno na celjskem shodu.

---

*) Opomba uredništva. Primerjaj s tem dopisom tudi članek »Vojaštvo in antiduelne lige« v listku te številke.

Eno najvažnejših vprašanj, o katerem bomo govorili in morali zavzeti popolnoma jasno stališče, je — duelno vprašanje.

Danes ne zadostuje, da je akademično napredno društvo glede dvobojevanja indiferentno, da ne stoji na stališču brezpogojnega zadoščenja z orožjem. Danes se mora postaviti na edino pravo in napredno stališče, t. j., da je odločno proti vsakemu dvoboju, da dvoboj zavrača kot za napredno društvo nevreden, da poniževalen anahronizem.

Mi moramo v slovenskem dijaštvu, pa tudi v slovenski javnosti sploh ovreči zastarelo pojmovanje o osebni časti in nje varstvu. — Veliko se je že pisalo in govorilo o nesmislu duela, in gotovo je, da ga danes res razsodni človek načelno ne more zagovarjati. Za našo strujo bi bilo nevredno, če bi le pasivno opazovala oddaleč dvoboj in ne nastopila proti njemu. Takega srednjeveškega nesmisla kot je duelno naziranje, naša struja ne more nikdar akceptirati. Ker se pa hoče to naziranje v nekaterih krogih naše družbe uveljaviti kot pravo in opravičeno, je naša dolžnost, da nastopimo z vso odločnostjo proti njemu.

Napreden človek se mora postaviti na stališče, da je časten edino le oni, katerega dejanja so častna in poštena. Če je kdo kriv nečastnih dejanj — je nečasten človek, čeravno si hoče na t. zv. »vitežki način«, s tem, da se bije ali strelja, rešiti čast, ki jo je izgubil že takrat, ko je storil nečastno dejanje. Sablja ali pištola ne more biti merilo naše časti.

Mi torej zavračamo duel kot barbarski anahronizem, kot ničevo varstvo osebne časti, pa ga hočemo nadomestiti z drugo institucijo, ki bo edino le dovolj izdatno mogla varovati našo napadeno čast, t. j. s častnimi razsodišči v smislu obstoječih antiduelnih lig.

Mi hočemo o svojem in nasprotnika postopanju pred vsem jasnosti. Vsled tega zahtevamo, da pridejo častne zadeve pred forum teh častnih *sodišč*, v katerem naj bodo sodniki oni, ki uživajo po svojem častnem in poštenem imenu ter svojem socijalnem stališču splošno spoštovanje, da zamorejo vsled tega dovolj izdatno moralno podpirati razsodbo častnega razsodišča. — Podrobneje o tem hočemo govoriti na celjskem shodu.

Eno je gotovo, da danes — kot napredna, kulturna struja — ne moremo iti preko tega vprašanja o priliki, ko hočemo revidirati svoj program.

* * *

ZVONIMIR PIŠKULIĆ-ANDRIĆEV — PRAGA.

OPĆENITO STANJE HRVATSKE OMLADINE.

(**Malo odgovora g. BENIGARU**).

U trećem broju »Omladine« pružio je g. J. J. Benigar slovenskoj omladini sliku »općenitoga stanja hrvatske akademske omladine«. Pošto mi se čini, da je ta slika slikana nješto odviše crnim bojama, bojama, što ne odgovaraju stanju stvari, ja ću gledati, da na ta mjesta bacim nješto više svjetla, kako bi slovenska omladina dobila sliku što jasniju.

Čini mi se, već je g. B. na prvom koraku, gdje dijeli hrvatsko djaštvo u dvije grupe, zapao u pogriješku. On naime dijeli naše djaštvo u dvije grupe ovako: »u prvu spadaju zagrebački djaci, a u drugu djaci, koji uče po stranim visokim školama". To je vrlo nezgodno. Takovo bi dijelenje bilo samo onda umjesno, kada bi razna mjesta, gdje naši djaci študiraju, isto tako raznim načinima djelovala na njihov duh, da bi dijelenje prema mjestima očito bilo nužno. Ali toga nema. Takovom podijelu ima g. B. zahvaliti tu nepriliku, da u svojoj razpravi mora govoriti za se o zagrebaćkom, za se o drugom djaštvu hrvatskom, kao da su to dvije posebne pasmine djačke.

Trebalo je naše djaštvo podijeliti prema duševnim karakteristikama, onako, kako je to učinio sam g. B. dijeleći zagrebačko djaštvo. I onda bi se moralo reći, da je, uz malo izuzetka, po stranim visokim školama hrvatski djak u najvećoj većini naprednjak, a uz to još u većini u Zagrebu. Ostatak u Zagrebu da čine Starčevićanci i klerikalci.

To je fakat i u tom se faktu krije jedna duboka karakteristika hrvatskoga djaštva. To znači, da hrvatski djak i u tudjini i kod kuće, videći velike posljedice i »sitnoga« rada, nauči računati i misliti, prestaje sanjariti. A tko je počeo misliti, počeo je i raditi.

Gospodinu je Benigaru kao žao, da u masi djaštva još nije uhvatila korijena misao, da se djak ne smije aktivno miješati u politiku. Zašto da se djak ne miješa aktivno u politiku? Jednom je netko kazao: djak treba da uči, da se sprema za svoje zvanje, da vrši svoju dužnost, a politiku da prepusti drugima . . . Ja pak mislim, a nijesam nipošto sam, da je djak prije svega Hrvat, Slovenac, a onda ono drugo. I on se mora isto tako pripravljati, da bude dobar Slovenac, Hrvat, kao što i da bude dobar inžinir, pravnik. Ne ćemo valjda, kao što je kod nekih katolika, koji su najprije katolici, a onda Hrvati . . .

Djak se ne smije »aktivno« miješati u politiku! Ta to znači: nikako se ne miješati. Može li se zar »pasivno«? On — vele — može promatrati dogodjaje, učiti, posudjivati . . . . . A kada cio javni život uzbukti, usplamti — on će zar prosudjivati? Nema li i on srce, ne ključa li i u njemu krv!? On da ostane pasivan? Videći u svom selu, kod kuće kako kojekakvi političari-špekulanti zaludjuju naivan narod, imade li on ostati pasivan ili postati aktivan? A ako hrvatski akademičar može govoriti o politici s jednim seljakom, zar ne može s dva i tri? Ili zar to ne znači aktivno se miješati u politiku?

Gospodinu je Benigaru »psihopatičan pojav, da razni motivi, što djeluju na djaštvo, ne radjaju radom. nego samo grupacijom. Pojavili se koja nova ideja — grupe su gotove, ali ne za to, da se radi za ideju ili proti njoj, nego zato, da se govori i viče«. Niti je to baš tako psihopatičan pojav, niti su tu grupe tek za to, da viču i govore. Tako šta reći ne samo da znači nepoznavati narav hrvatskog djaka, već nepoznavati prirodu ljudsku. Značajka je to ne samo hrvatskog djaka, ili djaka uopće, već je to značajka ljudskoga roda. Pojavili se koja nova, zanimiva ideja, ljudi se oduševe, skupe, odluče i ovo i ono. Prodje dan, dva, ideja je manje interesantna, a trebalo bi i raditi . . . . stvar već manje zanimiva. Doista, ništa psihopatološkoga. Treba dakle dobrih organizacija, društava, što će znati da koristonosno upotrijebe energiju, što toliko puta ode po zlu, u bujici oduševljenja. A evo se n. pr. društvo za pouku analfabeta može iskazati krasnim uspjesima, — tu se nije samo vikalo i samo govorilo. Svoju zadaću lijepo vrše takodjer »Šport-klub« i »Akademija« . . .

Udaljivši se g. B. od zagrebačkog djaštva i prešavši onomu, što uči po stranim školama, našao se je na terainu, koji ga više zadovoljava. S njegovim se izvodima u glavnom slažem, tek — tek se je tamo, gdje govori o politici u djačkim društvima zapleo u kučine teorije, da se djak ne ima baviti politikom: evo što kaže: «Još pred tri četiri godine bijahu političke resolucije u modi — danas više nijesu. Nadalje počeli su izganjati iz svojih društava politiku . . . Danas žive starčevićanci i napredni mirno pod istim krovom«.

No, ako je tako, što sumnjam, u Gracu, još to ne znači, da je tako svagdje, i da je nastopila ona idealna doba, kada se djak više aktivno politikom baviti ne će. Naprotiv! Mi smo se n. pr. u Pragu ove godine nekoliko puta sastali, da baš direktno prema našim skromnim silama utječemo na tečaj političkoga života u domovini. Tako n. pr. za trajanja frankovačke opstrukcije, izbora u Spljetu i. t. d. Nije to tako mirno. Bistre se tu pokadkad pojmovi i te kako. Ali nije ni uzalud. Tako su, da spomenem, korake, što su se imali poduzeti protiv opstrukcije frankovaca u hrvatskom saboru, odobrili i Starčevićanci. Napredni i Starčevićanci žive pod jednim krovom, ali ne žive — mirno. To može biti našem narodu utjeha. Hrvatski akademičar ne smije biti pasivan.

Toliko ukratko. Htio sam ovim riječima tešku kritiku g. Benigara o hrvatskom djaštvu ponešto ublažiti, uvjeren budući, da doista sa našim djaštvom nije tako zlo, kao što to vidi g. Benigar. List hrvatskoga naprednoga djaštva u Zagrebu »Hrvatski djak« okuplja oko sebe sve što je bolje u redovima hrvatske omladine, izlazi sa modernim idejama, naprednim i demokratskim, širi ih, uvodi u praktički, svakidanji život — ide se na bolje.

NAŠ CELJSKI SHOD.

II. shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju vrši se v dneh od 5. do 8. septembra t. l. v Celju. V naših vrstah vlada zanj vseobče zanimanje, pa tudi drugo slovansko dijaštvo se ga v častnem številu vdeleži. Svojo vdeležbo je že priglasilo, resp. obljubilo mnogo odličnih Slovencev. Zanima se zanj slovensko učiteljstvo, katerega zastopnike pozdravimo v Celju v prav lepem številu.

V Celju konstituiral se je poseben pripravljalni odbor, kateremu načeluje starešina »Tabora« g. Milan Detiček, notarski kandidat; tajnik je tov. iur. Ivan Lesničar (Celje, Graben štev. 3), ki daje vsa pojasnila glede prenočišč, vožnje itd. V zadevi predavanj obračati se je na tovariša Alberta Kramer, iur. v Trbovljah; istotako v zadevi organizačnega odseka; za dijaško-socijalni odsek daje pojasnila tov. iur. Franjo Lipold v Žalcu; za šolski odsek tov. phil. Franc Kadunec, Šmarje pri Ljubljani.

Vspored shoda v Celju. 5. septembra zvečer: Prijateljski sestanek.

6. sept. ob 8. uri dopoldne: Konstitucija predsedstva. Določitev poslovnega reda shodu. 1. Otvoritveni govor; 2. jugoslovanska ideja in slovensko dijaštvo; debata; 3. naše stališče napram dvobojnemu vprašanju. — Ob 3. uri popoldan (Dijaško-socijalni odsek.): *A*) 1. Alkohol, nikotin, spolno vprašanje; 2. telesna vzgoja, sokolstvo in socijalna vzgoja; 3. dijaška higijena. *B*.) Debata o antiduelnem vprašanju. — Ob 9. uri zvečer: (Organizačni odsek.).

7. sept. ob 9. uri dopoldne: Plenarno zborovanje. 1. Narodna obramba; debata; 2. svobodna šola. — Ob 3. uri popoldne (Šolski odsek.): *A*. 1.) Slovenska visoka šola; 2. srednje šole; 3. žensko šolstvo; 4. strokovno šolstvo. *B*.) Debata o svobodni šoli. — Zvečer ob 8. uri: Komers.

8. sept. ob 9. uri dopoldne: Zaključno zborovanje. — Popoldan izlet v Žalec.

Priprave za naš shod. V vseh naših akademičnih društvih se je prav marljivo pripravljalo gradivo za celjski shod.

Na programatičnem občnem zboru »Adrije« v Pragi so se obravnavala sledeča vprašanja: 1. Duelsko vprašanje (tovariš Jos. Pavlin). 2. Vera, verstvo in morala (tovariš Leo Brunčko). 3. Svobodna šola (tovariš V. M. Zalar). 4. Narodna šola (tov. Ivan Lah). 5. Slovenska visoka šola (tov. dr. M. Rostohar).

Predavanja v naših izobraževalnih klubih so bila namenjena v prvi vrsti celjskemu shodu.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

»Adrija« v Pragi. Ob enem z programatičnim občnim zborom se je obhajala obletnica »Adrije«. Preglednikom sta bila voljena tov. tehnik Janko Hočevar in tov. filozof Ivan Prekoršek.

Z ozirom na glasovanje dež. šol. nadzornika Fr. Levca v znani aferi Proft mu je poslal odbor »Slovenije« naslednjo izjavo: Na občnem zboru 28. junija zbrani Slovenijani obžalujemo, da ima naše društvo častnega člana, ki se je tako daleč spozabil, da je v odločilnem trenutku kljub opominom svojih slovenskih tovarišev glasoval v kranjskem deželnem šolskem svetu proti narodnim interesom.*)

---

*) Opomba uredništva. Kakor čujemo, je gospod Levec z ozirom na to pismo obvestil »Slovenijo«, da odlaga nje častno članstvo. Prav tako!

Izobraževalno delo v Sloveniji v letnem tečaju 1907. Izobraževalni klub je priredil sledeča predavanja: tov. Jos. Breznik: Pomen in namen II. shoda nar.-radikalnega dijaštva; tov. V. Molè: Slovenske literarne razmere; g. V. Pušenjak: O zadružništvu; tov. J. Uratnik: Nekaj misli k našemu programu; tov. I. Stanonik: O ljudski izobrazbi; tov. F. Kadunec: Svobodna šola; tov. Jos. Breznik: Nove slov. srednje šole. Poleg tega so se priredili izleti v »meteorološki zavod«, v »Münzamt«, v »mestno elektrarno«, v »pivovarno v Schwechatu« in v nižje-avstrijsko mlekarno. Pri predavanjih in izletih je bila udeležba jako povoljna.

Klub slovenskih medicincev v področju »Slovenije« je štel v letnem tečaju 13 rednih in enega izrednega člana. Vršil se je 1 občni zbor in 5 klubovih sej. Klubova knjižnica se je izdatno izpopolnila, nabavila so se tudi razna skripta, tako, da bo nadomeščala knjižnica članom nakupovanje dragih medicinskih knjig. Dasi se je klub ustanovil šele pred kratkim, se vendar že lepo razvija. Zbiranje gradiva za slovensko medicinsko terminologijo napreduje, ekscerpirata se Pleteršnikov in Wolfov slovar. Klub je priredil vrsto predavanj in sicer so predavali: tov. E. Murgel: Cilji moderne šolske higijene; tov. V. Breskvar: O slovenski medicinski terminologiji; t. E. Murgel: Poročilo o predavanju prof. Fingerja: O važnosti seksualne higijene; tov. S. Slamnik: Počitniško delo slov. medicinca. Vršile so se strokovne ekskurzije v razstavo »Das Kind«. Da se poučimo o napravah v dunajskih dobrodelnih zavodih, smo si ogledali skupno z »Zvezo dunajskih medicincev« znano Billrotovo bolnišnico »Rudolfinerhaus« z vzornim modernim Wilczekovim paviljonom, dalje c. kr. vzgojevališče za slepce in gluhoneme. V zadnjem času je začel klub zbirati gradivo za sistematično proučevanje dijaškega zdravstvenega vprašanja.

Akad. tehn. društvo »Tabor«. Meseca rožnika so se vršila v izobraževalnem klubu sledeča predavanja: »O problemu svetovnega jezika« (tov. phil. Glonar); »Politično in versko naziranje pesnika Macharja« (tov. phil. Zupan); »O programu socijalne demokracije« (tov. iur. Korun); »Papeštvo v svojem kulturnem in socijalnem delovanju«, 2 predavanji (tov. iur. Romih).

Dijaško podporno društvo »Radogoj« v Ljubljani je izdalo poročilo o svojem 14 letnem delovanju. »Radogoj«, ki podpira slovenske visokošolce iz vseh slovenskih pokrajin in v vseh vseučiliških mestih, ter je najboljše slov. dijaško podporno društvo, ker razdeljuje največje in stalne mesečne podpore, je razdelilo od svoje ustanovitve l. 1893 do konca lanskega šolskega leta 40.590 K 32 vin. med dijake, kar je gotovo za naše razmere velika vsota. Društvena glavnica znaša 41.514 K. Med podpiranci je bilo 149 Kranjcev, 47 Štajercev, 13 Primorcev in 6 Koroščev. Od teh pa je študiralo 135 na Dunaju, 57 v Gradcu, 22 v Pragi in 1 v Inomostu. V Radogoju, ki vpelje v kratkem svoj kolek, vidimo naravno bodočo centralo vseh slov. dijaških podpornih društev. Želimo, da se to čimpreje zgodi, ker bo to v veliko korist dijakov - prosilcev, kakor tudi v olajšavo posameznih podpornih društev.

Akad. društvo slovenskih agronomov »Kras« se je ustanovilo na Dunaju. Društvo bo zastopalo strokovne interese slovenskih agronomov. 24. rožnika se je vršil ustanovni občni zbor, na katerem se je odbor novega društva konstituiral sledeče: Predsednik: cand. forest. Josip Vodopivec; podpredsednik: stud. forest. cand. iur. Anton Sodnik; tajnik: stud. forest. Ivan Možina; blagajnik in knjižničar: stud. agronom. Albert Vedernjak; namestnika: stud. forest. cand. iur. Franc Spiller, cand. forest. Josip Kenda; preglednika: cand. agronom. in cult. Matevž Kosmač, cand. forest. Franc Novak.

Slovenščina na c. kr. državnih realkah v Celovcu in Mariboru. Na obeh imenovanih realkah, ki ste namenjeni tudi slovenskemu prebivalstvu, se poučuje slovenščina v nižjih 4 razredih po dve tedenski uri. Na obeh realkah poučuje slovenščino veroučitelj in sicer v Mariboru 65 let star že upokojen prof. Brelich, celovški je 10 let mlajši! Dijaške knjižnice menda nimajo niti ene slovenske knjige, vsaj v letnem poročilu se ne navaja nobena slovenska knjiga! Pri teh razmerah se seveda ni čuditi, če slovenski abiturijent teh zavodov ne more izgovoriti — kaj šele napisati! — pravilnega slovenskega stavka brez nemških besed. Umevno je, čeravno neopravičljivo, da se slovenski dijaki ogibajo teh realk. Zato zahtevajmo glasno slovenske realke za slovenski Štajer in Korotan! Toda predpogoj za slovensko realko je znaten odstotek slovenskih dijakov na teh dveh realkah. Ne izogibajmo se jih torej za zdaj! Naša dolžnost pa je, ohranjevati slovenske dijake teh realk pri narodnosti in spopolnjevati njihovo znanje slovenščine.

Za slovensko vseučilišče. Povodom prvega zasedanja novega državnega zbora je slovenski narod odločno, kakor doslej še nikdar, zahteval, da se mu vendar že da slovensko vseučilišče. Nebroj brzojavnih in pismenih peticij je te dni šlo na Dunaj, dijaštvo pa je priredilo sijajne manifestacije za slov. vseučilišče. V Pragi je manifestiralo vse slovansko dijaštvo za drugo češko univerzo v Brnu, za slovensko univerzo v Ljubljani in za rusinsko univerzo. V imenu Slovencev je govoril tov. dr. Mihajlo Rostohar. Na Dunaju in v Gradcu so vseučiliščne in politične oblasti skušale preprečiti manifestacije, a so s svojimi šikanami le pripomogle, da so manifestacije tem krasneje uspele. Na Dunaju so se udeležili slovanski poslanci v jako velikem številu. V imenu slovenskega dijaštva je govoril za slov. vseučilišče tov. phil. Fr. Mravljak. Govorili so tudi poslanci, na kar se je vzprejela resolucija za slovensko in češko vseučilišče. V Gradcu je govoril za slovensko vseučilišče tov. iur. Miloš Štibler, g. phil. Kelemina pa za slovenske srednje šole. Vzprejele so se tozadevne resolucije, razun tega resolucija za drugo češko vseučilišče. Posebno impozantna pa je bila manifestacija, ki jo je priredil vseučiliščni odsek v Ljubljani. Govorili so tov. dr. Žerjav, g. dr. Novak, g. dr. Ilešič in v imenu dijaštva tov. iur. Miloš Stibler. Vzprejele so se resolucije za slovensko, drugo češko in rusinsko vseučilišče in za slovenske srednje šole. Glavni referati so bili na Dunaju, v Pragi in v Gradcu v rokah članov naših organizacij.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

»Svobodna Misel.« Pred seboj imamo peto številko prvega letnika te izključno protiklerikalne revije, ki ji je došlo takoj v začetku od vseh stranij toliko odkritega priznanja, da lahko pogumno gre po začrtani poti naprej. Iz vsebine pete številke omenjamo osobito govor vladike Strossmayerja »O papeški nezmotljivosti« na vatikanskem koncilu l. 1870., ki je svoj čas napravil velikansko senzacijo. »Svobodno Misel« priporočamo kar najtopleje vsem v resnici svobodomiselnim dijakom, ki resno mislijo z bojem proti klerikalizmu. Naj jo čitajo sami, naj jo pa tudi — kar je prav tako važno — razširjajo, kjer morejo. Naj bi ne bilo nobenega slovenskega dijaka, ki bi ne bil poleg »Omladine« naročen tudi na »Svobodno Misel«; naročnina znaša letno 2 K. Upravništvo in uredništvo je v Pragi na Kraljevih Vinogradih.

»Zadruga« je glasilo »Zadružne zveze v Celju«. List je strogo strokoven; prinaša članke o zadružništvu, o vseh panogah kmetijstva, kakor tudi splošno narodno-gospodarske članke. Vsem tovarišem ta list toplo priporočamo, da ga prebirajo in razširjajo; dolžnost je vsakega visokošolca, da je poučen o našem gospodarskem gibanju. List stane 3 K na leto in se naroča pri »Zadružni Zvezi v Celju«.

»Kalendář Pokrokového Studentstva« za leto 1907/1908 ima bogat informačni in člankovni del. Neobhodno potrebne informacije o srednjem, strokovnem in visokem šolstvu, o življenju češkega in vobče slovanskega dijaštva in njega stremljenjih in delu. Med članki omenjamo: Viktor Dyk: Dvě vzpomínky (Dvoje spominov); R. Brož: Program české státoprávnè pokrokové demokracie (Program napredne češke državopravne demokracije); E. Čapek: O studiu ruského jazyka; J. L. Živný: Knihovnictví a pokroke (Književnost in napredek); K. Policar: Pokrokové hnutí na Moravě a ve Slezku (Napredno gibanje na Moravi in na Šlezkem; Pomen' ženskega gibanja za dijaštvo). — Ta koledar je zelo razširjen. Lani je moral iziti v dveh izdajah. Stane 90 vin., enajsti izvod zastonj. Naroča se pod naslovom: Administrace Časopisu Pokrokového Studentstva v Praze.

Narodna založba je izdala kot prvo delo Cankarjevega »Aleša z Razora«. — Z veseljem pozdravljamo res umetniško dovršeno kvaliteto ljudstvu namenjene knjige. Strinjamo pa se glede cene z M. L., ki jo imenuje najdražjo slovensko brošurico. Na ta način se dobro čtivo ne more širiti med ljudstvom in spodriniti Fischerjevih šundromanov!

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Prosveta — za obmejne Slovence na Štajerskem in Koroškem. Že četrto leto ustanavlja »Prosveta« na Slovenskem knjižnice in že prodira zahteva po ljudski izobrazbi v vse sloje našega naroda. Izobrazba je ona moč, ki nas napravi nepremagljive napram vsem narodnim sovražnikom. Nemški ekspanzivnosti se umika slovenski živelj vedno boljinbolj proti jugu, na severni meji gineva narodna posest; vsled tega nas ne sme iznenaditi izid zadnjega ljudskega štetja na Štajerskem in Koroškem, ki priča jasno o stalnem prodiranju Nemcev. »Prosveta« je prevzela veliko nalogo preskrbeti vsem obmejnim krajem na Štajerskem in Koroškem slovensko čtivo; s tem hočemo vsaj v nekoliko paralizirati pomanjkanje slovenskih šol na jezikovni meji. Naloge tako dalekosežnega pomena »Prosveta« sama, navezana na lastne moči, seveda nikakor ne more izvesti; zato se obračamo do vsega slovenskega občinstva s prošnjo, da prispeva vsakdo po močeh za naš blag namen. Denarne prispevke in knjige, ki vam leže zaprašene v omarah, blagovolite poslati na naslov: »Prosveta«, Ljubljana, Mestni dom. Komur bi bilo neprijetno pošiljanje knjig, naj nas blagovoli vsaj pismeno obvestiti. Odbor akad. fer. društva »Prosveta«.

Akad. fer. društvo »Prosveta« ustanovi dne 15. t. m. zopet dve novi knjižnici in sicer v Novem Kotu in Loki na Kočevskem. Obenem se vrši ljudsko zborovanje, kjer bosta poročala g. I. Rus iz Ribnice in predsednik Rekar. — Slednji je 4. t. m. predaval na Jesenicah, kjer se je knjižnica popolnoma preuredila. — Knjižnica v Kranjski gori in Domžalah sta se izpopolnile. — Vrše se priprave za ustanovitev javne ljudske knjižnice v Litiji. — Društvo je pristopilo čekovnemu prometu.

Kranjski maturanti so ustanovili 21. julija t. l. na Koroškem v Šmarjeti v Rožu javno ljudsko knjižnico, ki jo bo upravljala »Prosveta«. Ob otvoritvi so hoteli prirediti tudi veselico z igro, kar pa jim je slav. politična oblast prepovedala, češ, da razsaja v vasi škrlatica, dasi so imeli otroci že drugi dan, 22. julija, že zopet šolo. Vlada nas na ta način lahko šikanizira, ovira naše delovanje, toda zatreti in ugonobiti ga ne bo mogla. Mesto veselice pa se je vršil nato le mal sestanek v ondotni narodni gostilni, kjer je razložil zastopnik kranjskih maturantov in abiturijentov pomen ljudskih knjižnic. Knjižnica šteje 110 izbranih slovenskih knjig, ki so vse trpežno vezane. K otvoritvi je prihitelo 17 kranjskih abiturijentov in maturantov ter večje število Gorotancev in drugih koroških dijakov.

Dolenjska podružnica »Prosvete« se ustanovi v Novem mestu. Ustanovni občni zbor se vrši 14. t. m. ob 8. uri zvečer v gostilni »Tuček« v Novem mestu.

MANJŠINSKI VESTNIK.

XXII. velika skupščina „Družbe sv. Cirila in Metoda“ se je izvršila dne 6. augusta v Bohinjski Bistrici v znamenju idej, ki jih zastopa od početka v javnosti naša struja. Nepričakovano velika udeležba s strani slovenske inteligence iz vseh kronovin je dokaz, kako mogočno je v zadnjem času narastlo zanimanje za »Družbo«, zanimanje, ki je imelo svoj izvor v želji po koreniti reformi »Družbe«. Ne bomo podrobno opisovali dogodkov velike skupščine, ki so itak znani iz dnevnega časopisja, konštatujemo le z zadovoljstvom, da so našle misli, ki jih je zastopal glede »Družbe« naš list v javnosti, mogočnega odmeva po vsem Slovenskem. Upamo, da pomeni 6.

august v razvoju naše šolske družbe dober korak naprej. — Da se skupščina ne bo izvršila brez boja, o tem smo bili v naprej prepričani, nismo pa pričakovali, da se bo s klerikalne strani s hinavskim zavijanjem oči govoričilo o »razdrti narodni skupnosti« in o »pokopani slogi«. To tem manj, ker se nam zdi le malce frivolno, ako rabi take fraze organ stranke, ki je iz osebnega nasprotstva porušila z drzno roko edinstvo jugoslovanske delegacije v državnem zboru in ako čujemo take besede iz ust moža, ki je skušal ugonobiti štajerski narodni svet prav zato, ker se je potegoval za to skupnost. Mi smo svoje mnenje o slogi obrazložili že opetovano. Da je sloga v nasprotnih principih nemogoča in le mrtvilo, o tem nam je najklasičnejši dokaz ravno naše nazadovanje na Koroškem in Štajerskem. Tako pojmovana sloga se je širila tudi po „Družbi“ skozi 21 let in kam smo prišli? Sloga je možna le v skupnih točkah. Bili smo vedno najvnetejši zagovorniki skupnega dela za skupne cilje in ravno naša struja si lasti zaslugo, da je kljub največjemu nasprotstvu sodelujočih struj omogočila celo vrsto splošno narodnih akcij. Tudi glede „Družbe“ smo bili vedno istega mnenja. Ohranitev slovenske dece v eksponiranem ozemlju, varstvo slovenskih manjšin smatramo za eminentno občenarodno točko, pri kateri ne izključujemo od sodelovanja nobenega dobromislečega Slovenca. Drugo vprašanje je seveda pot, po kateri se da ta cilj doseči. Z vso odkritostjo smo vedno povdarjali mnenje, da smatramo način, kakor se je to skozi 21 let prakticiralo s samostanskimi šolami, povdarjanjem konfesijonelnega in dinastičnega in zapostavljanjem nacijonalnega nomenta, za popolnoma zgrešen. O tem taktičnem vprašanju, kako realiziraj „Družba“ svoj plemeniti namen, pa je imela seveda odločiti za to najkompetentnejša inštanca, velika skupščina. In odločila je pri volitvah vodstva z desetkratno večino v prilog našemu mnenju. In tu bi opozoril na mal vzorec sloge skupnih točkah. Vse sicer tako nasprotujoče si napredne struje so si bile edine v tem, da je reforma »Družbe« v navedenem smislu potrebna in vse so v občudovanja vrednem edinstvu — posebno priznanje gre našemu vrlemu ženstvu — nastopile za to svoje prepričanje. V lepem samozatajevanju napredna večina ni zlorabila svoje moči, ampak je koncedirala klerikalnemu elementu toliko zastopstva v vodstvu, kolikor ga potrebuje in zasluži. Šli bi bili radi ljubega miru še dalje in prepustili klerikalcem še eno odborniško mesto, da se ni z njihove strani s frivolno drznostjo — ali naj rečem naivnostjo? — apeliralo na razmerje glasov. To izzivanje je seve dobilo primeren odgovor. Prvomestnikom je je bil izvoljen ravnatelj Šenekovič, v vodstvo pa naprednjaki dr. Merhar, dr. Žerjav, Pahernik, dr. Bleiweis, dr. Novak, in konservativec Einspiller. — Kljub temu, da ima naša struja v novem odboru dva svoja zaupnika, ki sta svoje mnenje o načinu »Družbine« reforme pred izvolitvijo programatsko formulirala, hočemo tudi v nadalje opazovati »Družbino« delo skozi kritično steklo in soditi novi odbor po njega delih. To bi priporočali tudi dvema drugima naprednima listoma, ki danes v dobesedni slogi mečeta novemu vodstvu polena pod noge in ne moreta pričakati razvoja stvari.

RAZNO.

Vojaštvo in antiduelne lige. O nobenem vprašanju ne vlada toliko nejasnih pojmov, kot o razmerju vojaštva do antiduelnega vprašanja. Priznati se pa mora, da je vojaštvo glede dvobojnega vprašanja že danes veliko bolj napredno, kakor to domnevajo mnogi, ki mislijo, da so častniški zbori žejni krvi, in kakor namenoma to lažnjivo širijo člani takozvanih »brezpogojnih« društev, kojih člani se morajo »biti«. Do prostovoljskega leta sploh ni nihče vezan, da se ozira na kak poziv na menzuro. O prejšnjih letih se sploh ne vpraša. Le radi dejanj, ki so objektivno nečastna, se lahko vrše preiskave, pri tem pa je vse eno, ali je bila pri onem umazanem perilu še kaka dvobojna afera. Pred prostovoljskim letom lahko kar kratko odpraviš kontrahenta, najboljše če ga pomiluješ. Da bi s tem izgubil pravico do prostovoljstva ali do častniške šarže, to je neumna izmišljotina. Šele ko si prostovoljec, si vezan (če reflektiraš na šaržo), da se formelno odzoveš pozivu, da natančno ugodiš vsem formalnim predpisom, da zadevo predložiš vojaškemu »častnemu svetu« in šele, ko ta častni svet izpozna, »da se je vredno radi tega bíti, se moraš sabljati«. Otročje menzure, kakoršne so v navadi med dijaki, (in sicer si slovensko dijaštvo lahko prilašča palmo, kar se tiče smešnosti povodov dvobojev) se navadno od častnih svetov pri vojakih kot premalenkostne zavračajo. Vsak neaktivni kadet in častnik sme biti član antiduelne lige, lahko pospešuje namene društva, a v konkretnih slučajih, ki se tikajo njega ali drugih častnikov, je podrejen edino vojaškim predpisom. Rezervni častnik torej lahko sodeluje v ligi kot delaven član, vodnik in agitator. Da razpršimo vse dvome, priobčujemo sledeči razpis:

Slavni dunajski akademični antiduelni ligi v roke predsedniku
gospodu jur. Emilu pl. Hofmannsthalu,
Dunaj, I., Strauchgasse 3.

C. in kr. vojno ministrstvo, präs. št. 3452. Z ozirom na vlogo z dne 20. maja t. l. sporoča vojno ministrstvo, da ni nobene ovire, da pristopijo neaktivni častniki in neaktivni kadeti dunajski akademični antiduelni ligi kot podružnici »Splošne antiduelne lige za Avstrijo«.

Tozadevno sporočilo se je poslalo na vsa vojaška teritorijalna zapovedništva.

Dunaj, 16. junija 1905.

FZM. Pitreich s. r.

Enake izjave ministrstva sprejmo vse podružnice »Spl. antiduelne lige«.

Prihodnja številka »Omladine« izide prve dni meseca septembra in prinese vse potrebne informacije o celjskem shodu, visoko- in srednješolsko statistiko.

Oblastem odgovoren Mihael Rožanec. – Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

V CELJE!

Še malo dni nas loči od II. našega shoda. Že v zadnji številki smo objavili natančen program našega zborovanja, danes pa ponovno vabimo vse tovariše srednješolce, abiturijente, akademike, ki simpatizirajo z narodno-radikalno idejo ali so člani naših organizacij — pridite vsi in pomagajte našemu II. shodu do sijajnega vspeha! S kar največjo udeležbo pokažite, da Vam je na srcu razvoj našega gibanja, da hočete sebi in slovenskemu dijaštvu zdravega napredka, da ste trdno odločeni vstrajati pogumno na poti, na katero ste se podali in ki pelje — navzgor!

Vstrajnosti in poguma zahtevamo od vseh naših tovarišev. Ne zadošča nam fraza „mi hočemo delati“, ne zadovoljuje nas izjava „mi smo napredni“ — mi hočemo pokazati, da je naša struja od začetka do danes res ostala delavna, da je naše gibanje po svojem bistvu in stremljenju resnično napredno, akoravno ne nosi oficijelnega naslova svobodomiselnosti in naprednosti na svojem čelu. Celjski shod naj nam jasno pokaže sliko naše preteklosti, o kateri smelo trdimo, da je bila doba prav vzorne delavnosti, ki je rodila ne le slovenskemu dijaštvu, ampak celemu slovenskemu narodu najlepših sadov. In to nam bode v Celju bodrilo k novi vstrajnosti, k novemu delu!

V tem znamenju pa se pokaže tudi naprednost naše struje. Mnenja smo, da je le tisti upravičen pridevati si ta predikat — ki nima le besed na jeziku, ampak ki se ne straši ne težav ne neprilik ne javnega mnenja v izvrševanju naprednih zahtev. Ne samo v negaciji obstoječega, ampak v afirmaciji in doslednem izvrševanju novega vidimo naprednost. Zato smatramo moderna vprašanja svobodne šole in antiduelnega gibanja za nujna. — Navzlic vsem nasprotnikom — nazadnjakom in „naprednjakom“ — si bodemo v Celju vstvarili tudi o teh vprašanjih jasen položaj in zavzeli odločno stališče.

V tem, dragi tovariši in prijatelji, leži po našem mnenju pomen celjskega shoda. Dokumentirati hočemo, da deluje naša struja za resničen napredek slovenskega dijaštva v intelektuelnem, moralnem in gmotnem oziru ne le v besedah, ampak tudi v dejanjih. In le od dejanj je odvisna bodočnost.

Te besede veljajo predvsem tudi Vam, tovariši abiturijenti. — Nismo Vas vabili v naše vrste z bombastičnimi oklici, ker Vam lahko dejansko pokažemo, kaj Vas čaka v naših vrstah. Prijetnejše in brezskrbnejše življenje v akademičnem društvu Vam nudijo drugi, mi zahtevamo od Vas poleg navduševnosti resnega in odločnega delovanja. Kdor izmed

Vas je prepričan o resničnosti stavka, ki smo ga citirali zgoraj o bodočnosti slovenskega dijaštva, slovenske inteligence — ta naj pride na naš shod. Odločitev o Vašem vstopu v akademično društvo pa prepuščamo mirno Vaši razsodnosti. — Z veseljem pozdravimo na svojem zborovanju slovanske brate akademike, ki nam kažejo s svojo udeležbo simpatije do našega dela ter nas vzpodbudijo s svojo navzočnostjo k tem večji vstrajnosti.

Na zborovanje vabimo posebno tudi slovensko učiteljstvo. Vedno smo skušali dejansko izvrševati princip najsložnejšega delovanja s slovenskim učiteljstvom zlasti na polju ljudske izobrazbe. Mnenja smo, da je potrebno utrditi kar najožje tovarištvo med slovenskim učiteljem in akademikom, ki sta oba poklicana delavca za narodov napredek. Z zadovoljstvom bi nas navdajala prav mnogoštevilna udeležba od strani našega učiteljstva, ki bi naj na ta način dokumentiralo svoje soglasje s tem našim principom.

Želimo si na shodu objektivnih, pravih prijateljev. Naše starešine pozdravljamo že v naprej kar najprisrčneje, pozdravljamo spoštljivo tudi vse one gospode, ki pridejo na naš shod iz ljubezni do slovenske mladine, iz veselja in interesa nad njenim napredkom!

Izražamo željo, naj bi naš celjski shod rodil kar najlepših sadov!

Iz naroda za narod!

Eksekutiva nar.-rad. dijaštva.

* * *

.F.:

NEZNAČAJNOSTI.

Med slovenskimi profesorskimi kandidati so v zadnjem času nekateri napravili izpit samo z nemškim učnim jezikom. Kot vzrok navajajo eni, da ne reflektujejo na službo na Slovenskem, njih misli lete višje, gor na cesarski Dunaj! Če pa bi imeli poleg nemškega tudi slovenski učni jezik, bi jih učna uprava smatrala za Slovence ter jih ne bi hotela nastaviti na nemškem Dunaju. Če je ta vzrok resničen, potem je to začetek narodnega izdajstva! Slovenski narod pošilja svoje sinove z velikimi žrtvami v srednje in visoke šole, da bi imel v slovenskih krajih slovenske uradnike, zdravnike, živinozdravnike, sodnike, profesorje, inženirje itd. Ni ga slovenskega dijaka, ki bi se šolal popolnoma brez slovenske pomoči, bodisi da so ga podpirali njegovi slovenski stariši, ali slovenske dijaške kuhinje ali slovenska podporna društva na visokih šolah. Vsak je toraj zavezan služiti slovenskemu narodu! Če dotičniki mislijo, da bodo kot navidezni Nemci napravili boljšo karijero, se temeljito motijo. V času nemškega ministra-rojaka Nemci ne bodo pripustili narodno dvomljivih ljudi na ravnateljska in druga vodilna mesta. Slovenci pa se zavedamo od dne do dne bolj svojih narodnih in jezikovnih pravic. Isti vzrok — pomanjkanje usposobljenosti za slovenski učni jezik — s katerim smo se srečno ubranili Profta, isti vzrok bo izključeval tudi takšne „Slovence“ od slovenskih učnih zavodov. Dosledni moramo biti! Da nam v ministrstvu takšni polovičarji ne bodo zastopali slovenskega šolstva, zato bomo tudi skrbeli. Zapomnili si bomo njih imena, ter jih poslali tudi našim poslancem, da ne bodo porabljali svojega vpliva za takšne može, ki se sramujejo slovenskega jezika! Znabiti se bodo ti gospodje kdaj naveličali službovanja med Nemci, ko bodo videli, da se njihovi slavohlepnosti ne ustreže, zahrepeneli bodo po slovenski domovini, takrat pa jih slovenski narod ne bo poznal, kakor oni zdaj ne poznajo slovenskega jezika. Na slovenska mesta spadajo značajni in celi Slovenci!

Drugi delajo izpit samo z nemškim učnim jezikom zato, da bi jih izpraševalna komisija kot Nemce milostneje sodila zlasti glede nemškega učnega jezika, pri katerem nemški profesorji proti Slovanom nastopajo brezobzirno. Ti kandidati nameravajo slovenski učni jezik delati pozneje. Tudi to ravnanje ni značajno! Pravi Slovenec se nikdar niti za trenutek ne bo izdajal za Nemca, da bi se izognil kakšni neprijetnosti. Na takšne ljudi se ne moremo zanašati. Govori se, da je nek kandidat direktno zatajil svojo narodnost pri skušnji za nemški učni jezik, ko ga je profesor po govorici poznal za Nenemca in ga vprašal, če je Nemec. Če je to res, je pač sramotno! Ako nemški profesorji postopajo pristransko proti Slovencem, moramo jih napadati s postavnimi sredstvi — tozadevna akcija v parlamentu se pripravlja, prosimo podatkov! — ne pa krivico podpirati z neznačajnostjo. A tudi materijelno škodo ima kandidat, ki hoče še le pozneje delati dodatni izpit za slovenski učni jezik, ker mora plačati posebno takso za to in se še posebej voziti k dodatni skušnji. Zato slovenski profesorski kandidatje, delajte obenem izpit za slovenski in nemški učni jezik, pripravite se dobro za nemški učni jezik, a slovenščina kot materinščina vam bodi prva skrb! Borimo se za čisto slovenske srednje šole in v doglednem času jih moramo doseči; potem bodo lahko nameščeni tudi profesorji s samoslovenskim učnim jezikom. Zato se ne bojte, če vam nemški profesorji pri skušnji za nemški učni jezik mečejo polena pod noge. To nas mora bodriti, da tembolj napnemo vse sile za slovenske srednje in visoke šole!

◆

IVAN STANONIK:

DIJAŠKE KUHINJE.

Izmed vseh dijaških zadev je gmotno vprašanje najbolj pereče. Visokošolsko dijaštvo je v tem pogledu vsaj toliko na boljšem, da ima precej važno besedo pri razdelitvi podpor, glede srednješolcev pa še vedno prevladuje mnenje, da zadostuje, ako se jim sploh kaj dâ, a vsaka kritika od njihove strani mora biti izključena. Žal, da mora dijak posledice tega dejstva dostikrat poplačati s svojim lastnim zdravjem; kajti le prepogostokrat se dogaja, da prihajajo iz srednješolskih zavodov ljudje, ki nosijo že v sebi kali raznih boleznij, ki so jih nalezli po dijaških kuhinjah in ne morejo premagati ovir, s katerimi se mora boriti slovenski visokošolec v tujini. Odtod toliko tragičnih slučajev v zgodovini slovenskega dijaštva!

Najvažnejše podpore za slovenskega srednješolca so dijaške kuhinje. Sicer niso povsod osnovane in kakor pričajo razne novice, tudi tam, kjer obstojajo, niso v najboljšem stanju, ali s potrebnimi reformami bodo odbori lahko odpravili marsikak nedostatek.

Hrana v dijaških kuhinjah je navadno neužitna in ponekod ne odgovarja niti najprimitivnejšim higijeničnim zahtevam. Nekdaj, ko so nadzorovale dijaške kuhinje narodne dame, je bilo v tem oziru nekoliko boljše. Ni mi znano, zakaj se je pozneje nadzorstvo narodnih dam odpravilo in se poverilo nekaterim osebam izmed odbora. Ker so bili dotičniki navadno preobloženi z drugim delom, so nadzirali dijaško kuhinjo le malokdaj in pripetilo se je celo večkrat, da se je že naprej napovedal čas, kdaj se bo vršilo nadzorovanje. Umljivo je, da se je pod takimi razmerami hrana v dijaških kuhinjah poslabšala.

Vendar bi pa tudi nadzorstvo narodnih dam ne moglo odpraviti vseh nedostatkov po dijaških kuhinjah. Mlajši dijaki dobivajo najslabšo hrano in morajo na njo čakati najdalje, ker vedo gospodinje po dijaških kuhinjah, da si ti ne upajo pritožiti se pri odboru in ako se pritožijo, da se jim navadno ne verjame dosti. Temu bi tudi narodne dame pri največji požrtvovalnosti le težko odpomogle. Zato bi bilo pri sedanjih razmerah v dijaških kuhinjah najprimernejše, da bi smeli podpiranci voliti nekaj tovarišev, ki bi posredovali pri eventuelnih pritožbah med prizadetimi dijaki in med odborom. Pri sodijakih se bodo tudi mlajši tovariši pritožili, ako se jim bode godila krivica in potem se tudi mlajših ne bode izkoriščalo. Poleg tega bi morali imeti izvoljeni dijaki tudi pri odborovih sejah posvetovalno pravico, da lahko nasvetujejo odboru razne umestne reforme. Najboljše bi seveda bilo, da bi volili podpiranci iz svoje srede tak posvetovalni pododbor. Ponekod pa, kjer preti dijaku nevarnost, da izgubi vsled pritožbe podporo, bi bilo umestno, da se dovoli podpiranim dijakom, da izvolijo v ta posvetovalni dijaški pododbor tovariše, katerih ne podpira dijaška kuhinja; seveda bi bilo od teh strogo zahtevati, da se pouče natančno o razmerah v dijaški kuhinji in se zavedajo dolžnostij, ki jih s tem prevzamejo.

Ako se sedaj kje dokaže, da je pripravljena hrana neužitna ali pa nesnažna, ostane navadno pri besedah. Odbor bi moral zahtevati za take slučaje od upraviteljice dijaške kuhinje kavcijo in si dati na ta način neko zagotovilo, da bode pripravljala vedno tečno in snažno hrano.

Drug način, kako izboljšati dijaške kuhinje, bi bil sledeči. V mestih. kjer je število podpirancev dijaških kuhinj veliko, naj bi odbor priskrbel dve dijaški kuhinji in se dogovoril z upraviteljicama, da sme vsak dijak tja hoditi jest, kjer mu najbolj ugaja. Na ta način bi si upraviteljici sami delali konkurenco, ker bi hotela vsaka privabiti, kolikor mogoče veliko število dijakov k sebi na hrano. Da bi pa vedela vsaka upraviteljica vsaj približno, koliko hrane sme pripraviti, naj bi določil odbor gotov čas, tekom katerega bi moral hoditi vsak dijak tja na hrano, kamor se je za to določeno dobo priglasil. — (V Kranju bi bila n. pr. pripravna doba enega tedna, ker deli odbor znamke vsak teden.) Še le po preteku te dobe bi smel dijak drugam na hrano.

Za številnejše in izdatnejše podpore je treba večjih dohodkov. V tem oziru bi bilo dobro, ako bi objavljali odbori po raznih krajevnih listih večkrat članke, tičoče se dijaških kuhinj. Članki bi gotovo neposredno pridobili mnogo darov, bili bi pa tudi lahko nekaka podlaga uspešnim zasebnim prošnjam, s katerimi bi se morali odbori dijaških kuhinj ob primernih prilikah obračati do dijaštva prijaznih krogov. Tudi prošnje do slovenskih denarnih zavodov bi ne ostale brezuspešne. Dijaštvo bi lahko priredilo vsaj enkrat vsako leto na posameznih zavodih veselice, katerih čisti dobiček bi se oddal dijaškim kuhinjam. Zelo je pozdravljati, da se sprejemajo namesto denarnih prispevkov tudi prispevki obstoječi iz raznih poljskih pridelkov, kakor je to že ponekod v navadi.

V narodno izpostavljenih krajih bi morala prispevati tudi „Družba sv. Cirila in Metoda“ k vzdrževanju dijaških kuhinj. „Omladina“ je je večkrat opozarjala na veliko važnost, da poseča čim več koroških dijakov kranjske učne zavode. Pri sedanji ugodni zvezi med Koroško in Gorenjsko pride najprej v poštev gimnazija v Kranju. Ker pa koroški dijaki niso dovolj zmožni pismene slovenščine, bi morali pač vsaj eno leto pred vstopom v gimnazijo obiskovati ljudsko šolo v Kranju. Tudi taki dijaki iz Koroške bi morali dobivati hrano v kranjski dijaški kuhinji; v tem slučaju bi seveda morala »Družba sv. Cirila in Metoda« priskočiti z gotovo letno podporo.

Upam, da se bodo odbori naših dijaških kuhinj resno potrudili, da odstranijo obstoječe nedostatke in s tem omogočili, da dosežejo dijaške kuhinje res svoj veliki smoter v polni meri dati potrebnemu dijaku v času, ko se njegov organizem najbolj razvija, dovolj tečne in dobre hrane in ga rešiti bede, kateri je brez njihove pomoči izpostavljen.

* * *

DR. JOS. STRZYGOWSKI:

KAKO SE NAJ VZGOJI ČUT ZA UMETNOST.

Dan za dnevom lahko slišimo ljudi, ki pravijo, da so časi umetnosti minili, da je umetnosti takorekoč „odklenkalo“. Človeštvo se briga — pravijo — bolj za to, kar je koristno in kar služi njegovi udobnosti, išče golo resnico in obrača svoj interes sploh na bolj realne stvari. Sploh je človeštvo danes za umetnost malo dovzetno, posebno vsled tega, ker rajši meri, računi, kalkulira, ko pa uživa. In tukaj govorimo samo o najizobraženejših ljudeh; v širši masi mora tako zamreti vsa dovzetnost za umetnost, za lepo sploh, ker stremi masa za udobnostjo in zabavo s tem večjo silo. Te žalostne razmere — pravijo črnogledi ljudje

— se poznajo tudi na umetnikih, ki so se že popolnoma udali današnjemu toku. Izdelujejo, kar jim pride ravno na misel, poskušajo danes to in jutri ono, dajejo nam dela (hišna pročelja, neporabno hišno opravo, slike), pri katerih ne vemo, kje je zgoraj ali spodaj, spredaj ali zadaj, desna ali leva. Velike umetniške razstave ubijajo in morijo duha; zdijo se nam zamotani, temni labirinti, v katere ne posveti nikdar žarek upa, da napoči kedaj v umetnosti in torej tudi za umetnost boljša, lepša doba. Niti nemški cesar, ki vendar lahko prosto izbira umetnike in umetniška dela, nima srečne roke pri tem. Kar je on naročil in dal postaviti v Berlinu, ali kar je dal poslati v Rim ali v Ameriko i. t. d., to je prej vzbujalo zasmehljive, porogljive govorice o njegovem okusu in izzivalo v celem svetu, pred vsem pa v Nemčiji pikre satire, ko pa vzbudilo v množici (omikani in neomikani) zanimanje in ljubezen do umetnosti.

Vse to, kar trdijo ti ljudje o umetnosti in njenem položaju, je gotovo res. K temu pa še pride neko drugo žalostno dejstvo, ki umetnost naravnost ovira. To je umetniško klikovstvo, ki se zbira okoli posameznih skupin slikarjev, arhitektov, praktičnih umetnikov i. t. d. To so gruče „sladkosnedežev“, ki obožavajo vsako, tudi najmanjšo gesto svojega junaka, pri tem pa zabavljajo na vsa usta črez one, ki stoje izven te klike. Tako se občinstvo bega in je nazadnje tako zmešano, da ne vé, koga ali česa se naj drži. Kar se zdi jednemu kritiku znamenito, vredno občudovanja, to raztrga drugi s pikro, sarkastično ironijo. Vsled tega se najdejo ljudje, ki pravijo, da je bolje, če se sploh nikdo ne briga za prepire umetnikov, ker so časi umetnosti tako že minuli. Umetnost po njihovem ni za kaj boljšega, ko da si ž njo preganjajo dolg čas ljudje, ki niso „za boljšo rabo“.

In vendar ni tako hudo, kakor trdé ti črnogledi ljudje. Nekaj ljudij se še vendar najde, ki verujejo, da ne more umetnost, kakor tudi religija in ljubezen ne, nikdar izmreti ali vsaj približno tako daleč propasti, kakor si mislijo ljudje, ki so ponosni na velikanske pridobitve 19. stoletja na polju vede in tehnike. Naj nas suha realnost še tako hudo tlači k tlom, naj se nam prozajična gola resnica, moreča vsakdanjost s svojimi skrbmi in potrebami še tako izzivaje stavi pred oči: čim neusmiljeneje se vse to godi, tem glasneje zahteva človeško srce svoje pravice, ki ne zastarajo nikdar, kaj še da bi odmrle. Človeško srce išče rešitev „svetovne uganke“, najsi bo rešitev desetkrat napačna ali kriva, človeško srce hoče verjeti in ljubiti, naj si se mu tudi pové, da ustvarja vse ljubezenske ideale spolni nagon. Človeško srce hrepeni tudi po umetnosti; umetnost se namreč ne razvija samo vsled težnje po svobodni obliki, ampak tudi za to, ker želimo videti idealen svet, ki si ga ustvarjamo sami, kolikor mogoče natančno in popolno. Suhoparna, vsakdanjo realnost nas namreč le ubija, mori in pritiska k tlom.

Moderna umetnost pa ne ustreza nobeni teh teženj in želj. Naši slikarji srednje vrste iščejo in nam kažejo iluzije, ki jih kaže narava sama v neprekosljivi množini. Arhitekti so se razdelili v dva tabora: eni se ravnajo v prvi vrsti po snovi, tvarini, s katero zidajo tehniki, drugi pa ustvarjajo dekorativno v ploskvi. Namestu, da bi stremeli za najvišjim, kar se dá doseči in si pri tem podredili, zase porabili vse druge umetniške stroke, se ravnajo mnogi prav po nepotrebnem po praktičnih umetnikih (Nutzkünstler), ki ustvarjajo zopet tako mnogo prisiljenega, da se ne more prav spoznati, kaj je dobro in kaj ne. Naša umetnost nima pravih tal, ker se mora vsak umetnik boriti zase, ne da bi ga pri tem podpirala duševno množica.

In vendar se mora današnji umetnosti priznati velikanska vstrajnost. Našli so se umetniki, ki so bili tako rekoč proroki nove dobe, umetniki, ki so res dali nekaj tolažilnega trpečemu, hrepenečemu človeškemu srcu. Da ni bil njihov vpliv tako širok in da so ostali le „vpijoči v puščavi“, tega je kriva topost mase. Milijoni znajo danes brati, pisati in računati, koliko pa jih je, ki znajo uživati to, kar je lepo? In vendar ima vsak človek tudi hrepenenje po lepem, vsak mora in hoče delati ne le z razumom, ampak tudi v srcem. Če skrbi država zato, da zna vsak pisati, brati in računiti, morala bi skrbeti tudi za to, da bi znal uživati umetnost. Ker država ne skrbi za to, mora se za to pobrigati vsak sam, da ne ostane suh »polovičar«, kateri živi le od tega in za to, da jé in pije. Najboljše se začne s tem poukom pri otroku v šoli; današnja metoda risanja stremi deloma za tem. Za tako vzgojo pa ni nobena starost prevelika; potrebno je le, da ima človek zdrave čute in zdrav razum.

Predno pa govorimo o tem, kako se naj vzgaja čut za lepoto, moramo spregovoriti nekaj o načinu, kako nastajajo umetniška dela, kaj je naloga in namen umetnosti. (Dalje prihodnjič.)

* * *

X.:

POLJSKE ŠOLSKE DRUŽBE.

Mej Poljaki delujelo sedaj tri večje obrambne družbe in sicer v nemškem, ruskem in avstrijskem delu bivšega poljskega kraljestva. V veliki kneževini pozanjski deluje „Straža“, ki je razdeljena na tri sekcije: gospodarsko, kulturno in pravno. Obstoja še ne popolnoma dve leti, toda deluje prav vspešno in se lepo razvija. Največji delokrog ima kulturna sekcija, ki deluje posebno na to, da bi vzbudila in ohranila mej tamošnjimi Poljaki narodno zavest. Zato širi predvsem znanje poljske zgodovine in literature ter izdaja razne brošure in šolske knjige za začetnike in odrasle analfabete. Kmalu po ustanovitvi je izdala dve brošuri: 1. „Govori na prvem občnem zboru „Straže“ in 2. „Razprave za društva“: Nemci in Slovani; O potrebi edinosti in skupnosti Poljakov v tujini in Germanizacija v Veliki kneževini poznanjski. Prve brošure se je razposlalo 50.000. Dalje je razdala imenovana sekcija med ljudstvo 3000 poljskih abecednikov, 1200 poljskih zgodovin in nad 1000 čitank. Posebno zanimivo je vsakoletno prirejanje izletov za mladino. Iz zelo ponemčenih krajev (Westfalsko) se pošiljajo otroci v bolj poljske n. pr. v Poznanj, iz teh bolj poljskih krajev pa v popolnoma poljske, kakor Krakov, Lvov, Zakopane i. t. d., kjer ostaja deca navadno cele počitnice, torej večji del poletja. Tako se vzbuja, raste in vtrjuje v deci narodna zavest, ki jo potem prinese domov mej bratce in sestrice, pripovedujoč jim o velikih in lepih krajih, kjer prebivajo samo Poljaki. Prirejajo se zabavni večeri in predavanja, pri katerih se kažejo k lažjemu umevanju skioptične slike; vse prireditve so zelo priljubljene. Sploh je delavnost kulturne sekcije družbe „Straža“ tako vsestranska in pronikava, da se ne da popisati vseh panog njenega delovanja.

Oglejmo si razmere in delovanje Poljakov na Ruskopoljskem. Ko se je vstaja l. 1863. na celi črti ponesrečila, je začela ruska vlada delati z vsemi silami na to, da zatre poljski jezik in živelj. Umetno je ščuvala seljake in delavce proti poljski inteligenci in plemenitašem, ki so se še edini trudili ohraniti mej narodom zavest, da mu je bila mati Poljka in da so njegovi očetje prelivali srčno kri za poljsko svobodo. L. 1868. so bile izginile večinoma že vse poljske šole in se spremenile v ruske, poljske knjige pa so bile, razen nekaterih, katere je dovolila vlada sama, zelo strogo prepovedane. Te razmere so rodile odpor in dale povod, da se je porodilo društvo „Towarzystvo Obrany Narodowej“ (društvo narodne obrane), ki je delovalo večinoma tajno. Narodni duh in samozavest je bila mej ljudstvom popolnoma zamrla in to obuditi je bila naloga T. O. N. Res se je posrečilo vprizoriti 1902 boj za poučevanje verouka v poljščini, toda rodoljubi so spoznali takoj, da so brezsilni tako dolgo, dokler je učiteljstvo rusofilsko ali pa popolnoma rusko. Pričeli so na tihem gonjo proti ruskim učiteljem in pri tem skušali pridobiti z zaupnostjo, denarjem in raznimi drugimi sredstvi učitelje Poljake. Stvar se je posrečila, učitelji so pristopili T. O. N. in pričeli v šolah skrivoma podučevati tudi v poljskem jeziku. Ko je bila vlada na vzhodu tako strahovito poražena in je doma izbruhnila revolucija, so Poljaki podvojili svoje delo in po deželi kot tudi po mestih so hiteli učitelji in akademiki na skrivnem podučevati ljudstvo. Ko pa je vlada 26. julija 1906 potrdila pravila šolske družbe „Towarzystwo Polskiej Macierzy Szkolnej“, se je pričelo takoj živo vstanavljanje ljudskih in srednjih šol. Njen program je zelo obširen, tukaj nekaj odstavkov:

§ 1. Družba T. P. M. S. ima namen buditi in širiti prosveto v narodnem duhu.

§ 2. Družba stoji nad vsemi strankami, edina njena naloga je razvoj poljskega šolstva in prosvete sploh.

§ 3. Družba ima pravico:

1. Vstanavljati, vzdrževati in podpirati:

a) otroške vrtce,
b) ljudske šole,
c) tečaje za odrasle analfabete,
d) pripravnice za učitelje in učiteljice,
e) ljudske čitalnice in knjižnice,
f) srednje in vse višje šole.

2. Ustanavljati ljudske dome v prosvetne in zabavne namene.
3. Prirejati predavanja, poučne pogovore (debate) i. t. d.

S čudovito požrtvovalnostjo so pričeli skladati vsi sloji prispevke za družbo, ter ji tako omogočili ustanoviti že v prvih mesecih prav mnogo ljudskih šol*), razen tega pa še dosti moških in ženskih šol, ki imajo značaj srednjih šol. Povsod, v mestih in po deželi so hodili akademiki, delavci in obrtniki od šole do šole in odvajali iz njih poljsko deco v novoustanovljene poljske šole, ki so se rapidno polnile z učenci.

Največjo pozornost se obrača ravno na ljudske šole, kajti to je v istini najbolj potrebno, ker je mnogo krajev, kjer je še do 75% analfabetov. Jasno je, da prosvetno delovanje ne more posebno hitro uspevati, dokler se je treba boriti s takimi zaprekami, kakor je ravno vlada (ruska) in pa analfabetstvo. Toda odločnost in pa visoke svote, katere žrtvuje za to šolsko družbo poljska inteligenca, jamči tudi tukaj za povoljen vspeh.

Posebno delavni so Poljaki v Galiciji, kjer deluje „Towarzystwo Szkoły Ludowej“ (družba ljudske šole v Krakovu). Najživahneje se deluje v vzhodnih krajih, kjer so Poljaki zelo pomešani z Rusini, naravnost trd boj pa se bije na zapadu ob šlesko-gališki meji, kjer skušajo poljski živelj *iztrgati* iz rok prodirajočih Nemcev in Čehov. (Dalje prih.)

* * *

CELJSKI SHOD.

Občni zbor »Prosvete« bo 5. kimovca 1907 ob pol 8. uri zvečer v »Skalni kleti« v Celju. — Dnevni red: 1. Nagovor predsednika. 2. Čitanje zapisnikov. 3. Odborovo poročilo. 4. Poročilo podružnic in odsekov. 5. Volitve predsednika, odbornikov, namestnikov in preglednikov. 6. Sprememba pravil. 7. Predlogi. 8. Slučajnosti. — Predlogi naj se vpošljejo vsaj do 4. kimovca na odbor; pozneje priglašeni predlogi obravnavali se bodo le kot nujni (določilo poslovnika).

Ker je občni zbor velike važnosti za nadaljno postopanje v obrambnem delovanju, je želeti, da se ga udeleži čim največ članov. — Podružnice in odseki pošljite svoje referente! — Vsi prijatelji društva dobrodošli!

Za odbor akad. fer. društva »Prosveta«:
kand. iur. Ernst Rekar s. r., t. č. predsednik.
stud. iur. Fran Trampuž s. r., t. č. tajnik.

Vabila na naš shod so razposlana, vendar je prav lahko mogoče, da jih mnogo tovarišev ne bo prejelo. Kdor se shoda udeleži, naj nemudoma priglasi svojo udeležbo na dopisnici iur. Janku Lešničar-ju, Celje, Graben 3.

---

*) Kakor mi je zatrjeval tovariš iz Varšave, je poskrbljeno dosedaj za kakih 800 ljudskih šol; ker pa je vlada z legalizovanjem kaj počasna, deluje danes šele okoli 500 ljudskih šol, katere vzdržujejo večinoma občine, v katerih so ruske šole propale, ker ni bilo otrok, ki bi se naj poučevali.

Udeležnikom celjskega shoda, ki pridejo že 5. septembra na Prosvetin občni zbor, odkazala se bodo stanovanja na zborovanju. Vsem drugim po plenarnem zborovanju dne 6. septembra!

Tovarišem referentom na celjskem shodu! Neobhodno potrebno je, da se zberemo že 5. septembra t. l. zjutraj v Celju, kjer imamo ob 8. uri v Narodnem domu sestanek. Tt. referenti naj pridejo brez izjeme že ob tem času v Celje. *Eksekutiva.*

Tt. člani eksekutive narodno-radikalnega dijaštva naj se zberejo v Celju že 5. septembra t. l. zjutraj ob 8. uri v Narodnem domu.

Predsedništvo.

Kranjski udeleženci celjskega shoda, ki želijo prepotovati prelepo Savinjsko dolino, se zberejo v sredo 4. septembra t. l. zvečer v Dobu pri Domžalah pri tov. Al. Zarniku, odkoder se drugo jutro zarano odpeljemo skozi Črni graben na Vransko. Od tam se podamo peš (eventuelno tudi na vozeh) skozi Žalec v Celje.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Slov. posojilnice in dijaštvo. Na občnem zboru »Zadružne zveze v Celju«, ki se je vršil dne 13. junija t. l. v Mariboru, se je razpravljalo po zaslugi dijakom že dobro znanega g. dr. Jurtela tudi o dijaškem gmotnem stanju in o podpiranju dijaštva potom slov. denarnih zavodov. Sprejel se je predlog, da mora načelništvo »Zveze« predložiti prihodnjemu občnemu zboru predlog, kako naj posojilnice zadostno podpirajo slov. dijaštvo. — Do danes se slov. posojilništvo v veliki meri ni popolnoma nič brigalo za gmotno stanje slov. dijaštva, dasi ni to vprašanje nič manj važno kot vprašanje o slovenskem uradovanju itd. Izjemo so delale le štajerske posojilnice, osobito pa ptujska, ki so prav izdatno podpirale tako posamezne dijake, kot dijaška podporna društva. Kranjske posojilnice niso v tem pogledu skoro ničesar storile, najmanj pa posojilnice, ki so članice klerikalne Zadružne zveze v Ljubljani. Dijaško gmotno vprašanje je življensko vprašanje slov. naroda, ker nam brez pozitivne rešitve tega vprašanja ni mogoče misliti na našo narodno osamosvojo. Vsled pomanjkanja sredstev študira še vedno premalo slov. dijaštva na visokih in drugih šolah, ki naj bi potem izpodrinili tujce iz uradniških mest na slov. zemlji. Na drugi strani pa ubija slabo in nestalno gmotno stanje tudi one dijake, ki so si upali na vseučilišče. Boj za eksistenco jim zamori že v najzgodnji mladosti, ko bi morali biti življenja in dela najbolj veseli, vsako smisel za javno življenje, za obča slovenska vprašanja, onemogočuje jim vsako temeljitejšo in obsežnejšo izobrazbo, ki je zvezana le z nekolikimi stroški. Vso moč in energijo mora dijak porabiti, da si preskrbi skorjico vsakdanjega kruha, a velikokrat mora zatajiti pri tem svoje prepričanje in še je vedno v nevarnosti, da se mu bo podpora, ki jo slučajno uživa, v njegovem poznejšem življenju ob najrazličnejših prilikah predbacivala in ga tako ovirala v njegovem delovanju. Obširnejše bo razpravljalo narodno - radikalno dijaštvo o gmotnem stanju slov. dijaka, srednješolca kot visokošolca, tudi na svojem letošnjem celjskem zborovanju, kjer bo povedalo, kako si ono misli podpiranje slov. dijaka po slov. posojilnicah. Naj bi na tem zborovanju ne manjkalo gospodov, ki imajo v rokah slov. posojilništvo.

Število slov. srednješolcev pred desetimi leti. Koncem šolskega leta 1896/7 je bilo 2331 slov. gimnazijcev, 262 realcev, 268 učiteljiščnikov in 323 učiteljiščnic. Tedaj skupaj 3184. Tekom zadnjih devetih let se je število pomnožilo na 4115, tedaj za cel tisoč. Koliko je letos slov. srednješolcev, priobčimo prihodnjič.

Svetovni kongres »Svobodne misli« zboruje letos od 8. do 13. kimavca v Pragi. Zbrani bodo tam glasoviti znanstveniki, učenjaki, politiki i. t. d. iz vseh koncev sveta. Prvikrat bodo zastopani tam tudi Slovenci, najštevilneje od vseh Jugoslovanov. Ni treba povdarjati, da nar.-radikalno dijaštvo z navdušenjem pozdravlja kongres „Svobodne misli“; zastopano bo v Pragi po svojem odposlancu, da se tako dokumentirajo njegove simpatije k svetovnemu svobodomiselnemu gibanju.

»Prosveta« je uvedla v svojih knjižnicah nov način izposojevanja knjig. Odslej ni potreba knjižničarju vpisovati izposojenih knjig v posebno knjigo, ampak ima vsaka knjiga karton, na katerega se napiše številko legitimacije. Na ta način je takoj razvidno, kolikrat se čita kakšna knjiga, poleg tega pa nima knjižničar toliko dela in sitnostij z zvezki.

»Prosveta« je priredila 15. velikega srpana javen ljudski shod v Novem Kotu (občina Draga) na katerem je govoril g. Ivan Rus iz Loškega Potoka o gospodarskem položaju kovčevskih Slovencev, predsednik „Prosvete“ Ernest Rekar pa o pomenu izobrazbe. Na to je otvoril knjižnico in izposodilo se je takoj nad polovico knjig. Udeležencev na shodu je bilo nad 200. — Isti dan otvorila se je še druga „Prosvetina“ knjižnica v kočevskem ozemlju, namreč v Loki (občina Trava).

»Prosveti« je prepustil svojo knjižnico tov. med. Slamnik v Maloščah. Društvo jo je vzelo v svojo oskrbo ter vpeljalo tudi pri njej najnovejši način izposojevanja.

»Prosveta« je izdala tablice z napisom: Slovenskemu občinstvu osobito pa slovenskemu dijaštvu priporoča to firmo akad. fer. društvo „Prosveta“. Te tablice se dajo le pristnim narodnim trgovcem, in nikakor ne onim, ki se delajo Slovence na zunaj, na skrivnem pa nemškutarijo. Priporočamo gospodom trgovcem, da naroče te tablice pri odboru »Prosvete«, slovenskemu dijaštvu pa, da kupuje le pri teh narodnih firmah.

Abiturijentski sestanek v Dubrovniku, ki bi se imel vršiti v drugi polovici meseca avgusta, se je moral radi raznih ovir in težkoč odpovedati ozir. preložiti na drugo leto.

I. hrvatsko-slovenski vsedijaški katoliški sestanek v Zagrebu vršil se je meseca avgusta v znamenju samopašnega najegoističnejšega brezobzirnega klerikalizma. Kam vodi stremljenje naših klerikalnih akademičnih društev, kažejo sprejete resolucije, s katerimi se hočemo v eni prihodnjih številk natančneje pobaviti. Za danes naj le omenimo dva eklatantna

„vzgleda“, kako si mislijo naši „Zarjani“ in „Daničarji“ delovanje slovenskega akademičnega društva. Namen „naših organizacij“ je po referatu fil. I. Dolenca „vzgoja značajnih katolikov med izobraženstvom in razširjanje katoliške ideje (!) med slov. dijaštvom“. Da je nam Slovencem predvsem potreba značajnih, delavnih in odločnih Slovencev, ki naj predvsem, med itak v Evropi menda najpobožnejšim ljudstvom, širijo slovensko idejo ter ga branijo pred tujerodnim nasprotnikom, delajo za njega kulturni in gospodarski napredek — to so gospodje „Zarjani“ in „Daničarji“ pozabili povedati. Po njih lastnih besedah je tendenca naših takozvanih katoliško-narodnih društev zgolj katoliška (i. e. klerikalna), torej protinarodna.

Filozof I. Puntar se pritožuje, da se krati katoliškemu dijaštvu ugled ter zahteva tudi za klerikalno dijaštvo spoštovanje, češ to zahtevajo stanovski ponos in čast ter čut solidarnega nastopa. V eni sapi pa zahteva od katoliške javnosti, da podpira klerikalno »Leonovo starešinstvo« kot splošno podporno društvo za slov. katol. dijaštvo! Za tako solidarnost se zahteva spoštovanje! O »Leonovem starešinstvu« bo treba resne besede. To društvo podpira izdatno klerikalne somišljenike na visokih šolah, a morala, menda Liguorijeva, teh podpirancev je taka, da nikdar ne navajajo „Leonovih“ podpor, kadar se obračajo do obstoječih akademičnih podpornih društev, proti katerim hočejo »radi razmer med dijaštvom« povzdigniti „Leonovo starešinstvo“! Humbug, ki ga je vganjal predsednik „Zarje“ fil. Puntar z dijaškim stanovskim vprašanjem, osvetljuje tudi naslednje dejstvo: V zdravstvenem oziru zahteva referent: *a*) brezplačno zdravniško pomoč; *b*) brezplačna zdravila; *c*) vse ugodnosti v II. razredu bolnišnice; *d*) popust pri kopališčih in zdraviliščih. Razen *d*) nudi n. pr. »Graško slov. dijaško bolniško društvo« vse zahtevane udobnosti proti malenkostni članarini treh kron na semester. A niti g. Puntar niti kak drug član katol. akad. društva „Zarja“ v Gradcu ni član tega prekoristnega društva. V Zagrebu gospodje bombastično „sanirajo“ dijaške razmere — v Gradcu pa isti gospodje prav mirnodušno opazujejo propast velekoristnega društva — ter pomagajo s svojo popolno indiferenco reševati „po svoje“ dijaško stanovsko vprašanje...

Svobodnega razvoja so zahtevali zagrebški zborovalci za slov. dijaštvo. Kaj razumejo pod svobodo in prostostjo, pa so najlepše pokazali ravno pri referatu fil. Puntarja. Proti tem resolucijam se namreč sploh ni smelo govoriti.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Reforme srednjega šolstva. Na seji »Nemškega srednješolskega društva na Moravskem, s sedežem v Brnu«, se je obravnavala reforma srednjega šolstva. Predlogi so se fiksirali tako-le:

1. Razširjenje poučevanja nemščine, ozir. materinega jezika s posebnim ozirom na izurjenost v govorjenju. — 2. Reduciranje latinskih učnih ur v I. in II. razredu od 8 na 6; gramatika se omeji na najnujnejše, posebno na

višji stopnji. -- 3. Začetek poučevanja grščine v V., kvečjem v IV. razredu. — 4. Omejitev zgodovine starega veka, največ na dva tečaja; temeljitejše poučevanje novejše zgodovine; upeljava sistematičnega poučevanja zemljepisja na višji gimnaziji. — 5. Zoologija naj se preloži v V., mineralogija in botanika v VI. razred v spojitvi s temeljnimi pojmi anorganične in organične kemije kot priprava k — 6. razširjenju poučevanja tega predmeta v VII. razredu. — 7. Večji ozir na najnovejše pridobitve v različnih strokah fizike. — 8. Kratek pregled zgodovine filozofije v VIII. razredu. — 9. Sprejem živega oziroma drugega deželnega jezika v učni načrt gimnazij. — 10. Uvedba obligatnega risanja in telovadbe na vseh gimnazijah.

Za to se naj dobi časa:

1. Z omenjeno omejitvijo pouka latinščine in grščine. — 2. Z omenjeno omejitvijo zgodovine starega veka. — 3. Z omejitvijo poučevanja logike in psihologije na I. semester. — 4. Z uvedbo kolikor možne jednostopnosti v poučevanju, t. j. enotnega, sistematičnega predelavanja snovi v celi srednji šoli, brez delitve na nižjo in višjo. — 5. Z odstranitvijo sedanjega, poučevanju škodljivega sistema izpraševanja in klasificiranja.

Z ozirom na zrelostni izpit:

1. Odstranitev obligatnega oproščenja iz zgodovine in matematike. — 2. Eventualno oprostitev naj določi izpraševalna komisija za vsak predmet, če so bili dijakovi vspehi v zadnjih semestrih vsaj dobri. — 3. Resnično glasovanje o celotni zrelosti, z eventualno kompenzacijo v enem predmetu, kjer je bil uspeh morda slabejši. — 4. Opustitev nemško-latinske naloge. — 5. Obsežno delegiranje ravnateljev, da se s tem — 6. končajo zrelostni izpiti na vseh srednjih šolah pred koncem šolskega leta.

Reforma v poučevanju matematike. V zadnjem času so bili podani nekateri predlogi za spremembo učnega načrta matematike na srednjih šolah. Med drugim naj bi se že na srednji šoli uvedli začetki diferenciranja in integriranja, obenem pa omejila abstraktna snov; bolj naj bi se tudi oziralo na razmerje med matematiko in drugimi predmeti, osobito fiziko in deskriptivno geometrijo.

Za povrnitev šolnine na srednjih šolah je mogoče prositi deželni šolski svet, če je dijak, ki je šolnino plačal, pred koncem dotičnega polletja radi bolezni izstopil ali umrl.

ŽENSKI VESTNIK.

V Ljubljani se je ustanovil prvi slovenski penzijonat »Mladika«, ki ga našim starišem toplo priporočamo. Dosedaj so polnile slovenske mladenke nemške inštitute in razne kloštre, kjer se jim je vbijalo v glavo vse različno, le to ne, kar je dobrim slovenskim gospodinjam potrebno.

Na univerzi v Pragi je bilo preteklo leto 232 slušateljic; — na univerzah v Švici 1518 (izmed teh je skoro polovica Rusinj); — na Francoskem pa 2264 (86 juristk, 721 medicink, 1088 filozofinj, 67 farmacevtk, 305 slušateljic različnih strok).

Študij žensk na moških gimnazijah. Da morejo dekleta študirati na moških gimnazijah, treba je dovoljenja ministrstva za uk in bogočastje. Prošnje z 1 K kolekom se oddajo ravnateljstvu zavoda, kjer se hoče vpisati. V prošnji je treba navesti vzrok: n. pr. da ni v mestu nobenega druzega ženskega učilišča ali pa, da so ženski zavodi prenapolnjeni. Ministrstvo navadno ugodi prošnji; toda, ker se prošnja nikdar takoj ne reši, opozarjamo reflektante na to, da že sedaj takoj vlože prošnje.

Shod slovanskega ženstva v Pragi. Povodom letošnjega vsesokolskega izleta v Pragi vršil se je obenem sestanek slovanskih žen, dosedaj prvi shod vseslovanskega ženstva. Navzočih je bilo kaki 500 žensk, med temi tudi 54 Slovenk, za naše razmere dosti lepo število. — Na »večeru slovanskih žen« je govorila gdč. F. Flamínková o organizacijskem gibanju slovanskih žen. To predavanje je objavila sedma številka »Slovenske Gospodinje«; priporočamo jo našim narodnim ženam za čtivo. — Gotovo je velike važnosti, da se napredno slovansko ženstvo organizira ter priredi vsako leto skupen sestanek. Slovanke moramo dokazati, da ne zaostajamo za ženskami drugih naprednih narodov. Da pa to dosežemo, se moramo združiti, ostati moramo v zvezi potom korespondence, potom listov. Učimo se sorodnih nam jezikov, da bomo popolnoma razumele druga drugo.«

El. pl. Purkynová.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

»Slovenski posojilničar«, spisal Ivan Lapajne v Krškem. Založil pisatelj. Cena 2 K. — Znani strokovnjak in velezaslužni slovenski posojilničar Ivan Lapajne je izdal svoj »Navod o snovanju in poslovanju slovenskih posojilnic« v drugi izdaji. Temeljito knjigo priporočamo vsem svojim čitateljem, ki delajo na polju slovenskega posojilništva.

Dve poučni brošuri. »Zadružna Zveza« v Celju je začela prav hvalevredno izdajati poljudno pisane brošure, ki naj bi izbudile zanimanje za narodno gospodarstvo v najširših ljudskih slojih. — V zadnjem času je izšla vrlo zanimava razprava zaslužnega Zvezinega ravnatelja Fr. Jošta: »Bistvo in ustroj Raiffeisenskih in Schultze-Delitzschevih posojilnic«. Potovalni učitelj »Zveze« Vladimir Pušenjak vzpodbuja k zadružnemu delovanju v brošuri: »Snujmo vinarske in sadjarske zadruge«. Brošurici vsem tovarišem najtopleje priporočamo; berite jih sami in razširjajte jih med ljudstvom; oboje ni težko, kajti »Zadružna Zveza« v Celju jih razpošilja brezplačno. — Z žalostjo moramo priznati, da je pri nas, ki nam vendar mora biti v boju za gospodarsko neodvisnost samopomoč prvo načelo, še vedno tako malo smisla za zadružno delovanje. Treba nam predvsem organiziranega, vsestranskega, nesebičnega zadružnega dela, zato pa seveda zopet treba izobraženih, požrtvovalnih in delavnih moči. Pozivljamo tovariše, ki se zanimajo za naše gospodarsko vprašanje, da posvetijo svoje moči zadružništvu.

Zabavna knjižica za slovensko mladino imenuje se zbirka, katere XIII. zvezek ravnokar razpošilja izdajatelj Anton Kosi, učitelj v Središču. Cena je nizka, 30 vin.

Zbrani spisi Antonina Pravoslava Veselega. Od vse kritike priporočeni »Sebrané spisy Veselého« so najmodernejša knjiga poslednje dobe. Kdor hoče poznati duh in življenje češkega naprednega gibanja v devetdesetih letih, katero je doseglo svoj višek v procesu s takozvano »Omladino«, komur je do tega, da spozna najmodernejše mišljenje sodobnega narodnega in socijalnega življenja češkega naroda, naj ne opusti nabaviti si to knjigo, kajti o njej se lahko reče, da je katekizem kulturnega in socijalnega življenja. Knjiga obsega ostalino velike literarne vrednosti, eseje in članke: kulturne, narodno-gospodarske, politične, socijalne i. dr., beletristiko, feljtone, aforizme itd. Cena 5 K. Potom našega uredništva 4 K.

Ogrski Slovenci. Hrvatski zgodovinar in politik dr. Rudolf Horvat je spisal »Povjest Medjumurja«. Ta zgodovina izhaja sedaj kot podlistek v varaždinskem listu »Naše Pravice« in izide v kratkem v posebni knjigi kot ponatis. Opozarjamo na to knjigo že danes.

Dijaški koledar za leto 1907/8. V najkrajšem času izide »Dijaški almanah za l. 1907/8«, na katerega že sedaj opozarjamo naše dijaštvo. Vsestransko bogata vsebina in pri tem nizka cena — eno krono, nam je porok, da bo dijaštvo rado po njem seglo. V koledarju bodo uvrščeni spominski dnevi, sledile bodo razne tabele in obširne informacije o vojaški dolžnosti. V oddelku »Šolstvo« bodo označene vse visoke šole, katere pohajajo Slovenci, informacije o vpisovanju in o študiju bodo zlasti pri univerzi in tehniki temeljite. V oddelku o našem dijaštvu bo na prvem mestu kratek zgodovinski pregled, nato pa slede informacije o narodno-radikalnih in o drugih slovenskih akademičnih društvih, o ferijalnih organizacijah, o naši dijaški žurnalistiki in nazadnje o podporništvu slovenskega dijaštva. Člankovi del bo obsegal sledeče članke: »Narodno-radikalno gibanje«; »Znanost in verstvo, verstvo in šola«; »Dijak in podrobno delo«; »Alkohol in etika« ter »Aforizme o slovenskem dijaštvu«. Upamo, da smo z izdajo dijaškega koledarja ustregli davni želji našega dijaštva, ki je moralo doslej segati po tujih podobnih proizvodih.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Število ljudskih predavanj bi se lahko zelo povečalo, ako bi se vporabljala izdelana predavanja ekonomično. Na Slovenskem navadno predava vsak predavatelj v enem kraju o kaki stvari, potem pa svoje predavanje vrže v kot. Le redkokdaj slišimo, da se vrši eno predavanje v več krajih. To se mora izboljšati. Predavatelj naj ne predava napravljenega predavanja samo v enem, ampak v več krajih. Pri prvem predavanju bo izprevidel, kje je napravil kako napako in ako bo drugič govoril o istem predmetu, se s tem ne bo le njegovo ljudsko-izobraževalno delo podvojilo (akoravno ne bo imel dosti več dela kot pri enkratnem predavanju), ampak drugič bo predaval tudi mnogo boljše kot prvič. Posebno pri dijakih se lahko izvede omenjeni princip. Skoro vsak obišče o počitnicah kakega prijatelja, ki je precej daleč od njegovega rojstnega kraja. Kako lahko bi takrat o tvarini, o kateri je poprej predaval doma, govoril v kraju, kjer prebiva njegov prijatelj! Na ta način bi se dala v mnogih krajih vpeljati sistematična predavanja, kar bi bilo zelo velikega pomena. Kajti eno samo predavanje — in naj si bo še tako dobro — ne povzdigne posebno izobrazbe poslušalcev, ampak je efemeren pojav. Stalne vspehe pa se dâ doseči samo s sistematičnimi predavanji.

Ljudsko knjižnico v Studencih pri Mariboru ustanovijo letos mariborski dijaki za ondotne slovenske delavce in prebivalce, kakor so njih tovariši položili pred leti temelj sedaj lepo uspevajoči ljudski knjižnici v Mariboru. Otvori se jeseni.

Zborovanje „Zaveze avstr. jugoslov. učiteljskih društev“ v Radovljici vršilo se je 26. avgusta t. l. ob mnogoštevilni udeležbi slov. učiteljstva in slovanskih gostov-učiteljev. Naša eksekutiva je bila oficijelno zastopana po članu tov. iur. Rekarju, ki je v imenu narodno-radikalnega dijaštva pozdravil napredno slovensko učiteljstvo ter povdarjal potrebo složnega delovanja na polju ljudske prosvete. O velezanimivem zborovanju spregovorimo prihodnjič.

MANJŠINSKI VESTNIK.

»Akad. podružnica Ciril-Metodove družbe« v Gradcu je imela 29. junija t. l. svoj letni občni zbor. V pretečenem letu je imela 127 članov. Za l. 1907. ima že 88 članov. V načelstvo so voljeni: iur. Vilko Pfeifer (Tabor) predsednik; iur. Bogumil Hrašovec (Triglav) podpredsednik; iur. Gustav Munda (Tabor) tajnik; iur. Konrad Šmid (Triglav) blagajnik; iur. Slavko Lešnik (Tabor) namestnik. Društvo „Zarja“ ima v podružnici devet članov. Eno odborniško mesto pride še le približno na 20 članov. Gospodje so „zahtevali“ kar dva odbornika. Ker se njihovi želji niti deloma ni ugodilo, so pa šli! Hvala lepa, so vsaj pokazali, da se jim gre samo za odborniška mesta. — Dne 5. julija na god Cirila in Metoda je priredila podružnica Ciril-Metodov večer. Želeti bi bilo več obiska! Tov. iur. Miloš Stibler je imel govor, na kar so pevci — mešani in moški zbor — zapeli več pesmij. — Pričakujemo od podružnice v zimskem času kake prireditve.

Proti »Družbi sv. Cirila in Metoda« so začeli klerikalci sistematično gonjo. Iz vseh krajev nam prihajajo poročila, da odlagajo sosebno duhovniki svoje mandate v odborih podružnic „radi dogodkov v Boh. Bistrici“. Mnenja smo, da je treba največje pozornosti in delavnosti vseh za narodno stvar resnično vnetih krogov, ako hočemo, da rodi reformatorično delo, s katerim smo na glavni skupščini šele začeli, prepotrebnega sadu. Pozivljamo tovariše, da z vsemi močmi delujejo v posameznih podružnicah, ki naj baš letos pokažejo z vztrajnim in energičnim delovanjem, da umevajo in se vesele novega življenja v Družbi! Vsi na krov!

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

II. SHOD NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V CELJU.

Dve leti po sijajno uspelem tržaškem shodu se je vršil v dneh 5.—8. kimovca drugi veliki shod nar.-radikalnega dijaštva v Celju. 5. kimovca se je vršilo dopoldne in popoldne glavno letno zborovanje eksekutive nar.-radikalnega dijaštva, zvečer pa občni zbor „Prosvete“, o katerem pa poročamo na drugem mestu. Glavna zborovanja so se pričela v petek zjutraj v veliki dvorani celjskega narodnega doma. Na shod je prišlo okoli 100 akademikov in veliko število drugega dijaštva. Ob polu deseti uri je otvoril zborovanje predsednik eksekutive narodno-radikalnega dijaštva tov. jur. Albert Kramer, ki je utemeljil v kratkih besedah potrebo in pomen shoda. V presedstvo shoda so bili nato izvoljeni za predsednika tov. jur. Albert Kramer („Tabor“), za podpredsednika phil. Fran Kadunec (predsednik „Slovenije“) in jurist Franjo Lipold (predsednik „Adrije“), za zapisnikarja pa jur. Klepec in abit. Fux.

Predsednik Kramer poudarja, prevzemajoč predsedstvo, da predseduje važnemu zborovanju, ki naj pokaže razvoj narodno-radikalne struje tekom preteklih let in ji začrta pot v bodočnost. Pozdravlja navzoče Celjane, deželnega poslanca dr. H. Tumo, ki se je udeležil tudi tržaškega shoda, zastopnike slov. učiteljstva, zastopnico narodno-radikalne ženske mladine gdč. P. Hočevarjevo, starejšine narodno-radikalnih društev, predvsem predsednika tržaškega shoda dr. Gregorja Žerjava in ostale navzoče. Nato prebere brzojavne in pismene pozdrave, ki so do tedaj že došli na shod.

Ko se je določil poslovnik shodu, povzame besedo jur. Alb. Kramer in govori

o razvoju narodno-radikalnega dijaštva od tržaškega shoda do danes.

„Dvojno je delo, ki se ga naj vrši v vsaki struji: na znotraj naj se globi, na zunaj razširja. Z našim shodom smo storili velik korak v prvem oziru, naj mu sledi krepko agitačno delovanje“, tako nekako je zaključil predsednik Žerjav I. shod nar.-radikalnega dijaštva v Trstu.

Dve leti sta potekli od onih dni, in zopet smo se zbrali, da pregledamo svoje vrste, da se zopet poglobimo na znotraj in razširimo svoje delovanje na zunaj. V tesni zmagi je notranji razvoj vsakega organizma z njegovim zunanjim napredovanjem. Sila notranje skupitve vpliva na razširjenje ideje, kateri je prva in edina podlaga. Pa tudi tukaj velja načelo o krogotočju vseh stvari. Moč ideje razširja organizacijo, nam da pogum za krepko agitatorično delovanje — od vspehov tega delovanja pa je zopet odvisna sila ideje, ki vsahne in se posuši, če ne najde prostora, kjer bi razvijala svojo moč in svoj vpliv. Potrebno se mi zdi zato danes, da se ozremo nazaj na preteklost in kritično premotrimo, ali je bila prava pot, po kateri smo hodili, ali ne. Na vspehe in neuspehe se hočemo ozreti, da dobimo vsaj kolikor toliko jasen sklepni račun. — Naj si bo delokrog, ki je odmenjen našemu gibanju kot strogo dijaškemu, še tako majhen na zunaj — njega obsežnost raste z njegovim pomenom nedogledno in se razprostira v vse sloje slovenskega naroda.

Nastopili smo kot reformatorična dijaška struja, ki si je stavila nalogo preroditi slovensko inteligenco v duhu absolutnega nacijonalizma in demokratične ideje, vdihniti ji voljo in moč delavnosti.

Kot strogo dijaška struja, ki ji je vzgoja duševno in nravno zdravega, narodno-delavnega izobraženstva najvišja naloga, postavili smo se na stališče takozvanega političnega nadstrankarstva, bolje izvenstrankarstva. Ta princip je vzbujal med prijatelji in nasprotniki mnogo iz neumevanja njega bistva izvirajočih predbacivanj. Seveda, če bi naše organizacije imele nalogo vzgajati ljudi, ki naj bi kot narodni delavci stali izven vsega političnega življenja, bi bila ta očitanja opravičena, in lahko bi se imenovalo naše nadstrankarstvo nesmisel. Bistvo naše tozadevne programatične izjave pa je popolnoma drugo. Baš, ker so naše organizacije strogo dijaško stanovske in imajo v praktičnem delu svojega programa le dijaške zadeve, radi tega morajo izključevati že v naprej vsako politično strankarsko delovanje.

Naše stališče in politicis je utemljeno v zahtevi po kontinuiteti in neodvisnosti razvoja našega gibanja med slov. dijaštvom in v principu politične **vsestranske** izozbrazbe, ki si naj jo pridobi akademik. Načelo razvoja idej, ki ga povdarjamo in vzdržujemo tudi za lastno strujo izključuje vsako ožjo zvezo dejanskih predstaviteljev našega gibanja — t. j. naših rednih akad. organizacij z efemernimi pojavi političnih programov in strankarske taktike. Sicer pa smo prepričani, da je slov. narod v svojem političnem razvoju že tako daleč, da ne potrebuje več takozvane dijaške politike, ki tvori vedno prvo stopinjo šele politično se vzbujajočega naroda.

Nam se zdi predvsem važno vzgajati in utrditi mladino v svetovnem naziranju našega programa. Mi stavimo boj za svetovni nazor višje nego politično strankarstvo in smo prepričani, da je to tudi edino pravo stališče. Slov. inteligentu in bodočemu voditelju naroda hočemo postaviti trden temelj naziranja in značaja, katerega naj ne zrušijo ne podrtine politične stranke, ne neuspehi javnega delovanja. In v svesti smo si, da služimo na ta način najbolje tudi slov. politiki, ker ji vzgajamo delavnih in značajnih moči.

Naša struja je v svojem bistvu napredna in naš svetovni nazor diametralno nasproten klerikalizmu, ne le kot specifični slov. politični stranki, temveč kot protinarodnemu, protidemokratičnemu, protisvobodnemu svetovnemu naziranju. Dasi ne nosi naša struja v svojem naslovu nobenih naprednih predikatov, jo smelo imenujem za edino napredno, ker se ne omejuje le na idejo napredka, ampak zanjo tudi dela.

Vzpričo tega dejstva smatramo vsak poskus, organizirati del slovenskega dijaštva na podlagi svobodomiselnih fraz, za reakcijo.

Umevno je, da je naše delo predvsem protivno klerikalnim društvom, v katerih vidimo za bodočnost slovenske inteligence skrajno nevarne organizacije, v čemur nas potrjujejo zlasti resolucije letošnjega sestanka klerikalnega dijaštva v Zagrebu, ki odkazujejo katoliško-narodnim društvom enostranski delokrog: vzgajati akademično mladino v duhu samo katoliških idej. Priznamo pa, da vidimo v klerikalnih akademičnih društvih nasprotnike z jasno izraženim programom in doslednjim delom.

Težavnejše je bilo in je naše stališče napram takozvanim liberalnim akad. društvom. Pogrešamo pri njih programa in dela. Skušnja nas je učila, da smo se navadili gledati v liber. društvih ono maso slov. dijaštva, ki se še ni zavedla svojih dolžnosti in še ni prišla do spoznanja, da je slov. dijaštvu odmenjena v narodnem življenju povsem druga vloga, kakoršno igra slov. liberalno dijaštvo danes. Na liberalnem dijaštvu je, da nas pouči drugače. Naša društva tvorijo levo krilo slov. dijaških vrst. V medsebojnem bratstvu, skupnem izvrševalnem organu in skupnem glasilu „Omladini“ temelji enotnost naše struje. Ta enotnost je dala našim društvom vstrajnih moči, navdušenja in kritičnega duha. Le tako je bilo mogoče, da govorim lahko danes o vspehih celokupnega nar. rad. dijaštva. Delovanje ene organizacije je vplivalo in spodbujalo na delovanje druge. V tej enotnosti leži vsa naša notranja moč. Kdor bi razdrl to enotnost, bi razdrl tudi narodno radikalno organizacijo.

Za vse naše vspehe je bilo treba mnogo dela, veliko navdušenja, a tudi kritike. Od začetka do danes smo delovali na vzgojo samostojnih, kritičnih značajev. Če je vsled tega stopilo mladeniško navdušenje nekoliko v ozadje, pomeni to le napredek. Navdušenje se je izpremenilo v globoko notranje prepričanje.

Mnogovrstne so naloge, ki smo jih stavili v Trstu našim društvom v izvrševanje. Povdarjali smo potrebo, da bodi vsak akademik tudi član akad. društva. V tem pogledu smo dosegli precej, dasi nas čaka še veliko dela. Še 40% slov. dijaštva je danes neorganiziranega. Najbolj so se razvijala naša društva, ki štejejo po številu svojih članov dve tretjini vsega slov. organiziranega dijaštva. Princip samoizobrazbe smo skušali izvrševati zlasti v naših izobraževalnih klubih, ki so dosegli prav zadovoljive vspehe. Glede izobraževalnih klubov smo skušali doseči vzajemnega delovanja v vseh naših društvih. Društvene čitalnice in knjižnice so se izpopolnjevale zahtevam tržaškega shoda primerno — žal, da stavijo financijelne razmere meje v nabavi sredstev. Po možnosti so delovali v naših društvih tudi strokovni klubi. Koliko so naša društva pripomogla v povzdigo nravnega stanja slov. dijaštva se da težko natančno določiti, faktum je, da je popivanje in igranje med slovenskim dijaštvom že precej prenehalo, širi pa se povsod spoštovanje do treznega zmernega življenja.

Posebno zadovoljive vspehe smo dosegli na dijaško-socijalnem polju. Skoro vse tozadevne zahteve tržaškega shoda smo izvedli, pri tem pa povzdignili splošno zanimanje za bedo dijaškega življenja. Uveljavili smo načela dijaške kontrole pri podporah, podporni minimum in pripravili tla za centralizacijo podpornih društev in sredstev.

Za dosego vseh teh ciljev je bilo treba, da so zahtevala naša društva od svojih članov mnogo žrtev — včasih premnogo. Priznati moramo, da je v strogi delavnosti in velikem naporu dostikrat izginjala ožja družabna vez, katera pa se ne sme nikakor podcenjevati.

Delokrog naših društev vedno bolj raste. Rešimo eno vprašanje, pa naletimo na deset novih. Naše delovanje je že začelo roditi sadu. Javno življenje smo spravili v povsem drug tir. Opozarjam le na razširjenje izobraževalnega in obrambenega dela. Vspehi „Prosvete“ in reorganizacija Ciril-Metodove družbe so najlepši plodovi našega dela.

Sponosom pa tudi lahko trdimo, da je naša struja dvignila ugled dijaštva v slov. javnosti sploh. Doba dveletnega delovanja nas lahko navdaja s samozavestjo in zadovoljstom in nam daje novih moči in navdušenja za veliko delo, ki nas še čaka. V delu je rešitev — v stagnaciji je smrt.
Za Kramerjem je govoril tov. tehnik Josip Pavlin o

dvobojnem vprašanju.

Ker priobčimo prihodnjič enkrat njegov govor dobesedno, hočemo podati danes samo nekaj glavnih misli in debato.

Po celi Evropi se širi danes mogočno protidvobojno gibanje. Kot napredna struja moramo zavzeti tudi k temu vprašanju svoje stališče. Govornik opisuje zgodovino dvoboja in pretresuje vprašanje, ali je res samo oni rešil napadeno osebno čast, ki jo je branil z orožjem v roki. Razpravlja najprej o pojmu časti, ter razločuje dvojno čast: notranjo in socijalno. Od slednje je odvisno spoštovanje naše okolice, zato naj o njej sodi tudi okolica, oziroma častna sodišča. Dvoboj nam ne more dati nikakoršnega zadoščenja za žaljeno čast. Pogum ki se navaja v obrambo dvoboja ni nikako merilo vrednosti osebne časti. V obrambo osebne časti treba ustanoviti častnih sodišč, proti dvoboju pa protidvobojnih organizacij. Za slednje je tudi vojno ministrstvo. Avstrijski domobranski minister grof Welsersheimb je izjavil v avstrijski državni zbornici: „Pozivam vas vse, da sodelujete v boju proti dvoboju. Resolucije nič ne koristijo, delati se mora. Naj bi sodelovala država in društva, armada gotovo ne bo nasprotovala, temveč to stremljenje pozdravljala in podpirala.“ Slov. nar. rad. dijaštvo mora stati v prvih vrstah bodoče slov. protidvobojne organizacije. Proti sabljanju v telovadnicah ni naperjen naš boj, boj veljaj le onemu sabljanju, ki hoče potom dvobojev in menzur reševati osebno čast.

Predavanju se je pridružila jako živahna debata. Starješina dr. **Žerjav** pozdravlja protidvobojno gibanje in želi, naj bi se ustanovilo splošno slov. častno razsodišče in ne samo za akademično izobražene ljudi. Čast na Slovenskem ni posebno na varnem. Zlasti žurnalistika je tu veliko kriva. Ker je kazensko pravna obramba časti danes še jako majhna, zato potrebujemo obrambe od zasebnih sodišč. G. dr. Tuma pravi, da že kot akademik ni mogel razumeti, zakaj bi se moral za svojo žaljeno čast dvobojevati. Dvoboj je nastal v srednjem veku kot obramba proti surovi sili. Takrat je bila to pridobitev, če se je reklo, da ne smeš takoj sam uveljaviti svojo pest, marveč moraš poiskati zadoščenja sicer še vedno z orožjem v roki ali pred sodniki. Če je slov. dijaštvo še surovo, potem je tudi dvoboj, so menzure, opravičene. Če pa je ta doba že prenehala, potem je dvoboj nesmisel. Najboljša obramba proti dvoboju je socijalna izobrazba. Dijake treba pritegniti v socijalno družbo in jih navaditi na finejše občevanje, na dostojnejše izražanje svojih misli. Proti razžaljenju ni pravega zadoščenja. Za notranjo čast mora biti človek sam sebi sodnik. Lastna sodba naj nas sodi. Utemljena mora biti v našem svetovnem naziranju.

Tov. jur. Kramer opozarja, da je treba nastopati proti dvobojem in menzuram tudi radi materijelnih strani. Referent teh. Pavlin pravi, da nam ne more biti vseeno, kako sodi o naši časti družba. Mi smo primorani dati družbi priliko, da spozna naše delovanje in njihove vzroke. Če je naša čast žaljena in se dvobojujemo, nismo dali družbi stem nikake prilike, objektivno soditi o naši časti. Smatra nas lahko še vedno za nečastne. Tov. jur. Fettich konstatira, da je razširjen danes dvoboj najbolj v onih krogih dijaštva, ki so dobro situirani in ki se za javno socijalno življenje sploh ne zanimajo in zato tudi ne reflektirajo, kako družba o njihovi časti misli. G. dr. Tuma povdarja še enkrat, da je on strog nasprotnik dvoboja in meni, da bi moralo dijaštvo onega, ki se dvobojuje, takoj izključiti iz svoje družbe.

Ob pol 12. uri dopoldne je zaključil nato predsednik I. plenarno zbroovanje. Istega dne ob 3. uri popoldne je začel zborovati

dijaško socijalni odsek.

Po kratkih uvodnih besedah podpredsednika jur. Fr. Lipolda, ki je pojasnil pomen in namen dijaško socijalnega odseka, je predaval najpreje tov. med. Mirko Černič: **O alkoholu, nikotinu in spolnem vprašanju med slov. dijaštvom.** Med socijalnimi vprašanji je alkoholno vprašanje najbolj pereče, ker je alkohol oče skoraj vsega današnjega socijalnega zla. Pod besedo alkoholizem razumemo vse posledice zlorabe alkohola. Dokler so posledice te zlorabe omejene na poedinca, govorimo o osebnem alkoholizmu. Hujši od tega je pa socijalni alkoholizem, ki se javlja v družbi, občini, državi, narodu, ali posameznih slojih: delavstvu, dijaštvu itd. Govornik razvija obširno škodljive posledice alkohola za človeški organizem. Alkohol nam ne služi niti v hrano, niti ne pospešuje prebave, alkohol nam kvari zobe, ovira želodec v prebavljanju, kvari jetra. Še hujše so posledice alkohola za živčevje, katero alkohol omamlja. Ta omamljenost se lahko spremeni v stalno ohromelost tega ali onega dela možganov. Pri alkoholikih je zelo pogosta kap. Skratka, kar je za rastlino črv, to je za človeški organizem alkohol. On razdira človeku meso in kri, kosti in mozeg, in ga oropa pameti in razsodnosti. Strašne so posledice za potomstvo po alkoholu zastrupljenega človeka. Potomci so degenerirani duševno in telesno. Tu preneha biti alkohol osebno zlo in postane socijalno zlo. Celi stanovi, celi narodi bolehajo in izumirajo radi te epidemije, pri tem pa morajo stradati, ker zapravijo ves svoj zaslužek mesto za tečno hrano za strup. Statistika o tem najjasneje govori. V Evropi pride na leto na vsako glavo povprek 35 *l* vina, 43 *l* piva in 6 $^1/_2$ *l* žganja. Največ se povžije alkohola v katoliški Španski, Belgiji, Avstriji, najmanj v severnih protestantskih državah. V Avstriji pride na vsakega človeka 9 *l* žganja na leto, torej še 2 $^1/_2$ *l* nad povprečno mero! Ogromna svota 2,200.000 K se izda v Avstriji vsako leto samo za alkoholne pijače. Med Slovenci je tudi v tem oziru jako žalostno. Na Kranjskem je bilo leta 1905 zadacanega 5 $^1/_2$ milijonov litrov žganja, 13 milijonov litrov piva in 15 mil. litrov vina. Žganja izpije vsak kranjski prebivalec povprečno po 11 *l* na leto (v radovljiškem okraju celo 23 *l*). Te številke govore, kje tiči vzrok tiste bede, ki tira Kranjce v daljno Ameriko. Petkrat toliko se izda na Kranjskem za alkoholne pijače, kot znašajo vsi davki z vsemi dokladami vred.

Kako vlogo igra alkohol med slov. dijaštvom? Anali dijaške zgodovine iz polpretekle dobe nam kažejo žalostno sliko. Koliko idealov je ubil alkohol, koliko talentov uničil. Središče vsega našega društvenega življenja je bilo pijančevanje. In kakoršno se je vzgojilo dijaštvo, tako je bilo pozneje tudi uradništvo. V novejšem času se je marsikaj spreobrnilo na bolje, notoričnih pijancev ni več toliko, ali pogrešamo še mogočnega protialkoholnega gibanja med dijaštvom. Govornik vidi edino rešitev alkoholnega vprašanja kot socijalnega zla v abstinenci. Dijaštvo naj vstopi v krog protialkoholnih agitatorjev, snuje naj abstinenčne krožke in naj se v svojem glasilu bavi temeljito z alkoholnim vprašanjem. Mesto v gostilnice naj hodi slov. dijak v telovadnice. Kakor širi dijak prosveto, tako naj agitira med ljudstvom tudi proti alkoholu, ker bo potem alkohola prosto ljudstvo doseglo tudi kulturno, gospodarsko in politično prostost.

Govornik pride nato na nikotin. Leta 1906. se je porabilo v Avstriji tobaka 365.000 stotov, za kar se je izdala vsota 227 $^1/_2$ milijonov kron. H temu prostovoljnemu davku prispeva z razmeroma visoko svoto tudi slov. dijaštvo. Mesto tople hrane, izda siromak raje denar za nikotin, pri tem pa ne pomisli na škodljive posledice takega ravnanja. Boj proti nikotinu je treba začeti že zgodaj pri mladini.

Alkoholu in nikotinu se pridružuje kot tretji ropar človeškega zdravja in sreče: spolni eksces. Statistično je dokazano, da je spolni eksces ravno pri tistih slojih najpogosteji, kjer gospoduje alkohol: pri delavstvu, vojaštvu in ne na zadnjem mestu pri dijaštvu. Alkohol in spolni eksces sta si v tesnem sorodstvu, in največ da prvi vzrok poslednjemu. Tudi spolni ekscesi ne vplivajo pogubonosno samo na posameznika, marveč še v veliko hujši meri na potomstvo. Eno nespametno dejanje spravi v nesrečo celo rodbino. Otrok spolno bolnega je predistiniran za različne bolezni. Slab je, melanholičen, brez življenja, vedno bolehen. Ne ljubi svetlobe, marveč želi biti v temi. Melanholija in pa tema sta pa ona dva faktorja, ki pripravljata pot spólnemu ekscesu med mladino: onaniji, ki je mnogo bolj razširjena, kot si marsikdo misli in proti kateri so vsa sredstva brezuspešna. Tako si otrok že zgodaj izpodkopuje zdravje in moč, to nadaljuje v deški in mladeniški dobi in v moških letih, ko bi moral biti poosebljena moč in energija, je polomljen starček! In potomci takega so „s Klanca“ doma in jadrajo počasi v globel, kjer se izgube ... (Konec prih.)

IV. REDNI OBČNI ZBOR „PROSVETE“.

Izza ustanovnega zborovanja še ni imela „Prosveta“ nikdar tako sijajnega in mnogoštevilnega občnega zbora kot je bil letošnji, ki se je vršil kot nekak uvod k II. shodu nar. radikalnega dijaštva, dne 5. kimovca v prostrani dvorani „Skalne kleti“ v Celju. Poleg državnega poslanca in župana Ivana Hribarja ter voditelja „Narodne stranke“ na Štajerskem dr. Vek. Kukovec-a, se je udeležilo zborovanja veliko število Celjanov in nad 100 dijakov. Brzojavno sta pozdravila shod z Dunaja drž. poslanca Ježovnik in Roblek.

Zborovanje je otvoril predsednik jur. Rekar, orisal v kratkih besedah delovanje društva v preteklem letu in povdarjal, da mora vršiti danes „Prosveta“ tudi del narodne obrambe, ker nam primanjkuje pravih obrambenih društev. Svoje moči je razvijalo društvo v preteklem letu zlasti ob jezikovnih mejah. „Prosveta“ se je prva med Slovenci začela zanimati tudi za Kočevski Slovence. Radi tega tudi ljuti napadi v „Grazer Tagblatt“-u. Da se dovede Slovence k izvajanju gesla „Svoji k svojim“, je vpeljala reklamne tablice za vse zavedne slov. trgovce brez ozira na njihovo politično mišljenje. V preteklem letu se je društvo udeležilo skupščine Ciril-Metodove družbe, skupščine zaveze jugoslovanskih učiteljev, občnega zbora „Svaza osvětovega“ v Pragi, ki je tudi dovolil, da se sme zastopnik „Prosvete“ udeleževati vseh njegovih odborovih in odsekovih sej, kar je posebno velike važnosti. H koncu se zahvaljuje vsem dobrotnikom društva, predvsem mestni občini ljubljanski in njenemu županu za brezplačno prepustitev male dvorane v Mestnem domu, dalje slov. naprednemu časopisju. Poslanec Ivan Hribar pozdravlja nato kot predsednik izvrševalnega odbora nar. napredne stranke, predvsem pa kot slov. državni poslanec narodno radikalno dijaštvo, kot ono dijaško strujo, ki je reformirala slov. dijaštvo v smislu začetkom doli zasmehovanega, drobnega in narodno izobraževalnega dela. Nadomestilo je nesmiselnost križevačkih štatutov in sabljaštva s kulturnim delom. Spominja se časov, ko so se posmehovali in zabavljali drobni peščici „reformatorjev“, danes pa vidi mogočno armado idealnih sobojevnikov, ki imajo jasno začrtan program, pred katerim ima tudi on rešpekt. Želi in upa, da se kmalu vse napredno slov. dijaštvo združi v narodno radikalni organizaciji.

Za Hribarjem je govoril dr. Vek. Kukovec, ki je pozdravil zborovalce v imenu „Narodne stranke za Štajersko“, ki si je v kulturnem delu svojega programa stavila slične naloge, kot jih zastopa „Prosveta“. Slovenski narod potrebuje tudi dijaških delavcev na polju izobraževanja in narodne obrambe.

Jur. Fran Trampuž je podal nato tajniško poročilo. Društveno delovanje v preteklem letu delimo lahko v dve dobi, ki ju loči razširjenje društvenega delokroga na vse slovensko ozemlje. V prvi dobi je bilo društveno delovanje omejeno le na Kranjsko, v drugi je osredotočeno vse društveno delovanje na obmejne kraje. Gojilo se je predvsem ljudsko knjižništvo. 14 knjižnic se je ustanovilo v preteklem letu na novo, poleg tega pa je posredovala „Prosveta“ v premnogih slučajih, da so se spremenile čitalniške knjižnice v javne in je sodelovala zlasti pri ustanovitvi Simon Gregorčičeve javne čitalnice in knjižnice v Ljubljani. Društvo je priredilo tudi precej predavanj, dva ljudska shoda na Kočevskem in pri otvoritvi knjižnic več ljudskih veselic. Da opozori slov. občinstvo na geslo: „Svoji k svojim“, je vpeljala „Prosveta“ v preteklem letu tudi reklamne tablice za odločno narodne trgovce. Tajniško poročilo omenja nato še razmerje „Prosvete“ do Ciril Metodove družbe, ki v preteklem letu sicer ni bilo najboljše — vzrok reformne zahteve „Prosvete“ — ki pa se sedaj gotovo izboljša. Končno se spominja vseh društvenih dobrotnikov in predlaga, naj jim izreče občni zbor zahvalo.

Knjižničarjevo poročilo je podal nato jurist Albin Pleško. „Prosveta“ ima sedaj 33 javnih ljudskih knjižnic. Od teh jih ima ljubljanska društvena centrala 24, ki štejejo nad 1850 knjig. Pretečeno leto je ustanovila centrala osem knjižnic, in sicer v Leskovcu pri Krškem. Radomljah, Kranjski gori, Tržiču, Novem kotu in Loki na Kočevskem, ter v Ločah pri Beljaku. Eno je dala na razpolago podravski podružnici. Poleg tega je prevzela centrala v svojo last in upravo knjižnice, ki so jih ustanovili nar. rad. srednješolci v Št. Jakobu, Brnci, Rožeku in Št. Marjeti na Koroškem in Dobovi pri Brežicah na Štajerskem. Že obstoječe knjižnice so se izdatno izpopolnile. Porabilo se je za to 210 knjig. Na novo se je uredila knjižnica na Jesenicah, ki je po krivdi prejšnjega knjižničarja popolnoma zaspala in se je od 84 knjig prvotne knjižnice pogubilo 45 knjig. Knjižnico vodi sedaj izborno priprost tovarniški delavec. Adriji v Pragi se je podarilo 42 knjig Število Prosvetinih knjig se je povečalo v pretečenem letu za 1464, od katerih je bilo kupljenih 307 knjig (z izdatnim popustom raznih knjigarn), darovanih pa 1157 (vporabnih le 679). Vezalo se je 940 knjig. V društveni omari je ostalo od pretečenega leta še 70 broširanih in 184 že vezanih za ljudske knjižnice vporabnih knjig. Glede poslovanja omenja poročilo, da se je vpeljal v preteklem letu nov način izposojevanja, ki olajšuje knjižničarju delo in omogoča lažjo kontrolo. Revidiralo se je preteklo leto 7 knjižnic; ostalih radi prevelike oddaljenosti ni bilo mogoče. Bere se največ, kar je povsem naravno, pozimi, in sicer največ Jurčiča, Sienkiewiecza, Tavčarja, Kersnika itd. Pesmi se ne berejo preveč. Končno omenja poročevalec še domače dijaške knjižnice, ki šteje 218 zvezkov, in sicer 146 slovenskih, 40 nemških, šest čeških in 26 hrvatskih. Poleg teh knjig so si izposojevali tovariši tudi knjige potujočih knjižnic. Med 34 čitateljev-dijakov se je izposodilo 349 knjig.

Blagajniško poročilo je podal jur. Anton Sodnik. Denarni promet se je v preteklem letu potrojil. Dohodki so znašali 1880 K 75 v., in sicer: prebitek iz l. 1905/6 K 91·30, članarina K 49·56, dohodki 8 knjižnic K 144·44 (v ostalih knjižnicah znašajo dohodki okoli 100 kron), dohodki veselic in predavanj K 443·66, darovi K 622·80, reklamne tablice K 20·—, vrnjeni dolgovi in razni drugi dohodki K 508·99. Izdatki so znašali K 1867·—, in sicer: nakup in vezava knjig K 986·12, oprava knjižnic, omarice, pošitjatve knjig itd. K 230·34, korespondenca, tiskovine, položnice K 134·43, razni izdatki (kot za celjski shod, posojila za nabavo knjig itd.) K 476·11. Blagajniški prebitek za leto 1906/7 znaša torej K 13·75. Vpoštevati je še dolgove, katere ima društvo na eni strani iztirjati, na drugi pa poravnati. Tako dolgujejo Prosveti razna društva, podružnice, eksekutiva za celjski shod itd. K 561·22, Prosveta pa dolguje za nove knjige, vezavo knjig, omarice in tiskovine K 1048·82. Čisto društveno premoženje znaša koncem leta 1906/7 K 2246·15 in se je pomnožilo v preteklem letu za K 1204·73. Proračun za društveno leto 1907/8 izkazuje K 1800 dohodkov (prebitek iz l. 1906/7 K 13·75, članarina K 45·—, dohodki knjižnic K 300·—, dohodki veselic in predavanj K 300·—, darila K 600·—, reklamne tablice K 50·—, vrnjeni dolgovi K 400·— in razni dohodki K 91·25) in K 2300 izdatkov (dolg za knjige in vezavo K 506·88, nova naročila K 900·—, oprava knjižnic, dolg in nova naročila K 503·—, tiskovine in tajniški stroški K 140·12, razni izdatki K 250·—), tedaj K 500·— primanjkljaja.

Nato so poročali zastopniki podružnic. Imenom celjske podružnice je poročal jurist J. Lešničar. Podružnica je ustanovila dve javni knjižnici, in sicer v Gaberju pri Celju in v Novi cerkvi. Poleg tega je priredila celo vrsto predavanj. Največkrat je predaval tov. phil. Iv. Prekoršek.

Imenom podravske podružnice je poročal tov. phil. Fr. Mravljak. Podružnica deluje ob skrajni jezikovni meji, in sicer v mariborskem, marnberškem, arvežkem in slovenjegraškem okraju. Dosedaj je ustanovila sedem knjižnic, in sicer štiri v marnberškem okraju (Sv. Anton, Sv. Ožbold, Vuhred, Marnberg), dve v arvežkem (Kapla, Sv. Duh) in eno v mariborskem okraju (Brestenica pri Kamnici). Ob otvoritvi knjižnic je bilo navadno predavanje o ljudski izobrazbi. Za nadaljnje knjižnice je nabranih že okoli 400 knjig. Dohodkov je imela podružnica K 340·72, stroškov pa K 369·60. Primanjkljaja je torej približno K 30·—, poleg tega pa dolguje še podružnica centrali K 144·—. Podružnica je priredila tudi več predavanj in poučni dijaški izlet ob slov. nemški meji. Poleg tega širi tudi v omenjenih krajih narodno časopisje.

Pri debati o odborniških in podružničnih poročilih je pojasnil dr. Kukovec, zakaj ni mogel izposlovati, da bi imela „Prosveta“ svoje zastopnike v narodnem svetu za Sp. Štajersko in govori nato za ustanovitev zveze slov. naprednih političnih društev. Tov. jur. **Kramer** govori o predavateljskih kurzih, ki naj jih skuša oživotvoriti „Prosveta“ v Ljubljani. Živinozdravnik **Adolf Ribnikar** opozarja kot bivši predsednik društva na potrebo izobrazbe naših obrtnikov in govori za ustanavljanje ljudskih knjižnic v vojašnicah.

Poročilo preglednikov omenja delovanje vseh odbornikov pohvalno in predlaga za vse odbornike absolutorij s pohvalo. Sprejeto.

Nato so se vršile volitve. Izid priobčujemo na platnicah.

Po volitvi se je razpravljalo o premembi pravil v nekaterih poslovnih in nebistvenih točkah. Izpremembe so potrebne radi razširjenja delokroga in velikega števila članov. Odborovi tozadevni predlogi se sprejmo.

Pri slučajnostih predlaga tov. phil. **Breznik**, naj izda „Prosveta“ tiskana navodila za snovanje ljudskih knjižnic ter govori za ustanovitev zveze ljudskih knjižnic, ki bi imela zelo važno nalogo zlasti kot nadzorovalni organ. Dr. **Kukovec** govori še enkrat za ustanovitev zveze naprednih nepolitičnih društev in želi, da vzame tozadevno akcijo v roke „Prosveta“. Abiturijent **Zalokar** vprašuje, zakaj Prosveta ne deluje tudi na Primorskem. Potreba je tudi tam velika. Tov. jur. **Fettich** odgovarja, da imamo tam že dve ferijalni dijaški organizaciji goriško „Adrijo“ in tržaški „Balkan“, ki zasledujeta obe iste smotre kot „Prosveta“. Če bi ti dve društvi ne izvrševali svojih nalog, raztegne „Prosveta“ svoj delokrog tudi na Primorsko. Tovariš phil. **Lah** govori o potrebi izdajanja cenenih knjig za ljudske knjižnice. Tov. jur. **Fettich** opozarja konečno še na vzorna društvena pravila, ki jih je založila „Akademija“.

Po štiriurnem zborovanju zaključi nato predsednik ob $^1/_2$ 12. uri zvečer zborovanje.

* * *

X.:

POLJSKE ŠOLSKE DRUŽBE.

(Konec.)

Tudi v čisto poljskih krajih je pričelo „Tow. Szk. Ludowej“ z odločnim prosvetnim delom in z vspešnim bojem proti analfabetizmu. Družba ima svoj mesečnik, v katerem razpravlja in poroča o svojem delovanju ter izdaja vsako leto zelo obsežno letno poročilo o svojem delovanju in vspehih. Njen namen je: širiti prosveto mej poljskim narodom in podpirati ljudske šole, v katerih je učni jezik poljski, v celi monarhiji, kjer žive Poljaki. Cela organizacija je dobro urejena in ji načeluje glavno vodstvo z raznimi odseki. Glavnemu vodstvu so podrejena vodstva „okrožij“, okrožjim pa „koła“, ki so organizovana kot naše podružnice. Glavno vodstvo obstoji iz 30 članov, od katerih se voli vsako leto 10 za dobo treh let (in jih mora biti 20 stalno v, 10 pa izven Krakova) in je razdeljeno na več sekcij, ki pa navadno niso stalne n. pr. v organizacijsko, založniško, ocenjevalno, financijelno itd. Ima tudi svojo izposojevalno knjižnico in čitalnico, ter veliko zalogo knjig, darovanih ali kupljenih, s katerimi zalaga svoje knjižnice po deželi brezplačno ali pa proti plačilu.

Šole, katere ustanavlja T. S. L. so dveh različnih tipov. Jednega tvorijo šole v Biali, Leščinah in Moravski Ostravi, proti Nemcem in Čehom in jih vzdržuje in oskrbuje družba popolnoma sama; drugega pa tvorijo šole, katere je ustanovila in organizovala družba in se nahajajo v njenih poslopjih, vzdrževanje pa je že večinoma prevzela dežela. Učiteljskim močem, ki so tu nastavljene, daje družba večje ali manjše remuneracije za njihovo delovanje v in izven šole. Te šole so večinoma jednorazrednice in jih je bilo v II. polletju l. 1904/5 18 z 19 razredi, v katerih je bilo 1736 učencev, v I. polletju l. 1905/6 pa 21 s 25 razredi, v katerih je bilo 2274 učencev.

Vidi se torej jasno, da Poljaki napredujejo med Rusini, kajti poljske šole in število učencev raste.

Celo ozemlje, kjer deluje T. S. L. je razdeljeno sedaj na 15 okrožij, ki posredujejo med glavnim vodstvom in sebi podrejenimi podružnicami (koła). Vodstvo okrožij izvolijo podružnice izmed svojih odbornikov in to ima skrbeti za shode in posvetovanja, na katerih se obravnavajo zadeve, ki se tičejo njihovega okrožja. Jasna posledica tega je živahno gibanje in delovanje v podružnicah in okrožjih, ker se tako razvije neko tekmovanje mej njimi, kar je za kraj, kakor tudi za celo družbo velikega pomena. Podružnice, katerih je vseh 227, pridno ustanavljajo knjižnice in čitalnice, prirejajo predavanja in zabavne večere, katerih čisti dohodek pripade družbi.

Jedno izmed najsrečnejših podjetij (kakor pravi letno poročilo samo), katerih se je družba oprijela, je ustanavljanje takozvanih „začetnih šol“, ki bi naj vsaj deloma nadomestile redko sejane ljudske šole. V začetnih šolah se podučuje 5—7 mesecev na leto in po 20—30 ur na teden čitanje, pisanje, računanje, poljska zgodovina in razna ročna dela. Podučuje navadno učitelj ali učiteljica kakega sosednega kraja, duhovnik ali pa celo seljak, ki ima dovolj sposobnosti, za kar dobiva honorarja 10—40 K na mesec. To podjetje lepo napreduje, kajti l. 1904 je bilo takih šol 45 s 1500 gojenci, koncem l. 1905 pa jih štejemo že 64 z 2000 gojenci. Poročilo pravi, da ne more vodstvo prirejanja „začetnih šol“ nikdar dovolj toplo priporočiti okrožjem in podružnicam, kajti tako se pripravljajo tla za redne ljudske šole.

Prav vspešno se deluje v tečajih za dorasle analfabete, v katerih se je doseglo posebno mej delavstvom in vojaštvom v mestih prav povoljen vspeh. Kako vsestransko delavni in praktični so Poljaki nam kaže to, da so si izposlovali pri vojaških oblastih dovoljenje, poučevati pisanja in čitanja nevešče vojake v teh strokah. Tako so se ustanovili vojaški tečaji, v katerih poučujejo vsako nedeljo in praznik ljudski učitelji pod nadzorstvom vsakokratnega službujočega častnika, ki ima skrbeti tudi za to, da nikdo ne izostane neopravičen od pouka. Kljub temu, da je število učnih dnij tako malo, so bili vspehi presenetljivi.

Burze so specijalitete poljskega manjšinskega delovanja. Vsprejemajo se v popolno oskrbovanje kmečki sinovi iz kulturno zanemarjenih ali pa narodno izpostavljenih krajev. Vsprejemajo se samo sinovi, ki so določeni, da ostanejo doma za gospodarje in obiskujejo poljske šole, poleg tega pa se še praktično vzgajajo v burzi. Gojenci se vzdržujejo ali brezplačno, ali pa proti mesečnemu plačilu 5—20 K. Mnogo poljskih pridelkov dobe burze zastonj, kar jim obstoj zelo olajša. Vodstvo je navadno v rokah tamošnje podružnice T. S. L., katera je burze tudi vpeljala ali pa jo vodi poseben odbor, ki se je na prizadevanje družbe ali pa podružnice sestavil. Tudi za povzdigo šolskega in praktičnega znanja rokodelskih pomočnikov so se začeli ustanavljati podobni zavodi, ki naj bi vzgajali dobre obrtnike in zavedne Poljake.

Tudi na zapadu vspevajo poljske šole, dasiravno so imele s početka neizrečeno težko stališče v ondotnih razmerah. Ljudstvo je videlo, da je le Nemec, k večjemu Čeh gospod, Poljak pa le delavec ali seljak. O narodnem ponosu, še manj pa o zavednosti ni bilo sledu in ni se čuditi, da so se spočetka i Poljaki ogibali novoustanovljenih šol T. S. L. Sedanji statistični pregled omenjenih šol pa izkazuje lep napredek, kajti družba je napela tu vse sile in se tudi ni strašila prav občutnih denarnih žrtev.

Čim večja je delavnost družbe, toliko večje zanimanje vzbuja povsod s svojimi vspehi in jasno je, da raste tako tudi požrtvovalnost posameznih članov in celega naroda. Dohodki T. S. L. so bili spočetka kaj skromni, toda polagoma so se množili in sedaj so že prestopili 100.000.

Leta	1902	je	bilo	dohodkov	49.876	K	51	h
„	1903	„	„	„	96.697	„	—	„
„	1904	„	„	„	81.480	„	—	„
„	1905	„	„	„	142.500	„	—	„

Med poslednjimi dohodki je tudi deželna podpora v znesku 30.000 K.

Kolika razlika je med omenjenimi poljskimi družbami in med našo šolsko družbo. Najznačilnejše je to, da sicer tako katoliški Poljaki niti z najmanjšo besedico ne omenjajo verskega vprašanja v pravilih svojih šolskih družb — njih geslo je zaveden Poljak — vse drugo je stvar posameznika. Videti je takoj na prvi pogled, da so to v istini obrambne družbe, ki imajo vzgajati domovini trdne sinove, zavedne Poljake, ki bodo sposobni delovati na tistem programu, ki vede cel narod k najvišjemu cilju: kulturi in svobodi!

Statistika slovenskega visokošolskega dijaštva za leto 1906/7.

		Juristi	Medicinci	Filozofi	Tehniki	Veterinarci	Agronomi	Eksp. akademiki	Trg. akademiki	Montanci	Farmacevti	Konservatorij	Akad. slikarji	Pedagogij	Skupaj	
Dunaj		196	35	87	27	10	15 (+2)	3	1 (+1)	—	—	2 (+1)	—	1	377	
Gradec		111	12	62	19	—	—	—	—	—	1	—	—	—	205	
Praga	češke v. š.	45	1	9	9	—	—	—	2	—	—	2	1	—	69	79
	nemške v. š.	—	1	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	
Razni kraji		—	—	6	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	11	
Skupaj		352	49	165	63	10	15 (+2)	3	3 (+1)	5	1	4 (+1)	1	1	672	

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

II. shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju je vspel nad vse pričakovanje dobro. Celjani so nas sprejeli najgostoljubnejše za kar jim bodi izrečena tudi na tem mestu zahvala. Shoda se je udeležilo nad 120 slov. dijakov in kar moramo posebno povdarjati tudi lepo število učiteljstva. Od slovenskih politikov so bili navzoči pri občnem zboru „Prosvete“ državni poslanec in župan Ivan Hribar, voditelj celjskih Slovencev dr. Sernec, ves čas shoda pa deželni poslanec goriških mest dr. H. Tuma, naš stari znanec iz tržaškega shoda, in dr. Vek. Kukovec, ki sta posegala prav živahno tudi v debato. Brzojavne pozdrave, katerih je nad 50, prinašamo na drugem mestu. Shod se je vršil natanko po določenem redu, le zadnji dan so se morali radi pomanjkanja časa, katerega je povzročila pri vseh referatih zelo živahna debata, nekateri referati skrajšati oziroma odstaviti iz dnevnega reda. Navzoče dijaštvo je sledilo z občudovanja vredno vztrajnostjo dolga dva dneva vsem referatom in debatam in jim burno pritrjevalo. V soboto zvečer se je vršil v gostilniških prostorih „Narodnega Doma“ komerz, katerega se je udeležilo izredno mnogo celjskih Slovencev. Komerz je otvoril predsednik shoda jur. Alb. Kramer in predlagal predsednika I. našega shoda dr. Gregor Žerjava za stoloravnatelja. Vrsto napitnic je otvoril nato dr. Gr. Žerjav, ki je slavil gostoljubnost Celjanov, ki so narodno-radikalno dijaštvo tako ljubeznivo sprejeli v svojo sredo ter napil celjskim Slovencem. Imenom celjske posojilnice kot lastnice „Narodnega Doma“ in celjske čitalnice je napil prof. Kožuh narodno-radikalnemu dijaštvu. Predsednik „Slovenije“ phil. Kadunec je nazdravil starejšini dr. Tumi, phil. Lah narodnemu ženstvu, jur. Kramer načelniku Narodne stranke dr. Kukovcu, jur. Lešničar sodelovanju učiteljstva in dijaštva ter slovenskim profesorjem, ki so se v lepem številu udeleževali razprav shoda, phil. Prekoršek delavstvu in g. Rebeku. Dr. V. Kukovec je napil v imenu Narodne stranke, dr. Tuma preroditvi slovenskega dijaštva v znamenju narodnega radikalizma. Po dolgih časih se dviga sedaj prvič nov rod, novo življenje. Prvič je vrglo dijaštvo od sebe borbo za svojo eksistenco in se posvetilo višjim idealom. Veliko dela Vas čaka. Sedaj Vam bo premagati najtršo vez, ki veže slovenski narod na preteklost: verski fanatizem. Narodno-radikalno dijaštvo je prvo, ki se je upalo to povedati slovenski javnosti. To je dokaz svežosti. S tem, da ste se postavili na stališče svobodne šole, ste izrekli, da hočete biti svobodni. To pomenja novo dobo v slovenskem javnem življenju. Phil. Breznik je nazdravil starejšinam narodno-radikalnih društev. Gdč. Melanija SerneČeva se je zahvalila za zdravico ženstvu in nazdravila narodno-radikalnemu dijaštvu, dr. Gvidon Sernec je slavil Sokolstvo, g. Ivan Rebek, burno pozdravljen, je nazdravil podrobnemu delu narodno-radikalnega dijaštva, prof. dr. Osvald solidarnemu delu med profesorji in dijaštvom, prof. Kožuh dijaštvu, ki študira v zlati Pragi. Vrsto napitnic je zaključil starejšina živinozdravnik Ribnikar, ki je nazdravil kontinuiteti narodno-radikalnega gibanja in III. shodu narodno-radikalnega dijaštva v Ljubljani. — V nedeljo je priredila Narodna stranka vsem udeležencem shoda banket, popoldne pa smo poleteli v divni Žalec, kjer se je vršil v kolodvorski restavraciji koncert Šentpavelske godbe in pevcev pod vodstvom učitelja g. Schmida. Vsa hvala gre vrlim žalskim damam, predvsem gospej dr. Bergmannovi in gdč. Dori dr. Bergmannovi. Nekaj izvanrednega je bilo, da so nas pustili celjski nemčurji ves čas zborovanja pri miru. — O shodu je poročalo veliko število slovenskih naprednih časopisov, natančna poročila pa sta prinašala „Domovina“ in „Slov. narod“. III. shod narodno-radikalnega dijaštva se vrši v Ljubljani. Če mogoče, se priredi tedaj tudi dijaška razstava. O pomenu shoda spregovorimo prihodnjič.

Vstopajte v akademična društva! V prihodnjih dneh zapuste slovenski akademiki zopet rodno zemljo in se vrnejo v tuja vseučiliška mesta. Ne moremo si kaj, da ne bi ob tej priliki opozarjali tovarišev, prvoletnikov kot starejših, naj polnoštevilno vstopijo v akademična društva, v katerih pa naj ne bodo člani samo po imenu, marveč naj se udeležujejo kar najbolj mogoče vseh društvenih prireditev, zlasti onih v izobraževalnih klubih. Akademična društva naj Vam bodo druga domača hiša. Oklenite se jih z vso ljubeznijo! Narodno-radikalna akademična društva so: „Adrija“ v Pragi, (Spálená ulice 20), „Tabor“ v Gradcu (Brandhofgasse 12) in „Slovenija“ na Dunaju. (VIII. Breitenfeldergasse 20.)

Delo v naših akademičnih društvih. Glavno pozornost naj obračajo naša akademična društva kakor doslej tudi letos izobraževalnim klubom, ki naj tvorijo središče vsega društvenega življa. Potrebno je, da si napravijo takoj začetkom načrt izobraževalnega dela za cel zimski tečaj. Poleg izobraževalnega kluba naj se osnujejo povsod tudi strokovni klubi, kakor pravniški, filozofski, medicinski. V smislu resolucij celjskega shoda naj pohajajo vsi člani naših organizacij sokolske telovadnice in naj osnujejo abstinenčne krožke. Družabno življenje naj se goji na vsakomesečnih prijateljskih in zabavnih večerih.

Izobraževalna sredstva na Dunaju. Poleg vseučilišne knjižnice je na rapolago dunajskim tovarišem velika javna ljudska knjižnica (Zentral-Bibliothek, I. Rothenturmgasse 19), kjer si lahko izposodijo za mal denar razne leposlovne in znanstvene knjige (zlasti socijološke vsebine), dalje dvorna knjižnica (I. Josefsplatz), ki ima poleg vseh drugih v Avstriji izišlih knjig tudi vse slovenske knjige in časopise. V javni čitalnici „Volksheima“ (XVII. Koflerpark) so vsakomur na razpolago proti vstopnini 4 vin. najrazličnejše nemške revije. Nadaljna izobraževalna sredstva in natančnejši pogoji so razvidni iz seznama dunajskih izobraževalnih sredstev, ki visi v „slovenijanski“ čitalnici.

„Prosveta“ je otvorila pretekli mesec dve javni ljudski knjižnici in sicer eno v Ločah pri Beljaku na Koroškem, drugo v Muti na Štajerskem. 6. vinotoka pa otvori javno ljudsko knjižnico v Spod. Dravogradu na Koroškem, ki bo štela začetkom 100 knjig, pozneje pa 150.

Dunajske tovariše filozofe opozarjamo, da se začne 9. oktobra stenografski kurz, ki pripravlja za državno skušnjo za pouk v stenografiji. Skušnja se vrši o veliki noči 1908. V kurzu se poučuje metodika, zgodovina stenografije, stenografska praksa itd. Pouk traja do sredi marca in sicer vsako sredo od 5. do 7. ure zvečer (oziroma od 6. do 8. ure). Priglasiti se je treba pri društvu: Gabelsberger-Stenographen-Zentralverein, Dunaj I. Wollzeile Nr. 12.

Shod hrvatsko-slovenskega istrskega dijaštva v Pazinu. V istem času kot celjski shod, je zborovalo v Pazinu tudi istrsko hrvatsko-slovensko dijaštvo. Na zborovanje je prišlo okoli 90 visokošolcev in abiturijentov pazinske in puljske gimnazije. Shodu je predsedoval abs. phil. dr. Tentor. Narodno radikalno dijaštvo je zastopal jur. Jos. Agneletto, pozdravili smo ga pa tudi brzojavno s celjskega shoda. Prvi dan (7. sept.) se je razpravljalo na shodu o istrskem ljudskem šolstvu, o istrskem gospodarskem stanju in o širjenju ljudske izobrazbe ter ustanavljanju ljudskih knjižnic. Povdarjalo se je zlasti pomanjkanje srednjega stanu, vsled česar je velika vrzel med inteligenco in priprostim narodom. Pri predavanju o izobrazbi se je povdarjalo in priporočalo posnemati „Prosveto“. Grajale so se čitalnice, ki so po večini „aristokratske“ in zato ljudstvu nepristopne. Zvečer se je vršil komerz. V nedeljo so sledila poročila o gmotnem stanju dijakov v Zagrebu, Pragi, Gradcu in Dunaju. Obsojalo se je predvsem postopanje istrskega deželnega odbora, ki Hrvatom in Slovencem dosledno vrača prošnje za podpore, med tem ko italijanske dijake kar išče. Priporočal se je študij v Zagrebu ali Pragi. Sprejela se je resolucija za slovensko vseučilišče. Nato sta referirala teol. Janko in jur. Agneletto o nalogah istrskega dijaštva, pri čemur pa je prišlo do burnega nasprotstva, ker je zastopalo par teologov klerikalno stališče in zahtevalo, da se mora postaviti vse istrsko dijaštvo na krščansko-socijalno podlago. Nato so se sprejele resolucije za ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani, reciprociteto zagrebškega vseučilišča in se je izvolil odbor, ki naj pripravi do Velike noči vse potrebno za ustanovitev ferijalnega društva za Istro. Zborovalci so pozdravili tudi naš shod. Brzojavki sta nasprotovala le dva klerikalca. „Omladina“ pozdravlja z veseljem gibanje istrskega dijaštva in želi, naj bi bodoča ferijalna organizacija istrskega dijaštva delovala v istem smislu kot naša „Prosveta“.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Radi poročila o našem shodu je moralo izostati nadaljevanje članka: „Kako se naj vzgoji čut za umetnost“, ter se je moral cel listek skrčiti in natisniti v „Prilogi“. V „Prilogi“ so zato morale izostati pesmi. Vse tovariše poročevalce prosimo oproščenja. Kar je vporabnega pride vse na vrsto. Tov. *I. I.* prihodnjič! G. *Fr. G.* istotako! Tovariše srednješolce prosimo naj nam redno poročajo. Poročila naj bodo kratka in jedernata.

Oblastem odgovoren Mihael Božanec. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

II. SHOD NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V CELJU.

(Dalje.)

Težak problem je spolni problem! Niti največji učenjaki si niso na jasnem ali naj zahtevajo popolno vzdržnost, ali dopuščajo mnogoženstvo in mnogomoštvo. In kako ne? Naravoslovna znanost je dognala, da je prvi princip vsakega življenjskega bitja ohraniti samega sebe, drugi princip pa je ohraniti vrsto. Da se ohrani individuum, se mora hraniti. Lakota in žeja ga opominjata k temu. Da se pa ohrani vrsta, je vcepila narava individuu spolni nagon. Z obojim pa je združila nek poseben užitek. A ravno ta užitek nas velikokrat zapelje, da izgrešimo pravi cilj. *Pri živalih* se to ne dogaja. Njim je že od narave določena meja; inštinkt je *njihov* kažipot. Človeku pa je dana prostost. A nad to prostostjo mora čuvati pamet. Močna volja pa pomaga pameti do zmage. Če podležemo, je to že znak degeneracije. Treba zato, da odstranjujemo vse, kar nam slabi voljo, predvsem alkohol, negujemo pa vse ono, kar nam jo krepi: zdravo telo, ki ga vzgaja telovadba, kopeli, hribolaztvo itd. Da spoznamo, kaj je dobro in kaj slabo, v to treba pouka: pouka tudi o spolnem problemu. Daje naj ga šolski zdravnik.

V debati utemeljuje tov. phil. Zalar boj proti alkoholu z etičnega stališča. Alkohol je oni faktor, ki uničuje duševno delovanje človeka, ki slabi, zmanjšuje in slabša delovanje razuma, pa tudi čuvstev in volje. Alkoholizem se nam kaže kot kronična degeneracija vsega duševnega življenja, kot nekaj neetičnega in protietičnega. Ideal moderne etike je harmoničen in energičen individuum. Ta ideal pa alkohol ubija in zato moramo govoriti proti alkoholu tudi iz etičnega stališča. Sama abstinenca še ni zadostno sredstvo proti alkoholu. Ta abstinenca mora biti utemeljena v našem svetovnem naziranju.

G. dr. Tuma ugovarja ekstremnim nazorom referenta glede alkohola in nikotina. Ne quid nimis! bo tudi tu pravo geslo! Da zmerno uživanje alkohola in nikotina škoduje, tega veda še ni dokazala. Tem bolj pa treba gledati, da se ne prekorači meja. Bodimo telovadci in planinci! Kdor več dela, potrebuje manj alkohola. Glede nikotina je mnenja, da vzpodbuja k težkemu duševnemu delu. Glede spolnega vprašanja pravi, da je največ zakrivila cerkev, ker nas navaja k temu, da smatramo svoja lastna spolovila za nekaj sramotnega, o čemur je najbolje, da se nikdar ne spregovori. Zahteva spolnega pouka v šoli po šolskih zdravnikih, obžaluje pa, da zabranjujejo socijalne razmere današnjega časa človeku spolno občevanje v tisti dobi, ko je zanje najbolj sposoben. Ker pa teh razmer ni mogoče spremeniti, zato perhoresciraj vsak spolno občevanje z bitjem, s katerim se ne moreš združiti za življenje. To zahteva od nas družinska ljubezen. Najboljše sredstvo, da se vzdržimo v tej dobi spolnega občevanja je telesno delo in telovadba.

Po končani debati je predaval tov. teh. Janko Hočevar o vprašanju: **Telesna vzgoja, sokolstvo in socijalna vzgoja.** Dijaška leta so določena za naporno duševno delo, v katerih treba mnogo energije, ki je odvisna v prvi vrsti od telesne moči. Težka naloga! in veliko jih obnemore, zgrešijo svoj cilj ter se vrnejo po brezupešnih notranjih bojih brez znanja, trudni in nezadovoljni v domovino. Telesnih moči si pridobimo v prvi vrsti z bivanjem v naravi in s sistematičnim vežbanjem mišic, s telovadbo. Priporoča dijaštvu daljše izprehode, pa ne po mestnih ulicah, marveč zunaj v prosti naravi. Stem se odstranjujejo vsaj deloma škodljive posledice dolgotrajnega sedenja. Potrebna je tudi telovadba. Da pa se more ta gojiti, je potrebno, da se dajo srednješolcem na razpolago moderno urejene telovadnice in igrišča. Telovadba mora biti povsod obligatna in jo morajo voditi strokovnjaki. Velikega pomena so tudi igre. Gibanje in tekanje na prostem, kombinacije pri različnih vajah krepijo telo in duh. Igre se gojijo zlasti na Švedskem, Angleškem in v Nemčiji. Število skupnih izletov, ki jih napravlja mladina pod vodstvom svojih profesorjev, naj se izdatno pomnoži. Služijo naj poleg higijenskih tudi poučnim namenom. Pri nas se v tem pogledu vse premalo stori. Telovadba je obligatna le na realkah, na drugih zavodih se udeležuje telovadbe le $^1/_5$, skupnih iger pa povprečno le $^1/_4$ dijakov. Najvzorneje deluje v tem oziru I. ljubljanska gimnazija. Govornik razvija pomen športov, slika našo zaostalost v tem oziru in poda konkretnih nasvetov za izboljšanje. Priporoča veslanje, kolesarstvo, drsanje, planinstvo itd. Zlasti zadnjega bi se moralo dijaštvo krepkeje oprijeti, ne le iz zdravstvenega, marveč tudi iz narodnega ozira. Vsak akademik bi moral biti marljivo delujoč član planinskega društva. Pri planinstvu se je varovati prenapenjanja. Opozarja dalje na dijaška počitniška potovanja. Urediti je treba po deželi tudi prenočišča, kjer bi dijak lahko ceno prenočil in se pokrepčal. Omenja v tem pogledu delo češkega dijaštva.

Vse dobrote, ki jih nudijo razni športi, pa združuje v sebi sokolstvo. Vsak šport je kolikor toliko enostranski, sokolstvo pa gleda na razvoj celega telesa, na okrepitev volje in na prožnost duha. Ustanovitelju sokolstva, Tyršu, je temelj naziranja o življenju in svetu: resnica, sila in krasota. Z resnico prepričuje, s silo vspodbuja in s krasoto dviguje. Nobenega naroda ne rešijo ne molitve, ne lepe besede, ne slavna preteklost, marveč edino le delavnost, vztrajnost, nravnost in disciplina. K sokolstvu spada tudi izobrazba. To bi najlažje širil dijak-sokol. Vsak akademik bodi sokol ne le po imenu, marveč tudi po duhu. Tu se vadi pravega demokratičnega mišljenja in prave vstrajnosti in discipline ter veselja do življenja. Slovensko dijaštvo se je dosedaj premalo zanimalo za sokolstvo, toda tudi v tem se že obrača na bolje. Vsak izgovor, zakaj ne vstopi v Sokola, je jalov. Vzrok je le komodnost.

H koncu govori predavatelj še o pomenu družabnega občevanja in želi tudi v tem pogledu izboljšanja. Medsebojno občevanje je treba ogladiti. Prevelikokrat smo osebni. Od zunanjega nastopa je v življenju dostikrat veliko odvisno.

V debati sta govorila tov. jur. Lipold in podnačelnik „Slov. sokolske zveze“ g. Smertnik o pomenu sokolstva in grajala brezbrižnost dijaštva v tem pogledu. Vzgojiti treba dobrih delavcev. Danes gre 90 % naše inteligence s 30. letom za javno delovanje že v pokoj, češ da so že prestari. Profesor Vajda priporoča dijakom, ki so doma na kmetih, poljsko delo, ki dijaka okrepi in zopet zbliža z domačimi ljudmi. Tov. teh. Hočevar odgovarja g. Smertniku, da telovadi danes v Pragi že 36 % vseh slov. dijakov in med temi najmarljiveje člani naše organizacije. Tov. med. Černič omenja ugodni vpliv telovadbe na potomstvo. To se že opaža pri drugi češki sokolski generaciji. Tov. jur. Kramer govori o pomenu dijaških potovanj, ravno tako tov. jur. Lešničar, ki pravi, da slov. dijaštvo skoro brez izjeme ne pozna krasot slov. zemlje. Srednješolec N. pove, da so si srednješolci že uredili počitniška prenočišča v znamenju medsebojne samopomoči. Tov. phil. Lah pojasni neuspehe akad. podružnice češkega planinskega krožka pri akciji za dijaška prenočišča.

Za tovarišem Hočevarjem je referiral tov. med. Ernest Vidic

o moderni šolski higijeni.

Cilj moderne šolske higijene je: skrbeti za harmonično telesno in duševno vzgojo šolske mladine. Vsaka moderna država mora uvaževati zahteve moderne šolske higijene, ker je to največjega socijalnega pomena. Znani higijenik Pettenhofer je dejal, da je skrb naroda za higijeno merilo za njega kulturo. Zdrav narod nam mora biti ideal. Predpogoj je zdrava mladina. Zdravstveno stanje šolske mladine je danes zelo neugodno. Med njo so razširjene najrazličnejše bolezni, ki so deloma posledica slabega socijalnega stanja starišev, deloma pa nezdravih šolskih razmer. Govornik dokazuje to z obširnimi statističnimi podatki. Iz njih je razvidno, da je v skoro vseh šolah nad polovico bolnih otrok. Zdravstveno stanje ženske šolske mladine je veliko slabše, kot ono moške. V višjih razredih je več bolnih kot v nižjih. Bolezni, ki nastajajo vsled slabih socijalnih razmer (rahitis, škrofulosa) se v višjih razredih zmanjšajo, nenavadno pa se povečajo takozvane šolske bolezni (slabokrvnost, bledičnost, glavobol, želodčne bolezni, kratkovidnost, skrivljenje hrbtenice etc.). Vzrok so nehigijenski šolski prostori, slaba razsvetljava, slabe klopi, preobloženost z učenjem, pomanjkanje telovadbe, prostega gibanja v naravi itd. Šolska higijena hoče vse te nedostatke odpraviti. V ta namen so potrebni šolski zdravniki, ki nadzorujejo zdravstveno stanje šolske mladine, poučujejo o higijenskih zahtevah šolsko mladino in njihove stariše in hranodajalce ter pazijo nato, da odgovarjajo šolski prostori zdravstvenim zahtevam. V mnogih državah že imajo šolske zdravnike, ki so izobraženi zlasti v šolski higijeni. (V Belgiji, Bulgarski, Danski, Nemčiji, Francoski, Angleški, Holandski, Japonski, Norveški, Ruski, Švedski, Švici itd.) Seveda je v teh državah šolska higijena na različnih stopinjah, ali najslabše je pri nas. Poleg higijenskih šolskih prostorov, higijenskih učnih sredstev (n. pr. dosti velik tisk), telovadbe, je najvažnejši pouk. Higijena bi se morala poučevati na vseh šolah. Zlasti naj bi se opozarjalo na škodljivost alkohola, nikotina, podajal naj bi se v višjih razredih tudi seksualni pouk. Ves šolski pouk pa naj bi se uravnal tako, da bi ne nasprotoval zdravstvenim zahtevam. (Primerno razdeljene šolske ure, odmori med urami, oziralo naj bi se na utrujenost učencev, preobloženost z učenjem itd.)

Pri debati, ki je bila zelo živahna, govori najpreje tovariš Breznik o žalostnem stanju slovenskih dijaških stanovanj in o slabi hrani v dijaških kuhinjah. Hrana je po nekod taka, da se ne more uživati. Ne pride pri tem toliko v poštev, kaj se daje dijakom, marveč kako je to, kar se jim daje, pripravljeno. Na snažnost, ki je glavna, se skoro nič ne pazi. Z dijaki se ravna kot s kakimi dninarji. Stanovanja, na katerih stanuje navadno cela vrsta dijakov, ne odgovarjajo niti najmanj higijenskim zahtevam. Gospodinje so surove, odurne, silijo svoje „podložne“ le v cerkev, vsaki zabavi in razvedrilu nasprotujejo. Profesorji bi se morali za vse to bolj brigati. Profesorske komisije, ki pregledujejo stanovanja nimajo nikakih uspehov. Na mestu bi bili tudi za srednje šole roditeljski večeri. Na Dunaju so jih na eni realki že vpeljali. Konečno govori še o dijaških izletih. Danes je njih namen pravzaprav pijančevanje. To mora prenehati. Izleti v naravo naj bodo taki, da se dijaki res odpočijejo in okrepčajo. Poleg tega pa naj se prirejajo tudi poučni izleti v razne tovarne, muzeje, pripusti naj se dijake večkrat h gledališkim predstavam. Profesor Jošt je mnenja, da so predgovornikova izvajanja glede dijaških kuhinj pretirana, prepričan pa je, da je mnogo nedostatkov, ki se morajo odpraviti. Ce se daje dijakom boljša hrana, potem se jih bo moglo polovico manj podpirati. To bi bil pa prevelik udarec. Tako je zlasti v Celju. Glede šolskih poslopij je mnenja, da so mnoga res v škandaloznem stanju. (Dr. Schwab: Okoliška šola v Celju je pravo stranišče!) Tako je zlasti poslopje slovenskih gimnazijskih razredov v Celju. Profesor Vajda opisuje težave, ki jih imajo profesorske komisije pri pregledovanju dijaških stanovanj in polževo pot, ki jo hodijo ti akti. Slabim stanovanjem je vzrok tudi slabo gmotno stanje slovenskih dijakov in slabo gmotno stanje hranodajalk, ki se na ta način preživljajo. V izboljšanje vseh teh nedostatkov je potrebno sodelovanje med profesorji in dijaki, zlasti dijaki visokošolci, ki naj bodo nekaki posredovalci med profesorji in srednješolci, ker zaupajo slednji več svojim tovarišem kot profesorjem. Javna kritika o nedostatkih je potrebna, toda bo naj objektivna. Dr. Tuma pravi, da je pričakoval, da se bo udeleževalo našega zborovanja več slovenske inteligence. Slabo znamenje je zanjo, da se ista ne zaveda svojih dolžnosti napram dijaštvu. Glede dijaško-socijalnih vprašanj je mnenja, da je tudi tu edino v samopomoči rešitev. H koncu konštatira tovariš phil. Breznik, da si je postavilo narodno-radikalno dijaštvo za načelo, da hoče ne proti profesorjem, marveč roko v roki ž njimi delovati za izboljšanje dijaških razmer. Glede svojih izvajanj pravi, da jih v popolnem obsegu vzdržuje, ker so vsa resnična in temelje na enketi, ki smo si jo v tem pogledu napravili.

Ob 7. uri zvečer zaključi nato podpredsednik tov. Lipold zborovanje. Ob 8. uri zvečer je začel organizačni odsek svoja posvetovanja, ki so trajala do 10. ure zvečer in se drugi dan zopet nadaljevala ob 8. uri zjutraj.

V soboto dopoludne se je otvorilo ob 9. uri drugo plenarno zborovanje. Ko so se prečitale razne brzojavke in se je sklenilo brzojavno pozdraviti slovensko-hrvatski dijaški shod v Pazinu, je predaval tov. jur. Fr. Lipold

o narodni obrambi.

Pri narodni obrambi se ne gre le za ohranitev celokupnega naroda, marveč tudi za ohranitev poedinca. Pod imenom narodne obrambe razumemo delo za ohranitev narodnega značaja v narodu, za osvoboditev naroda tujega gospodarskega in kulturnega vpliva. Temelja narodne zavednosti sta tedaj prosvetna in gospodarska neodvisnost. Za prvo naj skrbe v prvi vrsti naše šole. Zahtevamo tedaj v resnici narodnih šol vseh vrst. Nemške šole so vzrok, da imajo še danes nekatere slovenske občine popolnoma nemški značaj. Na naših šolah pa zahtevamo seveda odločno narodno čuteče učiteljstvo. Naše obmejno, manjšinsko šolstvo naj nam oskrbuje naša šolska družba. O njej smo že dovolj govorili v „Omladini“. Potrebno bi bilo organizirati podružnice po okrožjih. Take zveze bi ugodno vplivale na delovanje posameznih podružnic. Poleg šole naj skrbi vse družabno življenje za narodno okrepitev. V prvi vrsti treba vsestranskega ljudsko-izobraževalnega dela. V zadnjem času se zanj zanimajo tudi klerikalci, toda zgolj iz strankarskih koristi. Ob meji vplivajo posebno ugodno ljudske knjižnice. Ž njimi treba utrditi celo jezikovno mejo. Da je izobraževalno delo enotno, treba zveze izobraževalnih društev. Največjo pozornost je treba obračati na šoli odraslo mladino. Doba od 14.—20. leta je prevažna za vzgojo in utrjevanje značajev. Zato moramo misliti na ustanovitev narodne mladeniške in dekliške organizacije. Prezreti ne smemo tudi strokovnih tečajev. Da moremo uspešno delovati za izobrazbo svojega naroda, je potrebno, da so nam znane razmere v posameznih krajih. Zato je nujno potrebna podrobna vsestranska statistika.

Naš boj z narodnimi nasprotniki ni le kulturen, marveč je v prvi vrsti gospodarski. Tu nam nasprotnik največ škoduje. Če hočemo, da bo naš boj vspešen, moramo delati v napredno-demokratičnem duhu. Gospodarsko moramo narod dvigniti, utrditi in sicer vse sloje, emancipirati se moramo od gospodarske odvisnosti nasprotnikov. Sredstva za to so poučevanje ljudstva in vzgoja naraščaja. V mladini moramo buditi veselje do praktičnih poklicev. Dalje se moramo gospodarsko združevati. Važno je zadružništvo. Združevanje sil, ki same ne pridejo do potrebne veljave, v upoštevanja vredno celoto na principu samopomoči in solidarnosti, je namen zadružništva. Slovenci se v gospodarskem delu preradi cepimo, kar nas slabi: 4 zadružne zveze imamo in 3 nemške raztezajo svoj delokrog po slovenskem ozemlju. Čehi se pri svojem zadružnem delovanju ne cepijo tako. Učimo se zadružništva: rabimo strokovnjakov v vseh, zlasti pa v gospodarskih vprašanjih. Naše dijaštvo naj posveča večjo pozornost trgovini. Dosedaj nimamo izobraženih trgovcev, zato smo tudi v trgovini zaostali. Rabimo pa tudi domače industrije. Kapitala imamo dovolj, treba le gospodarsko podkovanih in tehnično izobraženih mož. Vsled pomanjkanja industrije se potujčuje naše ljudstvo doma in v tujini. Potrebno pa je povdariti, da bo mogla naša trgovina in industrija le tedaj konkurirati s tujo, ako si bo zapomnila načelo solidnosti.

Predavatelj govori nato obširneje o gospodarsko-obrambnem delu Nemcev in nasvetuje posnemanje. Seveda treba predvsem osnovati slovensko gospodarsko obrambno društvo. Velika nevarnost nam preti po kolonizacijski akciji „Südmarke“. Treba je protiakcije. K sklepu pozivlja govornik „Družbo sv. Cirila in Metoda“, naj vzbuja zanimanje za narodno obrambno delo v najširših slojih s tem, da prične izdajati „Manjšinski vestnik“.

Predavanju je sledila debata. Otvoril jo je tovariš phil. Ivan Prekoršek, ki je pojasnjeval narodne razmere v slovenskih in mešanih trgih na Spodnjem Štajerskem. Vsled tega, ker poučuje na ondotnih šolah večinoma nemško učiteljstvo, se naša mladina v trgih sistematično potujčuje. Tovariš jur. Janko Lešničar govori o razmerah pri štajerski „Kmetijski družbi“. Slovenci imamo 17 podružnic, ki pa so večinoma nedelavne, mesto, da bi z marljivim delovanjem skušale dobiti od dežele kolikor mogoče podpor.

Tovariš jur. Miloš Stibler govori obširno, kaj je vzrok, da je nastalo na Štajerskem nemčurstvo, ter pride do zaključka, da nam je zadalo istovetenje klerikalizma s Slovenstvom največ ran. Ljudstvo je ob meji v dno duše protiklerikalno. Duhovnika kot nositelja klerikalne misli sovraži — in ker mu je to fanatično duhovništvo obenem pridigalo slovensko narodno idejo, je začelo ljudstvo identificirati Slovenstvo s klerikalizmom. Če pride danes Slovenec tja gor in hoče govoriti o slovenski narodnosti, ga bo ljudstvo smatralo za to, ker je Slovenec, klerikalcem. Isto je tudi v mestih in trgih. Dobro stoječi srednji stan se ni hotel pokoravati duhovniški komandi, začel je sovražiti slovensko duhovščino kot skozi desetletja vsled nemarnosti slovenske inteligence edino predstaviteljico političnega boja, začel je sovražiti slovensko ljudstvo, ki je slepo sledilo duhovščini, prestopil je v nemški napredni tabor in stopil v boj proti slovenskemu narodu. Isto kot zgoraj.

Da je to res, nam dokazuje Kranjska. Tudi tamkaj se je pred desetletji šopirilo umetno nemštvo, kot protiteža slovenskemu klerikalizmu. Ker je tedaj nastopila slovenska napredna stranka, so mahoma izginili ti nemški otoki. Srednji stan se je oklenil z vso dušo napredne stranke in našel zopet stike s svojim narodom.

DR. JOS. STRZYGOWSKI:

KAKO SE NAJ VZGOJI ČUT ZA UMETNOST.*)

Pri nastajanju vsakega umetniškega dela vplivata v glavnem dva momenta: domišljija in opazovanje narave. Najbolj se to opaža pri slikah. Po domišljiji napravi umetnik osnutek, ki mu v nekolikih potezah kaže splošen vtis njegovega dela; po naravi (modelu, aktu) izdela posameznosti. Prvo delo služi umetnikovemu namenu, vtisu, ideji, katero misli izraziti umetnik s svojim delom, drugo delo pa kaže stvari, kakor se kažejo umetnikovemu očesu. Oboje pa združi umetnik z umetniško obliko, ki je nekak tretji moment, a obsega oba prva in ju druži v umetniško celoto. V načinu, kako umetnik to spoji in izrazi, se kaže, koliko je vreden.

Vsaka šola lahko usposobi človeka, da tehnično kopira naravo, nobena pa mu ne more vcepiti potrebe po umetniškem izražanju. Risanje, slikanje, komponiranje, stiliziranje je dober uvod v umetnost, umetnost pa še ni. Tudi tukaj velja rek: artifex nascitur.

Isti razvoj, kakor pri stvarjanju umetniškega dela, opažamo tudi pri *otroku*, predno začne hoditi v šolo. Kakor se začenja umetniško delo najprej z osnutkom, ki je v fantaziji in kakor išče umetnik za to primernega izraza, ravno tako deluje v otroku izprva samo fantazija. Otroku služi realnost samo za to, da nanjo in vanjo projicira vse, kar se godi v njegovi fantaziji. Prva črka, ki jo vidi otrok v šoli, prekine brutalno naraven razvoj otroka. Namestu, da bi se pouk gibal v oni smeri, v kateri se giblje duševni razvoj otrokov, jo naravnost prekine in ubije. Suha realnost (črna črka na belem papirju) zamori ono željo in potrebo po izražanju, ki tiči v vsaki otroški duši, ono željo, ki dela otroke vesele, živahne in življenja polne. Na ta način se zapre pot, ki vodi k umetnosti. To se je posebno hudo opažalo pri risanju v šolah; odtod je tudi prišla reforma risarskega pouka v šolah.

Vrednost risanja tiči v prvi vrsti v tem, da dobimo dobro oko za obliko in barvo predmetov, da jih znamo organično pravilno reproducirati. To pa je za umetnost samo sekundarno — kar smo že zgoraj povedali — v prvi vrsti pride vpoštev fantazija. Za vse one, ki hočejo uživati umetnost, je toraj v prvi vrsti potrebno, da si ohranijo svojo fantazijo živo in da jo narede kolikor mogoče plodno. V prvi vrsti mora na to delati šola na vseh stopnjah in v vseh časih.

Da se to doslej ni tako povdarjalo, tega je krivo moderno slikarstvo, ki zameta vsako delovanje fantazije. Današnji slikar kopira naravo glede barve in oblike, izločuje vsako delovanje fantazije in slika kolikor mogoče po svoji predlogi. Realistična umetnost — nekako od leta 1870 — meni, da je umetnost posnemanje narave. Narava pa je samo substrat, sredstvo, s katerim se kaže umetnost, nikdar pa že umetnost.

---

*) Na strani 90. se naj v zadnji vrsti za besedo — zidajo, — postavi vejica, ki je izpadla, kar zelo kvari smisel.

Priznati se mora, da je risarski pouk po naravi, kakor se sedaj uvaja, plodonosen in dela človeka bolj vzprejemljivega za umetnost, ko stari sistem, pri katerem so učenci samo posnemali geometrične in stereometrične predloge. Tudi zadostuje za to, da lahko spoznavamo današnjo umetnost. Današnja umetnost pa še ni nič čistega; vedno še traja nek prehodni stadij, v katerem imamo le nekaj osamljenih prerokov boljših — bodočih — časov, n. pr. Klingerja, Thoma in pred vsem Böcklina. Pouk v risanju je toraj nekak prvi kažipot na potu k umevanju umetnosti.

Druga zahteva je tako naravna, da je ni treba posebej dokazovati. Kdor se hoče učiti francoščine, mora čitati francoske knjige, kdor hoče spoznati umetnost, se mora pečati z umetniškimi deli. To se danes v šolah že godi. Zdi se mi pa, da se skrbi tukaj v večji meri za učence in ne toliko za učitelja. Neobhodno potrebno je namreč, da se mora učitelj za tak pouk sistematično vzgojiti. Učitelj mora vedeti vse, kar je za vsak slučaj potrebno in mora znati tudi pametno izbrati, kaj naj pove. Tak pouk naj vzbudi v učencu misel, da se da o podobi še mnogo, mnogo povedati, da je podoba neizcrpljiv zaklad, tak pouk mora narediti učenca lačnega in ne sitega. Če hoče učitelj vse to doseči, se mora resno in metodično pripravljati.

Preostaja samo še vprašanje, kaj je namen vsake take „umetniške vzgoje“.

(Konec prihodnjič.)

* * *

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

»Dijaški almanah.« S kakim veseljem in zanimanjem je sprejelo slovensko dijaštvo naš koledar, priča najbolj to, da je že skoro ves razprodan in ga je le še prav malo izvodov v zalogi, dasi je izšel že po otvoritvi šolskega leta in je raditega kupilo mnogo dijakov že razne tuje koledarje. Onim tovarišem, visokošolcem kot srednješolcem, ki še mislijo koledar kupiti, svetujemo, naj ga naroče takoj, ker ga pozneje ne dobe več. Koledar stane s poštnino vred K 1·10 in se ga naroča pri upravništvu „Omladine“ v Ljubljani (Breg 12).

»Prosveta« je otvorila pretekli mesec ljudsko knjižnico v Spodnjem Dravogradu na Koroškem, celjska podružnica „Prosvete“ pa v Novi cerkvi pri Vojniku.

»Prosveta« je priredila dne 8. kimovca javno predavanje v Srednji vasi pri Škofji Loki. Predaval je tov. I. Stanonik: o **kmečkih** uporih v XVI. stoletju.

Podravska podružnica »Prosvete« je imela 21. kimovca v Mariboru svoj letni občni zbor. Ker smo podali poročilo jako delavne podružnice že zadnjič pri poročilu občnega zbora „Prosvete“ v Celju, omenjamo danes le predavanji tov. Brunčkota: „o narodnem davku“ in tov. Stiblerja: „o potrebi gospodarskega narodno obrambnega društva za Štajersko“ ter predlog tov. Stiblerja, naj se ustanovi akad. odbor pri Ciril-Metodovi družbi. Na zborovanju se je tudi poročalo o gonji klerikalcev proti „Prosveti“ in o klerikalnih napadih na mariborsko posojilnico, ker je dala 40 K podpore podravski podružnici. Pri volitvah so bili izvoljeni: za predsednika zopet tov. phil. Fr. Mravljak, za podpredsednika tov. jur. Vek. Lešnik, za tajnika tov. jur. Lev Brunčko, za blagajnika tov. jur. Ferd. Dobravc, za knjižničarja tov. med. Bruno Weixl. Preglednika sta tov. jur. K. Pestevšek in tov. med. Lj. Novak.

Izobraževalno delo v »Sloveniji« za letošnji zimski tečaj se je že pričelo in se je osnovalo v ta namen več klubov. Za splošno politično, socijalno in literarno izobrazbo se je osnoval izobraževalni klub. Strokovno izobrazbo podajajo svojim članom medicinski, juridični in filozofski klub. Zadnja dva sta se osnovala letos prvič. Za jezikovno izobrazbo skrbita klub za češčino in klub za laščino, ki se ustanovita, če se oglasi dovolj tovarišev. Za zabavo in razvedrilo hoče skrbeti pevski klub, kateri je letos jako številen. Intenzivno se hoče skrbeti tudi za telovadbo in za antialkoholno gibanje. — Bolj kot sedaj, se hoče zanimati „Slovenija“ tudi za delo v „Zvezdi“.

Letošnji prvoletniški večer »Slovenije«, katerega se je udeležilo okoli 120 tovarišev, je jako dobro uspel. Med petjem so se vrstili navdušeni govori starejših tovarišev, katerim so odgovarjali tov. prvoletniki. Od starejših tovarišev so govorili predsednik „Slovenije“ tov. Kadunec, potem tovariš Fr. Mravljak, tov. Rajšp, tov. dr. Hacin in tov. Jos. Berce, od prvoletnikov pa tov. Krivic in tov. Zalokar. Na sestanku je bila zastopana tudi „Zvezda“. Za Ciril-Metodovo družbo se je nabralo nad 8 kron.

Akad. društvo »Slovenija« na Dunaju je izvolilo na svojem I. rednem občnem zboru dne 19. vinotoka t. l. za zimski tečaj sledeči odbor: predsednik: cand. phil. Jos Bercé, podpredsednik: cand. iur. Ivan Debenjak, tajnik: stud. jur. Rud. Krivic, blagajnik: cand. iur. Juro Jan, knjižničar: stud. iur. Gašo Stojkovič, arhivar: stud. med. Ernest Vidic, gospodar: cand. agr. Albert Vedernjak; namestnika: stud. med. Bož. Küssel in stud. med. Iv. Zalokar; pregledniki: cand. iur. Al. Hočevar, cand. phil. Fr. Kadunec in cand. phil. Fr. Mravljak.

»Adrija« v Pragi je priredila 19. vinotoka prvoletniški večer, ki je prav dobro uspel in ki je bil zanimiv tudi radi tega, ker so se ga udeležili v velikem številu tudi Ilirjani kot povabljeni gostje. (Na prvoletniški večer „Ilirije“ so bili vabljeni tudi Adrijani, ki pa se ga niso udeležili, ker so dobili prepozno vabilo.) Po nagovoru predsednika tov. Lipolda, ki je označil pomen društva in njegov program, je govoril tov. Kramer: o zgodovini slov. akad. društev ter njih razvoju do danes. Kramerjev popolnoma stvaren govor je Ilirijane zelo razburil in protestirali so, češ, da se povabljeni gostje, žalijo. Važne in značilne pa so izjave, ki sta jih podala v svojih govorih Ilirjana iur. Hacin in jur. Marušič, predsednik „Ilirije“. Prvi je izjavil, da nimajo društva „Ilirija“, „Triglav“ in „Sava“ popolnoma nič skupnega s srednješolskimi nar. napr. svobodomiselnimi organizacijami, da je glasilo „Svoboda“, katero izdaja ta organizacija, popolnoma srednješolsko, ki nima z omenjenimi društvi nikakoršnih stikov. Programa, ki je objavljen v „Svobodi“, niso izdala omenjena akad. društva, zavračajo tudi odločno, da bi bil to njihov program, ker se ž njim v mnogih točkah ne strinjajo. Predsednik „Ilirije“ jur. Marušič omenja svobodomiselnost narodno-naprednih društev in govori o gibanju, delovanju in smotrih narodno-radikalnih organizacij tako, da prepriča vse navzoče (ne izvzemši ožjih tovarišev), da ne umeva narodno-radikalne ideje in ne pozna slov. dijaških razmer. Od starejših Adrijanov so še govorili tov. dr. Rostohar, tov. Lah in tov. Kavčič, od prvoletnikov pa phil. Šlibar in teh. Mačkovšek.

Akad. fer. društva: „Adrija“ na Goriškem, „Balkan“ v Trstu, „Bodočnost“ na Štajerskem in „Gorotan“ na Koroškem so ustanovila v preteklih počitnicah štiri ljudske knjižnice in sicer „Adrija“ v Neblem, „Balkan“ na Opčinah, „Bodočnost“ na Ptujski gori in „Gorotan“ v Srejah pri Vrbi.

Razglednice, ki jih je založila „Adrija“ v Pragi in narisal slovenski slikar Iv. Žabota, so izšle in jih je naročati pri „Adriji“ (Praga II. Spálená ul. 20/III). Del čistega dobička je namenjen osrednjemu dijaškemu pódpornemu društvu „Radogoj“ v Ljubljani.

Akad. fer. društvo »Gorotan« je v letošnjih počitnicah živahneje delovalo, kot druga leta. Nabirale so se pridno knjige za ljudske knjižnice, katerih sta se ustanovile dve ob Vrbskem jezeru in priredil izobraževalen shod v Srejah. Vzpričo teh dejstev je zato skrajno nesramno pisanje „Mira“, da se koroški slov. akademiki do najnovejšega časa niso z drugim izkazali v slov. javnosti, kot s prošnjami za podpore, da jim je narodnost šport, igra in da se jim morajo odtegniti podpore in dati le izključno klerikalnim akademikom. Na te limanice upajo vloviti kolikor mogoče največ koroških abiturijentov in jih na ta način vzgajati in vtrjevati v odločno „katoliške“ visokošolce!! Spominjamo se, da se je svoj čas nekaj sličnega že nameravalo in se je stavil v podpornem društvu za koroške visokošolce, katerega pa zalagajo z denarjem tudi naprednjaki, predlog, da se naj podpira samo onega, ki je član „Danice“. Sedaj bodo najbrž to izvedli, upamo pa, da si koroško dijaštvo ne bo na ta način kupovalo svetovnega naziranja, marveč, da bo vztrajno in odločno odklanjalo vsak dar, ki bi imel ta namen. Slov. koroško dijaštvo se mora odslej še bolj posvečevati narodnemu delu in narodni probuji ljudstva; da pa bo vsem tem nalogam kos, je treba, da se na to delo resno pripravlja in vzposablja v akademičnih društvih in v srednješolskih klubih.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Prvi shod češkega radikalno-naprednega dijaštva se je vršil dne 13. in 14. septembra v Pisku. O shodu izide posebna brošura in takrat spregovorimo tudi mi o njem obširneje. Danes podajamo samo kratek pregled vprašanj, ki so se obravnavale na tem vrlo uspelem shodu. Dne 13. septembra se je vršil pozdravni večer, na katerem je razpravljal tovariš Ant. Hartl: O narodnostnem vprašanju v mladi češki literaturi, pri čemur je povdarjal, da se je najmlajša češka literatura zopet vrnila k nacijonalizmu. Predavanju so sledile deklamacije in prijateljska zabava. Glavno zborovanje se je začelo 15. septembra. Kot prvi je referiral tov. Kopal: O razvoju češkega dijaštva v zadnjih letih. Za njim je govoril tov. R. Brož: O politični, kulturni in socijalni strani češkega državno-pravnega programa. Tovariš Čapek pa je razmotrival o pomislikih proti državnemu pravu. Za njim je referiral tovariš Šmejc o nalogah radikalnega češkega dijaštva med visoko in srednješolskim dijaštvom. Ko so se še sprejele resolucije v prilog kongresu „Svobodne Misli“ v Pragi in za izdajanje čeških legitimacij na železnicah ter se je izvolil izvrševalni odbor radikalno-naprednega dijaštva (M. Čapek, A. Hartl, A. Chramosta, M. Fiala in G. Šmejc), se je shod zaključil. Shod je brzojavno pozdravila tudi eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.

Desetletnica čeških dijaških prenočišč. Letos obhaja češko dijaštvo desetletnico, odkar so se začela ustanavljati po vseh čeških pokrajinah in deželah dijaška prenočišča. 238 prenočišč se je ustanovilo v tem času in sicer 174 na Češkem, 57 na Moravskem, 4 na Šlezkem in 3 na Dunaju. Obiskalo jih je nič manj kot 8108 dijakov, ki so prenočili v njih 9943krat. Največ so potovali srednješolci. Kakor smo že v letošnji prvi številki omenili, podpirajo češka dijaška prenočišča naučno ministrstvo, deželni šolski sveti, krajni šolski sveti, županstva in razne druge korporacije. „Studentský obzor menšinový“ nasvetuje naj bi potovali dijaki zlasti po obmejnih in narodno izpostavljenih krajih. Da pa bi imeli dijaki kolikor mogoče največ koristi od potovanja, naj bi se prirejali razni kurzi, v katerih bi se podajala dijakom navodila, kako naj potujejo, na kaj naj vse pazijo itd. Tozadevna navodila naj bi se izdala tudi v brošurah. — Letos se je začela tudi pri nas akcija za dijaška prenočišča, ki pa se, v kolikor smo informirani, ni obnesla. Kdo je temu kriv, ne bomo danes razpravljali, mislimo pa, da ne smemo obupati, marveč se mora započeta akcija nadaljevati. Ne mislimo, da so naši ljudje že tako daleč, da bi se takoj odzvali vsakemu tiskanemu oklicu, marveč v to je treba največ osebne agitacije. Z veseljem pa moramo povdarjati, da se je posrečila druga akcija za dijaška prenočišča, ki so jo započeli po načelu samopomoči naši srednješolci.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Naše srednješolstvo. Naši poslanci nimajo prav nobenega smisla za slovensko šolstvo. Vseeno jim je, ali se učimo v nemških potujčevalnicah ali v slovenskih šolah. Naše srednješolsko stanje se že celo vrsto let ni niti za las izboljšalo, medtem, ko so dobili Nemci višjo gimnazijo v Kočevju in hočejo dobiti sedaj še samostojno nemško gimnazijo v Ljubljani. Mirno, so vtaknili v žep, da so nastavili na slovenskem ozemlju zopet več nemških profesorjev in mirno bodo gledali, ko bodo morali slovenski profesorji stradati, ali pa iti bogve kam v tujino. Seveda, čemu se bo zavzemal slovenski poslanec za slovenske srednje šole, če se pa preseli stalno samo radi tega na Dunaj, da morejo hoditi njegovi otroci v popolnoma nemške šole, občevati samo z nemškimi tovariši in se ja gotovo ponemčiti. In potem si upa to še celo javno povedati v slovenskem listu. (Šušteršič.) Kje je tu ona narodna zavednost, oni narodni ponos, ona značajnost in možatost, ki naj bi dičila narodnega zastopnika! Komu naj tak narodnjak imponira, kdo naj smatra njegove eventualne zahteve po slovenskih šolah za resne, ko vidi, da so mu nemške ljubše!

Nerazdeljen celodneven pouk se je letos uvedel za poskušnjo na mariborski gimnaziji. Po zimi traja pouk od 8—1 ure, po leti od 7—12 ure.

Število srednješolcev na Kranjskem. Na kranjskih gimnazijah je, izvzemši kočevsko gimnazijo, v letošnjem letu 1797 gimnazijcev. Koncem lanskega šolskega leta jih je bilo le 1601. Na obeh kranjskih realkah je letos 754 dijakov, koncem lanskega leta jih je bilo le 708. (V Idriji jih je 38 več.) Na kočevski gimnaziji je letos 134 dijakov. V vse kranjske gimnazije in realke je vstopilo letos 672 prvošolcev.

Slovenska gimnazija v Celju. Na našem celjskem shodu smo sprožili misel, naj bi se osnovala v Celju privatna slovenska višja gimnazija, kot dopolnilo sedanjih samostojnih slovenskih nižjih gimnazijskih razredov. Pristaši „Narodne stranke“ so obljubili predlog izpeljati.

Pazinska gimnazija. Škof Mahnič hoče poslati v Pazin posebnega duhovnika, ki naj bi širil med ondotnimi gimnazijci klerikalizem. Opozarjamo pravočasno na to nevarnost.

DIJAŠKO-SOCIJALNI VESTNIK.

Dijaško socijalni vestnik. Po naročilu celjskega shoda uvajamo v „Omladino“ stalni vestnik, ki naj se bavi z dijaško socijalnimi vprašanji, kakor zdravstvenim vprašanjem, gmotnim vprašanjem, stanovskim vprašanjem itd. Prispevke za ta vestnik je pošiljati tov. med. Mirku Černiču, Gradec, Normalschulgasse 5./III.

Knaflove ustanove. Na Dunajskem vseučilišču je zopet razpisana cela vrsta Knaflovih ustanov. Nečastno za slov. dijaštvo, toda skrajno potrebno je, da opomnimo ob tej priliki vse dunajske slov. vseučilišnike, da naj prosijo za ustanove samo oni, ki so v resnici potrebni, ne pa tudi sinovi raznih srednješolskih ravnateljev, sodnih svetnikov itd., katerim je eksistenčni minimum v najvišji meri že od starišev zagotovljen. Njihova moralna, pa tudi častna dolžnost je, da se ozirajo na svoje revne tovariše, ki morajo stradati po ljudskih kuhinjah (menza je predraga!!), medtem ko oni fino obedujejo po raznih restavrantih in si dovoljujejo najraznovrstnejših zabav. Kdor pa bi ne imel toliko moralne zavesti v sebi in bi prosil za Knafla, dasi bi mu ne bilo treba — za luksus mu odrekamo vsako podporo —, potem pa apeliramo na tovariše, da ga družabno bojkotirajo in naznanijo njegovo ime po vseh slov. časopisih. Mi bomo imena vseh takih tovarišev brezobzirno objavili, pa naj pripadajo potem katerikoli že dijaški struji. Kar velja za Knaflove ustanove velja tudi za ministerske podpore. Lani se je dogodil škandalozen slučaj na Dunaju, da je prosil sin umrlega kranjskega ravnatelja, kljub temu, da je iz zelo premožne rodbine, za Knafla in ministersko podporo, ter tudi oboje dobil. Po kaki protekciji (najbrž klerikalnih poslancev!) ne vemo, da pa je bila protekcija, kaže že to, da je dobil ministersko podporo v takem znesku, kakoršnega ne dobi noben drug slov. dijak. Pričakujemo, da se tak slučaj ne ponovi več.

Medsebojni dijaški kredit. Med slov. visokošolskim dijaštvom je medsebojni kredit zelo razvit in prav je, da si v hipnih stiskah pomagajo tovariši sami med seboj. Ni pa prav, da se ta kredit velikokrat zlorablja in sicer v taki meri, da tovariše upnike to občutno zadene. Zgodi se to največkrat iz lahkomiselnosti, velikokrat pa je ta lahkomiselnost postala že tudi stara navada. Značilno je, da si izposojajo največkrat taki tovariši, ki denar lahkomiselno zapravljajo po gostilnah, kavarnah itd., če pa se jih potem opomni naj vrnejo, odlagajo vračilo od dne do dne, dokler ne izginejo — iz vseučilišnega mesta. Ker je takih parazitov precej in napravijo tovarišem tudi občutno škodo, predlagam, da se osnuje pri uredništvu „Omladine“ odsek, kateremu naj javljajo vsi tovariši imena takih parazitov, dalje dolžno svoto, kolikor časa so že dolžni in kako se napram tov. upnikom obnašajo in ali žive razkošno ali ubožno. Odsek naj pošlje potem vsaj vsaka dva meseca imena teh parazitov našim društvom, da se jih vemo varovati! Kdor na poziv kreditnega odseka ne poravna svojih dolgov, naj se ga izroči javnosti. *I. I.*

Opomba ured.: Članek nam je poslal tovariš, ki je celo zadevo proučeval že dalj časa in ima v tem pogledu zbranega že veliko gradiva. Vprašanje medsebojnega kredita je jako važno in zato otvarjamo o njem nadaljno razpravo.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Dr. H. Tuma: **Jugoslovanska ideja in Slovenci.** Za vse naše javno življenje je značilno, da dosledno pozabimo ali pa kratkomalo nočemo resno razpravljati o idejah in vprašanjih, ki so za naš obstoj velevažna. Od časa do časa se sicer tudi mi zanimamo za nove ideje, jih vržemo v našo javnost in se jih potem oklenemo, pa najsibodo že potem dobre ali slabe, toda o njih nikdar ne razpravljamo resno, nikdar jih ne proučimo tako, kot bi jih morali. Tako se godi tudi veliki jugoslovanski ideji, katero vedno povdarjamo, o katere bistvu pa jedva kaj vemo. Do gosp. dr. Tume še menda nikdo ni o njej resno razpravljal in tudi on bi morda ne bil, da ga ni izval dalmatinski poslanec dr. Tresić-Pavičić s trditvijo, da smo Slovenci narod, ki izmira in katerega ni treba več vpoštevati v jugoslovanskem vprašanju. Dr. Tuma mu odgovarja v predstoječi brošuri. Slovenci ne-le ne izumiramo, marveč smo narod, ki je izgubil, odkar se je narodno probudil, le malo ozemlja na severu in ki v novejšem času krepko prodira proti jugu. Gorica kmalu zapade popolni slovenizaciji, a tudi v Trstu se naše stališče utrjuje. Skratka, mi nismo izumirajoč narod, marveč narod, katerega obstoj je zagotovljen. Tako sodi o nas tudi znani socijolog Gumplowicz, ki pravi, da doleti Italijane in Nemce na slovenskih tleh usoda vseh starih kulturnih narodov (namreč pogin!) in da je naš razvoj zagotovljen. Tudi jaz sem istega mnenja, menim pa, da je glavni boj za naš obstanek še pred nami in ne za nami. Od Lahov nam ne preti nobena nevarnost več, nasproti njim smo mi že v ofenzivi. Isto povdarja tudi dr. Tuma, ki živi v Gorici in lahko vsak dan opazuje propadanje Lahov. Da naš položaj v Trstu še vedno ni tak, kakoršen bi moral biti, je posledica pomanjkanja slovenskih šol, pomanjkanja slovenske inteligence in pomanjkanja slovenske podjetnosti. Toda tudi že v Trstu napredujemo in polagoma si vstvarjamo ondi svoje drugo kulturno središče. Ne slučajno in neutemeljeno, marveč iz potrebe in vsled zahteve razvoja si vstvarjamo ondi drugo stalno slovensko gledališče, prirejamo umetniško razstavo in odpiramo slovensko knjigarno. Poleg novega kulturnega središča postaja Trst naše **prvo** gospodarsko središče. Priča cela vrsta denarnih zavodov. Slovenska realka in slovenska trgovska šola morata biti sedaj naši prvi zahtevi za Trst. Juga se nam torej ni treba bati, bati se pa moramo sovražnika, ki prihaja od severa, Nemca. Pri Nemcih še ne opazimo nikakih znakov starega, doživelega naroda, marveč še vedno sveže sile in moči, ki silijo še vedno preko svojih mej. Kulturno se bomo sčasoma že emancipirali od Nemcev, toda čaka nas boj na gospodarskem polju. Nemec si hoče priboriti prostor ob Adriji. Pot do nje mu pelje preko naših pokrajin. Vso svojo gospodarsko silo bo vporabil, da si pribori to pot. Ali se mu to kdaj posreči? Optimist sem in pravim ne, toda le če smo dovolj zavedni in dovolj izobraženi, vedno pred očmi samo en cilj: utrditev našega narodnega obstoja. Svoj čas smo branili Slovenci v zvezi s Hrvati celo zapadno Evropo pred sovražnikom, ki je prihajal od vzhoda, danes moramo Slovenci braniti cel Balkan pred sovražnikom, ki prihaja od severa in zapada. Na našem obstoju so zainteresirani vsi balkanski narodi. — Narodno-radikalno dijaštvo umeva pomen jugoslovanskega vprašanja in mu hoče posvetiti svoj tretji shod v Ljubljani.

Češko-slovenski slovar je sestavil Čeh Antonín Zavadil, ki živi že mnogo let med Slovenci. Izda ga znana češka knjigarna Otto v Pragi. Tovarišem ga že sedaj toplo priporočamo, ker jim bo zelo olajšal učenje češkega jezika, katerega mora razumeti vsak slovenski izobraženec, ki hoče delovati v javnem življenju.

Dr. Alb. Bazala: **Etika in politika.** Preteklo zimo je predaval v Ljubljani v „Akademiji“ zagrebški vseučilišni profesor dr. Alb. Bazala o etiki in politiki. Jako zanimivo predavanje je ponatisnila sedaj „Slov. Gospodarska stranka“ v posebni brošuri, ki se dobiva za 30 vin. v Schwentnerjevi knjigarni v Ljubljani. Brošuro, ki nas seznanja z najrazličnejšimi naziranji o državi od Platona do danes in o razmerju etike do politike, vsem tovarišem najtopleje priporočamo.

Dr. Ivo Šorli: **Novele in črtice.** Šorlijevi spisi nam ugajajo predvsem radi tega, ker veje iz njih nekaj zdravega, krepkega, jeklenega. Nikjer tiste mehkavosti, bolehnosti in sentimentalnosti, ki jo srečujemo pri raznih drugih mlajših slovenskih pisateljih. Veselje do življenja diha iz njih in moč, volja in možatost odlikuje Šorlijeve junake. Najboljša proizvoda sta v tej knjigi noveli „Izlet na Visoko goro“ in „Literarna ljubezen“. Naše čitatelje pa zanima gotovo najbolj študija „Iz teme v temo“, ki je zajeta iz srednješolskega življenja in nam slika s fino psihologijo, kako se polaste mladega slovenskega srednješolca-zavodarja razni verski dvomi. — Okusno vezana knjiga stane K 3·60.

Ivan Cankar: **Hlapec Jernej in njegova pravica.** Snov za to najnovejše Cankarjevo delo je vzeta iz socijalnega življenja na slovenskih kmetih. Povest je morda najboljše Cankarjevo delo. — Knjiga stane K 1·40.

Ivan Lah: **Vaška kronika.** Lah zajema večinoma vse svoje povesti iz kmečkega življenja na Dolenjskem, katerega slika z veliko resničnostjo in plastičnostjo. V „Vaški kroniki“ nam podaja pet zgodovinskih slik, ki so vzete iz renesančne dobe, turških vojsk, kmečkih uporov in reformacije. Knjigo, ki jo je izdala „Narodna založba“, vsem tovarišem toplo priporočamo. — Cena ji je jako nizka, stane namreč samo K 1·70.

Anton Kosi: **Venček triglasnih narodnih pesmi za šolo in dom.** I. Cena 50 v. Venček je namenjen za šole, ki prirejajo s svojimi učenci javne nastope, in bo kot tak gotovo povsod dobro došel.

Novi slovenski prevodi. Kakor se nam poroča, izide v kratkem Havličkov „Krst sv. Vladimirja“ v slovenskem prevodu, ki je v rokopisu že gotov. Obljublja se nam tudi slovenski prevod prekrasne knjige Drtinove: „Myšlenkový vývoj evropského lidstva“.

Slovenska umetniška razstava v Trstu. V Trstu se je otvorila dne 19. m. m. v Narodnem domu III. slovenska umetniška razstava. Čudno se nam zdi, da se razstave ne vdeležujejo tudi bivši člani „Vesne“. Separatizem ob takih prilikah, ko se ima pokazati, koliko je slovenska umetnost v obče napredovala od zadnje razstave, gotovo ni na mestu.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Javne ljudske knjižnice se po vseh slovenskih pokrajinah pridno ustanavljajo. Danes jih je že nad 70. Dijaštvo samo jih je ustanovilo 40 (od teh 34 Prosveta). V kratkem se ustanove ljudske knjižnice v Novem mestu, Idriji, Slovenjem gradcu, Središču in Borovljah. Vsekakor bo treba misliti v najkrajšem času na zvezo ljudskih knjižnic, ki naj bi nadzorovala njihovo poslovanje in njihovo vsebino, jim preskrbovala knjige, ustanavljala nove itd. Zadevo naj bi vzela v roke Prosveta ali pa Akademija.

Pomanjkanje slovenskih knjig. Čimdalje bolj primanjkuje za ljudske knjižnice vporabnih slovenskih knjig, in če se v kratkem temu ne odpomore, pridejo knjižničarji v jako neprijeten položaj, da svojim čitateljem ne bodo mogli več zadostiti. Ustanavljali smo knjižnice, a sedaj, ko jih že precej imamo, nimamo, da bi jih s čim napolnili. Ljudi navajamo na vživanje duševne hrane, katere pa bo enkrat zmanjkalo. Kaj potem? Tega „potem“ niti čakati ne smemo, marveč moramo iti takoj na delo, da ne bomo primorani prekinitf naše izobraževalno delo. Najprej pozivljamo naše knjigotržce, da izdajo čim največ knjig, bodisi že izvirnikov, ali pa v slučaju pomanjkanja teh, dobrih prevodov iz svetovne literature. Za prevode naj bi se sestavila morda nekaka komisija literarno izobraženih, ki naj bi določila, katera dela svetovne literature naj se prevedo na slovenski jezik. Brez programa tudi tu ne smemo delovati. Okus posameznika ne sme odločevati, marveč le vrednost dela, ki naj se prevede. Gabrščkova tiskarna je svoj čas več proizvajala, ne vem zakaj so sedaj njene publikacije tako redke. Saj je odjemalcev gotovo vedno več. Včasih je izdala tudi „Zvezna tiskarna„ v Celju kako knjigo. Sedaj tudi ta ne proizvaja več in vendar bi tudi lahko vsaj par knjig na leto. Knjige iz Schwentnerjeve založbe so za ljudske knjižnice malo vporabne (Cankar!), vendar bi jih tudi od njega lahko nekaj prejeli, če bi izdal zopet kaj Šorlijevega ali kaj sličnega. S pesmimi nam ni veliko pomaganega. Konečno naj bi bil tudi tempo „Narodne založbe“ malo hitrejši. Od nje smo pričakovali vsaj 10 knjig na leto, letos pa smo prejeli samo dve. Da odpomoremo pomanjkanju knjig, bi nujno svetoval, naj prinašajo vsi slovenski politični listi le take podlistke, ki bi bili vredni, da se ponatisnejo in bi se morali potem tudi vedno ponatisniti. Prevodi bi tu posebno dobro služili. Seveda bi morali biti dobri. Konečno bi kazalo ponatisniti nekaj starejših knjig, ki so danes že pošle in nekaj dobrih starejših povesti iz raznih letnikov „Ljublj. Zvona“, „Kresa«, „Dom in Sveta“, Hribarjevega „Slovana“ itd. „Slov. Matica“ pa naj bi takoj ponatisnila Erjavčeve izbrane spise, Pegama in Lambergarja itd.

Knjižničar, ki mu primanjkuje knjig.

* * *

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Vse tovariše dopisnike in poročevalce prosim, naj oproste, če je moralo zelo veliko gradiva izostati, ali pa se je moglo le v zelo skrajšani obliki natisniti. Sedanji prostor nam že zdavnej več ne zadostuje in vsekakor se bo moral list izdatno povečati. Seveda je to mogoče le tedaj, če izvršujejo vsi tovariši naročniki redno svojo dolžnost kar se tiče naročnine in nam pridobe še nekaj novih dijaških in nedijaških naročnikov. List se tiska danes v 2000 izvodih. Prihodnji mesec izide srednješolska „Priloga“. Prispevke je poslati vsaj do 15. listopada. — G. *Fr. V.:* Do sedaj ni bilo mogoče poslanega priobčiti. Prihodnjič! Pošljite še kaj. — *I. St.:* Tvoj članek se priobči v prihodnji „Prilogi“. — *A. K.:* Članka o „O. s. n. d.“ nisem na noben način mogel priobčiti. Tudi prihodnjič. — *Ignotus*: Vaš dopis objavimo prihodnjič. — *I. M.*: Prihodnjič! — *O. F.:* „Vaške kronike“ nismo prejeli na ogled. Narodna založba se je maščevala, ker smo zadnjič rekli, da je bil „Aleš“ predrag. Gospodje ne preneso nobene, še tako pohlevne kritike. — *I. K.:* O klubu sloven. tehnikov v Pragi poročamo prihodnjič. — Istotako o veselici za Radogoja v Novem mestu. — *I. L.:* Vse Tvoje gradivo sem prepozno prejel. — *I. K.:* „Zori“ odgovorimo prihodnjič, za to številko je prepozno.

* * *

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

A. K. V.:

PRVA DRŽAVNA GIMNAZIJA V LJUBLJANI.

Zgodovino tega zavoda, ki je v zadnjem času vsled Proftove afere in vsled nameravane ločitve nemških razredov v samostojno (za zdaj samo nižjo, pozneje tudi višjo) nemško gimnazijo koncentriral nase pozornost slovenske javnosti, sta razpravljala ravnatelj Ivan **Nečásek** v letnih poročilih 1859, 1860 in 1861 ter profesor dr. Ivan Matej **Klimesch** v letnem poročilu 1896. Njiju razprave segajo od zgodovinsko dognanega začetka latinskih šol v Ljubljani do leta 1808. Nadaljna zgodovina še, kolikor nam znano, ni obdelana in prosimo slovenske zgodovinarje, da jo sestavijo, kar se bo iz tozadevnih aktov v gimnazijskem arhivu dalo izvesti. Zlasti manjkajo podatki od leta 1808. do 1849. Od leta 1850. naprej se nahajajo podatki v letnih poročilih, ki jih izdaja ravnateljstvo. Zgoraj imenovana pisatelja **Nečásek** in dr. **Klimesch** navajata v svojih razpravah pod črto tudi veliko število virov in s tem vodita zgodovinarja na pota naše kulturne zgodovine.

Latinske šole so obstojale v Ljubljani gotovo že v srednjem veku, ne da bi se to dalo z listinami dokazati. Prva listina je iz leta 1418., ko je vojvoda **Ernst Železni** dovolil zopetno ustanovitev latinske šole pri sv. Nikolaju v Ljubljani. Gojili so se v tej šoli latinski in grški klasiki, nadalje takozvani trivium: grammatica, rhetorica, dialectica in znabiti deloma tudi quadrivium: musica, arithmetica, geometria, astronomia.

Leta 1563. se je ustanovila v Ljubljani tudi protestantska latinska šola, ki pa je trajala kvečjemu do leta 1594. ter je obsezala štiri razrede. V prvem razredu je bil pouk deloma slovenski deloma nemški, od drugega razreda naprej pa vedno bolj latinski in v četrtem razredu so smeli učenci samo latinski govoriti. Na tej šoli je deloval nekaj časa **Adam Bohorič**.

Katoliška protireformacija je vničila to šolo in privedla jezuite v deželo leta 1595. Ti so osnovali že v prihodnjem letu v Ljubljani svoj kolegij in prevzeli vodstvo latinskih šol. Te latinske šole, inferiores scholae ali tudi gymnasium imenovane, so imele šest razredov, za vsak razred je bil določen en učitelj. Razun gimnazije so imeli jezuiti tudi licej, scholae altiores, superiores, ki je obsegal filozofski študij. Leta 1773. je papež Klement XIV. razpustil jezuitski red. Na ljubljanski gimnaziji so bivši jezuiti dalje poučevali, dokler jih niso nadomestili drugi učitelji. Od šolskega leta 1778. do 1806. je gimnazija imela samo pet razredov, potem se je zopet vpeljal najnižji razred in so posamezni razredi imeli sledeča imena: infima, princeps, grammatica, syntaxis, rhetorica, poesis. V teh šestih razredih je bilo n. pr. v šolskem letu 1791/2 197 učencev, 1807/8 pa 463 učencev, večinoma iz Kranjske, deloma iz obmejnih dežel. Narodnost se takrat še ni zapisovala, gotovo pa je, da so bili v pretežni večini Slovenci. Od l. 1806. naprej se je tudi vpeljal sistem strokovnih učiteljev, da je vsak učitelj poučeval samo svoj predmet v več razredih.

Leto 1849. je prineslo Avstriji preosnovo gimnazij, s tem da so se gimnazije razširile na osem razredov, a so se odpravili filozofijski liceji. Tudi ljubljanska gimnazija ima od šolskega leta 1849/50 osem razredov. Njeni ravnatelji so bili 1850 dr. Ivan Kleemann, 1852 Jurij Luscher, oba samo provizorično, 1852—1862 Ivan Nečásek, 1862—1866 dr. Henrik Mitteis, 1866—1884 Jakob Smolej, 1884—1890 Josip Šuman, 1890—1907 Andrej Senekovič in zdaj dr. Lovro Požar.

Leta 1873. je ministrstvo odredilo (min. odredba od 20. septembra 1873, št. 8712), da se za slovenske vzporednice v 1. in 2. razredu vpelje slovenski učni jezik, tudi verouk v 3. razredu se naj poučuje slovenski. Z odredbo od 22. julija 1882, št. 10.820, se je slovenski učni jezik razširil tudi na 3. in 4. razred razun grščine in nemščine. Da je učna uprava mislila tudi na poslovenjenje grščine, kaže dejstvo, da je profesor in poznejši ravnatelj Šuman sestavil grško slovnico v slovenskem jeziku. Z najvišjim ukazom od 15. oktobra 1889 so se slovenski *c* in *d* oddelki ločili od matičnega zavoda in se je ustanovila samostojna slovenska nižja gimnazija, ki se je z najvišjim ukazom od 25. julija 1900 razširila v višjo gimnazijo pod imenom c. kr. druga državna gimnazija v Ljubljani, dočim je prvotni zavod vsled ministrske odredbe od 4. avgusta 1900, št. 22.103, dobil naslov c. kr. prva državna gimnazija v Ljubljani. S tem pa se ni izvršila nikaka narodnostna razdelitev — ker prva državna gimnazija obdrži popolnoma stari značaj!

Kakor smo že prej omenili, se narodnost dijakov nekdaj ni zapisovala. Še le od šolskega leta 1852/3. nam gimnazijska izvestja poročajo število dijakov po narodnosti. Razmerje Slovencev in Nemcev kaže naslednji pregled ob koncu šolskih let:

1853. l.	349	Slovencev,	45	Nemcev*)	1862. „	590	Slovencev,	80	Nemcev
1854. „	364	„	54	„	1863. „	555	„	60	„
1855. „	371	„	58	„	1864. „	566	„	76	„
1856. „	356	„	80	„	1865. „	578	„	48	„
1857. „	403	„	78	„	1866. „	549	„	64	„
1858. „	420	„	112	„	1867. „	497	„	90	„
1859. „	489	„	125	„	1868. „	472	„	84	„
1860. „	533	„	118	„	1869. „	473	„	84	„
1861. „	582	„	103	„	1870. „	427	„	98	„

---

*) Razmerje med Slovenci in Nemci leta 1853. je za Slovence mnogo boljše kakor v letu 1907. Upoštevati pa se mora, da imamo še drugo državno gimnazijo in da skrbijo Nemci za svoj srednješolski naraščaj z importom. Navzlic temu je danes razmerje med slovenskimi in nemškimi gimnazijci 950 : 114. (Op. ur.)

1871.	l.	389	Slovencev,	85	Nemcev
1872.	„	363	»	76	»
1873.	„	313	»	71	»
1874.	„	288	»	87	»
1875.	„	277	»	88	»
1876.	„	291	»	88	»
1877.	„	322	»	94	»
1878.	„	317	»	104	»
1879.	„	376	»	124	»
1880.	„	434	»	131	»
1881.	„	454	»	132	»
1882.	„	457	»	146	»
1883.	„	495	»	143	»
1884.	„	manjkajo podatki			
1885.	„	562	»	139	»
1886.	„	607	»	131	»
1887.	„	635	»	139	»
1888.	„	650	»	112	»
1889.	„	700	»	114	»
1890.	„	685	Slovencev	112	Nemcev
1891.	„	414	»	106	»
1892.	„	430	»	123	»
1893.	„	490	»	126	»
1894.	„	509	»	124	»
1895.	„	503	»	122	»
1896.	„	515	»	109	»
1897.	„	537	»	119	»
1898.	„	526	»	107	»
1899.	„	514	»	101	»
1900.	„	499	»	105	»
1901.	„	491	»	101	»
1902.	„	487	»	104	»
1903.	„	471	»	97	»
1904.	„	435	»	103	»
1905.	„	456	»	97	»
1906.	„	457	»	103	»
1907.	„	482	»	114	»

V teh 54. letih je torej bilo 25.405 Slovencev, t. j. povprečno 471, 5434 nemških dijakov na zavodu, t. j. povprečno 101 dijak vsako leto. Kdor primerja številke obeh narodnosti in k Slovencem prve države gimnazije prišteje še Slovence druge državne gimnazije, ta mora sicer priznati, da je v Ljubljani potrebna tretja gimnazija, toda slovenska! Saj je slovenskih gimnazijcev v Ljubljani nad 950! Za malo število nemških dijakov-gimnazijcev pa bi se naj na slovenski gimnaziji otvorile nemške paralelke — saj so naši slovenski profesorji itak usposobljeni tudi za nemški učni jezik!

Zanimivo je tudi zasledovati te številke v zvezi s političnimi in drugimi vplivi. Od začetka se navajajo v letnih poročilih Slovenci kot najštevilnejša narodnost na prvem mestu. Leta 1858. se kaže drug duh v tem, da so Nemci na prvem mestu — in obenem je število nemških dijakov znatno poskočilo. Leta 1861. so zopet Slovenci na prvem mestu in število Nemcev pada, dokler jih pruska zmaga leta 1866. v šolskem letu 1866/7. zopet ne dvigne. V začetku 70. let zopet pada nemško številko. To so ista leta (1871—73), v katerih so obstojale na ljubljanski realki paralelke s slovenskim učnim jezikom in je imela kranjska gimnazija dvakrat slovensko letno poročilo! Leta 1877. paradirajo zopet Nemci na prvem mestu v letnem poročilu, naslednja leta in prva 80. let so spravila število nemških dijakov na vrhunec. V letih 1877—1883 so tudi Nemci imeli večino v kranjskem deželnem zboru. Leta 1882. so Slovenci zopet dobili večino v ljubljanskem mestnem svetu. Obenem je prišla ministrska odredba, ki je razširila slovenski učni jezik: to v zvezi z naraščajem slovenske politične moči v mestu in deželi je dvignilo število slovenskih dijakov v nekaj letih do 700, tako da se je morala nižja gimnazija odcepiti. Vendar je število Slovencev zopet naraščalo, dokler se nižja gimnazija ni razširila v višjo drugo gimnazijo. A že zopet raste število Slovencev in letos sta že slovenska (*b* in *c*) oddelka v prvem razredu prenapolnjena, čeravno ima II. gimnazija tri oddelke in je na I. gimnaziji kakih 10 Slovencev v nemškem (!) oddelku.

Še nekaj besed o šolskih poslopjih I. državne gimnazije v Ljubljani. Leta 1658. so kranjski stanovi postavili jezuitom novo šolsko poslopje pri cerkvi sv. Jakoba, poznejša reduta. Leta 1785. pa so frančiškani zapustili svoje samostansko poslopje, to se je do leta 1790. priredilo za šolske svrhe in tja se je preselila tudi gimnazija ter ostala tam do leta 1899. Ker pa to poslopje na Vodnikovem trgu ni več ustrezalo zahtevam, zlasti v zdravstvenem oziru, zato se je vlada končno povzpela do zidanja novega šolskega poslopja. V to svrho je dovolila stavbno svoto do najvišje mere 404.000 kron. Da se je pri tako pičlo odmerjeni svoti moralo štediti na vseh straneh — na veliko škodo šoli — in da poslopje nikakor ni vzor modernega šolskega poslopja, to bo uvidel vsak, kdor primerja s tem svoto, s katero je 25 let prej, ko je materijal in delo še bilo cenejše, „Kranjska hranilnica“ postavila monumentalno realčno poslopje, ki je stalo 450.000 gld. = 900.000 kron! In res, novo gimnazijsko poslopje v Tomanovi ulici za „Narodnim domom“ je bilo premajhno že takrat, ko se je začelo zidati! V šolskih letih 1895/6 in 1896/7 je imela gimnazija po 17, 1897/8 pa 16 razredov in vendar se je v novem poslopju odmerilo samo 14 (!) pravilnih učnih sob, tako da ste se takoj prvo leto 1899/1900 tudi risalnica in fizikalna dvorana morali rabiti za razredne sobe. V risalnici je neizogibno, da zdaj eden, zdaj drug učenec zaropota s stolčkom, na katerem sedi — kakšen je to pouk! Če pa je fizikalna dvorana zasedena z razredom, potem je za druge razrede nemogoče eksperimentiranje, ker se številni osmi razred, ki je navadno v fizikalni dvorani, ne da zamenjati n. pr. z maloštevilnim IV. *a* razredom, ki tiči v najmanjši učni sobici. Tudi soba za slovensko knjižnico v pritličju se sploh nikdar ni rabila za knjižnico, ker se je že v drugem šolskem letu 1900/1 morala porabiti za učno sobo. Sedem let po zidanju poslopja je bila potrebna že 18. učna soba: odtrgala se je sobica z dvemi okni (!) od prirodopisnega kabineta; letos, osmo leto, bi se moral deliti šesti razred v dva oddelka — in nameravalo se je kemični kabinet prirediti za učno sobo! Nazadnje res ne bo več prostora za zbirke samo zato, ker so se že pri zidanju določile tri učne sobe manj nego so se rabile eno leto **prej!** To je pogled v bodočnost pri zidanju šolskega poslopja v deželnem stolnem mestu! O notranji ureditvi raznih kabinetov in zbirk niti ne govorimo. Seveda, če se gre za ustanavljanje nepotrebnih provokatoričnih nemških zavodov, potem se ne štedi!

* * *

Tako zgodovina in stvaren opis ljubljanske I. državne gimnazije.

Vsakemu razsodnemu človeku je jasno, da je ta zavod od svojih predstoletnih početkov pa do danes vršil nalogo slovenskega vzgajališča.

Vladina „ljubezen“ do Slovencev mu je daleč preko čas siloma vzdrževala nemški učni jezik, preprečevala lepše uspehe z nedostatnimi prostori, s tujimi profesorji.

In mesto, da je bila Slovencem, oziroma njihovim voditeljem afera Proft povod k doslednemu brezobzirnemu boju — je našla v vseh slojih in stanovih nemožate slabotneže in v izvestni politični stranki „rešitelja“, ki je spremenil kulturno zahtevo v političen strankarski „kompromis“.

Tako je postalo ljubljansko gimnazijsko vprašanje vprašanje slovenske srednješole sploh. Kompromitirane so naše kulturne zahteve pred nami samimi, pred vlado, pred javnostjo. Kajti ako se da za staro pravico (ravnateljsko mesto je pripadalo tudi po teoriji „narodne posesti“ Slovencem), ki jo imamo do enega naših zavodov na Kranjskem, najhujšemu narodnemu, političnemu in kulturnemu nasprotniku novo trdnjavo — saj vemo ravno mi Slovenci, kaj pomeni narodna srednja šola, ker je nimamo — v srcu Slovenije, kakih žrtev bi zahtevalo poslovenjenje n. pr. celjske, mariborske gimnazije? Kakšna bi bila „kompenzacija“ za nov zavod na Štajerskem, Goriškem, Koroškem?

In kdo ne bo dvomil nad resnostjo slovenske kulturne zahteve, če se že zadovoljujemo z vladino obljubo, da se bo v prihodnje na štirih kranjskih gimnazijah **deloma** uvedel slovenski učni jezik — ter damo že kar na račun popolni nemški zavod za pičlo število nemških učencev-deželanov — za stotine slovenskih dijakov v istem mestu, ki trpijo v nezadostnih prostorih na zdravju in v duševnem oziru (včasih jih je čez 50 (!) v enem razredu!!) pa nimamo zahteve, ne želje!

„Zmagonosna rešitev“ Proftove afere je posredna negacija stare naše kulturne zahteve: dajte nam slovenskih srednjih šol, dajte nam jih v zadostnem številu! Je negacija življenskega vprašanja: lastnim sinovom kruha na lastni zemlji — ne pa tujcu! Kajti nova nemška gimnazija bo privlekla kar 20 nemških profesorjev na slovenska tla — število slovenskih pa bo poskočilo le neznatno. Da pridobimo krajcar — žrtvujemo goldinar!

Slovenci smo takih udarcev že vajeni — a karakteristično je za današnje razmere, da se nam je zadnji udarec — delitev I. državne gimnazije — zadal v sporazumljenju in ob splošnem odobravanju večine voditeljev slovenskega naroda. Preko nas naj bi bila vlada storila, kar bi hotela in si upala: le do gotove meje gre tudi slovenska potrpežljivost; a posrečilo se ji je med nami samimi vzgojiti sovražnika lastnega rodu . . .

* * *

II. SHOD NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V CELJU.

(Dalje in konec.)

Če bi bila takrat nastopila tudi na Štajerskem slovensko-napredna stranka, bi bila danes že večina spodnje-štajerskih trgov v slovenskih rokah. Na ta način nam je tedaj potiskala slovenska duhovščina s svojim fanatizmom, morda nehote, mejo na jug in vzgajala odpadništvo. Duhovniški fanatizem nam je ponemčil več slovenskih duš, kot jih ohranil Slovenstvu. Tako je tudi danes. Kako dela duhovščina za narodno stvar nam dobro kaže par slučajev. V nekem kraju je ustanovil duhovnik izobraževalno društvo in kot namen društva je dal zapisati v pravila „češčenje srca Jezusovega“. V drugem kraju se je ustanovila ljudska knjižnica krščansko-socijalne zveze, v kateri je pa le en Jurčič, sicer pa so knjige izvečine nabožne vsebine. (Življenje svetnikov, molitveniki itd.) Tako narodno delovanje odganja ljudi iz slovenskega tabora in jih tira nemčurjem v roke. Govornik govori nato o narodnostnem položaju v marenberškem okraju, kjer Slovenci zelo dobro napredujemo. Danes imamo osem narodnih občin, medtem ko smo imeli pred 10 leti le eno. Želi, naj se ustanove v narodno izpostavljenih krajih Ciril-Metodove podružnice kot izobraževalna društva.

Gosp. Pušenjak, tedaj še potovalni učitelj celjske „Zadružne zveze“ je govoril nato obširno o zadružništvu in njega različnih panogah. Pozival je dijaštvo naj se skuša v svojih akademičnih letih v teh vprašanjih temeljito izobraziti, da bo moglo pozneje v življenju na gospodarskem polju aktivno sodelovati. Dr. Vek. Kukovec je pozdravljal zanimanje narodno-radikalnega dijaštva za gospodarska in obrambna vprašanja in je pojasnil nato vzrok neuspeha štajerskega narodnega sveta. Dr. Gregor Žerjav pravi, da je ohranitev in osamosvojitev slovenskega življa na Spodnjem Štajerskem odvisna edinole od osvojitve južnoštajerskih mest in trgov. Nasprotuje mnenju dr. Kukovca, naj se poleg obstoječih nemških trdnjav osnujejo novi slovenski centri, ki bi naj začeli boj proti nemškim, kajti slednje je ustvarila naravna in gospodarska potreba. Novi bi ne uspevali. Glede spodnje-štajerskega slovensko-narodnega sveta je mnenja, da radi tega ne uspeva, ker se ni ustanovil na pravi podlagi. Ne zastopniki političnih strank, marveč zastopniki nepolitičnih društev bi ga morali tvoriti. Glede klerikalcev je pa mnenja, da bo prej mogoče socijalne demokrate pridobiti za narodni svet kot klerikalce. Kot odbornik „Družbe sv. Cirila in Metoda“ naznanja, da se začne z izdajanjem „Obrambnega vestnika“ še to zimo. Kar se tiče šole na Muti, o kateri je dejal tovariš Stibler, da je ponesrečena, pravi, da hoče vodstvo že s prihodnjim šolskim letom otvoriti deško in dekliško dvorazrednico in oskrbeti, da postane iz tamošnjega gradu živahen „Narodni dom“. Tudi z vprašanjem avtonomije okrožij se je vodstvo že bavilo in hoče v to privoliti, čim najde v kakem okrožju dovolj delavnih močij, ki bodo zasigurale redno delovanje. Kar se tiče družbinega učiteljstva, se mu bo skušalo ustvariti tako socijalno in materijalno pozicijo, da bo od vsega učiteljstva najbolje situirano. Dr. H. Tuma svari pred tem, da dijaštvo pri malenkostnem dnevnem boju za male naloge ne izgubi izpred oči velikih ciljev in ne pozabi težavne, a važne naloge, ki jo ima slovenski narod v boju proti prodirajoči gospodarski sili velike Nemčije. Profesor Vajda govori končno še o izvajanju gesla „Svoji k svojim“ in naglaša potrebo narodnega uradništva.

Ker se je debata o narodno-obrambnem vprašanju nenavadno raztegnila in je ura že ena popoludne, prestavi predsednik predavanje o „svobodni šoli“ na popoludne in prekine plenarno zborovanje do tretje ure popoludne. Na zborovanje je prišlo veliko število celjskega razumništva in učiteljstva iz okolice.

Ob 3. uri popoludne se je ob zelo veliki udeležbi nadaljevalo drugo plenarno zborovanje. Tovariš phil. V. M. Zalar je predaval o

svobodni šoli.

Ker prinesemo govor v obsežnem izvlečku v eni prihodnjih številk se omejujemo danes le na debato, ki je bila jako živahna.

Gospod učitelj Kveder izjavlja, da ga veseli sodelovanje dijaštva in učiteljstva v tem tako perečem šolskem vprašanju. Radi varuštva cerkve nad šolo trpi danes največ učiteljstvo. Zato navaja obširnih dokazov. Tovariš jur. Lešničar govori o dijaški dobi verske krize in svetuje, naj si dijak išče takrat utehe v študiju primerjajočega veroslovja. Tovariš jur. Munda opisuje konkretne vzglede iz najnovejšega časa, ki dokazujejo, da je nujno potrebno, da se ločita cerkev in šola ter priporoča ustanovitev samostojnega slovenskega društva za svobodno šolo. Tovariš phil. Breznik opisuje boj na Slovenskem proti svobodni šoli: ta je razširjen le na Koroškem in Štajerskem, ker agitirajo ondi Nemci za svobodno šolo. Slovenska napredna politika se za to vprašanje skoro nič ne briga, kar ni prav. Slovenska koroška oficijalna politika uporablja v boju proti svobodni šoli nepoštena sredstva in peha od sebe vse prijatelje šolstva. Gospod učitelj Kveder pripoveduje iz skušnje, da so otroci po sedanjem verskem pouku prenapeti in utrujeni, tako, da v učnih urah, ki slede verouku, niso za nobeno rabo. Dogmatičen in mehaničen verski pouk jih popolnoma izčrpa. Tovariš phil. Prekoršek povdarja potrebo po odkritem zastopanju načela svobodne šole v javnem življenju. Dr. Kukovec izjavlja, da stoji „Narodna stranka“ na Štajerskem na stališču § 2. drž. šol. zak. in se bo odločno bojevala proti vsem tistim poskusom klerikalcev, ki hočejo nadomestiti obstoječi šolski zakon z reakcijonarno šolsko postavo. Dr. Žerjav pravi, da je vprašanje svobodne šole v bistvu popolnoma vzgojeslovne narave. Iz definicije, kakor jo je podal referent, izhaja cela vrsta reformnih zahtev in med njimi tudi ona, ki se v javnosti smatra kot glavna signatura svobodne šole. Tudi svobodna šola ne more prezreti niti verskega niti nravnega momenta, ker mora polagati veliko važnost na vzgojo gojenčevega čuvstvovanja. Svobodna šola torej ne zahteva odprave verstva iz šole, temveč le temeljito reformo verskega pouka. Na nižjih šolah se mora verski moment izrabljati pri vzgoji otroškega čuvstvovanja — izločiti je seveda treba vsakteri dogmatizem — v višjih šolah pa je treba kritičnega znanstvenega pouka o verstvu. Ta način pouka bo povzročil, da bo tudi na Slovenskem ideja prave verske tolerance zmagala. Dr. Tuma pravi, da je treba pri vsaki veri ločiti moment verstva in etični moment. Prvi je filozofskega značaja in se more radi tega gojiti šele v višjih šolah. Etični pouk na ljudskih šolah pa spada edinole v posvetne roke. Govornik navaja slučaj, ko ga je prišel otrok vprašat, ali je res, kar uči sv. pismo o stvarjenju sveta in ali je res, da je Bog ustvaril Evo iz Adamovega rebra. Vprašal je dečka: Ali se niste učili tudi pravljice, v kateri govorita volk in lisica? Ali je to mogoče? In vendar je pravljica lepa in se iz nje lahko naučiš nekaj koristnega. — Deček je spoznal, da je treba iskati jedra takih pravljic v njih etični vsebini in da ne gre pri njih za vnanjo resničnost opisanega dogodka. Dr. Žerjav želi, da se pridrži v šoli oni del verskega pouka, ki je etičnega značaja.

Po debati o svobodni šoli se je otvoril po kratkem odmoru ob 5. uri popoludne

šolski odsek,

katerega je vodil podpredsednik tovariš phil. Kadunec, ki je v uvodnih besedah orisal naš boj za slovensko vseučilišče po tržaškem shodu ter se dotaknil tudi ženskega šolstva, ki se je moralo radi nedostatka časa odstaviti z dnevnega reda. Nato je referiral tovariš phil. J. Breznik: **o srednješolski vzgoji.** Ker smo izvleček že priobčili v „Prilogi“ „Omladine“, podajamo le debato:

Tovariš phil. Prekoršek govori o pomanjkanju slovenskih srednjih šol in dokazuje statistično, koliko srednješolskih zavodov nam gre. Tovariš iur. Lešničar meni, da moramo zahtevati na Spodnjem Štajerskem realki v Mariboru in Trbovljah. Zadnjo naj ustanovi morda trboveljska občina. Da pa dosežemo realki, je treba zdatno pomnožiti število slovenskih realcev. Naj se vzbuja zanimanje za študij na realkah. Tovariš Uratnik pravi, da tajne srednješolske organizacije ne dosežejo vedno svojega namena, ker ni enotnega načrta, po katerem naj bi se delalo. Visokošolci naj nadzorujejo in podpirajo te organizacije. Profesor Vajda pravi, da je sedaj naš najbližnji cilj doseči popolno slovensko gimnazijo v Celju. Živinozdravnik Ribnikar je mnenja, naj bi tudi okrajni zastopi ustanavljali slovenske šole. Profesor Jošt govori o celjskih srednješolskih razmerah.

Po končani debati referira tovariš iur. Fettich: **o ekonomični izbiri stanu** in poda statistiko slovenskega visokošolskega dijaštva v preteklem šolskem letu. Ker je objavljena že v „Dijaškem almanahu“, je tu ne podajamo vnovič. Število slovenskih visokošolcev sicer raste, ali število absolventov je vedno še premajhno. Vzrok leži v revščini. Naj bi se slovensko občinstvo v večji meri spominjalo dijaških podpornih društev. Kar se tiče razdelitve na posamezne stroke, se kaže prav povoljen vspeh „Omladininega“ delovanja, ki zbira že tri leta tozadevno statistiko. Število juristov prav povoljno raste (letos 352, lani 328, predlanskem 250), ravno tako število medicincev (letos 49, lani 37, predlanskem 27), nasprotno pa pada število filozofov (letos 165, lani 188, predlanskem 202). Priporočati je še vedno študij prava, medicine, stavbenega inženerstva, geodezije, veterine in montane ter trgovine, odsvetovati pa je od eksportne akademije in agronomskega študija, ker absolventi ne bodo dobili doma službenih mest. Izmed vseučiliških mest je priporočati Prago. Sledila je zanimiva debata, v katero so posegli profesor Vajda, ki je dejal, da naj odslej zopet študira po kakih 20 prvoletnikov filozofijo, ki pa naj se na posamezne stroke primerno razdele, dalje jur. Kramer, ki odsvetuje eksportno akademijo, pa priporoča trgovsko; tovariš tehnik Pavlin, ki govori o tehničnem študiju, tovariš med. Vidic, ki priporoča medicinski študij, abiturijent Zalokar i. dr.

Ob 8. uri zvečer zaključi nato predsednik zborovanje, nakar se takoj vrši v prostorih „Narodnega doma“ komerz, katerega sliko smo že podali. V nedeljo zjutraj ob 8. uri zboruje organizačni odsek. Ob pol 10. uri pa otvori predsednik

zaključno plenarno zborovanje.

Ko se prebero novo došle brzojavke in predlože resolucije shoda, ki se z malimi spremembami sprejmo enoglasno, govori tovariš predsednik shoda jur. Kramer zaključni govor. Z celjskim shodom je pokazalo narodno-radikalno dijaštvo, da se zna razvijati in napredovati. Namen shoda, vliti v nas novih sil in močij, se je popolnoma posrečil. Predno zaključi shod, se mora zahvaliti v imenu zbranega dijaštva „Celjski posojilnici“, ki je radevolje dala dijaštvu na razpolago prostore „Narodnega doma“, dalje vsem celjskim Slovencem, ki so nas tako gostoljubno sprejeli pod svojo streho, pripravljalnemu odboru, ki mu gre največja zasluga za to, da so se udeleženci v Celju tako dobro počutili, dr. Tumi in vsem drugim starejšinam, vsem referentom in debatantom in vsem onim, ki so na ta ali oni način pripomogli, da je zborovanje v vsakem oziru tako sijajno vspelo. Dr. Tuma se zahvali imenom udeležencev shoda predsedniku tovarišu jur. Kramerju za vzorno vodstvo. On se smatra za našega delujočega člana. Naše delo ceni slovenska javnost danes že vse drugače, kot nekdaj, toda to bi morala pokazati tudi s števiIno udeležbo. Na vsenemške dijaške shode prihitijo tudi starejšine, pa ne radi formalnosti, marveč zato, da ostanejo z mladino v vedni dotiki, da svetujejo in se sami pomladijo. Shod je dobro uspel. Poleg resne vsebine, ki se je obravnavala, ga veseli tudi forma, v kateri se je razpravljalo. Oboje kaže, da je slovensko narodno-radikalno dijaštvo zmožno tudi najtežjih nalog.

S pozivom: Na svidenje na tretjem shodu narodno-radikalnega dijaštva v Ljubljani! zaključi nato predsednik drugi shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju.

* * *

RESOLUCIJE II. SHODA NAR.-RAD. DIJAŠTVA V CELJU OD 5. DO 8. KIMOVCA 1907.

A. Resolucija o dvobojnem vprašanju.

Drugi shod narodno-radikalnega dijaštva:

I. smatra dvoboj za protinravno, kulturnim težnjam našega časa neodgovarjajoče sredstvo za obrambo osebne časti, ki tudi ne more nuditi zadoščenja za kakršnokoli žalitev. Radi tega ga najodločnejše odklanja;

II. iz istih razlogov obsoja burševske menzure slovenskega dijaštva.

III. Ker nam pa naša sodišča do sedaj ne nudijo zadostnega varstva osebne časti, se izrekamo za ustanovitev splošne slovenske protidvobojne organizacije v smislu obstoječih antiduelnih lig, ki naj izposluje od vojnega ministrstva dovoljenje, da smejo biti rezervni častniki in kadeti tudi člani te naše organizacije.

IV. Predpriprave za ustanovitev take organizacije naj izvrši poseben odsek narodno-radikalnih društev, ki naj pritegne s posredovanjem naše starejšinske organizacije temu delu tudi izvendijaško razumništvo.

B. Resolucija o svobodni šoli.

II. shod narodno-radikalnega dijaštva se pridružuje ideji „Svobodne šole“. Svobodna šola je ideal šole, ki hoče podeljevati gojencem pridobitve civilizacije na tak način, da ne krši individualnih zmožnosti, temveč jim da vse pogoje, da se razvijajo svobodno.

V doslednosti te elementarne vzgojeslovne zahteve treba odstraniti vse, kar ovira, da se šolstvo ne razvija v tem smislu. Predvsem zahtevamo:

I. na vseh šolah, ki naj bodo resnično narodne, pouk v materinskem jeziku;

II. reformo vseh šolskih uradov, v katerih naj zasedajo izključno strokovnjaki in zastopniki ljudstva, izvoljeni na podlagi splošne, tajne in direktne volilne pravice. Vsi šolskoupravni organi v jezikovno mešanih krajih naj bodo, dokler se ne ugodi naši fundamentalni zahtevi po narodni avtonomiji, deljeni po narodnostih;

III. *a*) odstranitev šolnine in pristojbin na vseh šolah — od najnižje do najvišje. Učila naj bodo za nepremožne učence brezplačna; *b*) znižanje števila učencev pod enim učiteljem in uredbo šol po modernih zdravstvenih zahtevah;

IV. *a*) višjo izobrazbo učiteljstva; *b*) njega pedagogično neodvisnost; *c*) njega državljansko svobodo in enakopravnost z drugimi stanovi, predvsem kot nje pogoj odstranitev § 54. šol. zakona iz leta 1869.; *d*) izboljšanje materijelnega stanja učiteljstva potom povišanja plač;

V. ločitev šole in cerkve kot konsekvenco § 14. drž. osnov. zakonov ter uresničenje § 2. drž. zak. iz leta 1868.

Želimo si organiziranega dela v tem smislu tudi na Slovenskem in pozdravljamo zato ustanovitev slovenske sekcije „Svobodne Misli“.

C. Resolucija o narodni obrambi.

I. Narodna obramba hoče okrepiti narodne meje in manjšine potom osamosvojitve od tujega gospodarskega vpliva ter splošne in strokovne naobrazbe.

II. Naravni centri našega življa v obmejnih pokrajinah so središča narodne obrambe.

Smatramo gospodarsko okrepitev vseh stanov in slojev za neobhodno potrebno.

V zadružništvu vidimo najvažnejšega činitelja gospodarske osamosvoje.

Nujno potreben je enoten načrt obrambnega dela. Zato se zavzemamo za ustanovitev gospodarske obrambne organizacije. Delo obrambnih društev naj podpirajo pokrajinski narodni sveti. Potreben pa se nam zdi tudi skupen vseslovenski narodni svet. Največjo važnost polagamo na obmejno in manjšinsko naselbinsko akcijo.

III. Pozivljamo slovensko dijaštvo, da se bavi z gospodarskimi vprašanji vseh strok, predvsem pa naj si skuša pridobiti trgovske izobrazbe.

V gospodarskem boju z nasprotniki je potrebno, da znamo njih jezik; zato zahtevamo od slovenskega dijaštva, da se poleg nemščine uči tudi laščine.

Slovensko dijaštvo naj smatra za svojo dolžnost, da sodeluje po zmožnosti v vseh obrambnih napravah.

D. Resolucije o jugoslovanskem vprašanju.

II. shod narodno-radikalnega dijaštva:

I. smatra kulturno edinstvo jugoslovanskih narodov za potrebno. Slovensko dijaštvo naj se uči jugoslovanskih jezikov in naj se seznani z razmerami pri posameznih jugoslovanskih narodih. Naše dijaštvo naj stopi v ožjo zvezo s srbo-hrvaškim in bolgarskim dijaštvom;

II. sklene, da se na III. shodu narodno-radikalnega dijaštva, ki naj ima značaj jugoslovanskega dijaškega shoda, temeljito razpravlja o tem vprašanju.

E. Resolucije socijalnega odseka.

Dijaško-socijalni odsek II. shoda narodno-radikalnega dijaštva smatra zahtevo po telesni vzgoji dijaštva za važno socijalno vprašanje, za katerega rešitev je treba resnega in smotrenega dela. Zato:

I. veljaj boj naših organizacij predvsem škodljivemu vplivu alkohola, nikotina in zlorabi spolnega občevanja pri nas samih potom proučevanja in ustanavljanja abstinenčnih krožkov, med ljudstvom pa s poukom in zgledom;

II. zahteva, da se po možnosti odpravijo vsi nedostatki dijaških stanovanj in dijaških kuhinj. Pri tozadevnem izboljševanju naj se prizna tudi prizadetemu dijaštvu sodelovanje;

III. zahteva, da se uvede v vse srednje šole obvezna telovadba ter se ne zabranjuje srednješolskim dijakom telovadba v sokolskih telovadnicah pod nadzorstvom sokolskih vaditeljev. Za moralično dolžnost akademikov pa smatramo, da se udeležujejo v polnem številu sokolskega dela, ki je za telesno in socijalno vzgojo, posebno naše mladine, ter za ohranitev in povzdigo nravnega, zdravstvenega ter narodnostnega stanja našega naroda neprecenljive koristi. V istem oziru smatramo gojenje športov, dijaških potovanj in izletov za važno nalogo naših organizacij.

IV. Važna pa so ravnokar omenjena sredstva tudi za družabno vzgojo našega dijaštva. Tej naj posvečajo naše organizacije več pozornosti; slov. izobraženstvo pa pozivljamo, da podpira, zlasti kar se tiče srednješolcev, to stremljenje.

F. Resolucije šolskega odseka.

I. Ponavljamo z vso odločnostjo svojo zahtevo po slov. visoki šoli.

II. Zahtevamo, da se z ozirom na vzgojo značajev in na strokovno izobrazbo, popolnoma poslovenijo vse gimnazije, realke in učiteljišča na slovenskem ozemlju ter da se ustanovi potrebno število novih slov. srednjih šol. Predvsem zahtevamo izpopolnitev celjskih slovensko-nemških gimnazijskih razredov v samostojno, popolno slovensko gimnazijo.

III. Povdarjamo važnost ženske izobrazbe. Opozarjamo na edino žensko srednjo šolo v Ljubljani ter priporočamo ustanavljanje slovenskih gospodinjskih šol, na katerih si naj naraščaj narodnega ženstva pridobi poleg gospodinjske spretnosti zlasti umstveno in čuvstveno izobrazbo ter se navzame narodnega duha.

IV. Za gospodarski napredek slovenskega naroda vidimo prvi pogoj v strokovni izobrazbi. Priporočamo ustanavljanje sloven. obrtnih, trgovskih in kmetijskih šol ter smatramo zlasti ustanovitev slovenske kmetijske šole na Štajerskem, trgovske šole v Ljubljani ter razširitev obrtne šole istotam za nujno potrebno.

G. Resolucija o strokovnem študiju.

I. Konštatiramo, da se je v prvi vrsti po zaslugi „Omladine“, ki je opozarjala na ekonomsko izbiro stanu, nesorazmerje med posameznimi strokami naših akademikov od I. našega shoda znatno izboljšalo. — Pozivljamo „Omladino“ in eksekutivo, da delujeta na tem polju še tudi naprej!

II. Eksekutiva narodno-radikal. dijaštva naj stopi v zvezo z „Radogojem“, kot v to najpoklicanejšim faktorjem, da se končno oživotvori že na tržaškem shodu nasvetovani statistični informačni biró o uradništvu na slovenskem ozemlju.

H. Resolucije organizačnega odseka.

I. Vsako leto naj pregleda delovanje eksekutive organizačni odsek, ki ima takrat značaj pregledovalca in posvetovalne komisije. V ta odsek voli vsako v eksekutivi zastopano društvo po 10 članov na zadnjem občnem zboru dotičnega leta. Te seje sklicuje in jim predseduje načelnik eksekutive narodno-radikalnega dijaštva.

II. Pozivljamo starejšine narodno-radikalnih akademičnih društev, naj osnujejo lastno starejšinsko organizacijo.

* * *

DR. JOS. STRZYGOWSKI:

KAKO SE NAJ VZGOJI ČUT ZA UMETNOST.

(Konec.)

Danes se splošno govori, da naj tak pouk ustvari v človeku zmožnost za uživanje. To je seveda popolnoma pravilno in kot učenjak nimam prav nič proti temu. Kot človek pa cenim umetnost previsoko, da bi mi bilo „uživanje“ prvo in edino, kar mi more umetnost dati. Vera, upanje in ljubezen so navsezadnje tudi „užitki“ v znanstvenem smislu; za svojo osebo pa se zahvalim za vero, upanje in ljubezen, če mi ne more dati ničesar drugega, kakor „užitek“, najsibo že višje ali nižje vrste. Meni ta trojica ni samanasebi užitek, ampak primerno sredstvo, da ostanem sprejemljiv za delovanje in uživanje. Na njo se opira moje srce, ona je moja notranja, neločljiva last, do katere nima nihče pravice in moči, niti resnica in realnost ne. Zato me umetnost, ki ni ničesar drugega ko kos narave, kakor jo je videlo ravno oko in čutilo srce dotičnega umetnika, nikakor ne more zadovoljiti. Umetnost ne sme bazirati na naravi ampak na srcu. Žalostno pa je samo, da ljudje tega ne mislijo, ne čutijo in ne zahtevajo, ker absorbirajo njihovo mišljenje preveč realni interesi.

Tukaj bi morala začeti šola svoje delo. Če se v šolskem pouku ne smatra umetnost le kot potrebna ilustracija pri realijah, ampak če se uči zaradi same sebe, potem se pouk ne sme omejevati na samo tehniko in kompozicijo, kar je sicer za vajo dobro. Tak pouk mora iti dalje do zadnjega in bistvenega, do umetniške vsebine. Kakor pri slovstvu, moramo tudi v umetnosti iskati zadnji izvor, globino umetnikovega srca. Odkoder je prava umetnost prišla, tam jo moramo iskati.

Če imamo enkrat občinstvo, ki je izobraženo po tem velikem merilu ali pa ima o vsej stvari vsaj nekaj pojma, potem bodo ozdravele naše življenjske razmere in tudi za umetnost bo prišla boljša doba. Poglobilo se bo veselje nad čuvstvenim svetom, kakor hitro bodo ljudje spoznali, da treba za uživanje vaje; če bodo na ta način zahteve občinstva postale večje, se bodo poglobili tudi, kar je popolnoma naravno, problemi umetniškega vstvarjanja.

Tehnično je za to potrebno, da se umetnost popularizira. To se je začelo že z muzeji in umetniškimi zbirkami, ki pa so po večini le mrtvi kapitali, ki jih zna dvigniti le malo število adeptov. Te zbirke se morajo s predavanji in sistematičnim poukom odpreti širšemu občinstvu. Isto nalogo lahko vršijo potovalne razstave in narodopisne zbirke. Pri tem bi bila tudi za one, ki bi radi kaj kupili, izbira večja in lažja. In navsezadnje upam, da bo tudi dijaštvo, ko bo zapustilo srednjeveške tradicije in se resno oprijelo sodelovanja pri tem modernem kulturnem delu, stopilo že na visokih šolah v službo vpodabljajoče umetnosti, ono dijaštvo, ki se razkropi po študijah na vse štiri vetrove in ki lahko potem nosi in dela za moderne ideje.

Tako bo prišel počasi čas — ki ga ni več, odkar je minil srednji vek — ki bo imel občinstvo, ki bo uživalo umetnost in ji dajalo smer. To občinstvo je bilo takrat v širši masi ljudstva; tja se mora umetnost zopet vrniti. Tako bo prišel umetnik na zdravo podlago ljudskih, narodovih zahtev in ne bo več odvisen od kapric različnih „mecenov“ in diletantov. Središče takega gibanja mora biti, kakor v XIII. in XV. stoletju mesto, ki je obenem središče trgovine in prometa. Stara mesta so si pridobila slavo izvečine tudi po svoji umetnosti. Ono mesto, ki danes ne gleda na to, škoduje samo svojemu imenu. In kdor ž njim zameta ali zanemarja umetnost, nima smisla za kulturni razvoj v zadnjem času. Ta stremi za tem, da postavi namesto podedjenih predpravic one, ki jih daje delo in da ustvari, kakor ob koncu srednjega veka, ljudsko plemstvo. Plemenito mišljenje pa se je že od nekdaj kazalo tudi v tem, da se je spoštovala in skrbno negovala upodabljajoča umetnost.

* * *

(Dostavek prireditelja.) Na željo uredništva sem priredil za „Omladino“ kratek posnetek iz šestega poglavja knjige, na katero sem opozoril že na platnicah v 5. številki tega letnika. Končno naj še nekaj dostavim.

Kot uvod v ta vprašanja lahko služi omenjena knjiga, ki jo lahko vsak akademik in srednješolec razume. Priporočanja je vreden tudi spis istega pisatelja: „Anleitung zur Kunstbetrachtung in den oberen Klassen der Mittelschulen“, ki je izšel v izvestju c. kr. višje državne realke v Brnu l. 1902. Tovarišem v Gradcu nujno priporočam (posebno onim v prvih semestrih), da si vpišejo pri Strzygowskem kolegij: Methodik der Kunstbetrachtung. To predavanje (2 uri na teden) je brezplačno; vsak vseučiliščnik ga lahko posluša najmanj dva semestra ali še več. Onim tovarišem, ki pohajajo po kavarnah, priporočam, naj vzamejo namesto kart ali glupih dunajskih šaljivih (?) listov v roke kak umetniški list: Kunst, Deutsche Kunst und Dekoration, Kunst für Alle, Velhagnove in Westermannove Monatshefte, Türmerja, The Studio, Figaro Illustré, Kunstwarta (Moderne Kunst je za nič in samo malovredna špekulacija, ravno tako večina

„Lesezirklov“). Pred vsem pa opozarjam tovariše na izborno nemško revijo Kunstwart, ki jo izdaja v Münchnu G. D. W. Callwey. Kunstwart stane na leto 16 M. in izhaja v 24 debelih zvezkih. Peča se z vsemi umetniškimi vprašanji. Založništvo pošlje rado zvezek na ogled. Te revije ne morem dovolj priporočati. V vsakem zvezku prinaša 3—4 lepe umetniške priloge in note. Kot nekak uvod v umetnost je kakor nalašč ustvarjen. Slovenci,*) žal, nimamo ničesar...

Ne maram navajati več del in pripomočkov, ker jih je legijon. Kdor si naroči omenjeno knjigo in Kunstwarta, ta bo potem že izvedel, po kateri poti mu je hoditi dalje. Napisal sem te vrstice z iskreno željo, da bi naše slovensko dijaštvo vsaj deloma ozdravelo od one bolezni, ki bi jo lahko imenovali „umetniška interkonfesijonalnost“. Na tej bolezni boleha gotovo 99 % naših vseučiliščnikov in akademičnih izobražencev, ki so že med svetom. Stališče v vseh vprašanjih umetnosti pa je prevažen del svetovnega in življenjskega nazora, da bi se smelo še dalje zanemarjati. Le če začnemo s „prosveto“ tudi na tem polju, smemo pričakovati, da pridejo tudi za našo umetnost lepši časi. Skušajmo torej popraviti, kar smo doslej zanemarili. Če sem k temu s temi vrsticami kaj pripomogel, sem izpolnil željo gospoda pisatelja in tudi svojo. *J. A. Glonar.*

* * *

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva ima o božičnih počitnicah v Ljubljani glavno sejo.

Izobraževalni klub „Adrije“ deluje pod načelstvom tov. phil. Ivana Laha prav povoljno. Dosedaj so se vršila sledeča predavanja: tov. Lipold: Ob začetku leta; tov. Brunčko: Slovensko-nemška meja na Štajerskem in zakaj se ožijo naše meje na Štajerskem; tov. Lotrič (kot gost): Zgodovina razvoja svobodne misli; tov. Lah: Zgodovina in razvoj slovenskega ženstva; tov. Brunčko: Naše srednješolsko dijaštvo ter demokratična ideja. — Klub je posetil pod vodstvom g. akad. slikarja I. Žabote razstavo E. Holárka v Rudolfinu in „Manesovo“ razstavo francoskih impresionistov.

Manjšinski odsek v »Adriji« (načelnik tov. Lipold) si je stavil nalogo proučavati v tem tečaju gospodarsko stran narodne obrambe. Odsek je stopil v zvezo s „Pošumavsko“ in „Severočeško jednoto“. Vršili so se sledeči referati: iur. Fr. Šemrov in iur. Klepec: Ustroj čeških jednot; iur. Brunčko: Drobno delo (po Hubkovi knjigi »Drobná práce«). — Odsek je posetil vzorno urejene pisarne „N. J. Pošumavske“, kjer je bil s slovansko ljubeznjivostjo sprejet in poučen.

---

*) Opomba uredništva. Mej Čehi je populariziranje umetnosti važen faktor prosvetnega dela. Imajo tudi prav krasne, dovršene in cenene umetniške zbirke. O njih prihodnjič.

V **„Adriji“** se je osnoval časnikarski odsek (načelnik tov. Kramer), ki vrši tudi nalogo političnega kluba. — Čajevi večeri (vsako soboto v društvenih prostorih) oživljajo med člani družabno življenje ter nudijo s šaljivim, muzikaličnim in pevskim programom mnogo zabave. Oskrbuje jih tov. iur. Pleško.

Izobraževalno delo v „Taboru“. Izobraževalni klub (načelnik tov. iur. Korun) je osnoval poseben odsek 9 članov, ki naj skrbi za predavanja. Poleg predavanj je sklenil uvesti vsak drugi teden debatne večere s čajem. Vršila sta se že dva taka debatna večera: prvi „o verskem vprašanju“, ki ga je otvoril tov. phil. Zupan, drugi pa „o slovenski politiki“, ki ga je otvoril tov. iur. Korun. Predavanj pa se je vršilo doslej dvoje: tov. phil. Vesenjak: „Jedro našega kmetskega vprašanja“; tov. iur. Potočnik: „Ideali vzgoje“. Udeležba je bila prav povoljna. — V društvu se je tudi osnoval pevski klub, na čelu mu tov. Mirk. Klub je pri veselici ženske in akad. podružnice družbe sv. Cirila in Metoda dne 16. novembra že nastopil in žel obilo priznanja.

V **„Sloveniji“** se je priredilo v izobraževalnem klubu troje predavanj: P. Grošelj: Vpliv Darvinovega nauka na razvoj svetovnega nazora; R. Krivic: Svobodna šola; Dr. Hacin: Slovenci in l. 48. — V juridičnem klubu se je priredilo dvoje predavanj: tov. Jan: O denarni krizi v New-Jorku; tov. Jan: O podraženju denarja.

„Slovenija“ je priredila 1. novembra zvečer v restavraciji „Zum grünen Tor“ delegatom „Jugoslov. učit. Zveze“ slavnostni večer, katerega so obiskali mnogobrojni slovenski, hrvaški, srbski in češki učiteljski delegati. Na sestanku se je povdarjalo od strani govornikov gg. Jelenca, Gangla na eni strani, od tov. dr. Pavla Grošlja, Iv. Mravljaka in Bercèta na drugi: vzajemnost, ki mora vladati med učiteljstvom in dijaštvom pri narodnem delu! Govoril je tudi tov. dr. Hacin o važnosti učiteljstva za prihodnost v državi. — Večer se je kar najsijajneje obnesel.

Pevski klub v „Sloveniji“ pod spretnim vodstvom tovariša Gruma letos vrlo napreduje. Sodeloval je z lepim vspehom dvakrat pri „Zvezdi“ in pri „Slovanski besedi“. — Veselični odsek vodi priprave za akademijo, ki jo priredi „Slovenija“ po novem letu v proslavo Primoža Trubarja.

DIJAŠKO-SOCIJALNI VESTNIK.

Iz predpisa o skušnji učiteljskih kandidatov za višje trgovske šole. Ta skušnja obstoja iz 1. domačih nalog, 2. klavzurne skušnje, 3. ustmene skušnje, 4. poskusnega predavanja.

Predmetni skupini ste dve. Prva obsega glavne predmete: 1. trgovinstvo, 2. knjigovodstvo, trgovsko korespondenco in kontorske posle, 3. trgovsko aritmetiko ter postranske predmete: *a)* trgovsko, menično in obrtno pravo, *b)* politično ekonomijo. Druga skupina obsega glavne predmete: 1. kak moderen jezik (italijanščina, francoščina, angleščina, ruščina), 2. trgovsko korespondenco v dotičnem jeziku ter postranske predmete: osnutke trgovinstva in knjigovodstva. Pri obeh skupinah se zahteva povoljno znanje učnega jezika.

Za pripuščenje k skušnji se zahteva pri prvi skupini: štirje nižji razredi kake srednje šole in celotna višja trgovska šola (akademija) ali matura srednje šole in abiturijentski tečaj trgovske akademije, čegar organizacijo je c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk odobrilo, ali namesto abiturijentskega tečaja splošni oddelek eksportne akademije c. kr. avstrijskega trgovskega muzeja. Nadalje dveletna kontorska praksa in sicer v veletrgovini v kakem večjem trgovskem mestu, kakor tudi v banki ter končno dveletni visokošolski študij z določenimi predavanji in vajami. Za drugo skupino se zahteva štiriletni obisk vseučilišča kot reden slušatelj filozofske fakulte. Ta čas se naj posveti dotičnemu modernemu in učnemu jeziku.

Razun teh dveh specifično trgovinskih skupin obstojajo tudi dopolnilne skušnje za učno usposobljenost v posameznih predmetih na višjih trgovskih šolah. Tako dopolnilno skušnjo lahko delajo za trgovinski zemljepis in za trgovinsko zgodovino oni, ki imajo učno usposobljenost za zempljepis in in zgodovino na srednjih šolah; za trgovsko aritmetiko in za politično aritmetiko oni, ki so usposobljeni za matematiko na srednjih šolah; za nauk o blagu in mehanično tehnologijo oni, ki imajo učno usposobljenost za kemijo in prirodopis kot glavna predmeta, oziroma za kemijo kot glavni predmet in za prirodopis in fiziko kot postranska predmeta, kakor tudi oni, ki so na tehniki napravili drugo državno skušnjo iz kemično-tehnične stroke; za trgovsko korespondenco v tujem jeziku oni, ki imajo učno usposobljenost za dotični moderni jezik na srednjih šolah.

Doktorji prava ali juristi s tremi državnimi skušnjami si z dodatno ustmeno skušnjo lahko pridobijo učno usposobljenost za narodno gospodarstvo (Volkswirtschaftslehre) in za pravne stroke.

Kdor se zanima za natančnejše podatke glede predpisanih predavanj, kolokvijev in glede zahtev pri skušnji, naj pogleda odredbo ministrstva za bogočastje in nauk glede predpisa o skušnji učiteljskih kandidatov za višje trgovske šole od 24. maja 1907, naredbeni list št. 33 (Verordnung des Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 24. Mai 1907, betreffend die Erlassung einer Vorschrift über die Prüfung der Kandidaten des Lehramtes an höheren Handelsschulen), ki se gotovo dobi kot ponatis pri c. kr. zalogi šolskih knjig, kakor vsi predpisi.

Tovariše sedmošolce, šestošolce, ki dovršijo v l. 1908 svoje 21. leto ter pridejo na nabor, opozarjamo, da si je mogoče pridobiti pravico enoletnega prostovoljstva (toda le na lastne stroške) ako se pred 1. marcem dotičnega leta v katerem kdo izpolni 21. leto napravi takozvano „inteligentno skušnjo“. — Zlasti za sedmošolce ni to prevelika težava. Natančnejše podatke imamo pripravljene, morali pa smo jih radi pomanjkanja prostora odložiti do prihodnjič. Kdor želi pismenega pojasnila, naj se obrne (s priloženo 10 h znamko) na naše uredništvo.

ŽENSKI VESTNIK.

Ženski licej v Ljubljani je bil oktobra otvorjen z navadno slovesnostjo in ceremonijo. Kakor vsa šolska poslopja pri nas, bo tudi licej za pravi razvitek zavoda — premajhen. Toda to je povsod tako, kjer se skrbi pred vsem za zadostno število prostornih vojašnic in cerkev. Tudi tu je bilo treba mecena (glavno zaslugo ima znani dobrotnik Ljubljane milijonar Gorup, ki je gmotno omogočil stavbo liceja), dočim se z ljudskim denarjem stavijo vojašnice in cerkve na vseh koncih moderne Ljubljane. S preselitvijo višje dekliške šole v licej se je po odstopu ravnatelja Požarja izpremenilo tudi ravnateljstvo. Pozdravljamo tudi to in želimo, da bi se pod vodstvom novega ravnatelja prof. Macherja in s pomočjo novoustanovljenega društva „Mladike“ povspel zavod do one višine, ki jo zahteva naš moderni čas, da bi z liceja prišlo naše novo, prerojeno, pravo narodno ženstvo, ki bi združeno potem poskrbelo za nadaljni razvoj slovenskega višjega ženskega šolstva.

„Minerva“, ženska češka gimnazija v Pragi, se je letos preselila v svoje lastne prostore in ima 313 učenk. „Minerva“ je delo češkega ženstva in dokaz njegove odločnosti v boju za višje žensko šolstvo. Poučuje na zavodu sedaj 10 ženskih sil, profesoric, med njimi so tri doktorice filozofije. Poleg njih je 17 profesorskih močij z raznih praških srednjih šol.

„Vesna“, ženska organizacija v Brnu, ki oskrbuje ondotno češko žensko šolstvo, event. skrbi za razvoj višjega in splošnega ženskega šolstva na Moravskem, je sprejela v svoje zavode letos 753 učenk, kar je čez določeno število in je znak naprednega ženskega gibanja na Moravskem. „Vesna“ oskrbuje sedaj višjo dekliško šolo z nadaljevalno, obrtno žensko šolo in vzorno gospodinjsko šolo. Zavodi „Vesne“ so znani po svoji moderni ureditvi.

„Ženská revue“, ki jo urejuje ga. Zdenka Wiedermanová, začenja z ravnokar izišlo prvo številko svoj tretji letnik. Nova priloga „Žena v umění“ in rubrika „otázka učitelek“ spopolnjujeta izvrstno revijo kar najsrečnejše. Vsem našim gospem in gospodičnam jo najtopleje priporočamo. Naroča se celoletno za 6 K 50 h pri upravništvu v Brnu, Zámečnícká 5.

„Kalendář českých paní a dívek“ (Koledar čeških gospej in gospodičen), ki ga izdają vsako leto založništvo Otto v Pragi pod redakcijo pisateljice ge. Preisove, je izšel letos zopet v vsi svoji elegantni opremi. Sodelujejo pri njem vse boljše ženske pisateljske moči. Prinaša tudi črtico Iv. Laha: „Usouzeno“ (Usojeno). Poleg drugih neštetih koledarjev, ki izidejo vsako leto na Češkem, izdajajo Čehinje še drug svoj koledar pod naslovom „Češka“, kjer se bore za svoje ženske in narodne pravice.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

O slovenski umetniški razstavi nam je iz poklicanega peresa obljubljen informativen članek, ki ga priobčimo prihodnjič. Za danes le konstatiramo razveseljivo deljstvo, da je, kakor kažejo poročila, razstava moralno in gmotno vspela.

„Koledar družbe sv. Cirila in Metoda“ za l. 1908 je razposlan. Ker se v njem ni spremenilo prav nič, velja še vedno kritika, ki smo jo priobčili lansko leto. Pohvalno je le omeniti, da se je razposlal pravočasno, ne pa še le februvarija, kakor se je to lani zgodilo.

Slovenski pisatelji v Čehih. V založbi J. Otto v Pragi je izšla kot 222. zvezek „cenene knjižnice“ (laciná knihovna) zbirka črtic in povestij Zofke Kvedrove pod naslovom: Vesnické povídky (Vaške povesti) v jako okusni opremi. — Cankarjeva drama „Za narodov blagor“ je izšla v češkem prevodu v zalogi socijalno-demokratičnega časopisa „Zor“. Kakor znano je bila ta drama „Pro blaho národa“ z velikim vspehom uprizorjena tudi na češkem odru. Nasprotno ne moremo konštatirati v slovenščini nikakih novih prevodov iz tako bogate češke moderne literature. *I. L.*

„Svobodna Misel.“ Zadnja dvojna številka 8/9 prinaša poročilo o kongresu Svobodne Misli v Pragi. Tovariše opozarjamo tudi na obširni protokol, ki izide začetkom decembra, ter bo poleg celotnih govorov in debat priobčil tudi slike glavnih delegatov. Obširna (češko pisana) knjiga stane le 4 K 20 h ter se naroča pri: „Administrace Volné Myšlenky“, Praha, Král Vinohrady, Korunni tř. 6.

„Slovenski sokolski koledar“ za l. 1908 uredil dr. Gv. Sajovic, založil in izdal vaditeljski zbor Sokola v Kranju. Cena 1 K. Lično ter okusno vezani almanah slovenskega sokolstva vsebuje poleg običajnih koledarskih podatkov v svojem strokovnem delu celo vrsto kratkih, uprav sokolskih člankov, ki so deloma posvečeni sokolski zgodovini, deloma pa govorijo jasno in odločno besedo o delovanju, nalogah — in nedostatkih slovenskega Sokolstva. Prav posebno nam ugajajo sestavki „Naše sokolovanje 1907“, „Smer našemu delu“ in „Poglavje o starejših bratih“. Dodani statistični pregledi in praktično navodilo dajejo koledarju značaj pravega sokolskega ročnika. Koledar priporočamo vsem tovarišem in čitateljem kar najtopleje.

Avstrijsko-ogrska nagodba (Der öster.-ungar. Ausgleich) je naslov zanimivi brošuri, katero je spisal in izdal goriški dež. poslanec dr. Henrik Tuma. Mož, ki je napisal „Jugoslovansko idejo“ je moral izreči tudi obsodbo nad avstrijsko-ogrsko nagodbo, ki je po njegovem mnenju podrla jeden steber ekonomične in politične neodvisnosti avstrijskih narodov ter pripravlja propad avstrijsko-ogrske monarhije. Proč z dualizmom, prostor boju avstrijskih narodov za zedinjeno in le tedaj mogočo Avstrijo! V zedinjeni Avstriji pa je prostora Jugoslaviji! V času, ko se pri nas na eni strani brezpogojno sprejema avstrijsko-ogerska nagodba „ker je v zvezi z Belokranjsko železnico“, na drugi pa se jo iz same sentimentalne jugoslovanske ljubezni in solidarnosti odklanja, nas je Tumova brošura prav osvežila — dokaz nam je, da imamo Slovenci vendar še par politikov, katerih horizont je širši nego plot lastne stranke in meja domače dežele. In najsi se strinjamo z vsemi pisateljevimi izvajanji ali ne — prebrali jo bodemo z veseljem, ki ga nam tudi ne kratijo brezštevilne ortografične in gramatikalične tiskovne napake!

Nova dijaška revija „Studentská revue“ bo začela izhajati v Pragi. Duševni vodja je prof. Drtina.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Božični dar „Prosveti“. Stara navada je, da podari vsak narodno-radikalen dijak o Božiču „Prosveti“ po jedno za ljudske knjižnice uporabno knjigo. Pozivljamo že sedaj tovariše akademike in srednješolce, da organizirajo zbiranje knjig. Na srednjih šolah naj prevzame v vsakem razredu kak požrtvovalen tovariš nalogo nabirati do Božiča od tovarišev te običajne darove. Pomislimo le, da je slovenskih srednješolcev okoli 4000! Če daruje le ena četrtina teh po jedno knjigo, lahko „Prosveta“ že od teh darov samih osnuje o Božiču 10 knjižnic. Prepričani smo, da bodo tudi naša akademična društva storila svojo dolžnost.

Iz Celjske podružnice „Prosvete“. Celjska podružnica „Prosvete“ je otvorila 15. septembra t. l. svojo drugo ljudsko knjižnico. Ob tej priliki je govoril tovariš Ivan Prekoršek o pomenu in nalogah ljudskih knjižnic. Knjižnica, ki prav dobro uspeva, šteje sedaj nad 60 knjig. Knjižničar je kmetski fant; pomaga mu pa vestno tamkajšnji narodni učitelj. — Tovariš Prekoršek je govoril 20. oktobra v „Čitalnici“ v Konjicah o javnih knjižnicah. Soglasno se je sklenilo, da se tamkajšnja čitalnična knjižnica razširi in spremeni v javno.

Javno ljudsko knjižnico je otvorila čitalnica v Ptuju.

Tovariše, ki kupujejo obleko v Ljubljani, opozarjamo na oglas solidne narodne tvrdke Gričar in Mejač, kateri dajajmo sosebno slovenski dijaki brezpogojno prednost pred tujimi podjetji.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Akoravno smo decembrovo številko povečali za štiri strani, smo bili vsled pomanjkanja prostora zopet primorani odstaviti celo vrsto notic ter tudi rubrike: Tuje dijaštvo, Slovansko dijaštvo, Srednješolski vestnik; tovariši dopisniki naj nam tudi ne zamerijo, da smo posamezne dopise prav korenito obrezali. Sila kola lomi. Zaostalo gradivo porabimo po možnosti prihodnjič. — *M. K.:* Hvala za poslani članek — več pismeno! Gospod *A. L.*: Žal mi je, da Vam ni bilo mogoče, upam za prihodnjo številko gotovo. — *V. M. Z.:* Članek prejel. — *HAPOΔ*-Mostar. Slavno upravništvo opozarjamo, da izhaja Omladina v Ljubljani in ne v Laibach.

T. T. poverjenike prosimo, da do Božiča poročajo upravništvu o svojem delovanju oziroma odgovorijo na pisma, ki smo jim jih poslali.

Upravništvo.

Oblastem odgovoren Mihael Rožanec. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

OBČNI ZBOR „DRUŠTVA SLOVENSKIH PROFESORJEV“.

Dotakniti se hočemo le nekaterih važnejših momentov letošnje skupščine sloven. profesorjev, ki se je vršila ob prav obilni udeležbi srednješolskega profesorstva dne 22. grudna 1907 v ljubljanskem „Narodnem domu“ — obširno poročilo je že prinesel „Slovenski Narod“. Iz tajniškega poročila posnemamo, da se je sestavil odsek zastopnikov „Društva slovenskih profesorjev“ in zastopnikov „Šolske Matice“, ki bo izdajal izvirno poljudno znanstveno knjižnico in slovenske prevode šolskih klasikov. Za sestavo znanstvene terminologije v posameznih strokah se snujejo odseki ad hoc; filozofski odsek se je že sestal. V Gorici se je osnovala društvena podružnica. — Znana stvar je, da se izpitne komisije po nekaterih univerzah branijo sploh dajati Slovanom aprobacijo za nemški učni jezik. V tem oziru se je začelo zbirati gradivo in se sestavi primerna spomenica. Na glavni skupščini „Državne zveze avstrijskih srednješolskih društev“ se je delegacija „Društva slovenskih profesorjev“ izrekla za odpravo mature pod pogojem, da se ne uvedejo sprejemni izpiti na univerzo mesto nje. — Poročilo o slovenskih učnih knjigah za srednje šole nas je zadovoljivo informiralo o tej zadevi. Delo je razdeljeno za vse razrede višje gimnazije; specijelno za V. razred bodo spomladi t. l. rokopisi pripravljeni za tisk. Pišejo se tudi še posebej nekatere knjige za realke. Tako se torej vendar bliža ta pereča zadeva svoji rešitvi.

O slovenskem srednjem šolstvu se je sprejela na predlog odborov nastopna resolucija:

I. Vsak narod imej šole v svojem jeziku. To zahteva pedagogika in državni zakon. Uvažujoč to neovržno istino, zahteva „Društvo slovenskih profesorjev“, da se ji ugodi tudi pri Slovencih v popolnem obsegu, to je v vseh predmetih.

II. S stališča pedagogike in zakonitih določb zahtevamo poleg gimnazij istotako slovenskih realk, učiteljišč, obrtnih in trgovskih šol.

III. Ker so na Štajerskem, Koroškem in Primorskem baš tako in taki Slovenci kot na Kranjskem, zato ne sme srednješolstvo v teh pokrajinah biti urejeno drugače nego na Kranjskem. Kar se je smatralo na Kranjskem za potrebno in narodnim razmeram primerno, je in mora biti potrebno in primerno tudi v ostalih pokrajinah, koder prebivajo Slovenci.

IV. Srednješolski učitelji oziroma profesorji, ki so usposobljeni za več učnih jezikov, morejo biti nastavljeni na vseh zavodih, kjer se poučuje v katerem izmed dotičnih jezikov.

O maturi je referent gospod dr. Tominšek radi poznega časa poročal le na kratko; svoje misli je zbral v nastopnih stavkih:

1. Matura je kot zaključek in višek srednješolskih študij iz praktično-življenskih in teoretsko-pedagoških ozirov potrebna in koristna.
2. Skrbeti je zato, da se potrebni pregledi posameznih predmetov pripravljajo že tekom zadnjih šolskih let, zlasti v najvišjem razredu.
3. Abiturijentu naj se nudi prilika, da pri maturi pokaže morebitno odlično svoje znanje na kakem posebnem, njemu priročnem in komisiji pravočasno prijavljenem, šolskoosnovnem polju.
4. Razsodnosti komisije se prepušča, da uveljavlja v ozira vrednih slučajih kompenzacijo za eden predmet.
5. Isto velja za dispenze, ki se naj dovoljujejo zlasti za predmete s pismenimi nalogami.
6. Ves izpit naj se vrši natančno po predpisih v „Navodilih“ (str. 32 = Organ. načrt § 84).
7. Po vsem tem je in bodi matura zaključni srednješolski izpit, a ne more biti višješolski sprejemni izpit.

Ali o tem važnem vprašanju se ni moglo več debatirati in se ni glasovalo niti o principijelnem stališču glede odprave mature. Seveda pride ta predmet še na dnevni red. Tudi mi se bomo ž njim pečali. Že danes pa konštatiramo, da one v prvi točki naglašene potrebe in koristi mature nikakor ne uvidevamo.

K sklepu se je oglasil za besedo tudi zastopnik narodno-radikalnega dijaštva, pa mu ni bilo iz formalnih vzrokov (ker ni društvenik) možno govoriti. Predsednik pa mu je po sklepu občnega zbora nasvetoval, naj narodno-radikalno dijaštvo o svojih željah in zahtevah glede slovenskega srednjega šolstva sestavi spomenico in jo pošlje odboru, ki jo bo gotovo rad uvaževal; sploh da pozdravlja z veseljem namero narodno-radikalnega dijaštva, da stopi s slovenskim profesorstvom v ožje stike.

Omenimo naj h koncu še, da je bil mesto odstopivšega predsednika prof. Orožna izvoljen prof. dr. Žmavc ter da je štelo društvo ob koncu minulega poslovnega leta 164 rednih članov.

◆ ◆ ◆

DR. HENRIK TUMA:

PISMO MLADEMU PRIJATELJU!

Vaše predavanje: „Konfesija, etika in religija“ čital sem z zanimanjem. Lepo začenjate Vašo razpravo s podobo kneza Volhonskega, ki je molil globoko molitev, ki ne pozna besed, ampak le vroča čustva. Takrat je spoznal — vsaj zdelo se mu je tako — Boga in stvari.

Tako je menda nastala religija pri vseh ljudeh in pri vseh narodih. Gotovo se je vzbudilo tako močno čustvo le v individnu, ki je bil krepko razvit in v težkem duševnem položenju, kjer so se vse njegove moči izprostile. Ako je bilo tako čustvo dovolj močno, našlo je izraza v besedah, ki so potem postale last njegovega rodu in prišle po tradiciji v religijo plemena in naroda. Vse kaj drugega pa je vprašanje: „qua re sumus“. To vprašanje pa ni nikakor čustveno, ampak je le posledica iskanja resnice, toraj izraz vede. Čustvo ne izreče resnice, čustvo je le prikazen na individiju in v daljšem smislu plemenu in narodu. Le veda je racijonalna. Hrepenenje po resnici, po principu, je le posledica vede.

Poleg fantazije in vede pa je dano človeku še hrepenenje po vstvarjanju. Pri priprostem človeku se izraža to v delu, ropu, pridobivanju. Že priprost človek se ne zadovoljuje, da pridela ali vzame le toliko, kolikor rabi zase, ali toliko, kolikor rabi za svojo družino, za vsakdanje življenje in za bližnjo bodočnost, da si osigura eksistenco sebi in rodu; preko tega vsak želi in dela več. To bi imenoval jaz hrepenenje po izpopolnjevanju, po absolutnem vstvarjanju. Vera se torej sestavlja po mojem iz treh faktorjev: iz čustva, iz filozofije kot zadnje instance vede in iz umetniškega vstvarjanja. Ta zadnji moment vštevali bi lahko tudi v čustvo v najširšem pomenu besede.

α / β / γ

Imate torej prav, da je plod človeškega duha vera; ali nimate prav, ako trdite, da ona temelji na ozkih fundamentih, ki jih je postavila veda.

Nasprotno, najmanjši del vere temelji na vedi in torej filozofiji.

Šele kadar se je religija po čutstvu izrazila, kadar se je že razširila v plemenu in narodu, takrat še-le nastopi kot pomočnica filozofija, katera dogmatizira podatke čutstva. Še-le takrat ko je vera dogmatizirana, je mogoče govoriti o konfesiji. Konfesija je torej zadnji stadij vere.

In še-le takrat, ko je vera po dogmatih precizirana, je mogoče tudi izreči svoje priznavanje, katere principe se jemlje za svoje.

Vzemite n. pr. konkreten vzgled na naši judovsko-krščanski veri.

Prve temelje dobite v krasnih pravljicah o vstvarjenju sveta in prvih ljudij. Te pravljice prihajajo, kakor je sedaj pač dokazano po izkopaninah, od Haldejcev in gotovo so sprejeli Haldejci enake in še bolj priproste pravljice od starejših, srednjeazijskih narodov. Te pravljice so le prvotna narodna poezija, spominjanje velikih prirodnih dogodkov, z vsemi dodatki priproste, nepokvarjene fantazije pastirjev in poljedelcev.

Ta preprosta fantazija je prvi vseobči temelj vsake vere. Na tej podlagi je dobila šele judovska vera z nastopom Mojzesa svoj pravi, narodni judovski znak. Mojzes pa je bil že izobražen človek, izobražen v smislu takrat najbolj cveteče kulture, na bogatem egipčanskem dvoru.

Mojzes je videl pred seboj stik dveh in več različnih narodov: gospodujočih Egipčanov in njih zamorskih sužnjev in svojega judovskega plemena.

Takrat je bilo že razvito etično čustvovanje med njegovim plemenom.

Etika ni v prvem razvoju nič drugega, nego temen spomin na posledice človeškega občevanja med seboj, to je: gotovemu ravnanju sledi ali dobro in koristno za človeka ali nasprotno.

Tisočletja so empirično učila človeka, kako se obnašati, da je posamezniku bolje in vsled boljšega individua zopet boljša družba in obratno.

To temno čustvovanje je iskalo za časa Mojzesa izraza v rekih. V Mojzesovem geniju je bilo temvečje hrepenenje dobiti izraza temu etičnemu čustvovanju, čim nižje je videl, da pada njegovo pleme.

Je ena najkrasnejših pravljic vesoljnega sveta ona, kako je prišel Mojzes do podobe kaznujočega Boga v plamenečem grmu v puščavi in kako je iz pogovorov s tem Bogom prinesel 10 božjih zapovedi, izklesanih v kamenite plošče. Mojzes je iskal v samoti, v globini svoje duše odgovora na vprašanje, kedo vodi človeško usodo.

Mogočno hrepenenje njegove duše si je vstvarilo eno najmogočnejših antropomorfnih slik boga.

Ta del judovske vere je izraz poetične mogočne fantazije Mojzesove: Bog v ognju in gromu, strahujoč in grozeč. Takega Boga je Mojzes za svoje pleme potreboval, ko je videl propadanje in naravo svojega judovskega plemena, zato i želel in po krepkem hrepenenju tudi ustvaril.

Bil je umetnik, ki je spočel v sebi podobo in jo potem izklesal kakor v kipu.

Mojzes je dobil v samoti tudi odgovore na etična vprašanja; ravno ker je od Boga potreboval zapovedi in želel, da etično dvigne svoje pleme. Dobil jih je nabrane kot zaklad izkušnje prejšnjih tisočletij v božjih zapovedih.

Ta Mojzesova vera je morala mogočno vplivati na Jude ter jih visoko dvigniti; saj je bila vzrastla v predstavitelju vrlin judovskega plemena ter je bila dana kot plod njega zgodovinskega razvoja. Za razvoj človeštva pa ni zadoščala Mojzesova vera, kakor so se na drugi strani omajali temelji grško-rimskega kozmičnega verskega naziranja. Takrat je zahtevala intenzivnejša dotika ljudij med seboj novih pravil za medsebojno obnašanje. Razlike med krutim, bogatim tlačiteljem in revnim proletarcem so ječale takorekoč po rešitelju, po onem, ki bi učil nov, etičen nauk: ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe t. j. socijologično: ako se boljše godi tvojemu bližnjemu, se bode i tebi. Kristova vera ni nič drugega — nego izraz onega tisočletja, ko je etično to pravilo že dejanski vladalo v hrepenenju tedanjega kulturnega človeštva.

Tudi pri Jezusu kakor pri Mojzesu je videti dve smeri vere. Jezus, ker ne najde v znanju odgovora, gre v samoto iskat njega, od katerega mora izvedeti resnico ter pravila, kako živeti. Dočim je pa videl Mojzes grozečega Jehovo v gromu in blisku, je našel Jezus božjo podobo v sebi: to je, človeštvo je bilo takrat že etično visoko razvito.

Globoko v sebi je čutil glas, ki ga je vsega prevzel, in ta glas je imenoval glas svojega očeta in sebe je imenoval njegovega sina.

Tudi tu je delala fantazija samote; ali ta fantazija samote je bila že manj konkretna nego Mojzesova in ne antropomorfna; iskala ni toliko vnanje prikazni božje, kakor njegovo voljo in splošnega načela, kako človeku živeti. Zaradi tega ni Jezus ustvaril novega kipá božjega, ni ukazoval staviti tempeljnov, kjer se časti Jehovo, marveč prva njegova zapoved je bila: poslušaj glas svojega očeta v sebi. Premišljevaje odnošaje človeške je prišel Jezus do dveh etičnih načel:

Delaj, da živiš, ker ti tako veleva glas tvojega očeta. To pa te ne naredi še srečnega ter ne opravičuje tvojega življenja, ako ne želiš enako svojemu bližnjemu; kar bi ne imel rad, da se tebi zgodi, ne stori svojemu bližnjemu. Le izpolnjujoč glas svojega očeta v sebi najdeš meje svojemu uživanju in delu.

Jezus docela abstrahira od personifikacije Boga, kakor je v Mojzesovem Jehovi in abstrahira docela od konkretnih etičnih dogmat; ves njegov nauk je: poslušaj svojo vest. Je to rezultat zgodovinskega razvoja dotakratnega človeštva. Živeti smeš in moraš le tako, kakor je v tvojem človeškem spominu založeno in ukazano t. j. vest kot rezultat dotikanja človeštva med seboj. Jezus je zaradi tega tudi negator vsake dogme in negator tempeljnov in češčenja Boga kot osebe in negator duhovnikov kot zastopnikov dogmatov.

Z Jezusom je preminila doba personifikacij. Kakor je zapustil Sokrat med Grki staro versko stališče ter je pred vsem kazal, kako živeti, je tudi Jezus proglasil pred vsem: glejte, kaj delam. Niti Sokrat niti Jezus nista zapustila drugega sledu za seboj nego vzgled svojega življenja. Vse, kar podaja katoliška vera, ni drugega, nego kodifikacija ustnih sporočil o Kristovem življenju in k temu asimilacija tedanjega filozofičnega naziranja.

Vse, kar se pozneje godi je asimilacija različnih elementov, ki so rušili rimsko kulturo, sprejem novih narodnih idej in sporočil. Kult se naslanja korak za korakom na ta razvoj cerkvene organizacije.

Nimate docela prav, ako trdite, da je vera ali konfesija škodila vedi.

Nasprotno, stvar morate vzeti historično ter reči: Katoliško duhovstvo je predstavljalo izza časa preseljevanja narodov razumništvo, ono se je polastilo stare grške znanosti in kulture, da jo je vporabljalo za svoje dogmatično vtemeljevanje najraznovrstnejših naukov, ki so se zanesli v cerkev potom asimilacije.

Čim pa se je veda razvila do gotove stopinje po odkritju Amerike in razširitvi svetovnega prometa, je privedla v se nove elemente ter je jela prehajati iz rok duhovstva med posvetnjake, ki je niso več rabili v svrho utemeljevanja vere, ampak so po strokah ter empiričnim in spekulativnim potom iskali resnici nova pota. Prenehala je pa med kulturnimi narodi docela vstvarjajoča verska sila, t. j. sila, ki je potom čutstva, fantazije, poezije vstvarjala nove podobe božanstva.

Etika se je nasprotno razvijala dalje potom prava in zakonodajstva. Zakonodajstvo in pravo — in to posebno v naši dobi — sega že globoko v etiko ter ima tendenco se ž njo združiti.

Danes se že lahko trdi, da je postala etika pozitivna veda, da je torej ona izločena iz čutstva, fantazije in poezije ter tvori del splošne vede, oziroma, da mora to tvoriti v polni meri v doglednem času.

Tudi ne trdite prav rekoč: da med pravo vero in vedo ne more nikdar priti do konflikta. Deloma je namreč nasprotno res. Le veda išče resnice in kakor jo empiričnim potom najde, izključuje vero. In kakor veda z orjaškimi koraki napreduje, tako se zožuje delokrog in pomen vere.

Le kjer veda prestopa svoje meje in prehaja v nevtemeljene hipoteze t. j. hipoteze, ki se snujejo bolj iz človeške tvorilne sile in fantazije, le tam zmaguje vera, in takrat tudi nastaje silneje gibanje za vero. In to je menda v našem stoletju. Veda je postala skoraj prešerna in potom tvorilnih hipotez trdi stvari, ki se ne dajo dokazati niti induktivnim, niti deduktivnim potom.

Zaradi tega je nastala reakcija in deviza o bankerotu vede.

Veda torej tam, kjer ostaja na svojem polju empirije, indukcije in dedukcije, izpodriva vero in jo premaguje; kjer pa zapusti to svoje torišče in preide na polje fantazije, tam pa zmaguje vera, ker ima obsežnejše polje čutstvovanja za se. Veda pa je v svoji stroki potom filozofije, opirajoča se na podatke empiričnih in eksaktnih ved, prišla tako daleč, da razlaga večino prikaznij na svetu in konečno stoji pred zadnjim vprašanjem: odkod vse in kam vse meri. Prava veda brez druzega priznava, da na ta vprašanja ni in ne more biti odgovora. Tu še-le bi bilo dovoljeno reči, da veda ne nasprotuje veri, veda namreč priznava: „ne morem dalje“.

Človek pa kljubu temu išče in želi miru in sreče, želi odgovora na vse. Uporabi torej potom principa ekonomije, ki vlada v vedi, to je da se z najmanjšimi sredstvi kar največ doseže, skrajno hipotezo rekoč: ker ne vemo postanka vsega in ne vemo, kam vse meri, smo pa prišli potom vede do zadnjega zaključka, da mora izvirati vse iz ene moči, tedaj imenujmo to zadnjo in prvo moč, ki je sama sebi svrha in ki je večna od konca do kraja — Boga.

Veda dopušča po principu ekonomije to zadnjo hipotezo in zato bi smeli reči, da veda veri ne nasprotuje. Poštena veda pa izrecno povdarja, da je koncem koncev zadnja hipoteza nedokazljiva in da ima le praktično svrho, da je človeštvu, posebno ogromni masi neukih ljudi mir in pogled v bodočnost. Zato pravi Schoppenhauer: Ničesar bi ne imeli proti religijam, le, da bi iste odkritosrčno priznale, da so človeštvu potrebne hipoteze. Ako bi se priznal ta razlog, bi ne bilo nikakega spora med vedo in vero, ampak veda in vera bi sporazumno iskale resnico.

Veda, kolikor bližje prihaja resnici, modifikuje vero. Ravno tega pa katoliška cerkev noče priznati t. j. noče priznati prvenstva vedi in iskanju resnice po vedi, marveč zahteva absolutno veljavo golih, tvorilnih hipotez, hipotez iz čustva, ki se na vedo niti ne dajo nasloniti.

Nič druzega ne pomeni zadnji boj papeštva z novim stremljenjem v katoliški cerkvi sami.

Vera je i danes potrebna človeštvu, je tudi danes izraz njega tvorilnega čutstvovanja. Dokler bodo poetje in umetniki in filozofi bode i vera. Kjer prenehava veda, pričenja vera. Veda danes ni unificirana, ker se je prehitro razrasla v svojih panogah tako da ni mogoče iz nje abstrahirati enega samega svetovnega naziranja in ker to enotno svetovno naziranje še ni pristno vsej inteligenci, še manj pa veliki masi. Danes je po principu ekonomije, sredstvom hipoteze, vera neobhodna potreba največjega dela človeštva.

To priznava danes velik del genijev. Tam, kjer je čutstvovanje intenzivneje razvito, kjer tvoreča fantazija prevladuje hladen razum in znanje, tam tudi krepko nastopa ves misticizem, ki je le posledica skrajnega čutstvovanja, kakor n. pr. pri Tolstoju in Ibsenu. Kjer pa prevladuje razum in obvladanje vede, empirični pogled, tam pa se konstatuje, da je opravičeno edino-le stremljenje vede po resnici in da je brezpotrebno človeku iskati v svojem čustvu odgovora: odkod in kam.

Etika in umetnost, ena, ki nas uči, kako živeti v dotiki z bljižnjim, druga, ki stremi po tem, tvarjati absolutno, ste konèčna in zadnja vera izobraženega človeka. In v tem izraža Haeckel svojo vero: stremljenje po vsem dobrem in lepem. In tako sklepa Mäterlinck:

Človeku se odpira po vedi vesoljni svet; kamor pogledamo, od kamenja do rastline, živali in človeka vse živi, čuti in stremi in se razvija k lepšemu in boljšemu. Zaradi tega je neplodno vprašanje, od kod da smo in kam da gremo.

Živimo in stremimo i mi tako! Kakor vidite, se precej strinjava v temeljnih nazorih. Vedo in vero je treba, ako se hočete razumeti, razmotrivati iz historičnega njih razvoja, in poznati treba temeljne podatke današnje vede.

Potem mora biti konkluzija za izobraženega človeka le ta: konfesija je potrebna za široke mase, kakor je potrebna država zato, da omogočuje razvoj človeštva. Kdor pa se zaveda rezultatov vede, ta pa sledi svojemu notranjemu glasu, ki ni nič drugega nego izraz rezultata razvoja človeštva. In v tem glasu najde živo stremljenje po lepem in dobrem ter ne potrebuje ni konfesije, ni države, ampak išče proste in svobodne združitve človeka s človekom in edini vladar mu je vest.

* * *

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Eksekutiva nar.-radikalnega dijaštva je imela 20. in 21. dec. 1907 v prostorih ljubljanske „Prosvete“ svojo glavno sejo. Poročila predsednika in društvenih zastopnikov so se vzela na znanje. Sklepalo se je o nadaljni taktiki nar.-radikalnega dijaštva napram klerikalnemu in tkzv. svobodomiselnemu dijaštvu. Pri uredniškem in upravniškem poročilu „Omladine“ se je razmotrivalo vprašanje razširjenja našega glasila. Uredniških težkoč ni, pač pa je povečanje „Omladine“ le mogoče, ako se nar.-radikalno dijaštvo bolj kakor zdaj poprime agitacije za svoje glasilo. Glede koledarja za 1908/09 se je ukrenilo vse potrebno ter se mu je določilo urednika. Eksekutiva se je na božični glavni seji sosebno bavilo z reorganizacijo eksekutivnega statuta, glede katere je vladalo med zastopniki popolno soglasje. Sprejel se je nov načrt, ki se po novem letu predloži našim akad. organizacijam.

Na seji so bila zastopana vsa naša društva polnoštevilno po svojih zastopnikih ozir. namestnikih.

Izjava. Jugoslovansko dijaštvo, zbrano v spodaj podpisanih akademičnih društvih izjavlja:

1. Društvo „Hrvatska“ je kršilo jugoslovansko vzajemnost s tem, da njen zastopnik ni hotel podpisati spomenice, ki so jo izročili slovenski akademiki rektorju graške univerze ob priliki zadnjih nemirov.

2. Društvo „Hrvatska“ je s tem, da je v „Tagespost“ dementiralo, da je tudi ono podpisalo imenovano spomenico — kakor se je to prenaglo poročalo v „Slov. Narodu“ — slovensko dijaštvo ne le zatajilo, temveč s svojo izjavo pokazalo nemški javnosti, da vlada med slovanskimi dijaki needinost in razpor.

3. Člani „Hrvatske“ postopajo s tem, da se javno smatrajo za goste na graški univerzi, nekolegijalno proti slovanskemu dijaštvu in tudi proti svojim bratom iz Istre in Dalmacije, ki so primorani študirati na tej univerzi.

4. Da vsled navedenih dejstev prekine vsak stik z akademičnim društvom „Hrvatska“, dokler ta ne opraviči svojega ravnanja.

Gradec, dne 25. listopada 1907.

Za akademično tehnično društvo „Tabor“:
Mirko Černič, m. p. predsednik; Anton Potočnik, m. p. tajnik.
Za akademično društvo „Triglav“:
Konrad Šmid, m. p. predsednik; Fr. Kostanjevec, m. p. tajnik.
Za akademično društvo „Srbadija“:
Mil. Petrovič, m. p. predsednik; Kosta Panajotović, m. p. za I. tajnika.

* * *

Na izjavo akademičnih društev v Gradcu je „Hrvatska“ odgovorila „Taboru“ sledeče: „Izvanredna skupština „Hrvatske“, koja se držala dne 14. o. mj., primila je na znanje Vašu „izjavu“, prama kojoj će se društvo vladati, dok se ne uvjerite, da ste na krivom putu“. Slede podpisi. — Jako čudno se nam zdi, da „Hrvatska“ na tako težka očitanja kot so bila izrečena v izjavi, tako odgovarja. To ni nikaka opravičba, a tudi očitanj „Hrvatska“ ni odvrnila od sebe. Ali si gospodje v „Hrvatski“ ne upajo vgrizniti v to kislo jabolko!? No, potem pa naj gredo v Kanoso! Če ne, izrečejo s tem, da ne marajo nobenega stika z društvi, ki so podpisala izjavo, zakaj, prej bo tekla Sava nazaj, kot se društva uverijo, da so „na krivem potu“!

Akademična podružnica Cirila in Metoda v Gradcu. Ker je v peti številki „Svobode“ o občnem zboru podružnice zavito, mestoma celo zlagano poročilo, podamo tu kratko sliko dejanskega položaja. — Kakor lani, naj bi se bila tudi letos razdelila odborniška mesta na dve skupini, obsezajoči po tri funkcijonarje. Ena skupina naj bi pripadla „Taboru“, druga „Triglavu“. Lani je žreb odločil, da skupino, ki je v njej predsednik, dobi „Tabor“. Mesto žreba naj bi letos odločila tekma: društvo, ki ima več članov v

podružnici, dobi predsednika. Vsled tekme bi imela dobiček samo podružnica! „Triglav“ pa je zahteval a priori predsednika, češ, ker je številnejši! To se pa še ne pravi, da ima več članov v podružnici! Ker je „Triglav“ vstrajal pri svoji zahtevi, se je kompromis razbil in odločitev se je prepustila občnemu zboru, na katerem je triglavanska večina presegala taborjansko manjšino za en, oziroma dva glasa. Seveda se je vzel predsednik iz srede večine. Manjšinska lista za odbor se je odklonila in večina je hotela izvoliti še tri svoje in dva naša, tako, da bi večina enega glasu imela dvetretjini odbora! Ker se je pa volilni akt prekinil, je načelnik skrutinija odložil svoje mesto in napovedal protest proti takemu nepostavnemu postopanju. Vsled rabuk, ki so nastale, in vsled tega, ker so „gospodje“ na jako nekvalificiran način hoteli prodati manjšino, je ta izjavila, da prepusti vse skupaj: odbor in odgovornost večini. Nato se je manjšina večinoma odstranila. Volilni akt se je znova pričel in dasiravno smo jasno povedali, da ako nam ne dado treh odborniških mest, — ki nam gredo — in ako ne izvolijo onih naših kandidatov, ki smo jih sami nominirali, ne sprejmemo ničesar, so vendarle izvolili dva naša, ki sta pa seveda odložila — pa ne na povelje svojega predsednika, ampak vsled društvenega sklepa, ki je bil triglavanski večini znan, ker se je že pred volitvijo razglasil. To je resnica, vse drugo kvasenje „Svobode“ je zavito oziroma zlagano! — Bralci lahko uvidijo, kdo si je hotel „prilastiti“ predsednika. Očitajo nam tudi, da so z nami volili klerikalci in Nemci! Volitev je bila tajna, zatorej bi bilo gospodom morda težko dokazati to trditev. A vzemimo, da so tudi res oni, ki jim zdaj to očitajo, volili z nami. Kaj moremo mi za to? Sicer pa sta ona dva „klerikalca“ gotovo bolj napredna kot pa svobodomiselni „Triglavani“, ki po kavarnah groze: „Taborita bom pa vbil!“ (Ime v uredništvu.) In Nemci? Baje je bil nekdo na realki vpisan za Nemca, pri podružnici pa je javno povedal, da je na tehniki Slovenec. Kaj pa hočete še več? Veseli bodite, da je spoznal napako. Sicer pa naj gospodje le pred svojim pragom pometajo in naj gledajo, da vsaj oni, ki se dado voliti v odbor podružnice, ne bodo po kavarnah peli nemških pesmic in govorili v nemškem jeziku. Za enkrat ste zgrešili adreso! — Konstatiramo, da je na občnem zboru vodil „Triglav“ neki „divjak“, ki so ga lansko leto vrgli iz društva. Zakaj, menda še ni pozabljeno. Gospodje, naše sožalje! Sicer se je pa sploh opazilo, da so Triglavani veliki samo v psovkah in radovedni smo, koliko bodo te prinesle podružnici. In kako se vjema vaše zatrjevanje, da „naj skupno delamo“, z vašim postopanjem? Hinavci, ali mislite, da Vam bomo tlako delali in vas iz blata vlekli? Le povžite sami godljo, katero ste si skuhali. Višek hinavstva pa je to, da pravite: „Mi smo tudi radikalni, med nami in Taborjani ni nobenega razločka.“ Da, radikalni ste v psovkah! Pomilujemo one, ki so šli na ta lim. Pa menda se jim že svita in morda ne bo dolgo, da sprevidijo, da so jih „sladki vitezi“ ogoljufali. In potem se utegne zgoditi, da bodo „bruci“ učili stare hiše dostojnega vedenja, kot so na podružničnem občnem zboru morali enemu tiščati usta, da jih ne bi še bolj blamiral s svojimi medklici.

Taborjan.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Hrvatska „Prosvjeta“. V Zagrebu so osnovali naši napredni tovariši akademično društvo, ki naj postane središče hrvatskega dijaštva. Principi, na katerih sloni zagrebška „Prosvjeta“, odgovarjajo idejam naših narodno-radikalnih akademičnih društev in ferijalnih organizacij. Samoizobrazba, dijaško-socijalno vprašanje, ljudsko-izobraževalno dèlo so smotri, za katerimi hoče „Prosvjeta“ energično stremeti. Svoje delo bo vršila v štirih odsekih: dijaško-socijalnem, znanstvenem, književnem in ljudsko-izobraževalnem, pod geslom dvigniti hrvatskega dijaka intelektuelno, moralno in materijelno ter ga vzgojiti svobodnega in naprednega.

Hrvatski akademiki se prav pridno vpisujejo v novo društvo, katerega ustanovitelji (okrog Hrv. Djaka zbrani tovariši) so nam porok, da bo društvo napredovalo ter postalo oživljajoče središče hrvatskega naprednega dijaštva. „Prosvjeto“ kar najiskrenejše pozdravljamo!

Na bolgarski univerzi v Sofiji, ki so jo odprli 4. listopada, se je vpisalo 107 slušateljev, najodvisnejših elementov iz raznih državnih pisaren, pravo bolgarsko dijaštvo pa obrača hrbet tej univerzi ter se je razšlo na vse strani. V Zagrebu jih študira 240, v Belemgradu ravno toliko, v Ženevi skoro isto število, v Mnihovu 120; skupno je na raznih tujih vseučiliščih do 1000 Bolgarov, okrog 500 z abiturijenti vred pa jih čaka doma boljših časov. Najbolj žalostno pri vsem tem je dejstvo, da so se dobili slovanski učenjaki, ki so hoteli pri takih razmerah zasesti stolice na sofijski univerzi. Ti so: Poljaka dr. Paygert iz Lvova za kazensko pravo in dr. Luniński iz Varšave za vseobčno zgodovino, Rus M. Tsvett iz Varšave, ki predava o fizijologiji rastlin in Ukrajinec dr. Zobkiv, ki razlaga civilno pravo.

Lužiško-srbsko dijaštvo je priredilo minule počitnice shod, ki je pokazal, da v Lužici še živi slovanska misel. Žal, da se more to reči le o Gorenji Lužici, iz Spodnje ni bilo na tem shodu nobenega zastopnika. O dolnje lužiškem dijaštvu štatistika sploh molči, le na učiteljskem zavodu v Stari Darbni študira precej dijakov, ki so pa narodno nezavedni in brezbrižni, kakor vsi Dolnje Lužičani. Zgornje lužiško dijaštvo se giblje razmeroma prav čvrsto in živahno. Evangelsko teološko društvo „Sorabicum“ v Lipskem je imelo sedem članov, ki so se pečali z domačim jezikoslovjem, slovstvom in zgodovino ter preskrbovali z gradivom otroška lista „Zahradka“ in „Raj“. „Serbovka“, podobno društvo gojencev katoliškega seminarja v Pragi, je štela 15 članov, poleg teh sta študirala v Pragi še dva lužiška Srba, eden filozofijo, eden pa na češki tehniki. Tekom šolskega leta so se pečali 34 ur z lužiško-srbsko slovnico in literaturo, imeli so tudi predavanja o zgodovini Budišina in praškega lužiškega seminarja. Mlajši dijaki so prebirali pesmi Čišinskega in Zejlerov cikel „Serbski kwas“. Društvo je bilo naročeno na vse domače časopise, v njem se je pridno zbiralo za „Serbski dom“, člani so tudi oskrbeli spominsko ploščo na rojstno hišo Hörnikovo. A tudi srednješolci se gibljejo. Na gimnaziji v Budišinu imajo društvo „Societas Slavica Budissinensis“, ki je štelo lani 23 članov, društvo „Wlada“ na katoliškem učiteljišču v Budišinu je štelo osem članov, v podobnem evangelskem društvu „Swoboda“ se je shajalo devet učiteljiščnikov. Če prištejemo organiziranemu dijaštvu še dijake izven društev, dobimo okroglo število 70. Vsem je lastno, da študirajo tudi v slovanskih mestih skoro izključno na nemških zavodih, slovanščino sploh in materinščino goje le zasebno, kakor je zasebnega značaja tudi poučevanje lužiške srbščine, vkolikor je uvedena na budišinskih zavodih.

Češki visokošolci v Pragi so poslali Björnsonu za njegov nastop v obrambo Slovakov adreso, ki jo je podpisalo nad tisoč visokošolcev, med njimi tudi Slovenci.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Zborovanje delegatov „Državne zveze avstrijskih profesorskih društev“*) se je vršilo 1. in 2. novembra t. l. v Lvovu. Delegati so zastopali 5500 srednješolskih profesorjev, med njimi profesorja dr. Fr. Ilešič in Fr. Vajda slovensko profesorsko društvo.

Zanimive so resolucije v zadevi srednješolskih reform. Zlasti važne so:

1. novim učencem I. razreda naj se odgodi šolnina edino na podlagi ubožnega spričevala,

2. matura naj se zenostavi in zrelostno spričevalo naj označuje le zrelost absolventov, ne našteva pa naj redov iz posameznih predmetov. Večina delegatov se je izrekla tudi za odpravo mature, zahtevalo se je pa z druge strani v tem slučaju sprejemne izpite za visoke šole (!).

V stanovskem oziru se je sprejel predlog, da bi si srednješolsko učiteljstvo samo volilo svoje zastopnike v deželne šolske svete, ter se je ukrepalo, kako preprečiti pretečo suplentsko bedo. Važno je, da so se delegati soglasno zavzeli za slovensko profesorsko društvo radi posledic Proftove afere, ki so pokazale, da današnji birokratizem ne zna razločevati profesorja — državnega uradnika in profesorja — državljana. Tozadevna resolucija se glasi: Za sklepe odbora kakega (tudi profesorskega) društva je v smislu društvenega zakona odgovoren edino le odbor. Posamezni odborniki se zaradi izvršitve odborovih sklepov ne morejo osebno kot profesorji — državni uradniki — klicati na odgovor in disciplinarno kaznovati.

Neuspehe angleških in nemških gimnazij išče E. Strömberg (Pedagogisk Tidskrift, Stockholm) v preobloženju učencev z učenjem jezikov. Po njegovem mnenju naj bi se zahtevalo samo umevanje tujega jezika, torej naj bi se učilo učence samo prestavljati iz tujščine v materinščino, ne pa obratno. Tako pridobljen čas pa naj se porabi za učenje realij in risanja.

---

*) Predstoječe poročilo, ki je iz zadnje številke radi pomanjkanja prostora izostalo, priobčujemo danes, ker se nam zdi sosebno z ozirom na občni zbor profesorskega društva še vedno aktualno.

Zrelostni izpit je natanko proučeval ruski prof. dr. Ignatijev. Statistiški je dokazal, da izgubijo maturanti od 2080 do 4340 gramov na teži. S tem je dokazal, da so dijaki v tem času bolni. Neurastenija si išče najčešče žrtev v vrstah maturantov. Razen tega se je dognalo, da dobri učenci pri maturi navadno ne odgovarjajo tako, kakor se od njih pričakuje, slabi pa neredko brilirajo. Matura je vsekakor navadna — loterija.

Slovensko srednješolsko vprašanje je postalo z delitvijo I. državne gimnazije v Ljubljani zopet aktuelno. Karakteristično je, da je edino le slovensko napredno dijaštvo nastopilo z vso energijo proti taki rešitvi slovenskih kulturnih zahtev, kakor jo hoče prakticirati klerikalna stranka. Razun par časniških notic ni bilo v celi domovini nikakega odpora — znamenje, da naša slovenska javnost o slovenski srednji šoli nima pravih pojmov ali pa da je ostri politično strankarski boj zadušil vse druge interese. Slovensko dijaštvo je v tujini moralo edino zastopati naše kulturne interese. V teku zadnjih 14 dni so se vršila krasno vspela protestna zborovanja v Pragi ob navzočnosti rektorja in dekanov, na Dunaju ob obilni udeležbi slovanskih naprednih poslancev, v Gradcu so razmere preprečile večje zborovanje, in pridružila se je dunajskim in praškim naprednim akademikom le naša graška nar. rad. organizacija. (Pozneje tudi „Triglav". Ur.) — Povsodi so se sprejele znane resolucije, ki po obljubah drž. poslancev ne ostanejo glas vpijočega v puščavi.

Zgodovina in nemški učni jezik. Nikjer se germanizatorični nameni naše učne uprave ne kažejo jasneje kot pri najnovejši določitvi, da se bo poučevala zgodovina na kranjskih gimnazijah tudi še po njih poslovenjenju v nemškem jeziku. Zgodovina je eden najvažnejših predmetov, pri katerem se zlasti lahko veliko stori za vzbujanje in okrepitev narodne zavednosti. Da bi se slovenski dijak ne navzel preveč narodnega duha, zato so nastavljali po vseh naših srednjih šolah za učitelje zgodovine skoro izključno le Nemce, ki razlagajo zgodovino v popolnoma nemškem, za Slovence skrajno ponižujočem duhu. To se ne sme spremeniti tudi potem, če se izvede poslovenjenje naših srednjih šol. Učni jezik za zgodovino naj ostane tudi še nadalje nemški, da ostanejo nemški profesorji na svojih mestih in so ta mesta za vse čase odprta tudi Nemcem in da ostanejo nemške v ultragermanskem duhu pisane učne knjige, ki govore na dolgo in široko o Nemcih, za nas Slovane pa imajo le semtertja kako vrstico. Odločujoči slovenski krogi se za vse to seveda ne zmenijo in še celo pritrjujejo nemški učni upravi, ko jim siplje pesek v oči s tem, da pravi, da se mora zgodovina poučevati v nemščini zato, da se slovenski dijaki nauče bolje nemščine. Za znanje nemščine naj skrbi nemški učni predmet, ki naj se predava tako, kakor je za naše razmere primerno, ne pa kot se podaja v popolnoma nemških krajih. Že itak težka in obširna zgodovinska snov pa naj se slovenskemu dijaku ne otežuje še s poukom v nemškem jeziku in naj ne služi v germanizatorične namene. Zahtevamo zato, da se vpelje tudi za zgodovino slovenski učni jezik, da se sestavijo učne knjige, pisane v slovenskem duhu in takoj nastavijo izključno le slovenski zgodovinarji, katerih je popolnoma dovolj na razpolago, nemški pa premestijo v nemške kraje. Nemški zgodovinarji na I. in II. državni gimnaziji na realki v Ljubljani in v Novem mestu in drugod naj odidejo tja, kamor spadajo, slovenska mesta pa gredo slov. profesorjem.

DIJAŠKO-SOCIJALNI VESTNIK.

Samopomoč. Jako hvalevredno je, da se je slovensko dijaštvo začelo zavedati svojih dolžnostij napram podpornim društvom. Zbirati v počitnicah prispevke ter agitirati za „Radogoj“, naj bi bilo v počitniškem programu vsakega slovenskega dijaka — tem lepše, če se v prid „Radogoju“ prirejajo dijaške zabave in veselice. Denar, ki se nabira tam, pa je že naprej last „Radogoja“ in prireditelji nimajo pravice niti do krajcarja čistega dobička. To zahteva poštenost, interes vsega slovenskega dijaštva, to zahteva pa tudi ugled slovenskega dijaštva; krajcarji, ki jih je darovalo občinstvo na oltar „Radogoja“, so poneverjeni, ako jih veselični odbor — če tudi le deloma — porabi v svojo svrho. Imenujemo to frivolno igranje z resnostjo našega dijaškega položaja ter je najodločnejše obsojamo. V Novem mestu je baje porabil dijaški odbor del čistega dobička v prid „Radogoju“ prirejene zabave za izlet, kjer so se p. n. odborniki oddahnili od trudapolnega dela. Ne vemo kedo je bil v tem odboru — vsekako pa odločno zahtevamo, da se nam stvar prav natančno pojasni. Kadar se gre za interes slovenskega dijaštva, ne poznamo prav nobenih obzirov. — (Pri tej priliki prosimo vse prireditelje počitniških dijaških veselic, da nam naznanjajo svrho in uspeh prireditev. Ur.)

Nesebičnost „katoliškega“ prepričanja. Nekemu našemu tovarišu ponudi klerikalni poslanec dr. Jankovič podporo, misleč, da ga s tem pridobi za-se. Dotičnik je pripravljen podporo sprejeti. Nato dobi od doktorja Jankoviča pismo, ki so v njem poleg drugega tudi sledeči značilni stavki: „Zvedel sem, da daje starejšinstvo „Leonove družbe“ le posojila in to iz važnih vzrokov. Obrnite se tedaj nemudoma na starejšinstvo s prošnjo za posojilo. Sklicujte se na mene.“ „Posojila se dajejo osobito radi tega, da ostanejo podpiranci vsaj v delni odvisnosti in da so moralno primorani posojila vrniti, **če menjajo svoje nazore**“. Tako torej! Posojila, ki se pa vrnejo le, če se menjajo nazori! Posojila za to, da ostanejo podpirani „vsaj v delni odvisnosti“! No, nesebični „katoliški“ akademiki, ali se ne pravi to prodati samega sebe? Ni to prostitucija prepričanja? Se ne pravi to prodajati prepričanje onemu, ki več plača? Leonovo starejšinstvo ga kupuje po 100 K. Ni čuda, da jim je potemtakem vzor katoliški akademik, ki je izrekel nekoč krilate besede: „Glava mi je radikalna, trebuh klerikalen, v spolnem oziru pa sem liberalen.“ — Ker naš tovariš ni takega katoliškega kova, mu je g. Puntar, ko je zvedel za to, posvetil z besedami: „Kdor ni z nami, je proti nam“ in je poslal posojilo „Leonovemu starejšinstvu“ nazaj. — Jasen nam je sedaj tudi Zorin stavek: „— imamo moč za rešitev sloven. dijaškega vprašanja: praktični katoliki. (Z. XIII, 2.)

Razumemo: v duševnem oziru s prodajanjem prepričanja, v materijelnem pa s famoznim izvajanjem zagrebških rešilnih akcij; dejstvo je namreč, da prosijo Leonovi podpiranci navadno tudi pri naših vseučiliških podpornih društvih, ne da bi navajali izdatne Leonove dohodke. So to škodljivci slovenskega dijaštva, katere bodemo v zanaprej zasledovali prav brezobzirno, ker smatramo to za svojo socijalno dolžnost. Za vse naše trditve imamo dokumente v rokah, uvedli smo akcijo, ki nam obeta še mnogo interesantnega gradiva.

Resen klic iz dijaških vrst. Pod tem naslovom prinesla je zadnja „Zora“ dopis srednješolca, ki ima za vsakega „poznavalca“ prav očividne znake provenijence in namero. Pisan je članek kot sumarično obrekovanje naprednega dijaštva s posebno ljubeznivim povdarkom narodno-radikalnega dijaštva in pisan je -- ne od srednješolca — ampak od podleža, ki izrabi za agitacijo tudi najnesramnejša sredstva. Bratci so se kmalu našli: članek je s slastjo ponatisnil „Slovenec“ vsem starišem brezverskih študentov v svarilo in kazen, starišem „dobrih in vernih“ dijakov pa v tolažbo in ponos. Kajti, glejte, le katoliško-narodni mladeniči so čisti in nedolžni kot sneg — drugi pa so zapadli brezverstvu in strastem in čaka jih že na tem svetu pogubljenje . . .

Toda, ne čudimo se. „Zora“ — list katoliško-narodnih akademikov je pač postala dekla onega „Slovenca“, ki blati in pljuje kar ni njegovega. Hoteli smo na vsa obrekovanja „Zore“ molčati: zbiramo itak statističen materijal, da se lotimo stvarno in na podlagi dejstev in števil k dijaško-nravstvenega vprašanja, toda iz vrst naših srednješolskih tovarišev nam je došlo toliko ogorčenih protestujočih pisem, da hočemo priobčiti iz dveh par karakterističnih stavkov. Naj se javnost prepriča, da naša srednješolska mladina bridko občuti nezdrave nravne razmere ter z vsemi močnimi stremi za zboljšanjem tega zla. Kak utis napravi potem tak članek, kakor je zadnji v „Zori“, koliko poštenega ogorčenja in razburjenosti povzroči tako sumarično obrekovanje — to si lahko predstavljamo.

Tovariši srednješolci nam pišejo:

„Ako bi pisec zagrešil le to, da gleda vse prečrno in da posamezne slučaje generalizira, bi si mislili, da je pač pesimist.

Toda, kaj naj porečemo o njem, ako vidimo iz celega članka, da je to neka vrsta agitacije. Takšni so oni, mi pa smo svetniki: toraj tjakaj vodijo njihove ideje in sem naše.

Ako bi si mi te svetnike malo natančneje ogledali, bi jim bilo morda neljubo, a na to polje ne gremo.

Toda oni se trkajo na prsa, češ: „Zahvalim te, o Bog, da nisem tak, kakor ta cestninar“. Ako bi jim rekel kdo, naj vrže tisti, ki je brez greha, prvi kamen na nas, bi bili na to vsi pripravljeni, saj so svoje grehe tako skrbno skrivali, da zanje najbrž nihče ne ve.

Mislim, da bi lahko mi bolj upravičeno sklepali: „Tja privedejo človeka vaše ideje!“

Mi na to polje agitacije še nismo prišli, dasiravno bi nam ne bilo težko. Ako že hočemo soditi moralo po upalih licih, pojdimo enkrat pred različne konvikte in napravimo štatistiko po naših razredih.“ ... L....

„... Iz nekaj slučajev, ki so se mogoče res dogodili, izvaja dopisnik nečuvene sklepe o nravni propalosti vsega slovenskega dijaštva. Tudi mi priznavamo, da je še mnogo gnilega, toda dejstvo je, da se razmere boljšajo. Da bi bile razmere tako slabe, kakor jih slika dopisnik, je laž. Najgrše in najbolj lažnjivo mesto vsega dopisa je ono, ko očita naprednemu dijaštvu (klerikalec je povsod častno izvzet), da zahaja od IV. razreda naprej polovica vsakega razreda v javne hiše. Taka nesramna trditev bi že bila vredna boljšega dokaza, ko so besede mogoče ravno tako „verodostojnega“ tovariša. V resničnost te trditve razsoden čitatelj že iz tega vzroka ne more verjeti, ker bi moral potem sklepati, da zahaja nad 1000 slovenskih dijakov redno v javne hiše, kar je vendar absurdno. Kdor ima oči, se lahko prepriča, da je to nesramna laž dopisunova, ki ima samo namen očrniti napredno dijaštvo v javnosti in je postaviti v slabo luč, da bi se bolj svetili klerikalci. Glejte, kake propalice so radikalci in liberalci; mi, „katoliško-narodni“, smo edini nravni in pošteni dijaki. Doseči ta efekt, je imelo namen dopisunovo pisarjenje. In take laži in taka obrekovanja bi naj bili „resnični“ podatki, ki bi morali po dopisunovi zahtevi služiti tistim, ki pišejo o zgotovljeni spremembi slovenskega dijaštva! Iz pisave „Zorinega“ poročevalca se vidi povsod, da mu ni toliko za to, da se žalostne dijaške razmere sanirajo, temveč le-te mu nudijo samo gradivo za obrekovanje nasprotnika. Za nas radikalce, mislim, govori dovolj dejstvo, da imamo ravno tam najmanj somišljenikov, kjer so nravstvene razmere najslabše...

... Nravne propalice, ki so mogoče v naših vrstah, pa odstranimo brez pardona, ker struja, ki deluje za nravno reformo dijaštva in zahteva od svojih članov pozitivnega dela, ne more rabiti nravnih propalic. Edino dobro, ki nam more tak človek storiti, je to, da nam pusti dobro ime... Sicer pa, če se vlačijo naše žalostne razmere po listih, ne bo dosti pomagano, zlasti če se izrabljajo v strankarske namene. Tukaj je na mestu delo. Pokazati se mora takim tovarišem — s katerimi se še da govoriti pametna beseda — koliko škode trpe radi tega sami v gmotnem, zdravstvenem in duševnem oziru, koliko škodijo dijaškemu stanu, kateremu jemljejo dobro ime in koliko narodu, ki pričakuje od njih vstrajnega delovanja v bodočnosti, oni pa le zapravljajo narodni kapital. *M.*

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

„Krst sv. Vladimira“, slavnega češkega pisatelja in politika Havlíčka satira na edinozveličavno cerkev, je izšel kot prvi zvezek knjižnice „Svobodne Misli“. Nad vse originalne so karikarure, ki so knjižici pridejane. „Krst sv. Vladimira“, ki bi ga imenovali v enem oziru karikaturo „Natana“, bo brezdvomno našel s svojim „jezuitskim maršem“ in „Perunovim testamentom“ prav mnogo čitateljev, čemur tudi ne nasprotuje cena lične knjižice 50 h.

Poljudna pravna knjižnica je naslov nove zbirke poučnih razprav pravnega obsega, ki jih hoče izdajati društvo „Pravnik“. Prvo brošurico, ki razpravlja zakon o dovoljevanju poti za silo, je uredil dr. E. Volčič, kojega zasluge na polju slovenske pravne literature so znane. — Poljudno pravno knjižnico (à 40 vin.) priporočamo tovarišem prav toplo, naj jo tudi širijo med ljudstvom.

Popularizacija znanosti med Čehi. Znanstveniki z vseučilišča, profesorji, advokati, zdravniki, pravniki in — založniki tekmujejo na Češkem, da podajo narodu kolikor mogoče znanstvenega pouka. Prvo mesto med češkimi založniki zavzema že tudi pri nas znano Nakladatelství Jana Laichtera v Pragi, ki izdaja dve krasni zbirki: Výbor nejlepších spisů poučných in Otázky a názory. V prvi zbirki izhaja ravnokar poljudno, a vendar skoz in skoz znanstveno pisano delo „Tělověda, základy morfologie a fysiologie člověka“ profesorja dr. Edvarda Babáka v sešitkih po 48 vin. Kdor se za krasne Laichterjeve zbirke zanima, naj si naroči prospekt, ki mu ga omenjeno založništvo (Praga, Kral. Vinogradi) prav rado dopošlje.

„Ženský obzor.“ V zameno nam dohaja nova češka napredna ženska revija, katero urejuje gosp. Ziegloserova. Vzajemno delovanje žene in moža je novi reviji važna programna točka. Prinaša beletrijo, umetniške, socijalne i. t. d. članke. Ima tudi umetniško prilogo ter dobro urejevan listek. Cena 6 kron na leto. Naroča se pri upravništvu v Pragi, Kral. Vinogradi, 1095, Řípská ulice 3, I.

P. Stanko Škrabec: **Načrt brzopisne abecede za slovanske in druge glavne evropske jezike.** Čudno se bo zdelo našim slavistom, ki so na platnicah Škrabčevega „Cvetja“ vajeni jezikoslovnih razprav, da je začel o. Škrabec objavljati svoj novi brzopisni sestav. Pater Škrabec — pa stenograf? Kakor sam pravi, se je od gimnazijskih let naprej vedno resno bavil z vprašanjem slovenske stenografije, predno je sploh izšla kaka slovenska stenografska knjiga. Sad dolgoletnih študij je zdaj začel objavljati. Njegov namen je zgolj teoretičen: Pokazati, kako bi se dalo na tem polju doseči edinost in popolnost, ki je mogoča, je njegov smoter.

Iz sorodnosti glasov izvaja s strogo doslednostjo primerne znake. Z njegovim sestavom bi se dale izražati vse jezikovne finese. Vzemimo le samoglasnike: dolg *i*, kratek *i* in и; dolg *u*, kratek *u* in ь; vsi različni *e* in *o* i. t. d. i. t. d. — vse to bi se dalo jasno označiti. To bi bil brzopis za filologe. Ali bi se Škrabčev sestav tudi v praksi obnesel, se iz tega, kar je objavil do zdaj, še ne da sklepati. Vsekakor pa je to zanimiv pojav, ki ga slovenski stenografi ne bi smeli prezreti.

* * *

Oblastem odgovoren Mihael Rožanec. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

SVOBODNA ŠOLA.

Iz govora fil. V. M. ZALARJA na celjskem shodu.*)

Od naprednega človeka zahtevamo, da se orijentira v vseh vprašanjih, ki mu jih stavlja današnja doba in da v vseh vprašanjih zavzame stališče napredka. „Svobodna šola“ je eno onih vprašanj, ki danes z vehementno silo trkajo na vrata. Nad vse umestno je torej bilo, da se je tudi razgovor o tem predmetu stavil na dnevni red II. slov. narodno-radikalnega shoda, še več, bila je to direktna dolžnost prirediteljev shoda.

Veliki pomen šolske vzgoje je danes splošno pripoznan. Zato ni čudno, da različne institucije, razni interesentje bijejo ravno za šolo ljut boj. Ali pri tem se zapostavlja pravi cilj šole, ki nima biti nič drugega kot oni zavod, v katerem se tradirajo pridobitve človeštva, ne da bi se pri tem kršil svobodni razvoj učencev, oni zavod v katerem se vzgajajo koristni in etično popolni člani človeške družbe. Eo ipso je to že tudi svobodna šola. Danes šola ni več to, kar bi morala biti, danes jo imata v oblasti dva faktorja, ki zahtevata, da služi v prvi vrsti njima: cerkev in država. Cerkvi in državi je v prvi vrsti ležeče na tem, da si vzgojita — ne ljudij — ampak nositeljev gotovih idej, podložnikov gotovih autoritet. To se s pojmom šole ne združuje, zato je treba, da se te nezdrave razmere odstranijo, da se šola vrne šoli.

Če bližje premotrimo celo vprašanje, vidimo, da je jako komplicirano. Cel kompleks vprašanj je pred nami, cela vrsta je zahtev, ki jih stavljamo imajoč pred očmi idealno šolo. Predvsem zahtevamo za učenca svobodni razvoj njegovih zmožnostij, t. j. na eni strani odstranitev vsega tega, kar tak razvoj ovira ter vpeljavo tega, kar ga pospešuje. In tu je naša kardinalna zahteva, da bodi poučevalni jezik na vseh šolah in v vseh predmetih materinski jezik. Z govorom je dana podlaga celemu velikanskemu napredku človeštva, govor je nositelj vse kulture, vsa človeška moč je v govoru. Jezik ni nič drugega kakor posebna oblika govora. Logično konsekvenco tega glede na šolo je izpeljal že pred 3 stoletji slavni češki pedagog Jan Amos Komenský: zahteval je, da bodi materinski jezik podlaga poučevanju. Ali do danes to načelo v naši ljubljeni Avstriji še ni prodrlo, kar ravno mi Slovenci najbridkeje občutimo. — Kakšne so sicer razmere na teh pseudo-naših šolah, ve vsak od nas. V pogosto tesni, zaduhli sobi sedi oziroma tlači se po 80 in še več učencev. Kakšen je pri tem pouk, to si lahko predstavljamo. Ni mogoče, da bi se učitelj bavil z vsakim posameznikom, ni mogoče, da bi ljubeča roka vzgojiteljeva gojila individualne zmožnosti gojenčeve. Nešteto zmožnih glav izgubljamo vsled te šablonske vzgoje. In koliko je vreden en sam zmožen človek, to vemo ceniti ravno mi Slovenci, kot malokdo drug. Ena naših najnujnejših šolskih zahtev mora biti torej: omejitev števila učencev v enem razredu.

---

*) Cenjeni čitatelji naj nam ne zamerijo, da še le danes prinašamo izvleček iz referata na II. nar.-rad. shodu — krivdo naj tudi v tem slučaju pripisujejo pomanjkanju prostora.

Moderna doba je prinesla načelo, da izobrazba ne sme biti odvisna od premožnosti ali nepremožnosti. V teoriji se temu načelu pač nikdo več ne upira — praksa je drugačna. Visoke šolnine, dragi učni pripomočki onemogočajo nepremožnemu, da bi študiral. Sedanji sistem oproščenja šolnine je nezadosten; vrhutega pa so — osobito na visokih šolah — visoke takse, od katerih ni oprostitve. Kdor na pr. ne more vplačati 240 K, ne more postati doktor filozofije, pa naj je še tak učenjak. Zato zahtevamo, da se odpravi vsa šolnina in vse takse na vseh šolah, od najnižje do najvišje. Dalje zahtevamo, da se iz javnih sredstev dajejo nepremožnim učencem učila, ozir. prispevki za učna sredstva.

Dozdaj smo se ozirali le na objekt vzgajanja, na gojenca. Imamo pa seveda tudi glede subjekta poučevanja, glede učitelja svoje zahteve. Danes je splošna izobrazba učiteljstva, kakor jo nudi učiteljišče, nezadostna. Predvsem pa je nezadostna njegova pedagogična izobrazba. Na učiteljišču se čuje danes malo ali nič o antropologiji, sociologiji, psihologiji, pedopsihologiji, pedagogiki, etiki, estetiki i. t. d. — in vendar so to polja, na katerih se mora vsak dober učitelj orijentirati. Zahtevamo torej za učiteljstvo višje izobrazbe, ki pa seveda mora biti svobodna ter v znanstvenem oziru na višini dobe. Vem, da je naše učiteljstvo vkljub velikim nedostatkom učiteljišča izobraženo, ali zaželjenih uspehov pri pouku ni, ker so mu vezane roke, da se ne more svobodno gibati. Današnja šola je ukovana v neštete fermane, naredbe, ukaze, odloke, i. t. d. i. t. d., ki popolnoma onemogočajo učitelju, da bi ravnal tako, kakor mu veleva njegov pedagoški takt. Naj-li učitelj vzgaja svoje gojence tako, da bodo na vsako stran neodvisni, mora biti sam neodvisen — ne samo pedagoško neodvisen, temveč tudi znanstveno. Danes govoriti o znanstveni neodvisnosti učitelja je utopija. Spominjam le na ona mesta v starem zakonu, ki govore znanosti dijametralno nasprotne stvari: stvarjenje sveta ali znani „čudež“, ko se je na povelje Jozue ustavilo solnce na nebu — tu mora učitelj ne-le molčati, ampak mora direktno govoriti proti svojemu prepričanju, mora lagati — in laž v vzgoji? — Znanost se nikdar in pod nobenimi pogoji ne more prilagoditi kakim verskim bajkam. Tako nastaja konflikt: to kar bi povedal v eni uri učitelj, podrl bi mu v drugi uri katehet in narobe; to je pa pedagogično popolnoma nedopustno; edina rešitev iz tega konflikta je: Verstvo mora iz šol ven, to je ortodoksno cerkveno verstvo. Za učiteljstvo pa zahtevamo popolno neodvisnost razuma in pedagogične metode. Roko v roki s tem mora iti državljanska svoboda. Klerikalizem je bil, ki je z onimi znanimi besedami § 54: „Ko bi vedenje učiteljevo izven šole žalilo dostojnost učiteljskega stanu, rabila se bodo disciplinarna sredstva neglede na sodno preganjanje“ — nastežaj odprl šolska vrata svojemu nečednemu namenu: spraviti pod sebe oni faktor, ki je v šoli najodločilnejši. Brezštevilne klerikalne denuncijacije so nasledek tega paragrafa. Učitelj je tisti, ki do danes državljansko ni enakopraven drugim stanovom. Zato zahtevamo odstranitev zloglasnega § 54, zahtevamo državljansko enakopravnost učiteljstva z drugimi stanovi. Treba pa je dalje, da je učitelj tudi gospodarsko popolnoma neodvisen. Gospodarska neodvisnost nujno izpopolnjuje razumovo, pedagoško in državljansko neodvisnost. Časi gospodarske odvisnosti učiteljstva niso še minili. Nujno potrebno je, da se plače učiteljem zvišajo, da se jim zasigura eksistenca, ki jim bo omogočala, da se bodo mogli posvetiti z vso vnemo vzgoji novega pokolenja.

Ozrimo se še na kratko na organizacijo in upravo šolstva. Naj citiram zahteve, ki jih je v tem oziru formuliralo moravsko učiteljstvo na svojem shodu v listopadu leta 1906 v Olomucu in kojih konečni cilj je šolska samouprava. Moravsko učiteljstvo pravi: „Zahtevamo reorganizacijo krajnih in okrajnih šolskih svetov; to naj bodo demokratični, konstitucijonalni zbori postavljeni na temelju splošne, enake in tajne volilne pravice. Vse delovanje v teh zborih mora biti javno in podrejeno javni sodbi. V njih naj bo enakomerno zastopano učiteljstvo in drugo prebivalstvo, da ne bo niti jeden niti drug stan vladal na škodo šoli. Šolski sveti naj bodo prosti cerkvenega vpliva“. Na eni strani je torej treba, da pridejo v te korporacije strokovnjaki-učitelji, na drugi pa ljudstvo, kot tisti, ki šoli izroča svojo deco. — Reforma šolske uprave bi bila obenem tudi prvi korak k izvršitvi glavnega našega cilja: k ločitvi šole in cerkve. To je najprimitivnejša zahteva. Konflikt med svobodno in konfesijonalno šolo je temeljnega značaja. Saj je naloga konfesijonalne šole, da vsili človeku gotovo konfesijo -- proti njegovemu razumu, proti njegovi volji; svobodna šola pa zahteva svoboden razvoj posameznika. Svobodna znanost in konfesijonelno verstvo pa se ne dasta spojiti, nepremostljiv prepad je med obema. Prepričani smo, da je empirija in le empirija podlaga znanstvenemu raziskavanju. Zato odklanjamo vse druge vire, predvsem pa odklanjamo razodetje. Tu znanstveno raziskavanje, tam avtoriteta: biblija, dogme, papeževa nezmotljivost i. t. d. Ali se da ta prepad premostiti? Ne, vsaj pošteno premostiti se ne da!

Kdo še ni čul o indeksu: index librorum prohibitorum. Poglejmo si ga: Kant, Descartes, Spinoza, Spencer, Malebranche, Comt, Diderot, La Metrie, Feuerbach, D'Alembert, Condillac itd. itd. — cela moderna filozofija na indeksu. In zdaj roko na srce — ali je mogoč mir med znanostjo in med ortodoksno dogmatičnim verstvom?

Za nas edino prava logična konsekvenca je: divorçon — ločimo se; cerkveno verstvo mora iz šole ven! Ugovarja se, češ da je cerkev danes jedina zaščitnica morale, in da mora v interesu morale ostati cerkveno verstvo v šoli. Ne, nasprotno, ravno v interesu morale mora cerkvena vera ven iz šol. Poglejmo le nazaj na srednjo šolo. Ne da se oddisputirati fakt, da na srednji šoli ogromen odstotek dijakov „izgubi. vero“. Zakaj — tega ne bom raziskaval, če sodim po sebi in po svojih ožjih tovariših, je tej prikazni predvsem vzrok moj bivši katehet in Wapplerjeva „Katholische Glaubenslehre“. Tu konštatiram samo faktum in pristavljam kot karakteristikum, da se mi je nekoč nek ljubljanski četrtošolec pohvalil češ, pri nas v razredu samo dva še malo „verjameta“, vsi drugi nič. Profesorji sami tudi v ogromni večini nič vere nimajo. Ali vse to se mora prikrivati, vse to se mora tajiti. Vsak od nas, ki smo preživeli versko krizo, ve, kako težka je ta kriza, kako silno potrebuje tak fant-petošolec svetovalca, da mu v tej krizi svetuje. Nima ga. Profesor mora govoriti o rimskih legijah, o Cezarjevih mostovih, o življenjskem vprašanju ne sme. Ali ni to naravnost grozen status? Laž, hinavščina, kjer bi morala vladati največja odkritosrčnost? In to naj bo javna morala?

Ne trdim, da bi bilo z odstranitvijo vere iz šole storjeno vse, da bo šola vzgajala potem same kristalne značaje, samo vzor-ljudi. Ne — tako naiven nisem! Ali toliko trdim, da bi bil s tem odstranjen sistem neodkritosrčnosti, hinavščine in laži, ki danes ovladuje vse naše šolstvo, izvzemši visoke šole. Temu sistemu je treba napraviti konec ravno v interesu javne morale.

Ločitev cerkve od šole pa zahtevano tudi kot konsekvenco § 14. drž. osn. zakonov, kjer je izrecno rečeno: „Svoboda vere in vesti je vsakemu zajamčena“. Dokler pa bo imela cerkev privilegij, da ima v vsakem šolskem uradu svojega zastopnika, dokler se bo na naših šolah prisilno poučevalo ortodoksno verstvo, dokler bo naša šolska mladina siljena, da se udeležuje verskih vaj neglede na to ali kaj veruje ali nič, dotlej nima oni § 14. nobene praktične veljave, prav tako kakor je nima § 2. zakona z dne 25. maja 1868, vsled kateregа cerkev ne sme imeti nobenega vpliva na poučevanje v šolskih predmetih izvzemši verstvo. Naj poskusi razlagati zgodovinar našim dijakom po svoji vesti in po svojem prepričanju o naši reformaciji in protireformaciji, o srednjeveškem papeštvu, naj jim pove, kdo je preganjal Prešerna, kdo je ubil Gregorčiča, kdo je sežgal Cankarjevo Erotiko, kdo je pognal na grmado Jana Husa in Giordana Bruna, kdo je dejal na indeks spise Galilejeve! — Ali pa vi naravoslovci — razlagajte našim dijakom znanstveno o postanku sveta, o postanku organizmov, o postanku človeka, pa bote brž videli, kakšno praktično vrednost ima oni § 2. Če hoče cerkev delati za svoje namene, če hoče propagirati svoje nauke, naj to dela tam, kamor to spada — v cerkvi; niti šola niti učitelj se ne bota v to vtikala, iz šole pa naj se odstrani.

Vem, da program, ki sem ga razvil ni lahko izvršljiv, ali izpeljiv je, če združimo vse svoje sile, da ga pomagamo uresničiti.

Druge so naloge, ki jih ima naše dijaštvo, druge, ki jih ima dijaštvo na Ruskem, druge zopet so naloge zapadnoevropskega dijaštva — ali je mogoče najti tu kak skupen princip, ali je mogoče postaviti temelj, na katerem se vedno in povsod lahko zida? Mislim, da! Boj za resnico je ona trdna podlaga na katero naj se opira naše delovanje, boj za resnico je ona vez, ki nas spojuje z davno minulimi vekovi, ki nas spojuje s stoletji, ki bodo šele prišla. Del, faza tega boja je boj za svobodno šolo, ki naj ga slovensko narodno-radikalno dijaštvo smatra za sveto svojo dolžnost.

* * *

KOROTANSKI:

O POLITIČNI ORGANIZACIJI DIJAŠTVA.

> Mi smo politična organizacija.
> (Svoboda II., 1.)
>
> Hočemo, da je djaštvo neovisno i slobodno svakojakim stranačkim disciplinom, da lako kritički promatra sav naš pol. život.
> (Uredn. Wilder, kot zastopnik hrv. napredne pučke stranke na sestanku hrv. napredne omladine.)

I.

Slovenci imamo že to smolo, da se med nami še vedno in vedno najdejo ljudje, ki smatrajo svojo malenkost vzvišeno nad vsak drug interes. So to ljudje, ki hočejo na vsak način uveljaviti svojo „individualnost“, in naj si bo tudi preko najprimitivnejših pojmov zdravega človeškega razuma. Njih v takozvanih „idejah“ vtelesena častihlepnost jim je najvišje načelo, ki se ga krčevito oprijemljejo in naj se stepejo pri tem tudi s svojo lastno pametjo. Torej pravcati moderni Herostrati. Med slovenskim dijaštvom so se našli Herostratu podobni elementi. Niso znali drugače utešiti svojega nagona, izvirajočega iz častihlepja, pa so šli in so si ustanovili — „organizacijo svobodomiselnega, narodno-naprednega dijaštva“.

Menda mi ni treba dokazovati, da mora imeti vsaka novo nastopajoča stranka oziroma struja tehtnejše in globokejše vzroke od momentanih „kapric“ ali, recimo, užaljenega samoljubja posameznikov. Temeljiti mora na prepričanju in interesu svojih pristašev. To je conditio sine qua non za vsako stranko ali strujo. Struja pa, ki nima zanesljive opore v tem glavnem in prvem predpogoju, nosi že eo ipso v sebi kal smrti in razpada. Isto velja pač tudi za „svobodomiselno, narodno-napredno“ strujo. Ako si pa njeni ustanovitelji tega niso bili v svesti in se tega morda tudi sedaj še ne zavedajo, potem si pač nikakor ne morejo lastiti slave treznih in razsodnih voditeljev.

Da sta med slovenskim dijaštvom dve struji, je rezultat dveh nasprotnih si svetovnih naziranj, dveh nasprotujočih si kulturnih stremljenj: na eni strani aprioristični klerikalizem, opirajoč se na duševno varuštvo, na drugi strani pravo svobodoljubje, izvirajoče iz etičnega stremljenja po resnici in lepoti. A na kaj se opira novopečena, recte na novo se „oživljajoča“ stara liberalna struja? Začuvši o „reorganizaciji“ te struje, sem, odkritosrčno rečeno, z nestrpnostjo pričakoval razglasitve njenega programa; saj pri „starih hišah“ te struje o takem „programu“ sploh govora ni bilo. In glej čudo! „Svoboda“, ki je bila vendar od vsega začetka naperjena proti „psevdosvobodomiselni in frazerski“ narodno-radikalni struji, ona in ista „Svoboda“ se ni mogla povspeti do „svobodomiselnejše“ misije kakor do diletantskega kopiranja „psevdosvobodomiselnega“ narodno-radikalnega programa! A propos! Skoro bi jim bil učinil krivico. Vedeli so pač, da kopirani programi še ne opravičujejo njihove ekzistence, da bí tudi s svojim anahronističnim „borilskim stališčem“ kot neizogibnim namečkom ne zamogli opravičiti brezpotrebnega in zato škodljivega cepljenja naprednih dijaških vrst. „Hier ist guter Rat teuer,“ bi rekel Nemec. „Svobodomiselna narodno-napredna organizacija“ je bila tu in zdaj je bilo na vsak način treba najti — „preporno točko“. Stikali so zdaj in iskali liki onemu, ki za svoj krožnik išče pečenke, ali tistemu nesrečnemu predsedniku, ki je po časniških inseratih iskal — društva, kateremu bi mogel predsedovati, in po napornem stikanju in iskanju se jim je res posrečilo iztakniti „rešilno desko“ v obliki apriorističnega strankarstva ali strankarskega apriorizma. In danes vsekakor lahko z zadovoljstvom konštatirajo, da so se srečno „individualizirali“. Če tudi njihova „individualnost“ na vse zadnje ne obstoja v ničemur drugem, kakor v tem, da so se prav nesvobodomiselno in nesvobodoljubno vpregli v jarem absolutne strankarske discipline, to je zanje kočno vendar irrelevantno. „Individualni“ so pa le in s tem punctum! „Vi ste izvenstrankarski, mi smo pa strankarski“, te besede so postale bojni „šlager“ novodobnih svobodomiselnih apostolov. No, previsoko smo cenili razsodnost in zdravi smisel slovenskega dijaštva, da bi se le za hip zamogli vdajati kakemu pesimističnemu razpoloženju vzpričo nastopajoče renesance trhlega „Ilirijansko-Triglavansko-Savanskega“ liberalizma. Naši liberalci so si dobro v svesti svoje notranje puhlosti, nejasnosti in razoranosti, zato pa postajajo kričavi in skušajo svojo notranjo pomankljivost prikrivati in nadomestovati z vnanjim sijajem in pompom. S tem morda res hipno imponirajo malim in nevednim, a naj bodo uverjeni, da s pompoznim ropotanjem trajno ne morejo navezati nase nobenega treznega slovenskega dijaka. To vse bi nas pustilo na vse zadnje hladnokrvne — vsakdo ima pač pravico, da se zabava po svoje! A dejstvo, da novoletna številka „Svobode“ kar oficijalno proglaša dijaško organizacijo za politično organizacijo, to dejstvo nas sili, da izpregovorimo ne morda v interesu naše struje, ki jo bo ravno ta čin najmanj omajal, temveč v interesu slovenskega naprednega dijaštva sploh v obrambo njega svobodnega razvoja resno in odkrito besedo, ne samo na adreso dijaške, marveč sploh slovenske napredne javnosti. Drugod, kjer strankarski šovinizem še ni povsem pokvaril zdravega razuma, bi tudi drugi poklicani činitelji interes učeče se mladine drugače umevali, kakor ga žal pri nas z nizkega stolička golega strankarskega egoizma. Da se n. pr. pri nas napreden in svobodomiseln dnevnik prav nič ne straši, z lahkomiselno reklamo politično strankarstvo med slovenskim dijaštvom kar naravnost podpirati in razširjati, je žal le novo žalostno poglavje o naši dolini šentflorjanski.

Narodno-radikalna struja je iz vsega začetka vsikdar in povsod povdarjala svojo popolno neodvisnost od katerekoli naših političnih strank. Saj se je rodila v odporu proti indolentni strankarski blaziranosti ter se je postavila na stališče samopomoči in samoizobrazbe. Neodvisnost od političnih strank je in mora biti predpogoj vsaki svobodni in svobodomiselni dijaški struji. Uvažujè, da nam le popolna emancipacija od vsakojakega, torej tudi strankarskega apriorizma daje zanesljivo jamstvo, da se bo dijak res lahko svobodno in brez strankarskih ozirov razvijal, si je postavila narodno-radikalna struja izvenstrankarsko stališče jednim prvih svojih principov. Tega principa se je struja do zdaj vsikdar zvesto držala in ta princip jo naravno ostro loči od kateresibodi strankarske struje. In preko tega principa „združevati“ se ali sklepati gotove „kompromise“, recimo, z našo liberalno strujo, reklo bi se sankcijonirati strankarski apriorizem.

S tega stališča je pač le pozdravljati, da je eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva principijelno se izrekla zoper vsakoršno eventuelno „združevanje“ z liberalno organizacijo kot tako. — Nacijonalizem in svobodomiselnost ste vodilni ideji, ki združujeta dijaštvo v narodno-radikalni struji. Na kulturnih idejah sloni torej organizacija narodno-radikalnega dijaštva. Absurdno pa je, hoteti dijaštvo organizirati in diferencirati na podlagi strankarsko-političnih načel. Slovenski dijak je kot tak pač lahko naroden, to je njegova človečanska in socijalna dolžnost, je tudi lahko svobodomiseln, saj je tudi svobodomiselnost v prvi vrsti le izvir čutnega stremljenja po duševni prostosti; absolutno nemogoče pa je, da bi dijak kot tak, torej kot individium, ki se nahaja šele v duševnem razvoju, mogel imeti kakoršnokoli stalno in fiksirano politično naziranje, v kolikor namreč politične stranke niso samo zastopnice kulturnih idej, temveč v isti meri tudi gospodarskih interesov, in, recimo, tudi političnih načel v ožjem smislu besede. — Reklo bi se, zatiskati si oči pred resnico, ako bi hoteli tajiti, da narodnostna ideja kot taka — naj se mę ne umeje napačno! — torej narodnost kot ideja brez praktične in realne podlage vedno bolj zgublja na privlačni sili. Ako je bila v dobi narodnega preporoda, v časih taborov že narodnostna ideja sama ob sebi strankotvorna, ako je bil n. pr. — kar je za tedanjo dobo posebno karakteristično — eden tedanjih narodnih prvoboriteljev, goriški dr. Lavrič v pregorečem idealizmu celo toliko skrupulozen, da se mu je zdelo naravnost poniževalno in oskrunljivo za narodnostno idejo, pečati se v politiki z „vsakdanjimi življenskimi“ potrebami, pa se zdaj ravno v politiki bolj in bolj uveljavlja navidezno sicer materijalistično, a edino realno načelo: primum vivere, deinde philosophari;

ljudstvo hoče najprej živeti, potem pride šele drugo, saj se le gmotno zasiguran narod zamore tudi intelektualno in moralno povzdigniti na višjo stopinjo.

S tega stališča torej narodnostna ideja zadobiva za vsakega modernega človeka realnejši pomen. Narodnost postaja preko prvotne romantične navdušenosti pravemu narodnjaku pozitiven pojem za realno, torej tudi gospodarsko delo za narod. Skratka: gospodarski momenti silijo bolj in bolj na površje, narodnostna ideja pa postaja vodilen motiv praktičnemu smotrenemu delu za narod. Za to delo pa treba priprave in vspričo splošne kompliciranosti tega vprašanja pač nič manjšega študija kot za vsako drugo znanost. Isto velja pač tudi za politične probleme v ožjem smislu te besede. — Jasno in naravno je potemtakem, da nam je politika veda, ki jo kakor vsako drugo treba proučavati in študirati brez aprioristričnih predsodkov in strankarskih ozirov. Smatramo za dolžnost slehernega slovenskega inteligenta, da si s samostojnim proučavanjem po možnosti sam ustvarja svoj politični nazor. Slovensko dijaštvo naj se povspne na nivô, da mišljenje v svoji višini pač ni brezpogojno kopiranje in akceptiranje, temveč samostojno prodiranje in ustvarjanje! Obstoječe stranke naj nam ne bodo nič več kot predmet objektivnega opazovanja in primerjanja. Da nam pri tem treba popolne strankarske neodvisnosti, je naravno in ob sebi umljivo, saj nam je le s pomočjo te omogočeno svobodno kritično presojevanje.

Ako bi se vse slovensko dijaštvo postavilo enkrat na to stališče, bilo bi sčasom veliko manj političnih diletantov, bilo bi pa tudi veliko manj strankarskega dogmatizma in fanatizma, ki se kaže ravno pri strankarjih nezadostne izobrazbe. Z novimi idejami in mislimi bi nastopilo tudi medsebojno spoštovanje, tolerantnost do drugega prepričanja. Dokler se bo pa dijaštvo vpregalo v strankarske jarme, pa sploh objektivno biti ne more iz naravnega razloga, ker mu to strankarska disciplina zabranjuje; ono lepo idealno stremljenje po resnici pa se le prevečkrat umakne strankarski zaslepljenosti in strasti. Dobro je označil dr. H. Tuma strankarstvo dijaka z Ibsenovimi besedami: „Ein Parteiprogramm ist eine Saugpumpe, die jede Liebe zur Wahrheit aussaugt“. Vsaka moderna dijaška struja je strankarsko neodvisna. In to neodvisnost cenijo in negujejo drugod, kjer jim je svobodno dijaštvo vzvišeno nad slepim strankarskim „materijalom“, tudi politične stranke same, ker so si v svesti, da jim bo le tako dijaštvo zamoglo prinesti novih mislij in idej. Tako se je n. pr. hrvatska napredna pučka stranka, ki je sploh napredna in svobodomiselna stranka na Hrvatskem, kar sama izrekla za neodvisnost dijaštva, češ: „Hoćemo, da je djaštvo neovisno i slobodno svakojakim stranačkim disciplinom, da lako kritički promatra sav naš politički život“. Zadnji „Hrvatski Djak“ pa piše: „Hoćemo, da našim listom kao i čitavim našim pokretom stvorimo medju hrvatskim djaštvom takove odnošaje, da se ono ne će lučiti po promenljivim dnevnim političkim pitanjima — jer je to nonsens (pogotova n. pr. kot srednješkolaca [!]) — već da tu razliku čini kulturna i socijalna naprednost, odnosno konzervativnost“. — Drugod se smatra strankarska neodvisnost dijaštva kot nekaj za mladino samoobsebi umevnega in se kolikor mogoče čuva, samo pri nas Slovencih je mogoče, da se pod gotovimi svobodomiselnimi „avtoritetami“ vzgajajo mesto pravih svobodomiselnih mož strankarski priganjači. Res značilno za moralni nivô gotovih ljudij! Absurdno dijaško strankarstvo naj jim zagotovi svobodomiselni naraščaj?! „Absurdnost“ je edina prava označba takega početja sosebno, če si ogledamo politično konstelacijo na Slovenskem, ter se malo pobližje popečamo s „šlagerji“ o. s. n. n. d. (Dalje prih.)

* * *

O VERI IN VERSTVU.*)

PISMA STARIH IN MLADIH.

II.

Odgovor prvemu pismu.

Strinjam se z Vami večinoma tudi v prepornih točkah. Moja napaka je bila le ta, da sem se semtertja malo dvoumno izražal. Odgovarjam pred vsem na Vaše trditve glede vprašanja po smotru življenja. Upam, da bo več kot prazna špekulacija, ako pridemo tukaj na jasno. Saj bi bilo treba v boju za svobodo mišljenja marsikaj predrugačiti, ako bi bili moji nazori pravi.

Zdi se mi, da je to vprašanje ravno toliko čustveno, kot ono o postanku sveta. Saj nam tudi ne pove resnice, ampak nam vstvarja le hipoteze. O poslednem menda res lahko trdimo, da je brezplodno in torej nepotrebno, o onem pa ne. Le poglejmo, kako globoko je utemeljeno v naši naravi! Vsak hoče živeti. Za človeka, ki mu gre materijelno slabo, ne more imeti vživanje samo nobenega pomena, zato si išče drugih smotrov.

V obče velja: človek pogreša vero lahko, dokler mu gre dobro, kakor hitro pa ga zadene kaka nesreča, postane zopet veren. Tako vpliva volja na naše nazore tam, kjer nas eksaktna veda zapusti. Znano Vam je, da priznava na primer vsakdo le onim predmetom prvo vrednost, kjer lahko kaj doseže. Za kar pa človek nima posebne nadarjenosti, to zanj kratkomalo ne eksistira ali pa mu je vsaj brezpomembno.

Zato revnega človeka čutno uživanje ne more zadovoljiti. Potreben mu je drugačen smoter, tega pa mu more dati le vera. Skrb za rodbino je materijalistu res lahko tak smoter, a le tedaj, ako upa omogočiti svojim otrokom z delom materijelno uživanje.

---

*) Pod tem naslovom bodemo vnaprej prinašali pisma o verskih vprašanjih. Rubrika je odprta vsem, ki želijo spregovoriti resno besedo o teh življenjskih vprašanjih modernega človeka.

Utopije in ideali res lahko nadomeščujejo vero, dokler so sami vera. Lahko govorimo o „lepem in dobrem“, ako priznavamo ta dva pojma kot nekaj absolutnega. Toda vse to pade, ako pride veda in nam pove, da to pravzaprav ni nič druzega, kot pogoj za materijelno uživanje, kar pa je revnim ljudem nesmisel. Zlasti potrebna nam je vera, ako moramo resignirano priznati, da je svet večna krivica.

Zdaj sem delil ljudi v revne in premožne. To je le bolj splošno. S tem še nočem trditi, da ni tudi med revnimi takih, ki nimajo vere. Toda njihovega števila ne smemo precenjevati, saj rabim besedo vera v najširšem pomenu. Oni so le izjeme. Nasprotno jih je tudi med bogatimi, zlasti med onimi, ki so duševno izobraženi, veliko, ki jim čutni svet ne more biti dovolj. Knez Bolkonski ni videl takrat le oblakov nad seboj, ampak tudi Francoze in vse njihovo vrvenje, ki se mu je zdelo tako majhno. — Rekel sem prej, da nam vzori ne morejo zadoščati in vendar si mislim ravno v njih vero bodočnosti. Seveda je treba potem korak globlje. Naloga sveta je neskončno izpopolnjevanje in stremljenje po absolutni lepoti, na katero moramo verovati. To, kar nam je za napredek koristno, se v družbi uveljavi, to je etika in vest.

Ako torej posluša človek svoj notranji glas, izvršuje svoj del na neskončni stavbi. To se seve ne da dokazati, ker je vera.

Vera je torej pesnikom, filozofom — in jaz bi pristavil, tudi trpečemu ljudstvu — tako potrebna, kot vsakdanji kruh. Zato je ves boj proti njej zastonj. Ali saj ne gre proti veri sploh, ampak le proti sedaj škodljivi konfesiji. S tem pa je tako-le: Ljudstvo čuti, da si vere ne more samo vstvariti, zato se oprime krčevito tega, kar se vrže med njega, ako je slučajno primerno njegovi naravi. Tega si ne da vzeti tako dolgo, dokler mu ne pridete na pomoč in mu ne pokažete novih ciljev. Do tedaj pa so vsi naši argumenti razuma odveč. Namesto, da blatimo, kar jim je sveto, naj bi apelirali na čustvo, sicer bomo vzgajali le verske fanatike, dosegli pa ne bomo ničesar.

Nisem prepričan o resnici stavka, da je danes prenehala med kulturnimi narodi vstvarjajoča verska sila. Zdi se mi, da se je ohranila v svoji prvotni jakosti, le da je postala — ne vem kako bi se dobro izrazil — bolj notranja, ne sili več tako s tako vehemenco na dan, ne išče si božanstva več izven sebe, izven človeštva, ampak v lastnem duševnem življenju. v življenju in napredovanju človeške družbe. Rabim li napačen izraz, če imenujem ta pojav intenzo verske sile? Mislim si stvar tako: v dobi kulturne stagnacije, v času absolutno nevednih mas izražala se je verska sila popolnoma drugače kakor danes. Bilo je njeno delovanje bolj ekstenzivno, to je, vstvarila je potom čustva, fantazije podobo božanstva, ki je odgovarjalo ednostavnosti duševnega življenja tisočev, milijonov, katerih duševno življenje pa je bilo tudi kolikor toliko jednako. Tem vsem je odgovarjal enoten tip božanstva in verska sila, ki je po mojem mnenju individuu in družbi immanentna, ni le božanstva vstvarila, ampak je ta ideal, ko je bil enkrat spopolnjen in je odgovarjal vsem zahtevam, skušala kolikor mogoče razširiti. Pojavila se je torej v dveh oblikah: za prvo je vstvarila božanstvo, za drugo je ta ideal razširjala, v obeh slučajih pa je bila po mojem mnenju ena in ista vstvarjajoča sila. Tako si tolmačim zgodovino verskih bojev. V tem vidim celo vprašanje krščanskega mučeništva.

Zgodovina mi tudi pravi, da tip božanstva ni nikjer trajen. Je ideal, ki prevladuje tisočletja in ostane na zunaj enoten, a neopaženo se spreminja, kakor se spreminjajo duševni boji, duševno življenje človeške družbe. Je velik korak od Mojzesa do Jezusa, od Jehove do krščanskega boga — toda ni li še večji od nebeškega Očeta prvih kristjanov do kralja nebes in zemlje, zapovednika angeljev in svetnikov današnje katoliške cerkve?

Zdi se mi to dokaz, da vstvarjajoča verska sila ni prenehala tudi v času, ko je veda začela prodirati v najširše sloje. In ako smatram božanstvo za ideal, pri katerem so osebnost, nadnaravnost v današnjem verskem smislu le predstavljajoče oblike, tedaj smem še korak dalje: ni li n. pr. socijalno-demokratična slika človeške bodočnosti tudi božanstvo, ki je zgubilo le svojo osebnost, se preselilo iz nebes na zemljo? Ne veruje li vanj tisoče in tisoče bednega ljudstva, niso že tisoči šli zanj v boj, ne šteje li tudi na stotine mučenikov? Torej: vstvarjajoča verska sila ni prenehala, ona živi, deluje kakor nekdaj, vstvarja svoje ideale kakor pred tisočletji. In nič ne škoduje, da je to božanstvo (ideal človeške sreče) vera boja za kruh in življenjski blagobit.

Prvotno je ravnotako kakor krščanstvo produkt filozofije, čustva, fantazije, četudi po rezultatih znanosti in vede korigiranega čustva in fantazije. V masi je še-le postalo, kar je a zategadelj ni moglo zgubiti značaja vere, kakor ga krščanstvo ni zgubilo, ko je v konfesijah postalo zavarovalnica in rešilnica grešnega človeka. Je li zato Kristov nauk manj vreden, ker so se ga prvi kristjani oklepali pred vsem v pričakovanju skorajšnega konca sveta, je li krščanski bog postal manj ideal, ko so konfesije raztrošile njegovo vsegamogočnost ter jo porazdelile posameznim svetnikom in svetnicam?

Je sila v človeštvu, ki vstvarja danes kakor pred tisočletji bogove; ni ponehala in ne poneha nikdar.

V posamezniku pa je vstvarjajoča verska sila z napredovanjem kulture še-le prav začela delovati in je močnejša kot nekdaj. Prej je zadostoval človeku verski tip, danes zadostuje tako generalizirano božanstvo le še masi.

Pred stoletji so bili redki možje, ki so se odpovedali konfesiji kot predstavljateljici tipičnega božanstva — danes je verski boj v vsakem petošolcu, in pri tisočih se rušijo nazori tipične vere, vstvarjajoča verska sila vstvarja pri stotinah samostojno, popolnoma individualno versko naziranje — božanstvo ... V stotinah je žal verska sila preslaba, v teh je porušena vera očetov, a na razvalinah ni vsklilo nič novega življenja: kultura je zadostovala, da podere, a ni zadostovala, da na novo sezida. O tem vprašanju si Vam bom dovolil posebej pisati. Konstatiram le, da se mi zdi duševno-neugodni položaj „materijalista“ jasen dokaz, da tudi v takem človeku ni zamrla verska sila.

* * *

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Akademičnemu ferijalnemu društvu „Adrija“ v Gorici posvečuje „Svoboda“ od 10. januarja t. l. dve notici. V prvi pravi „Tovariš“, da je bil uspeh društva pod nar.-radikalnim odborom — ničla, letos da spi društvo junaško spanje. V drugi omenja ustanovitve 4. knjižnice v Sovodnjah in vzklikne: „Veselimo se delovanja našega najmlajšega društva. Krepko naprej po začrtani poti!“ Očividno nasprotje. Je pa obojno neresnično.

Par let prej se je govorilo pri občnih društvenih zborih, da se ustanovi kolikor mogoče potovalnih knjižnic. Narodno-radikalni odbor pa ni toliko govoril, ampak je ustanovil tekom 8 mesecev 3 knjižnice in pripravil knjige za četrto. V letošnjem odboru so tudi radikalci, pa ne spijo. Ustanovilo je društvo 2 knjižnici s petimi predavanji. Peta knjižnica društva „Adrija“ se je otvorila 19. t. m. v Mirniku ob italijanski meji, v enem najbolj narodno-izpostavljenem kraju. Shod se je vrlo dobro obnesel. Imamo pa še pripravljenih 150 knjig za druge knjižnice. Knjige so večinoma darovane, ker društvo nima sredstev. — Kot pozitivno delo v še ne enem letu beležimo ustanovitev petih knjižnic.

Res je naša želja in stremljenje, da bi priredila „Adrija“ več predavanj; a moči naše akademične mladine absolvirajo plesne vaje in plesni venčki! Kar se tiče trditve, da bi bila „Adrija“ v organizaciji narodno-naprednega dijaštva, pripomnimo, da se društvo oficijelno ni izreklo za nobeno organizacijo, — ima pa narodno-radikalni program! B.

Akademično društvo „Adrija“ proslavi spomin slovenskega reformatorja in predstavitelja slovenske renesanse Primoža Trubarja začetkom februarja s slavnostnim zborovanjem, na katerem bo govoril ti phil. Ivan Lah o Trubarju in njegovi dobi.

Akad. društvo „Slovenija“ oživi Trubarjevo slavo med dunajskim Slovanstvom s posebno slavnostjo, kakor jih zna prirejati na Dunaju le naša „Slovenija“. Prepričani smo, da bo ta prireditev ena najlepših in najglobokejših, kar se jih bo v jubilejnem letu 400 letnice slovenske reformacije vršilo v spomin Trubarjevim manom.

„Prosveta“ je osnovala v minulih božičnih počitnicah štiri javne ljudske knjižnice, in sicer: v Spodnji Poljskavi (daroval jo je gosp. učitelj Kokl) in v Polzeli na Štajerskem, v Bilčovsi na Koroškem ter v Račjem pri Mariboru. Sedaj šteje „Prosveta“ 29 javnih ljudskih knjižnic, s podružničnimi vred 43. — Pravkar je izšla v „Prosvetini“ založbi brošurica, ki obsega navod za poslovanje in ustanavljanje ljudskih knjižnic in seznam zanje primernih knjig. Cena ji je 20 vin. Pri naročilih naj se blagovoli znesek obenem poslati v znamkah.

DIJAŠKO-SOCIJALNI VESTNIK.

Popotne štipendije absolviranim trgovskim akademikom. Naučno ministrstvo je ustanovilo večje število popotnih štipendij za absolvente avstrijskih trgovskih akademij v zneskih 500—800 K, ki jih absolventi morajo porabiti za poučna potovanja po inozemskem. Natančnejši podatki se dobijo pri ravnateljstvih avstrijskih trgovskih akademij, pri katerih je tudi vlagati prošnje in sicer do 15. marca 1908. Oni slovenski tovariši trg. akademiki, ki se bodo potegovali za eno teh štipendij, naj nam naznanijo vsebino oddane prošnje, da jih priporočimo našim poslancem.

Dvobojno vprašanje in naši „svobodomiselni in napredni“ tovariši. Dosedaj smo bili mnenja, da so le ljubljanski „Savani“ oficielni duelanti, vendar motili smo se, ker tem se je pridružilo tudi vse t. zv. „svobodomiselno in narodno-napredno“ dijaštvo, kakor razvidimo iz I. štev. II. let. „Svobode“. Najbrž se je zdel gospodi program, ki so ga nedavno formulirali premalo napreden in pridejali so mu še eno „velenapredno“ točko, da namreč stoje „na stališču brezpogojne satisfakcije z orožjem in to dotlej, dokler stoje naši narodni sovražniki na njem.“ — To je značilna izjava „svobodomiselnega in naprednega“ dijaštva! Hočemo na to ob kratkem odgovoriti nekaj tudi „liberalnemu dijaštvu v album.“ Sicer bi skoro trdili, da nam zopet očitajo denuncijanstvo — ta beseda je že prav priljubljena cvetka liberalnega frazerstva — kakor to store vedno, če v stvarni kritiki obsojamo njihovo postopanje; toda to nas ne moti. Da se je narodno-radikalno dijaštvo izreklo na celjskem shodu odločno proti dvoboju, je storilo s tem le svojo dolžnost in to kot dijaška in kulturna struja. — Ravno med slovenskim dijaštvom se je do prav zadnjega časa s skoro nerazumljivo vnemo gojila ta nazadnjaška, klativiteška navada, ki je bila dijaštvu v etičnem kot materijelnem oziru zelo škodljiva. Ta nesmisel iz prežalostne srednjeveške romantike se hoče, kakor je videti, še nadalje ohraniti med slovenskim dijaštvom, menda kot simbol narodnega „viteštva“. — Če je dijaštvo res napredno in svobodomiselno ne more in ne sme trpeti, da bi nekateri ljudje v svojem prenapetem navdušenju za kontrahaže ter odurne in prismojene dvoboje terorizirali dijaško družbo in si morda — sosebno med mlajšimi tovariši — hoteli na ta način, če ne gre drugače, pridobiti ugled in respekt. Proti dvoboju nastopa danes že vsa res napredna inteligenca. Dvoboja ne zavrača le kot pomiljevanja vredni barbarski anahronizem, ampak tudi kot popolnoma nezadostno varstvo osebne časti. Če je čast koga napadena, t. j. da se mu blati pošteno ime v družbi, je pač za vsakega zdravomislečega človeka jasno, da ne more dobiti nikakega zadoščenja, če se dvobojuje ali morda pride z razsekano glavo iz duelne komedije, kakor tudi ne more s tem prepričati družbe, da je bilo očitanje žaljivca neosnovano in krivično. — Kar se tiče Karnijolcev, katere omenja „Svoboda“, pa dvomimo, da bi ti le iz strahu pred slovenskimi kontrahažami opustili svojo predrzno izivanje z vsenemškimi odznaki po ljubljanskih ulicah, pač pa smo mnenja, da je dolžnost policije, in to že v interesu javnega miru, prepovedati in zabraniti take javne nastope nadutih nemških buršev v izključno slovenski Ljubljani. — Če torej nastopajo danes povsod že najuglednejši ljudje proti dvoboju in tudi oni iz višjih vojaških krogov, je vendar smešna a objednem bridka ironija, če se del slovenskega dijaštva, ki se smatra za napredno, oklepa z vso gorečnostjo tega nesmisla. Toda vprašamo. ali se s tem vrši kulturno delo, povzdigne duševni in nravni nivo dijaštva, ali pa morda dokaže, kako si zna dijaštvo zasigurati kontinuiteto časa? — Svoje napredno navdušenje dokumentirajo gospodje še s tem, da s povzdignjenim glasom kličejo: duel se mora ohraniti, dotlej, dokler stoje naši narodni sovražniki na njem. Ergo, če bi bili naši narodni sovražniki slučajno še Španci, gg. „svobodomiselni in napredni“ slovenski akademiki bi gotovo z največjo vnemo gojili tudi španske „plemenite vitežke“ navade — junaške bikoborbe. — Torej če naši narodni sovražniki ne napredujejo, tudi mi ne smemo. Res famozno umevanje napredne ideje! V eni sapi hoče biti gospoda nad vse napredna, v drugi — pa prisega na tako nazadnjaška načela. Tu se pa pokaže tudi v pravi luči nje polovičarska naprednost. Če hočemo biti napredni, bodimo napredni v vsakem oziru. Polovičarstvo je le vedno znak — nazadnjaštva. — Vsled tega h koncu povdarjamo: ker je dvoboj za napredno dijaštvo nekaj poniževalnega, ga mora ne-le odklanjati, ampak tudi proti njemu odločno nastopati.

ŽENSKI VESTNIK.

K slovenskemu ženskemu vprašanju. Cenjeni gosp. urednik! Blagovolite priobčiti v svojem listu kratko poročilo o p. Röslerjevih predavanjih v ljubljanskem Unionu. Sicer ta kritika morebiti ne spada ravno sem, a ker se je teh govorov vdeležilo precejšno število slovenskih dijakinj, se mi zdi umestno izpregovoriti par besed.

Ljubljanski škof se je pokazal zadnje dni preteklega leta vnetega feminista. Poklical je iz nemškega Solnograda p. Röslerja, ki nam je predaval o „Izobrazbi ženskega značaja“. Povedal je le malo novega, kajti večinoma je le reproduciral znane stvari iz svoje knjige „Die Frauenfrage“. Njegova razprava bazira na strogo verski podlagi in je torej popolnoma enostranska. Program je bil sledeči: Prostost mišljenja; ljubezen, trpljenje in življenje; berilo in izobrazba; žene in umetnost; družabni položaj žene; žene v zgodovini. Lepa vrsta predavanj, ko bi bila to predavanja, a bile so — pridige; kajti večkrat sem mislila, da sedim v cerkvi, ne pa v Unionu. Omenim naj le par stvarij, ki karakterizujejo škofovega predavatelja.

Mož je proti ženski volilni pravici, kar utemeljuje s sledečim razlogom: žena naj v rodbini vpliva na svojega moža tako, da bo zastopal v javnosti tudi njene interese. Vneti zagovornik žene je pa popolnoma pozabil na neomoženo ženo, ki se še najbolj vdeležuje javnega življenja in ji po vsej pravici pripada neka merodajnost. Kot duhovnik se seveda boji, da ne bi žena dobila prilike svobodno izražati svoje prepričanje, kajti kakor hitro bo dosegla to, bo konec vpliva, ki ga ima nanjo mož, čestilec in pa pred vsem duhovnik.

Razume se, da je proti civilnemu zakonu, ker po njegovem mnenju je ravno le to vzrok, da propada francoski narod. „Svetovno znani“ mož seveda ne pripisuje „Zweikinderseptemu“ nikakega vpliva. — Zanimivo je poznati Röslerjeve „žene v zgodovini“. V zgodovini, ki je pravzaprav le zgodovina trpljenja, verstva in nravnosti, se odlikujejo sledeče zgodovinske žene: Eva, Marija, sv. Neža, Perpetua, Agata i. t. d.

Kot veren pristaš ljubljanskega škofa se je seveda dotaknil Prešernovega spomenika. Ne nasprotovala bi mu toliko, ko bi ga kritikoval z umetniškega stališča, a obsojal ga je s stališča verskega fanatika — stara škofova pridiga. Na vprašanje, zakaj imajo nespodobne slike celo v Vatikanu, je odgovoril, da je tudi v cerkvi kaj nepravega, česar se pa ne more odstraniti. In to, česar cerkev pri sebi ne more storiti, skuša doseči pri tujih stvareh s silo: „Poslušaj moje besede, a ne glej mojih del!“ Debate seveda ni bilo, čemu pa? Saj ne smeš priti do drugega rezultata kot do onega, ki ti ga postavi duhovnik, kajti kakor hitro mu zmanjka znanstvenih dokazov, zateče se k veri in ne moreš mu do živega! Pač pa je bil na razpolago vprašalnik. Razven dveh so bila vsa vprašanja nemška in so se do malega tikala le verskih stvarij, ki spadajo v spovednico, ne pa na javno znanstveno predavanje. Ker je moral škof prevajati v nemščino dva ugovora, ki sta imela ta greh, da sta bila slovenska in sta nasprotovala Röslerjevim izvajanjem, se je maščeval s tem, da je v svojem glasilu kategorično oznanil resnico: obe slovenski vprašanji je stavil kak liberalen slovenski študent; kajti škof je prepričan, da se ne najde med našim vernim ženstvom žene, ki bi se drznila nasprotovati duhovniškim trditvam. Pa zmotil se je enkrat! Hvala bogu, tudi Slovenkam so se jela vremena jasniti. Prihajajo časi, ko ne bo naša žena reprenzentirala svoje narodnosti s tem, da bi delovala pri narodnih veselicah kot „požrtvovalna rodoljubna narodna dama“; ko ne bo kazala svoje naprednosti in psevdo-svobodomiselnosti s tem, da se bo danes demonstrativno vdeležila veselja nad protiklerikalno zmago, a jutri bo nesla težko svečo za procesijo in bo z zamaknjenostjo poslušala nemške misijonske pridige; prihajajo časi, ko bo tudi Slovenka začela samostojno misliti, trezno razsojati in stremeti za konsekventnim značajem, ki se pa ne razvije ne iz duševne omejenosti, ne iz fanatične klerikalke, ne iz reprezentujoče liberalke.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Srednješolska anketa, ki jo je sklicalo naučno ministrstvo, je bila 25. prosinca zaključena. Udeležili so se je pedagogi cele Avstrije in vseh narodov — le Slovenci smo bili brez zastopstva, ker je edini povabljenec izostal. V boju naziranj in mnenj je zmagala ideja humanističnega gimnazija in ž njo princip klasične izobrazbe. Povdarjala se je pa potreba vsestranske reforme učnega načrta zlasti glede jezikovne izobrazbe in dvo- resp. enostopnosti poduka. Poleg razdelitve današnjega srednješolstva v gimnazijo in realko je stopila zahteva enotne srednje šole v ospredje, akoravno odločitev še ni jasno padla. Toda srednješolsko vprašanje je postalo — kakor se je izrazil naučni minister Marchet — še le sedaj rešljivo in aktualno in ne izgine z oficijelnega pozorišča, dokler ne bo jasno in odločno rešeno.

Najlepši uspeh ankete pa je izjava vlade, da smatra današnjo maturo za nevzdržljivo institucijo. Že letos se izvedejo toli potrebne prve reforme. Pismeni izpit se bo omejil najbrž le na učni jezik — vsekakor pa odpade iz matematike ter nemško-latinski prevod. Ustmeni izpit bode imel obliko kolokvija, v katerem naj se komisija prepriča o splošni izobrazbi kandidata, ne pa o njegovem — dostikrat tako slučajnem — znanju v posameznih predmetih. V spričevalih odpadejo posamezni redi ter se nadomestijo s splošno kvalifikacijo zrelosti. V prihodnji številki podamo najvažnejše rezultate velezanimive ankete — danes smo mogli tik pred sklepom lista podati le predstoječo kratko notico.

Slovenska trgovska šola. Na Slovenskem je postalo zadnji čas vprašanje trgovske šole posebno aktualno. Nujnost te zadeve pa se ne razvidi nič kaj iz neodločnega premišljevanja, ali naj dobimo trgovsko šolo v Ljubljani ali v Trstu in ali naj bo novi zavod nižje vrste (dvorazreden) ali popolna trgovska akademija. Naše mnenje je: v Ljubljano dvorazredno trgovsko šolo, v Trst slovensko trgovsko akademijo! Sicer pa je prva zahteva: v Ljubljani naj se otvori z začetkom 1908/09 trgovska šola in naj si bo ta nižja ali višja!

Kako meri tudi v tem oziru država nam Slovencem, pove s suhimi številkami statistika naučnega ministrstva, ki navaja tudi one trgovske šole, ki jih država vzdržuje ali podpira. Iz nje povzemamo, da vzdržuje država v Tridentu trgovsko akademijo za 86 dijakov, na Koroškem (367.000 prebivalcev), ki, kakor znano daleč ni tako trgovinska dežela kakor Kranjska omogočuje država že od l. 1895. dvorazredno trgovsko šolo, na Solnograškem (192.000 prebivalcev) od l. 1901. Štajerska ima svojo državno trgovsko akademijo. — Kranjska edina ne zmore javne, od države subvencijonirane trgovske šole! — No, pa saj to ni edini šolski škandal v slovenski domovini, ki ga povzroča in vzdržuje pokroviteljica in pospeševateljica gmotnega in duševnega napredka svojih narodov.

Narodni davek srednješolskega dijaštva. Cenjeni tovariš urednik! Na naši gimnaziji smo letos razposlali polo (kakor tudi na učiteljišču) s pozivom, vsak slovenski dijak brez razlike mišljenja naj daruje vsak mesec vsaj 4 vin. v prid naši šolski družbi. Vspehi so nas zelo iznenadili. Na gimnaziji se jih je oglasilo 216 in na učiteljišču okoli 60, skupaj torej okoli 276. Pri tem pa mi je pristaviti, da jih večina plača na mesec po 10 vin. Denar začnemo pobirati po novem letu. Prepričani smo, da položimo koncem šolskega leta okoli 200 K na narodni žrtvenik. Prosim Vas torej, opozorite v „Omladini“ naše tovariše na drugih slovenskih srednjih šolah, ženskih in moških, naj upeljejo tak narodni davek. Prepričan sem, da na ta način srednješolska mladina spravi skupaj okoli 3000 kron — velikanska vsota! Tovariši na delo! Narodno-radikalnim pozdravom *M. L.*

Oblastem odgovoren Mihael Rožanec. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

I. B.:

REFORMA NAŠIH SREDNJIH ŠOL.

Boj, ki se je bíl v zadnjih letih za in proti humanistični izobrazbi, za in proti latinščini in grščini, je krenil v najnovejšem času na popolnoma druga pota. Princip humanistične izobrazbe je na celi črti zmagal in na zadnji srednješolski enketi se je od več strani celo povdarjalo, naj se vpelje latinščina tudi na realko. Na drugi strani pa so prodrle tudi zahteve praktičnega življenja in prirodoslovnih znanostij, da se mora pouk v realnih predmetih razširiti. Tu pa nastane nov boj za čas. Šolska higijena zahteva odločno, da se mora šola razbremeniti, učne ure skrajšati in domači študij za šolo omejiti na minimum. Novih ur za razširjenje pouka v realnih predmetih ni mogoče drugače vpeljati, kot z zmanjšanjem učnih ur v humanističnih predmetih, predvsem tedaj v klasičnih jezikih. Čas se da pridobiti, če se odstrani iz šolskih predmetov ves nepotreben znanstven balast, in se podaja le to, kar je v resnici potrebno za izobrazbo in za nadaljevanje študija na visokih šolah. Pridobljeni čas pa je treba potem tudi dobro vporabiti. Reforme je predvsem potrebna metoda poučevanja in pedagoška izobrazba srednješolskih učiteljev, ki je danes skoro enaka ničli.

To so nekako glavna reformna vprašanja za naše srednje šole. O njih se je razpravljalo meseca prosinca na celi vrsti shodov, ki so jih priredila v ta namen najrazličnejša izobraževalna in znanstvena društva na Dunaju. Na vseh teh shodih se je povdarjala potreba reforme naše srednje šole, a mnenja, kaka naj bo ta reforma, so bila tako različna, da je nemogoče podati v par vrsticah samo pregled vseh teh reformnih načrtov. V sledečem se hočemo ozreti le nekoliko na enketo, ki jo je priredilo kot oficijelen zaključek vseh teh posvetovanj naučno ministrstvo o srednješolski reformi ne zato, da bi se mislilo, da je bila ta enketa najboljša in je podala najboljših načrtov, marveč ker spoznamo iz nje smer, v kateri hoče vlada reformirati naše šolstvo. Enketa sama na sebi je bila popolnoma birokratičnega značaja, k nji so imeli pristop najrazličnejši sekcijski načelniki, dvorni svetniki, vseučiliščni profesorji, deželni šolski nadzorniki, nekaj srednješolskih ravnateljev — od nje pa so bili skoro popolnoma izključeni oni, ki imajo ves srednješolski pouk v svojih rokah — srednješolski učitelji. Tudi se nekatera za reformo eminentno važna vprašanja niso popolnoma nič obravnavala, kakor metodična vprašanja, pedagoška izobrazba srednješolskih učiteljev itd.

Glavna vprašanja, katera je stavila vlada enketi, so bila sledeča: 1. ali je reforma naših srednjih šol potrebna; 2. ali naj se osnuje nova vrsta srednjih šol; 3. kako naj se zmanjša število gimnazijcev.

Prvemu vprašanju se je enoglasno pritrdilo. Povdarjalo se je, da vzgaja sedanja srednja šola ljudi preveč k premišljevanju pa premalo k delu, odločnosti, podjetnosti in radi tega ne odgovarja današnjim gospodarskim in socialnim razmeram. Tudi se je trdilo, da je vzgajala predmarčna gimnazija ljudi k večji samostojnosti in treznosti razuma in sodbe, kakor pa današnja srednja šola. Učni načrt se mora razbremeniti. Slovnični pouk naj se kolikor največ mogoče omeji, razširi pa čitanje klasikov in v izbiri teh pusti učitelju večja prostost. Osredje celega pouka naj tvori materinščina. Pouk v materinščini treba poglobiti in literatura naj se poučuje do najnovejše dobe. Spremeniti se mora tudi zgodovinski pouk, pri katerem naj stopi v ospredje kulturna, gospodarska in pravna zgodovina. Sociologija naj zaključi v VIII. razredu zgodovinski pouk. Če bi se vpeljal samo enkratni zgodovinski pouk (samo v višjih razredih), bi se lahko veliko temeljiteje in obširneje podajala geografija, zlasti trgovska. Fakultativno naj bi se vpeljala tudi opisujoča geometrija. Povdarjalo pa se je tudi, naj se pouk v matematiki zaključi že s VI. razredom, zato pa tembolj razširi pouk v fiziki. V fiziki in kemiji naj se vpeljejo praktične vaje. Splošno naj se pouk v prirodopisju in prirodoslovju razširi in zaključi v osmem razredu s poukom o splošnem prirodoznanstvu (Naturkunde). Vpelje naj se tudi obligatno risanje. Opomniti je tu, da je povdarjal krščansko-socialni minister dr. Gessmann pri nekem prejšnem zborovanju, naj se skrči v zgornjih razredih pouk iz veronauka od dveh na eno uro. Kar se tiče pismenih nalog, se je povdarjalo, naj se odpravijo, vpeljejo pa zato govorniške vaje, da se učenec navadi, to kar zna, tudi povedati. Glede izpitov in izpraševanja vobče se je povdarjalo, naj se matura odpravi, ker dijak radi nje ničesar več ne zna, pač pa trpijo pred maturo njegovi in njegovih staršev živci. Glede izpraševanja vobče pa se je povdarjalo, naj se kolikor mogoče omeji. Vsled izpraševalnega sistema je učitelj otroku zgolj sodnik, ne pa njegov vzgojevatelj.

Najobširneje se je razpravljalo o vprašanju: ali naj se vpelje nova vrsta srednjih šol, in kakšna. Mnenja o tem vprašanju so bila zelo različna. Pretežna večina, in ž njo tudi naučni minister, je povdarjala, da morata gimnazija in realka tudi še nadalje obstajati z zgoraj označenimi spremembami, da pa se mora vpeljati še tretji tipus srednjih šol, na katerem bi se grščina ne poučevala, pa bi imeli absolventje vseeno dostop na vseučilišče. Gimnazija naj bi bila nekak elitni zavod, dočim naj bi služila nova vrsta zavodov brez grščine širšim slojem. Referent o tem vprašanju je predlagal, naj se spopolni sedanja nižja realna gimnazija v 8 razredno realno gimnazijo. Nova vrsta srednjih šol pa naj se napravi tako, da bi se na nižjo realko priklopila zgornja realna gimnazija. Zopet drugi so predlagali enotno srednjo šolo, ki naj združi oba dosedanja tipa v enega. V zgornjih razredih naj se deli ta enotna srednja šola v razne strokovne oddelke. Zastopnik ministra dr. Geßmana je priporočal, naj se priklopijo za one, ki ne nameravajo nadaljevati študij na zgornji gimnaziji ali realki in potem na visoki šoli, kot zaključni izobraževalni tečaj dva ali trije letniki. O meščanskih šolah se je govorilo, naj se preustroje tako, da podajo neko splošno izobrazbo. Poučeval naj bi se en moderen jezik, zlasti pa svetovna literatura. Obstajala naj bi ta meščanska šola, na kateri bi morali poučevati le srednješolski profesorji, iz 5 razredov in pripravljala za trgovske in obrtne šole.

Za učenca in njegove starše je pri izvolitvi različnih vrst srednjih šol največje važnosti: izbira otrokovega stanu. Velika napaka je, da se je moral dosedaj človek še kot otrok odločiti za ta ali oni stan, kajti prestop iz ene vrste srednje šole na drugo je bil dosedaj skoro nemogoč. Za bodočnost je gledati, da se omogoči dijaku izbira stanu v kolikor mogoče pozni učni dobi in da se prestop iz ene vrste zavodov na druzega kolikor mogoče olajša.

Pri reformi realke se je zahtevalo, naj ima tudi realka 8 razredov in naj se vpelje v višjih razredih relativno-obligatno tudi latinščina in filozofična propedevtika.

Pri razpravljanju o tretjem vprašanju, kako naj se zmanjša število srednješolcev (začetkom šol. leta 1907/8 je bilo v Avstriji 89.361 gimnazijcev in 45.565 realcev) se je povdarjalo predvsem, naj se dela na to, da se zmanjša število gimnazijcev in zviša število realcev. Tudi absolventom raznih drugih šol in nižjih razredov naj se prisodi pravica do raznih državnih služb. Zlasti naj se pa dovoli enoletno prostovoljstvo že po dovršeni 6. šoli. Glavni vzrok prenapolnjenja so predpravice gimnazijcev in pritiskanje meščanskih sinov v državne službe, dočim se jih posveti produktivnim stanovom vsled prezgodnje odločitve stanu le malo. Reforma meščanskih šol v že omenjenem smislu bi pritisk v gimnaziji gotovo zmanjšala.

To so glavne misli, ki so se podale na enketi. V obče ni enketa zadovoljila nikogar, najmanj seveda one, katerim je v resnici za napredek in izobrazbo ljudstva, ne pa samo za potrebe raznih ministrstev in vlad. Sicer se pa od ljudij, ki predlagajo zvišanje šolnine v svrho pridobitve sredstev za razna učila in ki pravijo, naj se vlada pri določitvi učnih načrtov ne ozira na zahteve šolske higijene, marveč edinole na potrebe države, tudi druzega pričakovati ni moglo. Seveda so bili poleg tudi ljudje, katerim je v resnici za stvar, in med te smemo šteti tudi naučnega ministra.

* * *

NAŠE STALIŠČE NAPRAM DUELNEMU VPRAŠANJU.

(Iz referata teh. JOSIPA PAVLINA na celjskem shodu.)

Postanek duela zamoremo zaznamovati v Španiji in Italiji že v trinajstem in štirinajstem stoletju in kmalu nato tudi v Franciji. Po nemških deželah pa se je udomačila ta nova „plemenita“ navada, kakor dokazujejo nekateri nemški zgodovinarji*), šele po 30letni vojski. — Stoletja sem se je smatral duel kot edino sredstvo, katero zamore nuditi zadostno varstvo za obrambo osebne časti. Zahtevala je dostojnost in ton družbe, da se je čast le potom sabelj in pištol pridobila oziroma zgubila. Duel je gospodoval po celi Evropi prav do zadnjega časa, le Angleži so ga — kar je značilno — že pred 60 leti na radikalen način iztrebili iz svoje družbe.

Postavilo se je svoj čas toliko oboževano načelo, da je le oni časten, ki z orožjem brani napadeno čast in to načelo ni zgubilo vseh privržencev niti v današnji moderni in prosvetljeni dobi.

Podlaga, na kateri bazira, je napačna in brezpravna. Za žalitev zahteva duelni kodeks dvoboj med žaljenim in žaljivcem. Nasprotnika se bijeta ali streljata. Nastane vprašanje: je-li s tem dokazano, da je ravnal žaljivec neprav, in je-li dobil žaljeni (posebno v slučaju, da je v dvoboju podlegel) zadoščenje za nizkotno postopanje nasprotnika? Po načelih duelnega kodeksa žali lahko vsakdo in je časten človek, toda tisti, ki je dostikrat prav kruto žaljen, bi naj izgubil svojo čast in si jo zamore le potom duela zopet pridobiti. Ne vpraša se, kakšno je bilo postopanje žaljivca, dejanje se ne vpošteva, le strel pištole oziroma udarec sablje sta edino merilo časti.

Pravi se nadalje, časten človek mora imeti pogum, da z orožjem v roki brani svojo čast. Torej, kdor nima te vrste poguma, ni časten. Vendar kako nesmiselno je to mnenje. Napačno je trditi, da bi bil splošno pogum merilo za vrednost naše časti. Sicer mora imeti tudi navadni zločinec pogum, da izvrši svoj čin. Je pa zato tudi časten človek? In če podli obrekovalec prime pogumno za sabljo, da dá „zadoščenje“ za svoje postopanje, li s tem ni več v očeh razsodnih ljudij nečasten obrekovalec in lažnjivec? Pravi pogum kažemo v tem, da izvršujemo dolžnosti, ki jih imamo napram sebi in družbi, ter da brzdamo svoje slabe lastnosti.

Ravno nasprotno je skoraj res; dostikrat prikrije duel razna umazana dejanja. Ne z duelom, ampak na ta način omejimo žalitve, da javnosti razkrinkamo nečastno postopanje ljudij, ki s hudobnim namenom blatijo ime poštenega človeka. Čast nam ne sme in ne more biti povod za barbarsko delo.

Kot duelno vzgojo moramo ravno tako zavračati takozvane menzure. Sabljanje in menzure v „sabljaških klubih“ vzbujajo tisto laži-romantično čustvovanje, ki si ustvarja oni čudni ideal srednjeveškega viteštva ter njegóvega „reševanja časti“. Duel pa moramo še predvsem zavračati kot veliko socialno zlo. — Koliko mladih ljudij se je pogubilo tako telesno kakor duševno ravno v romantiki menzur. Koliko mladeničev je že končalo v dvoboju svoje mlado življenje ali postalo za vedno telesno pohabljenih. Koliko mož, očetov je že padlo kot žrtev te nevarno smešne zahteve družabnega bontona. Nastane vprašanje, ima-li kdo pravico do življenja svojega sodruga-človeka, ima pravico, da poruši srečo zakonske družine ter jo pripravi velikokrat v največjo bedo? Ali ni tak uboj pravo zločinstvo?! Na taka vprašanja zagovorniki duela molčijo. Pač pa prav radi razmotrivajo o zahtevah osebne časti, ne da bi si bili o časti na jasnem. Razločujemo notranjo čast, t. j. čut zavesti, da smo ravnali dobro in pošteno, ter čast kot socialen pojem, ki je nekako merilo naše osebne vrednosti v očeh družbe. Ta zunanja čast pride v socialnem oziru predvsem vpoštev. Zanjo se bijemo, bôdemo in streljamo.

---

*) n. pr. Belou: „Das Duell und der germ. Urbegriff.

Zunanja čast je vsakomur potrebna, veliko krivdo stori, kdor nas na njej oškoduje, nas na časti razžali, t. j. povzroči v družbi dvom o naši osebni vrednosti. Naša dolžnost je dokazati, da je bilo postopanje žaljivca neopravičeno in krivično. Tega dokaza pa ne smemo prepustiti slučaju, spretnosti lastne roke, ostrini mrtvega železa — ampak svoji notranji časti t. j. zavesti, da smo pošteni in imamo poštene namene. Ta notranja čast nas bo prisilila, da nastopimo javno in prepustimo končno razsodbo družbi t. j. onim, na katerih spoštovanju bazira naša zunanja čast. Vsled tega prepústimo sodbo o svojem in svojega nasprotnika postopanju osebam, ki po svojem socialnem stališču ter častnem in poštenem imenu uživajo spoštovanje cele družbe, organizirajmo iz teh oseb sestoječo inštitucijo častnega razsodišča. Častno razsodišče naj da onemu, čigar čast je napadena, popolno zadoščenje s tem, da po temeljiti razpravi proglasi, je-li bilo njegovo postopanje častno in kvalifikovano in eventuelno, vkoliko je bilo neopravičeno in nečastno postopanje žaljivca. Taka izjava častnega razsodišča bo našla v treznomisleči družbi gotovo edino priznanje in uvaževanje, saj bo moralno pač dovelj izdatno podpirana od avtoritetnih oseb te družbe, ki kot člani častnega razsodišča izrečejo o zadevi nepristransko razsodbo. Ustanoviti si torej moramo antiduelno organizacijo, in to na širši podlagi splošno slovensko, v nje okviru pa častna razsodišča ki naj razsojajo o častnih zadevah v smislu gotovih štatutov.

Vso našo družbo je treba najprvo pripraviti do onega etičnega viška, da spozna, da ni nečasten oni, ki se ne bije ali strelja, temveč da mora biti le oni časten, ki častno postopa in pošteno dela, da načinu, potom duela rehabilitirati svojo čast, nele odreka vsako vrednost, marveč ga zavrne kot za to družbo nevreden izrodek srednjeveškega barbarizma in kot poniževalno zahtevo današnjega dobrega tona družbe. Danes mora postati za našo družbo merodajna le razsodba častnega razsodišča. S tem bo tudi vsak, še tako vnet gojitelj te navade srednjeveškega klati-viteštva, primoran, če hoče biti mogoč v tej družbi, iskati si sodbe v častni zadevi predvsem pri častnih razsodiščih.

In pripraviti vso našo družbo do tega etičnega viška, naj bo ravno naloga bodoče antiduelne organizacije. Ta organizacija mora začeti odločen boj proti nesmislu duela v naši družbi, nastopiti proti nemoralnemu pritisku, da se koga sili k duelu, ter delovati na to, da se duel iz naše družbe popolnoma izobči in končno, da se zakonodajnim potom poskrbi večje kazenskopravno varstvo za obrambo naše osebne časti. Dokler se slednje ne doseže, naj poskrbe za to varstvo osebne časti ravno častna razsodišča te organizacije.

Pričelo se je močno protiduelno gibanje po celi kulturni Evropi. Velik del inteligence nele pri nas, temveč tudi na Nemškem, Francoskem, v Italiji in tudi v deželi, ki je bila nekdaj najbolj vneta gojiteljica duela, v Španiji se je napovedal boj duelnemu nesmislu. Ustanovile so se razne protiduelne lige, ki podpirajo dejansko to plemenito idejo. V Avstriji imamo jedno „Splošno avstr. antid. ligo“ z dvema podružnicama in jedno v Galiciji, na Ogrskem dve, na Nemškem jedno splošno in 18 lokalnih lig, v Italiji, na Francoskem, v Španiji so protidvobojne organizacije jako razširjene. Temu gibanju se je iz umljivih vzrokov pridružilo tudi ženstvo (n. pr. v Avstriji, na Nemškem itd.).

Uspehi človekoljubnega dela niso izostali. Danes se zavrne duel, ne da bi dotični trpel v družbi na ugledu in bil morda družabno bojkotiran. Res napreden inteligent smatra pod svojo častjo, se biti ali streljati. — In tudi v vojaških krogih se opaža posledica tega prevrata v človeškem mišljenju in naziranju. Pod pritiskom javnega mnenja so bili ti krogi primorani dopustiti, da smejo biti neaktivni častniki in kadeti člani „Antiduelne lige“ (glej odlok vojnega ministrstva z dne 7. maja 1904) ter lahko delujejo za te ideje. Sicer hočejo vojaške oblasti, da se v konkretnih slučajih poslužujejo vojaških predpisov t. j. da izroče častno zadevo vojaškemu častnemu sodišču, sosebno če se ista tiče častnikov samih. — Napačno pa je mnenje, da se vojaški krogi tako zelo zavzemajo za duel. V zadnjem času prevladuje tudi na višjih vojaških mestih ne samo želja, ampak tudi odločna zahteva, da se mora duel kar največ omejevati in da se naj poravnajo častne zadeve med oficirji mirnim potom. Znani nam bodo še tozadevni odloki vojnega ministerstva. Danes že skoro ne razsodi vojaški častni sod častne zadeve na ta način, da se prizadeta primorata duelirati se, pač pa se po temeljiti preiskavi kaznuje onega, ki je kriv nečastnega dejanja, ponajveč, da zgubi dotični svojo šaržo. Da vojaški krogi ne nasprotujejo tako zelo antiduelnemu gibanju, so nam dokaz one značilne besede, ki jih je govoril bivši domobranski minister grof Welsersheimb v avstrijski poslanski zbornici dne 12. marca leta 1901: „Apeliram na vse, da sodelujete v boju proti duelu ... Resolucije nič ne koristijo, delati se mora ... Naj bi država in družba pri tem sodelovali, armada temu gotovo ne bo nasprotovala, ona bi to le pozdravljala in podpirala“. Da, država in zlasti družba mora skrbeti za to, da se napravi konec tej nekulturni navadi. Smemo pričakovati, da se v kratkem času izpodbijeta zadnja dva stebra duelnega nesmisla: odpraviti se bo moral duelni pritisk med oficirji armade in zboljšati zastareli kazenski zakonik.

KOROTANSKI:

O POLITIČNI ORGANIZACIJI DIJAŠTVA.

(Dalje in konec.)

II.

> „Lessing je rekel: Mislite sami, pa makari tudi slabo, samo, da mislite sami.“ (Svoboda II., 1.)

> „. . . . se oklepa mlado dušo v okove nesamostojnosti, izvršuje se v najpopolnejšem obsegu srednjeveški princip: iurare in verba magistri!“ (Svoboda II., 1.)

Ne na političnih temveč na kulturnih idejah mora sloneti zdrava dijaška struja. Napredno dijaštvo posebej mora biti proti vsakemu apriorizmu, proti duševnemu varuštvu in je zato predvsem v odločnem boju zoper klerikalizem (kot kulturno strujo), ki je najnevarnejša ovira svobodnega duševnega razvoja in napredka. Ta odpor proti klerikalizmu pa ne sme biti samo pasiven, ampak pozitivno stremljenje po umski svobodi Vprašam: je li pametno in dosledno, če se na eni strani kriči proti klerikalizmu, na drugi pa se brezpogojno sprejema nepoznane ali vsaj nejasne politično-strankarske programe? To zadnje je ravno za dijaško organizacijo, kateri pripada naravno prav mnogo mladih, popolnoma neskušenih, nepoučenih močí, pogubno. Ni li smešno, zavezati mladega petošolca na „narodno-napredni politični program“, ko mu dostikrat niti pojmi teh besed niso jasni? O. s. n. n. d. je razvila zlasti med mlajšim dijaštvom svojo agitacijo za „narodno-napredne ideje“ — prav rad bi enkrat poskusil, koliko teh mladih ljudij si je pravzaprav svestih, kaj da hočejo. Za mene je sicer važno predvsem to, da se naša svobodomiselna inteligenca zavzema ponekod za to organizacijo, ki je namesto verskega postavila še stokrat bolj neumestni politični apriorizem ter s tem za treznega človeka zgubila pravico imenovati se „svobodomiselno“. Ne glede na vse to pa se razvidi absurdnost dijaškega strankarstva špecijelno z ozirom na slovenske politične razmere. Predvsem: tudi na Slovenskem se je z napredujočo gospodarsko in kulturno osamosvojitvijo začela razvijati politična organizacija na podlagi gospodarskih interesov. Izvzemši obmejne Slovence, ki se morajo še vedno boriti predvsem proti gospodarski premoči tujega naroda, se razvijajo politično-strankarske oblike v znamenju stanovskega, interesnega ali če hočete razrednega napredka. Ni jim edini združevalni moment narodnost, pač pa se razvijajo poleg in v okvirju narodnosti. Pogled na strankarski razvoj na Kranjskem nas poduči o resnici gori navedenega: na Notranjskem vznika agrarna stranka, na Dolenjskem se razvija gospodarska stranka; oficijelno vseslovensko narodno-napredno stranko so nje voditelji že davnej proglasili za meščansko stranko itd. Ne zanikujem, da so to šele početki razvoja, ki je v drugih kulturno in gospodarsko višje stoječih narodih že malodane končan, in da igra pri nas nacionalni in tudi kulturni moment še vedno prvo ulogo. Toda začetki so tu in se že kažejo: je li takozvana narodno-napredna stranka meščanska, tedaj ji mora biti vsaka agrarna naravno nasprotnica in najsi sta tudi obe kulturno-napredni. Gospodarske razmere se spreminjajo, ž njimi pa tudi politično-strankarske konstelacije, nove gospodarske razmere zahtevajo novih strankarskih oblik — čim bolj se narod razvija tem mnogoštevilnejše so naravno tudi politične formacije. Združevalni momenti pa ostanejo narodnost in kulturna ideja

Ako sem naroden in svobodomiseln ali napreden, še ni potrebno, da sem pristaš ravno te ali one politične stranke, ker iz tega še ne sledi, da bi moral akceptirati ta ali oni gospodarski program, to ali ono strankarsko taktiko. Jasno pa je tudi, da bo npr. dijak, ki si je postavil določen narodni in kulturni princip, v posameznem slučaju, ko se bojujeta dve stranki, ki sta ločeni narodno in kulturno, moralno in če zahtevajo razmere tudi dejansko podpiral stranko, ki narodno in kulturno odgovarja njegovemu stališču; storil bo to brez strankarske obveznosti, neglede na to, ali sicer odobrava strankina načela, taktiko itd. ali ne. Nasprotno pa bode ostal med strankami istih narodnih in kulturnih načel nepristranski in bo zavzel stališče opazujočega, se učečega. To je tako naravno, kakor so nenaravne konsekvence „svobodomiselne narodno-napredne dijaške organizacije". Že danes in še bolj v doglednem času se morajo postaviti naši „narodno-napredni" tovariši, ki so „zvesti sinovi narodno-napredne stranke", na meščansko stališče, na stališče buržoazijske stranke navzlic temu, da je njih pretežna večina kmečkih sinov — ali pa ostane le del tega dijaštva „narodno-napreden", drugi del se po principu „politične organizacije" loči v posebno agrarno strujo etc. etc. Tako daleč se razvoj o. s. n. n. d. sicer ne povspne, pred takimi konsekvencami obvaruje naše politično organizirane tovariše že prav fenomenalna — politična ignoranca.

Ravno ta ignoranca še do danes ni pustila o. s. n. n. d. premišljati, kako daleč segajo konsekvence slovenske dijaške politične organizacije v krajevnem oziru. Narodno - napredno stranko imamo vendar samo na Kranjskem! Štajerska narodna stranka nima le druzega imena, ampak tudi drug program, ki se prav bistveno razlikuje od kranjskega liberalnega. Kam naj se vdene goriški pristaš o. s. n. n. d. Tam eksistira poleg meščanske narodne-napredne stranke agrarna napredna organizacija. V Trstu so zopet politično - strankarske razmere popolnoma drugačne — a tudi na Kranjskem samem vendar ni izključeno, da bi bil naroden in svobodomiseln človek pristaš vlade „gospodarske stranke"! Na Slovenskem nimamo (teritorialno) vseslovenske stranke — ne moremo torej imeti splošno slovenske dijaške organizacije, ki bi prisegala na politični program ene izmed obstoječih strank!

Če se torej bojujemo proti o. s. n. n. d., se bojujemo predvsem proti politični ignoranci, proti nazadnjaštvu, ki se imenuje svobodomiselstvo in sloni na principu političnega apriorizma, bojujemo se proti obnovitvi škodljivega in nemoralnega anahronizma politične dijaške organizacije, proti kateremu je narodno-radikalna struja izvojevala pred leti zmagonosno bitko, katerega pa popolnoma uničiti ni mogla, ker se — žal — duševna komodnost, zaostalost mišljenja in lenoba samostojnosti ne dajó uničiti.

Da je v času, ko gre za to, da zberemo vse sile v delu za narodno in kulturno osamosvojo inteligence in naroda, ta boj prav po nepotrebnem znova vsplamtel — to je krivda izvestnih političnih strank, ki ne pomislijo, da bode v slučaju, če so njih ideje zdrave in dobre, tudi nestrankarsko pa strogo narodno in napredno vzgojen dijak kot mož stal v njihovih vrstah. Da je naše gori označeno stališče pravo, v tem nas potrjuje ne le lastna zavest, ampak tudi izjave treznomislečih slov. politikov. Neodvisni politični tednik „Naš List“ je spregovoril odkrito besedo, „narodna stranka“ na Štajerskem podaja v svojem „Narodnem listu“ politično organiziranemu dijaštvu to-le oficijelno odpoved: „Mladini izražamo svojo odločno željo, naj se s svojim listom (sc. „Svobodo“) ne spušča na politična tla, ker bodo imeli mladi možje politike še pozneje v življenju do sita dovolj, in še morebiti preveč; v prvi vrsti pa naj s svojim listom vplivajo, da se dijaštvo vsestransko izobražuje in si poleg izpolnjevanja šolskih dolžnostij nabira vsestranskega pozitivnega znanja za življenje.“ (Nar. L. 21. II. 08.)

Kadar bo enako naziranje prodrlo tudi do stranke slovenske inteligence na Kranjskem, tedaj bo tudi konec politične organizacije slovenskega dijaštva.

* * *

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

„Tabor“ v Gradcu je priredil 22. svečana veselico, ki je jako dobro uspela. Raznovrsten vspored je zadovoljil vse navzoče. Četveroročno igranje na glasovir, bariton-solo točke, predpustni govor in komična opera „Samski klub, družba za politiko, literaturo in umetnost“ s spremljevanjem predpustnega orkestra so nudili zabave in užitka. Opera, tekst in kompozicija je delo domačih umetnikov. Vspeh je v moralnem in materijelnem oziru jako povoljen. — Pri tej priliki naj omenimo, da je „Triglav“ svojim članom udeležbo striktno prepovedal, tako, da je moral marsikateri mlajših Triglavanov snesti dano besedo.

V izobraževalnem klubu „Adrije“ so se vršila sledeča predavanja: tov. Lah: Renesanca in reformacija, O raznih sistemih srednjih šol ter O naši vzgoji k umetnosti; tov. Lotrič (kot gost): Mrtva roka; tovariš Brunčko: O sistemu češkega manjšinskega dela (na dveh večerih) ter O načelih ženskega vprašanja; tov. Kotnik: Voltaire kot pesnik in filozof. — Klub je posetil razstavo „Českých umělců výtvarných“ v Rudolfinu; priredil se je izlet v Smichovski pivovar, daljši na zgodovinsko znameniti grad Karlův tyn.

V manjšinskem odseku so referirali: tov. Mačkovšek: Koroška po zadnjem ter predzadnjem ljudskem štetju, Kočevski jezikovni otok (po natančno izdelani narodnostni mapi v velikosti spec. kart), V koliko se je spremenila narodnostna meja na Koroškem od predzadnjega ljudskega štetja (po mapi) ter Matematični problem tržaških Slovencev (istotako po mapi); tov. Weixl: Narodnostne razmere v Mariboru in okolici; tov. Klepec: Naše narodno gospodarstvo z ozirom na trgovstvo; tov. Jurečko: Bojkot v narodni obrambi. Za manjšinski odsek vlada med tovariši največje zanimanje in prihajajo na njegove večere skoro vsi; zato se razvijajo na njih jako zanimive in poučne debate.

Časnikarski odsek je gojil dosedaj bolj praktične vaje. Na vsakem večeru se poda kratek političen pregled. Obširneje je referiral tov. Kramer: O političnih razmerah na Štajerskem.

Čajevi večeri, na katerih nudijo predavanja lahkejše vrste in muzikalične točke tovarišev Deželе, Orožna in Perhavca mnogo užitka in zabave, uspevajo izborno.

Na novo se je osnoval programatični odsek (nač. tov. Pučnik) ter odsek za ljudska predavanja (pod vodstvom tov. Šlibarja).

Božične počitnice so društveno življenje in delo v odsekih za nekaj časa prekinile. Društveni prostori so se zadnji čas povečali, sobe so se na novo preslikale ter skromno a vendar okusno opremile.

Trubarjev večer, ki ga je priredila „Adrija“ dne 21. februarja v Grafovi dvorani v Pragi je bilo skromno slavlje slovenskega reformatorja, brez sijaja in bleska — a vendar smemo trditi, da je bilo vredno slovenske akademične mladine. Slovensko dijaštvo in češka inteligenca je polnila dvorano. V globoko zasnovanem govoru je podal tov. Ivan Lah sliko davnega boritelja za slovensko kulturo in napredek. Ne zgolj ustanovitelj slovenske književnosti, ne samo vnet reformator in bojevnik proti izrastkom tedanjega cerkvenega življenja mu je Trubar; Trubar mu je problem, kratkomalo slovenski problem tedanjega in današnjega časa. — Tov. teh. K. Kubeš je podal (v češkem jeziku) paralelo med Husom in Trubarjem. — Čar celega večera pa so bile recitacije gospe M. Táborske, tudi po Slovenskem znane umetnice. Aškerčeva „Slovenska legenda“ in „Prolog“ k „Primožu Trubarju“ še niso imele take interpentinje, ki je s svojo umetnostjo užgala v srcih ogenj in v očeh solze . . .

Izobraževalno delo v „Sloveniji“. V izobraževalnem klubu sta predavala: tov. dr. J. Hacin: O izvoru modernega socializma; tovariš O. Fettich: Avstro-ogrska nagodba. — V juridičnem klubu: tovariš Leop. Boštjančič: Informativni del pravniškega študija s posebnim ozirom na prvoletnike (dvakrat); tov. I. Stanonik: Korealiteta in solidariteta. — V medicinskem klubu je bilo več strokovnih predavanj, katerih naslove priobčimo prihodnjič. — Slovenijanski pevski zbor pod vodstvom starešine Juga in tov. Bena Serajnika si je pridobil med dunajskimi Slovani velik ugled s svojim dovršenim nastopom na raznih slovanskih prireditvah.

Kot starešine „Slovenije“ so se do sedaj priglasili sledeči gospodje: prof. Kuno Hočevar, J. Jug, dr. Koderman, profesor Maselj, dr. Murko, prof. Peterlin, R. Posega, dr. Poljanec, dr. Šlebinger, dr. I. Šubelj, dr. H. Tuma, dr. Vošnjak, dr. Gr. Žerjav.

Stavka na učiteljišču v Kopru Kakor poročajo listi, izbruhnila je na tem zavodu stavka slovenskih in hrvatskih dijakov, ki zahtevajo zboljšanje neznosnih razmer. Prejeli smo dopis, ki jasno izpričuje, kako daleč zavede gnila avstrijska šolska politika vprašanje mladinske vzgoje. Nemškemu in italijanskemu molohu na ljubo se sistematično preobrača najprimitivnejše pedagogične principe. Za Mariborom Koper! Oboje pa dokument kulturnega škandala, ki bi ga človek iskal v Aziji, ne pa v državi, kjer naučni minister patetično izjavlja: Salus iuventutis suprema lex esto! — Dopis iz Kopra se glasi: „Razmere na koprskem učiteljišču so postale neznosne. Ne slučajno, ampak posledica sistematičnega delovanja gotovih faktorjev, ki skušajo na barbarski način zatreti vsako iskrico človeške prostosti. Ravnateljstvo in profesorski zbor skrbita predvsem vzajemno za „vsestransko“ izobrazbo svojih ljubljencev — slovenskih gojencev. V ta namen je prepovedal ravnatelj vsako zabavo, vsako medsebojno občevanje z namenom izobrazbe pod pretvezo, da se iz takih stvari rodi politično delovanje. Da bi se dijaki ne nalezli narodnega šovinizma, jim je prepovedal zahajati v Trst. Pod prejšnimi ravnatelji tega ni bilo. „Politični“ strah velja seveda samo za Slovane. Drugače se postopa namreč z signori Italiani. Tem n. pr. je celo dovoljeno v gledišču nastopati kot igralci (letos jih je nastopilo kar sedem); smejo nastopiti, ne samo tja zahajati, v cirkuzih, kot komisija pri borbah — kar pač ni preveč častno! Tako se postopa z onimi!

Slovenskega dijaka bi pa učitelj telovadbe, g. Schaup, vrgel skozi vrata, kar se je 14. aprila 1907. prigodilo v čitalnici nekemu dijaku, ki je hotel prisostvovati predavanju g. Rusa.

Kaj takega ne upajo učiniti kakemu Italjanu, ker bi se ta takoj zatekel k „Piccolu“, ki bi brzo razbobnal v svet, kake nezaslišne krivice trpi 2000letna kultura. In v takem slučaju upravičeno!

Slovenski dnevniki in ž njimi tudi drugi listi pa vržejo s pomilovalnim nasmehom vsako iz Kopra prihajajočo vest v koš.

Naj navedem še en slučaj, kake predpravice da imajo Italjani. Za „Vse svete“ se je slov. dijakom prepovedalo peti na parniku pri odhodu iz Kopra. Za Božič istega leta pa so italijanski dijaki peli vpričo g. ravnatelja razne Slovence izzivajoče pesmi! In ko so njih kolegi, ki so stali na obrežju, kričali, da naj pomečejo slov. dijake v morje, se za to stvar ravnatelj niti zmenil ni, kaj še, da bi stvar preiskal!

Letos smo se iznebili vadniškega učitelja S., ki je bil pravi „Slovenožerec“. Radi njegove neznačajnosti in krivičnosti so bili dijaki prisiljeni, da so se šli pritožit k ravnatelju. Uspeh si lahko mislite! Dva sta izgubila vsled tega štipendijo in za nameček dobila še „entsprechend“. Posledica te „predrzne“ pritožbe je bila še vpeljava ponavljalne skušnje v pisanju. Na tak način nas uče vzgojeslovci vzgajati čut pravicoljubja!

Ravnatelj je s svojim absolutizmom zašel tako daleč, da je odstranil priljubljenega prof. risanja, g. Š. Dobili smo namesto njega nekega Lebana, Italijana, ki ne zna razun italijanščine nobenega drugega jezika. Kako da obvlada nemški jezik, naj pokaže sledeči razgovor med njim in nekim dijakom: Prof.: „Wissen ši, wo ich wohne?“ Dijak: „Ja!“ — Profesor: „Also gehen ši, zweiter Stock su per la scala rechts! Sagen ši, ich nich kommen zur cena.“ — Ta mož nas podučuje v nemškem jeziku risanje! Vsa ljubezen učne naprave do nas Slovanov pa se kaže v vprašanju učnega jezika. Vzgojeslovje se namreč v drugem ital. tečaju poučuje v italijanskem jeziku — torej v materinščini. Ravno tako tudi zgodovina v četrtem letniku. Slovenci pa moramo prenašati, kako se naša materinščina in naš napredek zanemarja s tem, da se isti predmeti poučujejo v nemškem jeziku. Slovanski dijaki smo od naše inteligence, od našega časopisja popolnoma zapuščeni. — Neznosne razmere pa nas silijo, da se obračamo do dijaškega glasila, ki naj javnosti pove, da je mera polna. Kot skrajno sredstvo poznamo samopomoč!“

Tako dopis, ki smo ga pred par dnevi prejeli. Med tem so koprski tovariši že izvajali svoje konsekvence. Na naši inteligenci in sosebno na naših narodnih zastopnikih je, da se njih upravičenim zahtevam v polni meri ugodi!

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Odnošaj med slovenskim in hrvaškim dijaštvom v Gradcu. Po precej dolgem času je odgovorila „Hrvatska“ v „Hrvat. Djaku“ na težka očitanja, ki so se ji izrekla v znani izjavi slovenskih akademičnih društev „Tabora“ in „Triglava“ ter „Srbadije“. „Hrvatska“ se je s „Srbadijo“ pobotala na ta način, da se je opravičila za svoje postopanje, kot se je v izjavi zahtevalo. Pri slovenskih društvih tega ni storila. Bodi nam dovoljeno popraviti par netočnostij v odgovoru „H.“ oziroma dati nekaj potrebnih pojasnil. Predvsem pa odločno zavračamo mnenje, da nas je privedlo kako sovraštvo do „Hrvatske“ k izjavi, ne, samo želja očistiti skaljeno vodo. Radi tega smo pretrgali vezi samo dotlej, da se „Hrvatska“ opraviči.

V odgovoru se pritrjuje v prvih dveh točkah izjavi, tretji se oporeka. Kar je v tretji točki povedano, to je izjavil zastopnik „Hrvatske“ sam. Tudi je priznal, da so Nemci absolutni gospodarji na akademskih tleh in kot taki smejo prodajati „Wehrschatzmarke“ na univerzi kolikor hočejo. Mi se v tem ž njimi seveda nismo strinjali in smo v spomenici napisali, da so v zadnjem času sploh, zlasti pa dan poprej, nemški dijaki spremenili vseučiliščno vežo v pravi trg za nemškonacijonalne drobnarije, katere so izzivajoče vsiljevali tudi slovanskim slušateljem. In to imenuje odbor „Hrvatske“ „denunciacijo“! V tej točki nam je rektor, da, celo zagrizeni vseučiliščni sekreter, dal popolnoma prav, da se kaj takega ne sme pripustiti. Odbor „Hrvatske“ priznava, da se hrvatski dijaki poslužujejo „Südmarkinih“ vžigalic. Pač pristavlja: „velika rijetkost i u iznimnom slučaju“. Dovolj! Če je le en slučaj — pa jih je tudi več — je to sramota za društvo! Takega slučaja ne sme biti nobenega niti v najizjemnejšem slučaju! Ravno taka je s slovenskim vseučiliščem. Manifestacije se je udeležila komaj dvojica Hrvatov, drugi so izostali, češ, ker so principijelno nasprotni. To ni bratsko niti v smislu jugoslovanske solidarnosti! Torej očitanj odbor „Hrvatske“ nikakor ni ovrgel, skušal jih je samo omiliti. Pa tudi to se mu ni posrečilo. Ker se je „Hrvatska“ protivila spomenici, smo ustmeno povedali rektorju svoje pritožbe, na kar nas je prosil, da naj mu drugi dan izročimo vso zadevo pismeno. Prvi dan je bila situacija na univerzi jako kritična: i Nemci i Italijani so grozili vsak hip z demonstracijami. Rektor je bil v škripcih in bilo mu je na tem, da zadovolji Slovane. Drugi dan pa se je ozračje sčistilo in rektor je hladnokrvno odbil naše pismene zahteve, ki je nanje prejšni dan pristal. „Hrvatska“ je s tem, da se je branila dati podpis, vso stvar zavlekla. Rektor se je izkopal iz zadrege in odbil naše zahteve. Pozneje je uvidel neopravičenost svojega ravnanja in nas je dal še enkrat pozvati k sebi, na kar smo dobili povsem zadovoljiv odgovor. Da to ni bila blamaža, nam spričuje slovenski vseučiliščni profesor, ki je mnenja, da toliko Slovani še nikdar niso dosegli kot v tem slučaju. Dejstvo torej je, da je „Hrvatska“ ravnala proti trem slovenskim in enemu srbskemu društvu in zraven je še v „Tagespost“ oznanila urbi et orbi to svoje postopanje. V odgovoru se tudi pravi, da bi bil fijasko, na shodu ožigosati počenjanje burševstva in postopanje rektorja. Nam se zdi, da dostojna in odločna zborovanja mnogo več zaležejo kot hrupno kričanje in razbijanje. Sploh se take zahteve dosežejo samo parlamentarnim potom.

„Hrvatska“ pravi, da ji je žal, da je nastala med Slovenci in Hrvati v Gradcu nesloga. Na „Hrvatski“ je, da izjavi, da se je v bistvu z nami strinjala, dasiravno se ji forma ni zdela primerna, na kar se povrne status quo.

Združenje jugoslovanskih akademičnih društev v Pragi. V zadnjem času so si najela jugoslovanska akademična društva v Pragi skupno stanovanje. Temu zunanjemu združenju se ni pridružilo bolgarsko dijaštvo in pa naša organizacija „Adrija“. Vzroki, ki so privedli „Adrijo“ do tega stališča, so povsem stvarni in tehtni. Pri posvetovanjih, ki so se vršila v svrho ustanovitve skupnega stanovanja je povdarjal „Adrijin“ delegat, da smo načelni prijatelji vsakega zbližanja in združenja jugoslovanskega dijaštva in najsi obstoji to tudi le v skupnem stanovanju. Dvojni oziri pa nam zabranjujejo pristopiti podjetju, katero principijelno odobravamo. Je predvsem materijelni položaj društva in članov, ki nam je velika, skoraj nepremostljiva ovira. Stroške skupnega stanovanja (3 sobe) plačajo posamezni člani društev, tako, da pride poprečno na vsakega 1 K mesečno. Članarina znaša v „Adriji“ 1·20 K mesečno, bilo bi torej od članov zahtevano preveč, naj bi plačevali 2·20 K. Da pa bi plačalo stanarino društvo samo, je vsled slabih financ izključeno. „Adrija“ uživa gostoljubnost češkega dijaštva ter plačuje v „Akademičnem domu“ za dve sobi s plinovo razsvetljavo vred letno 100 K. Reklo bi se uprav brezvestno odtegovati nujnim društvenim potrebam (knjižnici, klubom itd.) vsa sredstva napredovanja, ako bi resignirali na udobnosti dosedanjega stanovanja. — Skupni akciji se pa „Adrija“ tudi iz tehtnih vzrokov društvenega delovanja ni mogla pridružiti. V novem stanovanju se nahaja že 6 akademičnih društev v 3 sobah, „Adrija“ sama pa ima na teden redno 5 večerov zasedenih s sejami svojih klubov (izobraževalni, manjšinski, programatični, časnikarski, ljudsko-izobraževalni in zabavni), oziri na sostanovalče bi jo naravno morali ovirati v tem delovanju, ker ne gre, da si eno društvo rezervira skoraj vse večere celega tedna. Vrhutega se nahaja v „Adrijinih“ prostorih uredništvo „Omladine“ in ima tamkaj seje odbor in eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. Ravnokar našteti vzroki so bili merodajni za postopanje „Adrije“ v zadevi skupnega stanovanja. Da smo imeli tudi glede težkoč financijelnega vprašanja cele zadeve opravičene nazore, v tem nas potrjuje poziv, ki kroži zadnje dni po slovenskih listih in ki kulminira v prošnji za prispevke. Za kako „Zvezo“ jugoslovanskih društev, ki bi ne bila zgolj zunanja (skupno stanovanje) pa „Adrija“ ne ve. Konstatiramo izrecno, da ni bilo naše društvo nikdar ne privatno ne oficijelno obveščeno, da se pripravlja taka „Zveza“, pri kateri bi rado in z veseljem sodelovalo. V slučaju torej, da taka „Zveza“ res že obstoja (kakor bi se dalo sklepati iz visokodonečih besed že imenovanega oklica, akoravno nam naše privatne poizvedbe niso podale sigurnosti), je krivda udeleženih jugoslovanskih društev, da v „Zvezi“ ni zastopana tudi „Adrija“.

Vseslovanski shod. Profesor Borzenko je daroval 100.000 rubljev za prireditev vseslovanskega shoda. Za to idejo se je zavzela ruska vlada v svojih glasilih. Na Dunaju se je sestavil nekak pripravljalni odbor avstrijskih Slovanov — a v narodih slovanskih samih ni najti za idejo posebnega navdušenja. Principijelno se uvidi pomen vseslovanskega shoda, današnje razmere pa so prireditvi neprijazne (Rusi-Poljaki, Poljaki-Rusini!). Demokratični elementi se vrhutega bojijo, da ne bi ruska vlada izrabljala vseslovanske prireditve v proslavo carizma in ruskega sistema sploh. Zato se odločno odsvetuje, da bi bilo zborovanje na Ruskem ter se predlaga kak češki kraj, kjer bi se naj zbrali zastopniki slovanskih narodov. Mi smo mnenja, da je kulturni panslavizem potreben in izvedljiv, pozdravljamo torej prireditev vseslovanskega shoda. Smo pa proti političnem izrabljanju vseslovanskega zastopstva.

DIJAŠKO-SOCIJALNI VESTNIK.

† Franc Tomšič. Praško dijaštvo je zgubilo svojega očetovskega prijatelja. V 60. letu svoje starosti umrl je 28. februarja nenadoma predsednik „Podpornega društva za slovenske visokošolce v Pragi“ gospod stavbni svetnik Franc Tomšič. Pokojnik je bil prvi slovenski dijak, ki je študiral v zlati Pragi, ostal je zvest gostoljubnemu bratskemu narodu češkemu, ki ga je nekdaj sprejel z vso slovansko ljubeznjivostjo kot slovanskega brata na svoja učilišča. Franc Tomšič je vstopil v češko deželno službo, z neumorno delavnostjo pridobil si je med češkimi tehniki častno mesto, zasigural si je ugodno gmotno stališče. Srčna želja privabiti v Prago kolikor mogoče slovenskega dijaštva ter ljubezen do revne slovenske učeče se mladine privedla ga je do ustanovitve podpornega društva za slovenske akademike. Sedem let je načeloval tej velevažni instituciji vestno in požrtvovalno; tisoče kron je zbral med slovenskimi rojaki in češkimi prijatelji in marsikateremu slovenskemu dijaku je njegova dobrotljiva roka ponudila pomoč tudi v času, ko je bila društvena blagajna prazna...

V jeseni ga je društvo izvolilo za častnega člana. Ob grobu prerano umrlega dobrotnika stoji slovenska akademična mladina ter žaluje za svojim očetovskim prijateljem. V srcih te mladine pa si je pokojnik že sam sezidal najlepši spomenik hvaležnosti.

„Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju“ nam je poslalo svoje letno poročilo, ki znova jasno kaže, kako veliko socialno delo vrši to združenje. Nič manj kakor 62.515 kron se je tekom 19 let razdelilo med potrebne slovenske visokošolce, poleg tega pa si je društvo zasnovalo glavnico, ki šteje danes 20.815 kron. V letu 1906/07 so znašale podpore 4250 K, ki so se razdelile med 347 prosilcev tako, da odpade na enega povprečno K 12·25 mesečne podpore. Poročilo naglaša, da se je med slov. dijaštvom pojavilo resno in trezno uvaževanje važnih društvenih nalog. Na tovariše apeliramo, da agitirajo in zbirajo prispevke za „Podporno društvo“, katerega blagajnik je dr. Klement Seshun, dvorni in sodni odvetnik, Dunaj I, Singerstrasse 7.

Dijaki kot nadomestni rezervisti. Veliko dijakov se vsako leto prideli v nadomestno rezervo. Nadomestni rezervisti se pokličejo začetkom oktobra na 8 tednov, da se izvežbajo. Za dijake, ki nadaljujejo svoje študije, je ta čas zelo neprikladen, ker s tem zamudijo začetek šolskega leta. Zato določajo vojni predpisi II. del § 33 točka 6: „Sledeče kategorije nadomestnih rezervistov se naj v počitnicah pokličejo k vojaškemu izvežbanju: *a*) učitelji in podučitelji, ki so po § 32. vojnega zakona prišli v nadomestno rezervo; *b*) oni, ki so na drugih javnih ali s pravico javnosti opremljenih učnih zavodih nameščeni kot učitelji, prefekti in pod., kakor tudi dijaki teh zavodov“.

Tu je jasno povedano, da se smejo dijaki srednjih in visokih šol le v počitnicah poklicati kot nadomestni rezervisti k osemtedenskemu vojaškemu izvežbanju. Kogar torej doleti ta slučaj, da je prideljen nadomestni rezervi, naj se pravočasno pobriga za svojo zakonito pravico, da mu vojaško vežbanje ne bo jemalo šolskega časa!

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Henry George, Sociální problemy. Založništvo Jan Laichter, Praga, Král. Vinohrady, nam pošilja češki prevod te znamenite knjige, ki izhaja v zbirki „Otázky a názory“ v posameznih sešitkih. Tovarišem, ki razumejo češki priporočamo Laichterjeva izdanja najtopleje.

Adolf Černý, U Italských Slovanů. Znanega urednika „Slov. Přehleda“ stenografičen spis o beneških Slovencih je izšel kot ponatis iz „Květa“ v posebni brošuri. V brošuri je prav mnogo gradiva, ki povzroča, da bodo Čehi o naših lastnih bratih boljše podučeni kakor mi. O mladi beneško-slovenski inteligentni generaciji priobčimo tudi mi v eni prihodnjih številk interesantno pismo.

„Studentská revue“ je izšla. V predgovoru se naglaša, da bo to „neodvisen, napreden dijaški list, ki bo deloval na poglobitev vsega dijaškega življenja, zasebnega in javnega, in bo premotrival probleme, ki dijaštvo že dolgo teže“. „— mi hočemo,“ pravijo, „da bi bil prihodnji tip češkega inteligenta karakterizovan z notranjo resničnostjo, globokim socialnim čutenjem, resnično izobraženostjo in mehkim čustvom“. V reviji se razpravlja poleg izključno dijaških še o filozofskih, literarnih in političnih vprašanjih. List bo obračal pozornost ženskemu in zlasti srednješolskemu dijaštvu, njegovemu življenju in vzgoji v šoli in zunaj nje. Prva številka kaže, da žele izdajatelji to uresničiti, kar obetajo. Revija se tiska v zelo primerni obliki na 32. straneh ter stane letno za dijake tri krone.

„Književna izdajanja“ Društva hrvatskih profesorjev v Zagrebu. — Hrvatsko profesorsko društvo je pravkar izdalo prvo knjigo svojih publikacij s posebnim ozirom na dijaštvo in to „Hrvatske pripovedače“ (uredil prof. dr. Milan Ogrizović). To je antologija hrvatskih pripovednih pisateljev izza Šenoe (Šenoa, Tomić, Kovačić, Kumičić, Jurković, Kozarac, Gjalski, Novak, Leskovar itd.) s slikami 244 strani. Cena 2 K. — To knjigo je našemu dijaštvu priporočati. Posreduje pri nabavi tudi „Društvo slovenskih profesorjev“ v Ljubljani oziroma njega tajnik dr. Fr. Ilešič.

Novi listi. Z zadovoljstvom zaznamujemo nov vspeh narodno-radikalne struje: naša tolikrat povdarjena in stavljena zahteva se je uresničila. V Ljubljani je začelo izhajati manjšinsko glasilo „Slovenski Branik“ Tovariši ga gotovo že poznajo — njega kolikor možno razširjevanje naj bo nova točka našega podrobnega dela. — Starčevičanska omladina začela je izdajati v Zagrebu lastno glasilo „Mlada Hrvatska“. — Srbska učiteljska zveza v Hrvatski-Slavoniji je ustanovila pedagoško-književno revijo „Srpski učitelj“. — Vsi ti listi nam na novo dohajajo v zameno.

Svetovni kongres „Svobodne Misli“ v Pragi od 8. — 12. septembra 1907. Pod tem naslovom je izšel (v češkem jeziku) obširni protokol na 365 straneh, ki ga dičijo mnogoštevilne slike. Poročilo je uredil Julius Myslik. Protokol stane 4 K ter ga je naročati pri administraciji Volné Myšlenky, Praga, Král. Vinohrady.

* * *

Oblastem odgovoren Mihael Rožanec. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.
Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

Priloga „Omladini“

Št. 1.

GMOTNO VPRAŠANJE SLOVEN. SREDNJEŠOLSKEGA DIJAŠTVA.

(Iz srednješolskih krogov — piše KOROTANSKI.)

Znano je, da se večina slovenskega srednješolskega dijaštva rekrutira iz sinov revnih, izvečine kmetskih starišev. Takisto je zadosti znano, kako se mora to dijaštvo, oprto in navezano na blagohotne podpore tujih dobrotnikov, pehati in mučiti, da pride do svojega cilja. Menim, da prav nič ne vzkratim resnici, ako trdim, da ga skoraj ni dijaka, ki bi se moral za svojih študij boriti s takimi težkočami, kakor ravno slovenski dijak.

Polna upanja začne pobožna, revna kmetica premišljevati in ugibati, kako bi poslala svojega nadebudnega sinčka v višje šole, in v duhu si morda že predstavlja bodočega »gospoda«. Edina misel, ki pri tem mori skrbnega očeta, je ta, kako in s čim vzdržavati sina, vendar se tolaži z mislijo, da se bodo že našli dobri ljudje, ki priskočijo fantu s kako podporo. Pri tem se morda spomni na kakega bogatega strica ali teto, ki ga tudi gotovo ne bodo pustili brez pomoči, ko mu pa vrhutega morda tudi župnik ali učitelj obljubita za prvo silo svojo pomoč, tedaj je sklep storjen: fant mora v šolo in naj stane, kar hoče.

In res se napoti mati s sinčkom v dalnje mesto in za Janezka se prične zdaj ona doba, ki je sicer idealna in za marsikoga lepa, ki je pa za reveža ravno tako lahko pravcata trnjeva pot. Od začetka mu gre dobro, za drugo mu ni skrbeti, nego za učenje, katerega se oprime z vsem ognjem mladega, po znanju hrepenečega duha. Ona mučna skrb za vsakdanji kruh mu je tuja; saj mu potrebnih sredstev in potrebne hrane ne primanjkuje. Kmalu pa postane drugače. To brezskrbno življenje ne traja dolgo; morda eno, dve, k večjemu tri leta. Podpore se začnejo krčiti in njegov položaj postane tem obupnejši, ker ga po preteku par let zapustijo s podporami sorodniki ter ga naposled tudi revni stariši pri najboljši volji ne morejo več podpirati. Dijaku se odpira zdaj žalostna bodočnost. Boj za vsakdanji kruh mu postane zvest spremljevalec v njega dijaški dobi ter v veliki meri vporabi vso njegovo energijo. Posledica tega je, da le nadarjenejši dijaki dospejo do svojega cilja, med tem, ko padejo manj nadarjeni pod težko pezo obupnega položaja: čestokrat postanejo kaki zakotni pisači in resignirati morajo na vsako lepšo prihodnjost. In takih posledic so velikokrat v nemali meri krivi tudi slovenski profesorji, ki le predostikrat sodijo dijaka z enostranskega stališča, ne uvažuje pri tem čisto nič njega dejanskih zunanjih razmer. Znano je, da zlasti nekateri slovenski profesorji*) dostikrat na naravnost lahkomiseln način grenijo dijakovo življenje s tem, da mu po nepotrebnem in nezasluženo dajejo slabe rede iz **pridnosti,** ker ravno, kakor že rečeno, ne upoštevajo njegovega položaja. In tako je torej čestokrat po zaslugi slovenskega profesorja storjen prvi korak k temu, da revni dijak končno obupa nad svojo usodo. To je dejstvo, ki ga niti prizadeti gospodje tajili ne bodo, a ga tudi tajiti ne morejo! Naj mi pa kdo ne podtika, da sem hotel s tem obsoditi slovenske profesorje sploh! Resnici na ljubo moremo z zadovoljstvom konštatirati, da se je v tem oziru že marsikaj obrnilo na boljše, da so glede dijaštva zlasti mlajši profesorji prišli do modernejših nazorov: da dijaštvo ne ekzistira zaradi njih, da so temveč oni nastavljeni zaradi dijaštva, katerega napredek in sreča bodi njihov smoter! Vsekakor pa se bo moralo ono mnenje, ki je tu in tam še vedno merodajno, da se smatra namreč dijaka za nekako **»hladilno«** sredstvo hipni jezi in strastem, še temeljito izpremeniti!!! — Toliko se mi je zdelo potrebno, da povdarim glede profesorjev, ker je to v zvezi z gmotnim vprašanjem slovenskega srednješolca.

Marsikdo, ki o življenju srednješolskega dijaka ni informiran, mi bo morda očital pretiravanje glede njega materijelnih razmer. Tozadevna statistika, ki se v kratkem sestavi in obelodani, bo dokazala, da je moje izvajanje žalibog utemeljeno in dejanskemu položaju popolnoma odgovarjajoče. Revnemu dijaku je, ako mu usoda ni posebno naklonjena, stradanje nerazdružljiv atribut njegovih študij.

Ako je bil pa slovenski dijak toliko srečen, da je vse te ovire premagal, si je često ravno v teh obupnih borbah pokvaril svoje zdravje za vedno; saj 95% onih prerano umrlih ljudi, ki so bili dijaki, si je ravno v dijaški dobi nakopalo kal neozdravljive bolezni. Jetika in slične bolezni so posledice stradanja v dijaških letih. Če vse to premotrimo, potem se moramo čuditi, da se za srednješolsko dijaštvo še vedno tako malo resnega in sistematičnega stori: gmotno vprašanje srednješolskega dijaštva je v pravem pomenu besede zanemarjeno. Nisem s tem hotel reči, da se prav nič ni storilo, nikakor ne; saj so obče znane nekatere slovenske rodbine, ki se za srednješolca naravnost žrtvujejo, in ta jim je tudi hvaležen. V splošnem pa se slovensko občinstvo ne zaveda svojih dolžnosti napram srednješolskemu dijaštvu.

---

*) Kako se vedejo na slovenskih gimnazijah nemški profesorji, to naj bi služilo gotovim slovenskim profesorjem za zgled. Opomba pisca.

Najmanj, kar more srednješolsko dijaštvo zahtevati, je to, da se v vsakem mestu, kjer obstoji kak srednješolski zavod, ustanovi poštena dijaška kuhinja. V splošnem obstojajo, a kakšne. Tozadevno se od dne do dne slišijo upravičene pritožbe. Ljudje pač mislijo, da je za srednješolskega dijaka vse dobro; saj je nad vse značilna izjava neke »rodoljubne« gospe pri kranjski dijaški kuhinji, da imajo njeni prešiči isto hrano, kakor dijaki. Bog obvari pa, da bi se dijak pritožil. Takoj se mu bo očitala črna »nehvaležnost« itd. Ljubljanska ljudska kuhinja je po svoji »izbornosti« tudi obče znana. Vemo slučaje, ko so dijaki zboleli vsled tamošnje hrane. Kako se tam dela n. pr. »mastna« juha, o tem bi se dalo marsikaj zanimivega pisati. Zraven morajo dijaki v teh »katakombah«, kakor se je nekdo o ljudskokuhinjskih prostorih v Ljubljani prav umestno izrazil, često po pol ure zmrzovati, da pridejo na vrsto. Dan na dan fižol za dijaka menda tudi ni posebno zdrava hrana. Tako, kakor je v Ljubljani in Kranju, je pa tudi drugod, kjer sploh obstoja kaka ljudska ali dijaška kuhinja. Tu je torej korenita reforma nujno potrebna! Kjer pa dijaške kuhinje še ni, naj se čim prej ustanovi.

Druga zahteva bi bila, da se podpore, kolikor se jih razdeli, tudi pravično in jednakomerno razdele. Dobijo se n. pr. fantje, ki podpore prav nič niso potrebni, a se vendar pulijo zanje. Eden ima preveč, drugi zopet nič. Poznamo n. pr. dijaka, ki ima ustanove mesečno 20 K in še štiri inštrukcije, tako, da ima na mesec nad 60 K dohodkov, vrhu tega pa uživa še druge podpore. Kak revež, ki nima take sreče, se mora pa dostikrat zadovoljiti, če ima vsaj enkrat na dan gorko hrano. Se-li takim slučajem res ne da v okom priti? To urediti, je vsekakor dolžnost naših profesorjev! Zakaj se ne bi uvedla po naših šolah postava, da bi moral vsak dijak-podpiranec prinesti začetkom in koncem šolskega leta napisane vse one dobrotnike, pri katerih uživa podpore? Imena vseh podpornikov naj bi se potem koncem leta objavila v šolskem izvestju. Na ta način bi bila potem mogoča tozadevna kontrola, kakor jo imajo n. pr. uvedeno na beljaški gimnaziji. Želeti bi pač bilo, da bi naši profesorji to vprašanje vzeli resno v pretres; saj je uvaževanja vredno tudi s šolskega stališča.

Istotako kakor podpore, so navadno tudi inštrukcije krivično in nejednakomerno razdeljene. Eden ima zaslužek, da denar lahko zapravlja, drugi, mora gledati skozi prste; kdor je še bolj potreben pa nima ničesar. Apeliramo torej tudi tozadevno na slovenske profesorje, naj bi sodelovali pri oddajanju inštrukcij ter na ta način omogočili njih pravično razdelitev. Inštrukcije naj bi se oddajale le v sporazumu s profesorji. Sem mnenja, da bi se dalo vse to lahko izvesti. Treba samo resne volje onih profesorjev, ki se poleg drugih dolžnosti, zavedajo tudi dolžnosti napram dijaštvu. Zato ne dvomim, da ne bo našel naš apel tudi primernega odziva. — V splošnem pa velja vsem rodoljubom naš klic: Omogočite slov. srednješolskemu dijaštvu dostojno ekzistenco. Omogočite jim dostojno življenje. Vse, kar storite za slovensko dijaštvo, se pozneje stotero obrestuje. Le oni mladenič, katerega moči niso izsesali v dijaški dobi boji za vsakdanji kruh, postane lahko kdaj zanesljiva in trdna opora svojega naroda. (Konec prih.)

* * *

I. B.:

SREDNJEŠOLSKI IZLETI.

Kmalu pride čas, ko se začno prirejati razni srednješolski izleti, katere pozdravlja vsak dijak z največjim veseljem, kot dan razvedrila in vesele zabave. Pa tudi vsak profesor, ki mu je mar izročene mu mladine se veseli, ali se bi vsaj moral veseliti tega dne, ker ob takih prilikah najlažje spozna svoje učence, si najlažje pridobi njihovega zaupanja in spoštovanja. Da pa je tega treba, ve vsak dober pedagog, ker je prepričan, da so dijaki veliko bolj vsprejemljivi za njegove nauke, če vidijo, da jim jih daje človek, ki ni le njihov profesor, marveč tudi njihov najboljši prijatelj.

Iz svojih gimnazijskih let se še dobro spominjam s kakim veseljem smo se pripravljali na te izlete. Cel teden poprej smo že debatirali, katere profesorje povabimo na izlet in kaj jim vse ob tej priliki povemo. Vabili smo seveda le profesorje, ki so nam bili priljubljeni in o katerih smo upali, da se bomo ž njimi lahko pomenili o tej ali oni stvari. Na izletu pa si je vsak prizadeval, da bi vsaj nekaj časa mogel govoriti s profesorjem. Vse, kar je le hotel, je lahko izvlekel iz nas in z največjim veseljem in zanimanjem smo poslušali njegova izvajanja. In po izletu? Cel teden smo zopet pretresavali vse dogodke na izletu in vsako besedo, ki jo nam je povedal profesor in če se nam je s svojim ljubeznjivim in dobrohotnim vedenjem na izletu priljubil, smo se potem zanj še enkrat raje učili, ker smo ga ljubili. Le škoda, da je bil samo en izlet na leto in da je šolsko življenje kmalu zopet zabrisalo posledice, ki jih je imel izlet, kar pa bi se gotovo tako lahko ne zgodilo, če bi bili na leto, recimo, vsaj štirje izleti.

Zakaj pripovedujem vse to? Zato, da bi dijaki in profesorji bolj uvaževali izlete, kakor dosedaj, jih prirejali ne samo enkrat na leto, marveč večkrat in se zanje tudi pripravljali.

Ni treba, da bi moral trajati izlet cel dan, ali da bi moral peljati izletnike bogsigavedi kako daleč. Takih izletov se res ne da napraviti v enem letu več, kakor eden, ker ni zato prvič časa in drugič vsi dijaki tudi ne premorejo potrebnih denarnih sredstev. Da bi se pa vdeležili izleta samo nekateri dijaki, drugi bi pa ostali doma, to pa ne gre že iz tega vzroka ne, ker ima profesor lahko o onih dijakih, ki so ostali doma, razne predsodke, kakor se je že velikokrat zgodilo, in drugič, ker se lahko rodi v srcih revnejših dijakov, ki se izleta radi pomanjkanja potrebnih sredstev niso mogli vdeležiti, zavist napram premožnejšim tovarišem in nezadovoljnost napram samim sebi, iz česar obojega mora slediti sovraštvo med obema vrstama dijakov. Kaj takega se pa seveda ne sme pospeševati.

Večkrat na leto pa bi se lahko prirejali manjši izleti, za katere zadostuje popoludne in za katere bi se potrebovalo prav malo ali pa nič denarja. Peljali naj bi ali na bližnjo goro, s katere je lep razgled, ali na kak zgodovinsko važen kraj, ali pa v kako tovarno itd. Namen bi bil gotovo dosežen. Prvič bi se dijaki okrepili telesno, se naužili razkošnosti prirodnih lepot in čvrstega zraka ter se razvedrili, drugič bi jim bila dana prilika občevati s profesorjem in tretjič bi se tudi marsičesa naučili bodisi že v občevanju s profesorjem, ali pa z razgledovanjem okolice, tovarne itd. Profesorju pa bi bila na ta način pogosteje dana prilika, v osebnem občevanju vplivati na dijaka, vzbujati v njem zanimanje za to ali ono stvar ter krepiti v njem njegovo narodno zavest.

Včasih pa naj bi se vršili tudi izleti, na katerih bi se predavalo, deklamovalo itd. Da se vzbudi zanimanje za to vrsto izletov, naj bi se določila za najboljšega predavatelja, deklamatorja nagrada: kaka knjiga, kip kakega slovenskega pisatelja, slika itd. To bi bila na eni strani prijetna zabava in razvedrilo, na drugi pa bi se vadili dijaki v javnih nastopih in govorništvu ter se vspodbujali in navduševali za prostovoljno prevzeto delo, kar bi množilo njihovo samostojnost, podvzetnost in vstrajnost.

Žal, da je bil dosedaj glavni in končni cilj vseh šolskih izletov gostilna in da je táko pojmovanje izletov prešlo dijakom že v kri in meso. V hipu, ko se prikaže gostilna, so že v zamazanem in okajenem lokalu in kmalu se oglasi iz dima cigaret in cigar žvenket steklenic s pivom in vinom. Zaman so vse prošnje in vse propovedi profesorja, katerega nihče noče več slušati, ker jih je že omamil alkohol. Ves užitek krasnega izleta je pokvarjen. Začenjajo se nelepi nastopi vinjenih dijakov, ki napravljajo profesorju marsikatere sitnosti in ki so že velikokrat provzročile, da so se na kakem zavodu izleti sploh opustili. Te razvade bi se dale kmalu odpraviti, zlasti če bi se prirejali taki izleti, kakoršne sem zgoraj našteval, če bi se dijakom ponovno razložile slabe posledice alkohola, se jih opozorilo na ostudnost pijančevanja ter s prirejanjem deklamacij, dramatskih nastopov in predavanj odvrnila pozornost od pijače.

* * *

KSENIJ VERIN:

ŽALOSTI SLOVO!

Pomlad se je zasmejala nad mestom,
žalosti ljubica dajva slovo
in zaživiva pomladno življenje,
ki mu neznane so slutnje in zlo.

Najine znanke, prijazne platane,
so se vzbudile iz zimskega sna,
in ob večerih, ko zvezde žarijo,
bajke jim zopet zefir šepeta — —

Pridi, vživajva tihe večere,
pridi, poslušajva tajni šepet,
pridi, zasanjajva najine dneve,
in pozabiva na žalostni svet!

PANNONICUS:

OB GROBOVIH.

I.

Pihljal zefir je rahel od zapada,
poljubljalo je solnce gor vrhove,
od daleč čul brneti sem zvonove,
ko šel sem tja, kjer vedni pokoj vlada.

Bila je skoro za menoj ograda,
v molčečih vrstah gledal sem grobove,
te smrtne, nikdar zlomljene okove,
kjer večno slednja mora pasti nada.

Tam spavaš ti, ki dneve si nekdanje
mladostne moje z rožami krasila,
dokler minile niso zlate sanje.

Tvoj grob že davno trava je pokrila,
zastonj je vsako moje žalovanje,
ne snide več se, kar je smrt ločila.

II.

Ob tvoji sanjam tu sedaj gomili,
šepet poslušam travic šumljajočih,
v večernem veterčku se zibajočih,
in cvetov poznih, ki iz nje so vzklili.

Spomini spet so lepi se vrnili
pretekle sreče dnevov vriskajočih,
livade solnčne le obetajočih,
ki pa tak malo so potem spolnili.

Zakaj preganja nas povsod življenje?
Saj laž je vse, fantom, le smrt resnica;
kaj hoče to nejasno hrepenenje?

V najlepšem žaru vgasne plamenica,
mladostno v kali še zamre stremljenje,
ko komaj so se razžarela lica.

III.

Zastor je na grobove noč spustila,
razpela sence tihe čez daljine,
pretkala z ognjem mračne je višine,
vesoljstvo v plašč pokojni svoj zavila.

Na svodu zvezda se je zaiskrila
gorečo pot si črtala v brezdnine,
da več nikjer nikoli ne zasine
v noč neizmerno pala je, vgasnila.

Naš cilj je noč, po nas steguje roke,
da v večnotemno nas praznoto vvede,
kjer nič v neskončnost svoje pne oboke.

Čemu povsod obraze vidim blede?
Naš cij je noč, ki vse prekine stoke,
bolesti, toge vse izbriše slede...

KSENIJ VERIN:

V JUTRU ŽIVLJENJA.

V jutru svojega življenja
hrepenenja in sanj bogat
k slednjemu bi se približal
in poljubljal ga kot brat.

Toda, ko človeka srečam
in pogledam mu v oči,
v njih pošast zapazim strašno,
ki se zlobno mi reži:

Ho, poglej jo mojo žrtev;
svoje dni je bil ko ti,
sanjal je nebeške zvezde,
upal v svoje je moči — —

Pa so prišli trdi dnevi,
mož se pač je bojeval
za ljubezen in za sanje —
slednjič je obupan pal — —

In sedaj kraljujem jaz v njem,
jaz življenja gnjev,
pred katerim te tak strah je,
že ko vidiš le odsev! — —

Ko vse te besede čujem,
srce v boli mi vzdrhti:
Ah, kaj tudi mene zapustili
bodo oni lepi sni? — —

KSENIJ VERIN:

JUŽNI MOTIV.

Kaj na oknu bele vile
v nočni čas strmiš,
prisluškuješ pesmi slavca
ali k zvezdam hrepeniš?

Daleč so nebeške zvezde,
mrzel je njih svit,
ki igra se ves skrivnosten
v zlatu tvojih kit — —

Slavčja pesem je premehka,
z žalostjo srce
ti napolni in zaziba
te v turobne sné — —

A če prideš k meni doli
v vrt, krasno cvetoč,
nad katerim sladke sanje
je razpredla noč,

bom povedal lepo bajko,
južno dekle ti,
ob kateri zažarijo
sreče ti oči — — —

* * *

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Jugoslovanski abiturijentski sestanek v Dubrovniku. Da se spoznajo jugoslovanski abiturijenti med seboj, informirajo o medsebojnem kulturnem položaju in raznih dijaških vprašanjih, se vrši v letošnjem letu jugoslovanski abiturijentski sestanek v Dubrovniku. Na sestanku se bo razpravljalo: 1. o jugoslovanski ideji; 2. o kulturnem položaju Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov in 3. o raznih jugoslovanskih dijaških vprašanjih (o srednjih, visokih in strokovnih šolah, o poljudnem dijaškem delu, o stališču dijaka do politike itd.) Na sestanek so že povabljeni slovenski, hrvatski, srbski in bulgarski abiturijenti. Kdaj se sestanek vrši, še ni določeno. Pred štirimi leti se je vršil sličen abiturijentski sestanek v Spljetu, katerega se je pa udeležil samo en slovenski abiturijent. Upamo, da bo letos drugače.

Letošnje abiturijente opozarjamo, da sprejme vojno ministrstvo tudi letos na vojaško živinozdravniško visoko šolo na Dunaju 20 prvoletnikov. Prosilci morajo imeti dobra spričevala in ne smejo biti čez 20 let stari. Obvezati se morajo s posebnim reverzom, da bodo služili sedem let v armadi kot živinozdravniki. Za časa študij so preskrbljeni s stanovanjem, hrano in obleko, ter jim ni treba plačevati nikake šolnine in nikakih pristojbin za razne izpite. Prošnje, ki jih je nasloviti na poveljstvo vojaške živinozdravniške visoke šole na Dunaju, se morajo vložiti do 1. avgusta t. l. in se jim morajo pridejati sledeče priloge: 1. domovinski list (se dobi pri županstvu). 2. rojstni list, 3. potrdilo, da je prosilec neoženjen (pri županstvu), 4. nravno spričevalo (pri glavarstvu), 5. potrdilo, da so bile prosilcu stavljene koze, 6. potrdilo, kakega vojaškega zdravnika, da je prosilec sposoben za vojaško službo, 7. šolska spričevala zadnjih štirih let gimnazije ali realke, 8. zrelostno spričevalo in 9. reverz, da se zaveže prosilec službovati 7 let kot živinozdravnik v armadi. — Na zavodu ni sedaj nobenega Slovenca, pač pa več drugih Slovanov.

Abstinenca in srednješolci. Avstrijska abstinenčna društva so vložila na naučno ministrstvo prošnjo, da bi smeli srednješolci vstopati v že obstoječa abstinenčna društva in snovati lastne srednješolske abstinečne organizacije. Prošnjo je podpiralo tudi nekaj vseučiličnih profesorjev, toda brezuspešno, ker je ministrstvo iz strahu pred srednješolskimi društvi prošnjo odbilo. S to prepovedjo je ministrstvo zopet pokazalo vso svojo birokratično ozkosrčnost, ki zabranjuje srednješolcem vsako svobodnejše gibanje, snovanje vsakterih, tudi izobraževalnih dijaških društev, katerih pa kljub raznim prepovedim zabraniti ne more, kajti prepričani smo, da ga ni na Avstrijskem srednješolskega zavoda, na katerem ne bi obstajalo ne eno, marveč celo vrsto tajnih dijaških društev in ki v veliki meri ne le škodujejo svojim članom, marveč jih izobražujejo, vzgajajo k delavnosti, podjetnosti in samostojnosti. Tudi srednješolska abstinenčna društva bi brezdvomno koristila, ker bi že zgodaj navajala dijake na trezno življenje in marsikoga odvrnila od pogubnega krokanja in pijančevanja.

Dijaška kuhinja v Kranju. Vesel mora biti človek, ko bere v letnem poročilu kranjske gimnazije o dijaških podporah. Poleg različnih ustanov, konvikta itd., je tudi dijaška kuhinja, katero obiskuje navadno od 60—70 dijakov. In sicer dobivajo nekateri izmed njih proti neznatni vsoti, nekateri še celo zastonj hrano opoldne in zvečer. A kakšna je ta hrana? Po pravici povedano, dostikrat taka, da se je ne more vživati, ako je dotičniku količkaj mar njegov želodec. Ne bomo preiskovali, kolikokrat se prinese na mizo sveža jed, kolikokrat le ostanki in ali se pomiva posoda sproti ali ne, in kolikokrat morajo dijaki čakati radi delavcev itd. Pribijemo samo toliko, da je hrana večinoma pod vsako kritiko. N. pr. v pondeljek, torek, četrtek in soboto. Na ta način ni z vzdrževanjem dijaške kuhinje toliko pomagano dijakom, za katere je namenjena, kakor dotični osebi, ki ima dijaško kuhinjo v rokah. Sicer vsa čast odboru dijaške kuhinje, kateremu se mora priznati požrtvovalnost; kajti njegovi agilnosti je pripisovati, da dobiva dijaška kuhinja toliko podpor od različnih strani. A kaj pomagajo vse te podpore, ako se pa za ta denar daje dijakom tako slaba hrana, da je ni moči vživati. Pa naj ne pride kdo in reče: »Saj se za ta denar (11—12 K na mesec za osebo) ne more kaj boljšega pričakovati.« To ni res! Poglejmo samo neko drugo »kuhinjo« v Kranju (g. Volnik), kjer se kuha skoro za isti denar tako dobro, da se z dijaško kuhinjo ne da niti primerjati. In kar more eden storiti pod istimi pogoji, zakaj bi tega drugi ne mogel? Morda bi tem nedostatkom odpomogel le zelo energičen nastop od strani odbora. Najboljše pa bi bilo, da se dijaška kuhinja odda kaki drugi gospodinji, od katere bi bilo kaj boljšega pričakovati. — Obračamo se torej s temi vrsticami na slavni odbor »Dijaške kuhinje« v Kranju, da po svojih močeh upošteva naše nasvete glede izboljšanja dijaške kuhinje. Pri tem naj bo odbor prepričan, da nič ne pretiravamo in da smo to storili z najboljšim namenom koristiti materijelno slabo situiranemu dijaštvu.

Priloga ‚Omladini‘

Št. 2.

GMOTNO VPRAŠANJE SLOVEN. SREDNJEŠOLSKEGA DIJAŠTVA.

(Iz srednješolskih krogov — piše KOROTANSKI.) (Konec.)

Potrebno se mi zdi, da izpregovorim še o momentu, ki je značilen za naše razmere, in ki včasih globoko zasega v dijakovo življenje. Gre se namreč za prepričanje dijaka, ki meče žalibog le prevečkrat svoje odseve tudi na njega gmotni položaj, ali da se izrazim jasneje: slabi gmotni položaj slov. dijaka ima često svoj izvor in vzrok v njega prepričanju. O narodnem prepričanju sploh ne govorim, kajti da bi v tem oziru pričakovali kakega pardona od strani naših narodnih nasprotnikov, bi bilo docela neutemljeno; saj že njih zadržanje napram slovenskemu dijaku, vkolikor se seveda ne tiče kakega zatiranja, z njihovega narodnega stališča povsem naravno in upravičeno. Temu nasproti pa naj se postavi slovenska medsebojna vzajemnost. Zato je bila n. pr. tudi nujno potrebna »Drava«. — Stvar, katero imam pa tu v mislih, je čisto druga. Znano je, da sta zlasti na Kranjskem, zadnje čase tudi že na Štajerskem, že med srednješolskim dijaštvom jasno izraženi dve popolnoma nasprotujoči si struji, kar je pač v prvi vrsti naravna posledica in odsev naših politični razmer. Slovenski srednješolec je ali klerikalen, ali pa napreden. To je še razveseljivo znamenje, da slovenski dijak vkljub skrajno neugodni okolici, ki ga obdaja, sploh popolnoma ne utone v valovih klerikalizma. Rezveseljiva in tudi moralna pa nikakor ni praksa, ki se je zadnje čase zlasti na Kranjskem uvedla, v svrho »pridobivanja na terenu« — od klerikalne strani. Javna tajnost je, kako ti ljudje manipulirajo s podporami, da vplivajo ž njimi na prepričanje dijaka. Kar je klerikalnih rodbin, lahko rečemo, da skoro izključno podpirajo le klerikalne dijake. Ko torej zaprosi dijak podpore pri kaki klerikalni rodbini, mora biti v prvi vrsti »dobro zapisan« pri gotovih faktorjih, pri klerikalnih profesorjih ali drugih klerikalnih funkcijonarjih. In ravno v ta namen jim služi tista znana denuncijantska kampanja. Ako pa kak klerikalec slučajno nevede podpira kakega naprednega dijaka, ga bo odslovil takoj, čim bo zvedel oz. se ga od izvestne strani opozori na njegovo prepričanje. Konkretnih slučajev za to trditev nam ne primanjkuje. Naj spomnim samo na ljubljanske ljudsko-kuhinjske razmere, kar je tembolj kričeče, ker vzdržava ljudsko kuhinjo tudi napredno občinstvo. Na zadnje bi nič ne imeli zoper tako izvajanje gesla »svoji k svojim«, ako bi se to ne godilo na račun naprednega dijaka, ker so napredne rodbine še vedno tako blagodušne, da se sploh ne ozirajo na mišljenje dijaka, teveč ga podpirajo iz čistega rodoljubja. In tako se zgodi, da revni dijak, ki je še toliko značajen, da se ne ukloni klerikalnemu terorizmu, prvič pri kaki klerikalni rodbini sploh nima upanja na pomoč, drugič pa mu je po klerikalnem dijaku odvzeto tudi mesto pri napredni rodbini. Na ta način je napredni dijak vedno prikrajšan. Zato pa moramo, kakòr na eni strani odločno odklanjamo vsako podporo, ki naj bi ji bil namen, vplivati na mišljenje dijaka, na drugi strani strogo obsojati ono brezbrižnost naprednega občinstva, ki ostaja hladnokrvno vzpričo žalostnega dejstva, da ravno klerikalizem izrablja revščino dijaštva v svoje strankarske namene. Ako že hoče klerikalizem na take načine pridobivati na pristaših, potem so upravičeni tudi napredni krogi, to je celo njihova moralna dolžnost, da po svojih močeh, seveda ne po klerikalnem zgledu, paralizujejo klerikalni vpliv s tem, da tudi naprednemu dijaku omogočijo svobodno prepričanje. — Značilno za postopanje klerikalcev je, da se eden ali drugi, navadno kak katehet »žrtvuje« in pobira prispevke za revne dijake, pri čemur seveda ne izpusti naprednih rodbin; vse to pa mu služi potem le za uspešno sredstvo, da dijaštvo vzdrži v svoji odvisnosti. Vidi se torej, da so tudi v tem oziru razmere slov. srednješolca skrajno žalostne. Ako nočemo, da se neznačajnost in hinavstvo med slovenskim dijaštvom širi še dalje, potem so tudi v tem pogledu primerni koraki nujna potreba. Čuje se, da se snuje v Ljubljani nekak damski odsek, ki se misli baviti s srednješolskim gmotnim vprašanjem. Tudi namera nekaterih naprednih dam ustanoviti v Ljubljani posebno dijaško kuhinjo, je vse hvalevredna. Znana njih rodoljubnost in požrtvovalnost nam jamči, da svojo namero tudi izvedejo. Narodno-radikalno dijaštvo to misel najprisrčnejše pozdravlja in upa, da bo to začetek splošnemu zboljšanju slabega gmotnega položaja srednješolskega dijaka.

* * *

TUBALKAJN:

SIBILA.

Človek, kje se tvoja pot konča,
kam te tvoja cesta vodi?
Veš, kje meje so usodi,
človek, veš, ni laž ves blesk neba?

Iz vekov v veke moje zre oko —
glej, vsa sanjana čudesa
krije s tmo grobov cipresa,
blesk in vse življenje je pod njo.

Dan se vsaki v noči skrvavi,
zarjo potemnijo mraki,
potnim obstoje koraki
in nad glavo vsako meč visi.

TUBALKAJN:

VIZIJA.

Imel sem sen: vrh strmih, nebotičnih skal
žareč kot solnce Kerub je nebeški stal,
kot blisk, rojen iz polnoči, mu bil pogled blesteč,
iz večnosti je v večnost segal mu preteči meč.

Iz daljnih dalj zvenel je čudokrasen spev
in v daljah nedoglednih se gubil odmev -
in vedel sem, da kerub straži izgubljeni raj,
in v hrepenenju neutešnem sem vzdrhtel tedaj.

Proseče roke dvignil sem do nemih skal —
kot davno mrtva morja gluh je Kerub stal,
z zamolklim jekom zgrudil sem se v pušče prah žareč,
nad mano v večnost lesketal je sveti meč preteč.

RUSMIR:

KO SO V BREGU ČREŠNJE RDELE...

Ko so v bregu črešnje rdele
in zlatil se v polju klas,
veš? — roké so ti drhtele,
trepetal ti zvonki glas?

Ko so v bregu črešnje rdele,
veš, kako je vstajal mrak
in so ustnice žarele
tvoje kakor poljski mak?

Ko so v bregu črešnje rdele
in poljubljal je zefir
tvoje mehke roke bele,
veš, kaj sem dejal v večer?

Veš, kako so se priželele
K mojim ustnice drhteč,
ko so v bregu črešnje rdele,
klilo nama tisoč sreč?

RUSMIR:

SREČANJE.

Narahlo je potrkalo na dušo,
narahlo je potrkala pomlad
z roko nevidno, s prstom finim, drobnim
potrkala, dejala: Odpri, brat!

In že hitele so oči mi v daljo,
v neznani, nepopisni tuji svet
in zasijala že je luč pomladna
in že zadišal je pri cvetu cvet...

Narahlo je potrkalo na dušo,
narahlo je potrkal Tvoj pogled...
A mraz je bilo... sam sem, sam sem taval:
jaz — moje sanje... skozi drevored...

SVAROG:

ZDI SE MI...

Zdi se mi, da je umrla moja duša,
da ne čuti kot nekdanje dni,
ko je maj bil, ko v ljubezni sladki
so gorele najine oči...

Zdi se mi, da sem jaz sam na svetu,
da me nihče, nihče ne pozna...
Zdi se mi, da kmalu bom umrl
sredi tega mrzlega sveta — —

RUSMIR:

DAJTE!

Kje ste, o moči mladostne,
vranec osedlan,
da pojezdim, da zavrisnem
v solnčni, svetli dan?

Dajte mi moči jeklenih,
da bom mlad zares,
da ne bom si želel sence —
sence kraj cipres . . . !

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Vstop v srednje šole. Bliža se zopet čas sprejemnih skušenj v srednje šole, ki bodo letos prej kakor navadno, ker se šolsko lelo konča že 6. julija. Pri tej priliki opozarjamo slovensko javnost in vse, ki imajo kaj vpliva na stariše, da vpišejo svoje sinove za Slovence v slovenske oddelke naših srednjih šol. Naše stremljenje morajo biti celotne slovenske srednje šole in te bomo tudi dosegli — dokler teh nimamo, je slovenska univerza prazna utopija! S slovenskimi srednjimi šolami in s slovenskim licejem za dekleta bo se naše javno in zlasti zasebno življenje v jezikovnem oziru očistilo in klavrno vlogo bodo igrali oni, ki se vsled nemške šole ne bodo znali v vsem lepo slovenski izražati. Zato moramo že sedanjemu naraščaju vsaj v nižjih razredih dati priliko za slovenski pouk. Sramotno je dejstvo, da so nekateri slovenski stariši, ki vpišejo na prvi gimnaziji v Ljubljani svoje sinove v nemški oddelek; to kaže veliko narodno nezavednost in brezbrižnost. Izgovor, da je dijak vpisan za Slovenca, ne drži, ker se učenec v pretežno nemški družbi svojih sošolcev nevedé nasrka nemškega duha, tako da potem celo svoje življenje ni tič ne miš! — Še slabše je na ljubljanski realki. Tam obstoja odredba, da tvorijo učenci vsake narodnosti svoj oddelek, vsaj v nižjih razredih. V takozvanih slovenskih oddelkih se poučujejo razun verouka v 1. in 2. razredu vsi predmeti v nemškem jeziku. Tudi se dijaki v slovenskem oddelku učijo slovenščine, v nemškem pa ne. Druge razlike ni med slovenskim in nemškim oddelkom na realki. Torej je popolnoma krivo, če nekateri slabo poučeni stariši vpišejo svojega sina v nemški oddelek, češ da bo se tam bolj nemški naučil. V slovenskem oddelku je vse ravno tako nemško kakor v nemškem. Kdor pa hoče v realki svojega sina dati v nemški oddelek, ta ga mora vpisati za Nemca in ga s tem potujči za celo življenje. Imena teh posili-Nemcev bo treba enkrat javno imenovati in sramotno početje dotičnih starišev po zaslugi ožigosati. Dogaja se celo, da stariši ne vedo, katere narodnosti so oni in njih otroci, ali pa si ne upajo povedati, da so Slovenci, in pri vpisovanju omahujejo semtertje, dokler ne vpišejo svojega otroka v nemški oddelek, t. j. za Nemca. Vsako leto se je do zdaj na ta način ponemčilo 10 ali več slovenskih dijakov — in to v Ljubljani, glavnem mestu in središču Slovenije! To se ne sme več zgoditi! Zato naj vsak skrbi in pazi, da bodo slovenski stariši na ljubljanski realki in povsod vpisovali svoje otroke v slovenski oddelek kot Slovence, t. j. s slovenskim materinskim jezikom!

Sprejem v prvi letnik učiteljišč se vrši letos že ob koncu šolskega leta. S tem opozarjamo vse, ki nameravajo v prvi letnik učiteljišča, da se pravočasno oglase k sprejemni skušnji. V jeseni bodo sprejemne skušnje za prvi letnik le tedaj, če bo še kaj prostora. Naj torej nikdo ne zamudi julijskega termina za sprejem v prvi letnik!

Kranjska gimnazija. Dijaki kranjske gimnazije so priredili pretekli mesec prav krasne majniške izlete, ki jih niso samo razvedrili, marveč jim odkrili tudi marsikatero krasoto slovenske zemlje. I.a, I,b in II.a razred so si ogledali Javornik, Vintgar in Bled; II.b razred Kamnik; III.a in III.b razred Bohinjsko dolino in slap Savice; IV. razred Belopeški jezeri in Peričnik; V. razred je šel preko Sv. Jošta v Selško dolino in Škofjo Loko. Najdaljši in najpomembnejši izlet pa so priredili sedmošolci, ki so se peljali na Koroško in si ogledali Vrbsko jezero, Celovec in Gosposvetsko polje. Želeti bi bilo, da bi prirejale tudi druge gimnazije tako krasne izlete.

Nekaj, česar mi nimamo. Pod tem naslovom toži glasilo »katoliško-narodnega« dijaštva »Zora« o pomanjkanju kongregacij na naših srednješolskih zavodih. Verjamemo ji radi, da jih pogreša, saj so te organizacije prave tovarne, kjer se kar »en gros« fabricirajo »katoliški« dijaki, kjer se z dobro premišljeno taktiko in v navidezni prostosti tira nerazsodnega mladeniča v kremplje klerikalizma, se mu z zofističnim sistemom ubija zdrava pamet ter se ga vežba v pravega oficirja klerikalne armade. Res, teh klerikalnih kadetnic na Slovenskem še pogrešamo! Kako idealne so pa razmere na Hrvaškem! Tam štejemo 20 dijaških kongregacij. Proti pogubonosnemu delovanju teh klerikalnih organizacij se obrača zadnji »Hrv. Djak« v ostrem članku, kjer brezobzirno razkrinkava njih težnje in pravi smoter. Glasilo napredne hrvatske omladine sklepa: kongregacije su pedagoški i moralni korov, a njihovi osnivači svećenici laži i tmine. Zato nećemo naše srednješkolsko djaštvo prestati ne samo odvraćati od kongregacija, nego i pozitivno raditi protiv njih … poučivši ga, kako treba da sin Strossmayerova naroda tudi i postupa sa služnicima reakcije.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Poročilo o delovanju ljudske javne knjižnice v Kamniku je prav zanimivo in poučno za vsakogar, ki se zanima za širjenje ljudske izobrazbe. Knjižnico, ki obstoji šele 7 mesecev, je ustanovila s posredovanjem »Prosvete« ondotna narodna čitalnica s tem, da je prepustila svojo dosedanjo društveno knjižnico v splošno vporabo. Vse za ljudske knjižnice nevporabne knjige (Mohorjeve, del Matičnih i. t. d.) so se nato izločile in nadomestile z novo nakupljenimi in podarjenimi knjigami. Sedaj šteje knjižnica nad 300 izbranih slovenskih knjig, ki so vse trpežno vezane in zavite. Knjige, ki nosijo na hrbtu ime pisatelja in svoj naslov, so urejene po abecednem redu pisateljev, one pa, ki so izšle v raznih knjižnicah (kot slovanski, salonski, svetovni, Knezovi, zabavni itd.) so vrejene po lastnih oddelkih. Vse knjige so vknjižene in je seznam knjig vedno na razpolago izposojevalcem. Knjige se izposojujejo vsako nedeljo po cerkvenem opravilu. Pravico do izposojanja ima vsak, ki je dopolnil 14. leto in si kupi pri knjižničarju izkaznico za 10 v. Izkaznica, na kateri so natisnjene vse določbe, ki se jih mora knjižničar držati in rubrike, v katerih knjižničar potrdi prejem vseh pristojbin ter oddajo in prejem knjig, velja za izposoditev 20 knjig. Za vsako izposojeno knjigo se plača 4 v. in se more naenkrat izposoditi le ena knjiga. Čitalniški udje so pa prosti vseh pristojbin. Za reklamo ima knjižnica vedno inserat v ondotnem lokalnem listu, kar prav dobro služi. — Zanimivo je, da se za ustanovitev knjižnice niso nič posebno ogrevali ondotni izobraženci, pač pa so klerikalci in duhovniki začeli takoj hujskati proti nji. »Domoljub« je začel agitirati za knjižnico ondotnega klerikalnega društva, češ, da se dobijo tam knjige brezplačno in da jih imajo 800, medtem, ko jih ima novoustanovljena knjižnica le 300. Pa ni nič pomagalo, ker klerikalne knjižnice radi svojega slabega materijala ne morejo nikdar konkurirati z naprednimi knjižnicami. Še tisti, ki so si izposojevali preje knjige iz klerikalnega društva, so tam izostali in prišli v ljudsko knjižnico. Kolikega pomena je novoustanovljena knjižnica, kažejo sledeče številke. Medtem, ko se je izposodilo preje iz čitalniške knjižnice na leto največ 100–150 knjig, se jih je izposodilo sedaj v 7 mesecih **1048.** Izmed vseh izposojevalcev pa je bilo 84% nečitalničarjev, torej takih, ki preje niso imeli nikakega beriva, ali pa so ga dobivali v klerikalnem društvu. Zanimivo je tudi to, da se za knjižnico zanimajo zlasti bližnje vasi, iz katerih je 33% vseh izposojevalcev. Da pride iz ene vasi le eden, potem jih pride kmalu več. Pripomniti je tudi treba, da so ti okoliški izposojevalci najbolj točni in redni v vračanju in varovanju knjig. Sicer pa se dosedaj še ni izgubila niti ena knjiga. Po starosti je bilo 31% izposojevalcev starih 15—20 let, 44% 20—35 let in 25% nad 35 let. Po spolu je bilo 36% ženskih in 64% moških. Izmed knjig, ki so se izposodile, so se največkrat zahtevale Sienkiewičeve, Jurčičeve, Tavčarjeve in Kersnikove povesti in »Ljubljanski Zvon«. Pesnikov se je razmeroma prav malo bralo: največkrat Aškerc in Gregorčič. Cankarja je večina vračala s pripombo, da slične knjige ne mara več. Večina je najprej povpraševala po zgodovinskih povestih ali po Jurčiču in Tavčarju. Treba še pripomniti, da kdor je enkrat prišel, ni več izostal. Nekateri so prebrali že skoro vse knjige in komaj čakajo, kdaj si nabavi knjižnica kako novo knjigo. Na pristojbinah se je nabralo tekom prvih 7 mesecev nad 45 K in na darovih 90 K, kar se je vse porabilo za nakup in vezavo novih knjig. Samo za vezavo se je izdalo okoli 80 K. Da knjižnica tako dobro napreduje, je veliko pripomogel njen knjižničar, ki opravlja z vso vnemo svoj knjižničarski posel. Pri vsaki knjižnici se pokaže, da je napredek knjižnice v veliki meri odvisen od knjižničarja. Če je knjižničar marljiv, navajen na red, če dobro pozna svojo knjižnico in je z ljudmi uljuden in postrežljiv, potem mora vsaka knjižnica uspevati. — Priobčili smo to poročilo, ker daje vsakomur, ki že vodi, ali pa šele snuje ljudsko knjižnico marsikako navodilo, ki je bo lahko z vspehom porabil pri svoji knjižnici.

MANJŠINSKI VESTNIK.

Občni zbor „Ustřední Matice Školské“ se je vršil 30. maja v Pragi in nam jasno kaže pot, po kateri je hodila in hodi češka družba, da more doseči tako velikanskih uspehov. Leta 1905 praznovala je Matica svojo 25letnico ter prejela v tem letu izredno mnogo prispevkov. Jubilejno leto izkazuje 699.787 kron 82 vin. dohodkov in splošno mnenje je bilo, da bo prihodnje leto mnogo manj dohodkov. Odbor je skušal na vse mogoče načine vplivati na rodoljubna češka srca in leta 1906 so narasli dohodki na 716.250 K 50 v, torej doslej nedosežen znesek in za 200.000 K večji kot nemškega šulferajna. Temu se ne čudimo, ako poznamo narodno zavest in pa požrtvovalnost češkega občinstva brez razlike stanu in strank. Mesto Praga in njene podružnice prispevajo Matici 129.999 K 89 v, torej več kot dvakrat toliko kakor ima naša družba sv. Cirila in Metoda sploh dohodkov; mesta Plzeň, Kraljevi Vinogradi in Smichov 66.392 K 34 v, torej več kot ima naša družba dohodkov. Pomislimo, da imajo ta mesta poleg Matice še druge obrambne jednote kakor n. pr. Pošumavsko in Severočeško, poleg tega različna druga podporna društva i. t. d. In sedaj pomislimo, da te posamezne skupine ne obsegajo niti 200.000 ljudij in vendar nabero toliko denarja! Kje je pri nas vzrok, da cel miljon in še več ljudij le s težavo spravi skupaj za edino obrambno društvo komaj 60.000 K? Vzrokov dovolj in čas je, da se razbistri položaj; upamo pa, da ni več daleč. Leta 1906 pa so tudi izdatki dosegli svojo najvišjo številko, namreč 733.450 K 20 v, tako, da je celo 17.199 K 92 v primanjkljaja, to pa radi tega, ker se je ustanovilo v jubilejnem letu več novih šol in otroških vrtcev, poleg tega pa so se zvišale učiteljem plače in se je pomnožilo pisarniško osobje na 18 ljudij. Čistega premoženja ima Matica 391.944 K 83 v.

Matica ima v svoji oskrbi tri srednje šole — ki se podržavijo najbrže še letos — s 23 razredi in 943 dijaki; 55 ljudskih šol s 127 oddelki in 7161 učenci ter 49 otroških vrtcev s 66 oddelki in 4050 otroci. Poleg tega podpira Matica še celo vrsto šol in jim pomaga ustanavljati ter izdatno prispeva drugim obrambnim društvom n. pr. društvu Komensky na Dunaju 14.000 K, Matici Brnski 8000 K i. dr. Na občnem zboru so bili navzoči poslanci različnih strank in vsi so obljubili Matici svojo podporo, vsi so povdarjali, da hočejo biti složni v delu za kulturne narodne zahteve. Vsi so odobravali delovanje odbora, ki je s svojo požrtvovalnostjo in izrednim trudom privedel Matico na tako visoko stopinjo. Častnim članom je bil enoglasno izvoljen za svoje zasluge za šolstvo in povzdigo češkega naroda dr. Avg. Zatka, voditelj Čehov v Budjevicah, kjer so letos prvič pri občinskih volitvah premagali Čehi v tretjem razredu Nemce. Da bi imeli

Slovenci enega takega voditelja v Gorici ali Celju, že davno bi imeli v svoji posesti občinske zastope.

Odšel je z zborovanja vsak z mislijo: narod brez šol je narod brez bodočnosti in trdnim sklepom še nadalje delovati v prospeh tako potrebne Matice. Da bi se tudi pri nas to zgodilo! *E. Rekar.*

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Zv.: Žal neporabno. Ne gre, pa ne gre. Poprej sem mislil, da sem se le motil v Vas in da imate zmožnosti za poezijo, a sedaj vidim, da se nisem. Ubogajte moj svet in pustite poezijo! Drugod je za Vas tudi še obilo polja. V tistih letih ste pač, ko misli skoraj vsakdo, da mu bije pesniška žila, in nič drugega ni, le verjemite mi! Zato Vam tudi ne bom našteval hib, ki jih imajo Vaše pesmi, n. pr. prisiljenih naglasov, samih glagolskih rim, ampak Vam kar povem svoje mnenje. Za poezijo niste vstvarjeni! Zdravi!

Pannon: Zakaj si izbirate tako težke oblike? Soneta sta se Vam topot popolnoma ponesrečila. Ni dovolj sama ideja, prilagati se ji mora tudi oblika. Istotako je slaba tudi gazela. Rime so Prešernove, misel je preveč na dolgo in široko razblinjena. Ali ste že kdaj čitali Hafisa? Dobite ga za 48 vin. v Reclamovi universalki. Poglejte si ga in videli boste, da ni delal takšnih gazel. Pošljite kaj drugega; po sedanjem ne morem še soditi. Do tedaj zdravi!

M. P.: Rad bi ustregel Vaši želji, a žal na morem. Takšne »dece« sem dobil že nešteto od drugih, a vse vendar ne morem sprejeti v svoje »varstvo«. Neporabno!

R. L.: Čakal sem, kako se boste razvili, in zato Vam nisem odgovoril tako dolgo. Sedaj imam sodbo gotovo. Pesmi, kakoršne mi pošiljate Vi, se napiše lahko par sto na dan. Treba je le par nageljčkov in rdečih rož. Za njimi dekličjega obrazka, malo hrepenenja po domači vasi, pa je pesem tu. Tako se je delalo pri nas pred desetletji, dandanes pa ne več. Nič nimam proti temu, če je pesem lahka in mehka, a menite, da ne rabi takšna in posebno ravno takšna precej umetnosti? Ali Vam je znano, kako je pilil in popravljal Heine svoje ljubke pesmice? — In kjer se hočete dvigniti v zanosu, postanete — banalni. Preberite si sami še enkrat pesem »Prosveta« in boste videli, da imam prav. Vaši verzi so precej gladki in zveneči, a da se »napiše« takšne, ni potreba biti pesnik. To Vam napravi vsak inteligent. Škoda za Vas, ker imate gotovo zmožnosti! Vrhu vsega Vam pa ne bi škodilo, ako si včasih pogledate malo slovensko slovnico. Zdravi, pa brez zamere!

J. V. v M.: »Oj, pošlji mi Apolon modri
svojo Muzo z zlatimi kodri,
da vem svoj ideal ceniti,
ga spoštovati in ljubiti.«

Jako lepa in ganljiva prošnja, samo lepi Olimpčan je bil menda tako trdosrčen, da Vam je ni uslišal. Pa le potolažite se z drugo svojo pesmijo:

»Ni hujše nadlege na sveti,
ko slaba in plaha je vest,
človeka pokvari v vedenji,
da vsem on postane nezvest,«

in pustite Apolona in njegovo Muzo pri miru, da ne boste potem sami dobili še kdaj slabe vesti, ki bi Vas pokvarila v vedenji!

Rusmir: Odgovor prihodnjič! Zdravi!

Vojeslav Molè.

Priloga „Omladini“

Št. 7.

SREDNJEŠOLSKA VZGOJA.*)

Važnost srednje šole leži v tem, ker nas vzgaja baš v oni dobi, ko se razvije iz nedoraslega dečka mladenič, ki je najbolj dovzeten za vse vnanje vtise. V tej dobi si ustvarja temelj za svoj bodoči svetovni nazor in v tej dobi se ga vzgoji ali v delavnega, požrtvovalnega in idealnega člana naroda, ali pa izide iz nje veseljak — pustolovec, kateremu ni mar ničesar druzega kot razveseljevanje in zabava in ki je pozneje za vsako sodelovanje v javnem življenju nezmožen in tudi nedostopen.

Vse naše javno življenje je radi tega tako jalovo in žalostno, ker nam ni vzgojevala naša srednja šola dosedaj takih ljudi, kakeršnih potrebujemo. Prepozno je začeti navajati šele visokošolca k delu. Kdor se je kdaj udeleževal v naših akademičnih društvih aktivno klubovega življenja, ta ve, da je bilo mogoče delati le s tistimi, ki so se dela navadi-li že na srednjih šolah, bodisi v tajnih dijaških društvih, ali pa kje drugod.

Vzrok, da nismo in ne moremo biti zadovoljni z uspehi dolgega osem ozir. sedemletnega poučevanja, je cel srednješolski učni sistem. Prvič prihajajo vsi neuspehi odtod, ker nimamo vedno pred očmi, da je tudi srednjih šol naloga v prvi vrsti **vzgajati** in šele potem podajati učencem raznih znanosti. Kako pa je treba vzgajati in cilji vzgoje nam podajata etika in socijologija, ki proučavate nravne dolžnosti človeka in razmerje posameznika do celote.

Danes mora biti vsaka vzgoja socijalna in taka tudi srednješolska. Poedinec se vzgajaj v socijalnem duhu od družbe in za družbo, od naroda za narod. Srednja šola nam mora vzgojiti ljudi, ki se zavedajo svojih dolžnosti napram samim sebi in napram družbi, kateri pripadajo, napram svojemu narodu. Delavnih, samostojno mislečih ljudi, trdnega značaja in velike volje in energije, takih ljudij si želimo, si moramo želeti, če hočemo, da bomo vztrajali v težkem življenskem boju.

V srednjih šolah se preveč povdarja znanje, premalo vzgoja značajev. Podati splošno izobrazbo, ali vpeljati v razne znanosti je srednji šoli danes nemogoče in tudi ni njen namen. Srednja šola mora kazati le pot k znanostim, vzbujati v dijaku veselje do njih. Ne vednost, ampak mišljenje bodi tudi umski izobrazbi namen. (Drtina.)

---

*) Izvleček referata, ki ga je imel na celjskem shodu v šolskem odseku tov. phil. Breznik.

Nepotreben balast iz vseh predmetov treba odstraniti, in v prvi vrsti se mora gledati, da dijak tvarino razume, da spozna vzroke, zakaj je tako in ne drugače. Pri takem pouku bi bil tudi dijak prisiljen mnogo bolj sodelovati, kot se pa to danes dogaja, ko sedi v šoli popolnoma razmišljen in apatičen, medtem, ko se muči in trudi profesor z razlaganjem.

Kakor vsaka vzgoja, mora biti tudi srednješolska vzgoja narodna.

Naša sedanja srednješolska vzgoja pa je vse kaj druzega kot narodna. Brez slovenskega učnega jezika in slovensko mislečih profesorjev je to nekaj popolnoma nemogočega. Dasi se morda ne odtujimo svojemu narodu, se vendar navzamemo skoziinskozi nemškega duha in nemškega mišljenja. V ospredju vsega zgodovinskega pouka stoji nemška zgodovina. Nemška zmaga se nam naslika kot naša zmaga. Če se je dvignil naš praded za svojo samostojnost in svobodo, ga moramo imenovati upornika in proslavljati nato zmago nemških knezov nad lastnimi očeti. Naše največje nasprotnike in sovražnike se nam naslika kot svetnike, najslavnejše vladarje (Karol Veliki, Oton Veliki itd. . . .). Tako predava slovenski profesor; ni morda tega sam kriv, ali kriva je tega njegova vzgoja, ki ga je navadila gledati vse le skozi nemška očala. Nemški profesor govori še vse drugače!

In poleg nemškega profesorja ali vsaj z nemškim duhom prepojenega slovenskega profesorja še v nemškem duhu pisana učna knjiga. Vse je zopet strogo nemško. O Nemcih dolge strani, o Slovencih, Slovanih kratka vrstica in še ta le tedaj, kadar so nas premagali Nemci. Kje naj se navzame pri takem pouku slovenski fant narodnega ponosa!

Ista je pri pouku iz slovenščine in nemščine. Tu se dela že v številu ur razloček. Dočim poučuje nemščino skoro vedno le strokovno izobražen učitelj, se odda slovenščina kot malovažen predmet prvemu, ki ima še kaj prostega časa, četudi nima zato nikakih sposobnosti. In sedaj kak razloček v pouku. Iz lastne skušnje vem, da smo porabili na nižji gimnaziji skoro vse slovenske ure za latinščino in grščino, dočim je nemški profesor, ki nas je poučeval na višji iz grščine, latinščine in nemščine, če le mogoče nemščini pridejal kako uro, ki jo je odščipnil od latinščine ali grščine. Pri zgodovini smo gonili nemško državno zgodovino, sedaj smo gonili skoro samo nemško kulturno zgodovino. Goetheja in Schillerja smo študirali dolge mesece, Prešerna pa smo obdelali v 8 šoli v $^3/_4$ ure, dočim smo gonili pisatelje raznih molitvenikov cel semester.

Da nas nemški profesor ne bo vzgajal v slovenskem duhu je razumljivo in zato tudi naš klic: proč z nemškimi profesorji iz slovenskega ozemlja. Da pa nas niti slovenski profesor ne vzgaja v narodnem duhu je vzrok deloma njegova nemška vzgoja, deloma pa strah pred „zgoraj“ in tisti prokleti „oziri“, če sedi v razredu le en sam nemški dijak, radi katerega se potem ne sme slovenskih dijakov narodno vzgajati, da bi Nemec ne bil razžaljen in se ne pritožil, ozirov, katerih noben nemški profesor ne pozna.

Naša srednja šola ne vzgaja narodnih, vzgaja pa tudi ne samostojno mislečih, delavnih in značajnih ljudi.

Čas, v katerem dela učenec v šoli samostojno, je tako minimalen da se pri tem ne more navaditi na samostojno delo. Na eni strani preveč mehaničnega dela, na drugi premalo opravila, ki bi navajal dijaka na samostojnost mišljenja, to je karakteristikon današnje šole. Vzgledov ne bom navajal. Veliko se greši pri tem tudi pri domačih nalogah, ker se ne jemlje takih snovi, ki bi navajale na samostojno mišljenje, marveč je treba le kopirati ... Na samostno razmišljevanje bi posebno lahko navajale prirodoznanske vede: učenec naj opazuje tu sam in potem s pomočjo profesorja odkriva razne zakone. Učencu naj bi se dalo v roke razne aparate itd. Velike važnosti bi bili razni izleti v naravo ali v razne tovarne. Opazuj, potem pa povej ali popiši, kar si videl, S tem se učenec vzgaja tudi k delu. Volja se vzgojuje in vtrjuje in veselje do dela, samostojnega dela, raste. Iz pasivnega poslušavca postane aktiven sodelavec.

Vzgoja volje je glavni cilj vsake pedagogike. To pa se vzgaja le z delom. Veselje do dela pa raste le tedaj, če delavec vidi, da ima njegovo delo tudi take vspehe, da ni zaman. Navajati treba zato le na tako delo, ki je učenec lahko in sam izvrši. Brezuspešno delo zamori v njem veselje do dela in mu omaje samozaupanje. Če ima učenec preveč učenja, potem se uči le z nejevoljo in gleda, kje bi mogel učitelj aukaniti.

Tudi na samostojno naloženo delo je treba navajati dijaka. Srednješolska dijaška društva z izobraževalno tendenco v tem pogledu marsikaj napravijo. K samostojno naloženemu delu vzgajajo tudi prosti govori v 7. in 8. šoli. Danes se jim pripisuje premalo važnosti. Dijak navadno lahko predava kar hoče in kakor hoče. Za predmet si izbere tvarino, ki mu ne napravlja preveč truda in pri kateri ni treba preveč samostojnega dela. Konečno celo predavanje še bere. Profesor slovenščine oziroma nemščine naj bi gledal na to, da si izbere dijak sicer prostovoljno, toda tako snov, ki ga osebno zanima in podpira njegovo samotvorno, duševno delavnost. Tudi na obliko, kako prednaša, naj se gleda. Govori naj vedno na izust. Po predavanju bodi vedno debata, ki pa predavatelja ne sme oplašiti, marveč še vspodbuditi.

Poleg vzgoje k delu, je treba vzgajati tudi k značajnosti. Glavno je pri tem, da je učitelj v prvi vrsti sam značajen. Dijak pazi na vsako besedo, na vsako dejanje svojega učitelja in z nečuveno bistroumnostjo takoj odkrije napake svojih profesorjev. Takoj zapazi, če govori profesor drugače kot dela.

Vzgojo značajev kvarita najbolj svetohlinstvo in denuncijanstvo. Svetohlinstvo se danes najbolj goji z verskimi vajami. Prisiljene so in s tem je povedano vse. Ob tej in tej uri moraš iti danes v cerkev, jutri k spovedi. Vse se opravlja le mehanično, zato ker se mora. K spovedi se gre, da se odda listek, in ker pazi navadno katehet tudi nato, če gredo vsi k obhajilu, gre drugi dan tudi tja. K maši gre, ker je prisiljen in bere tudi iz dolgega časa ne morda iz molitvenikov, marveč razne knjige, ali pa se pripravlja za šolski pouk. So ekscercicije. Lepo je, ker sta dva dneva, so trije dnevi prosti. Za verske vaje ni nikomur nič, ali iti mora, hliniti se mora, ker gorje mu drugače. Pri ekscercicijah se dolgočasi, potem pa se gre v razne kraje zabavat. Iz lastne skušnje vem, da se ni nikdar toliko pijančevalo in uganjalo drugih neumnosti, kot ravno v tem času. Prisiljenost ubija na eni strani verski čut, na drugi pa navaja dijaka, da se dela in kaže takšnega, kot ni. Svetohlinstvo!

Verski čut sam in vzgoja značajev zahtevata, da se nemudoma odpravijo prisiljene verske vaje, vsaj v višjih razredih in se da v tem pogledu vsakomur prostost.

Drugi vzok, da se ne vzgajajo značaji je denuncijanstvo in špiceljstvo. O teh je „Omladina“ že večkrat pisala, zato ne govorim o tem obširneje, omenim le, da je to najgrša stran in najbolj skeleča rana na naših srednjih šolah.

Končno naj še kratko omenim razmerje, ki naj vlada med profesorjem in dijakom v in izven šole. Bo naj táko, kakoršnega priporoča skrbna vzgoja. Slepa pokorščina rodi slabe, omahljive značaje, brez trdne volje in brez vsake energije, absolutizem klečeplazce in hinavce, vpitje in zmerjanje pa suroveže. Vse to zatira svobodno vzgojo posameznikov. Zato proč z vsemi temi napakami. Profesor si mora s svojim vedenjem pridobiti zaupanje, spoštovanje in prijateljstvo dijakov. Na mesto dosedanjega absolutističnega in terorističnega vzdrževanja šolske discipline naj vstopi v šolske prostore disciplina, ki jo vzdržujejo dijaki sami iz spoštovanja in zaupanja do profesorjev.

Izvenšolsko prijazno, če že ne prijateljsko občevanje profesorja z dijaki bi vse to gotovo pospeševalo. Zunaj šole naj profesor dijaku ne bo več profesor, marveč prijatelj, oče, ki mu hoče ob vsaki priliki pomagati in svetovati.

H koncu naj še enkrat povdarim, da ni glavni namen srednje šole podajanje vednosti, marveč vzgoja značajev, vzgoja k delu in umevanju socijalnih dolžnosti posameznika do svojega naroda. Izobraža se človek sam, izobražal se bo še na visoki šoli, ali vzgojeval ga ne bo nihče več. Z maturo preneha tudi sistematična vzgoja. Visokošolec je prepuščen popolnoma samemu sebi: gre kamor hoče in dela kar hoče. Če mu na srednji šoli niso pokazali poti skozi življenje, če se tu ni navadil resnega, vztrajnega in samostojnega dela, potem je zanj akademična svoboda velika nevarnost in če to morda tudi prestoji, za delovanje v javnem življenju bo malokdaj vporaben.

DOPIS IZ CELJSKIH SREDNJEŠOL. KROGOV.

Zadnje leto sem opažal med svojimi tovariši nek odpor proti narodnim radikalcem; sicer vem, da je bilo med absolventi celjske gimnazije, kolikor mi je znano iz zadnjih let, vedno nekaj ljudi, ki se niso vnemali za narodno-radikalne organizacije in se navduševali za društva, ki so sicer vedno velika v paradi, o katerih se vedno sliši, če je treba zabíti ob priliki kakšne slavnosti žrebelj v zastavo, ali treba nastopiti kje z društveno zastavo, da svet izve, da društvo po preteku toliko in toliko let še vedno živi in se veseli svojih lepih tradicij. Take in enake reči vlečejo pri marsikom in tako tudi pri teh ljudeh. — Ni se mi čudno zdelo, da ti ljudje niso marali za vaše organizacije, saj pa tudi nisem našel pri njih — to lahko trdim, ker sem jih natančneje poznal — umevanja onih velikih nalog, katere ste si s toliko samozavestjo naložili in z občudovanja vredno požrtvovalnostjo in treznostjo skušali izvršiti. Resnici na ljubo naj še pristavim, da sem tupatam naletel na koga, o katerem sem bil prepričan, da bode še enkrat delaven član vaših organizacij, pozneje pa je pristopil k vam nasprotnemu društvu. Nisem mogel razumeti dotičnika, kako je mogel ravnati tako nedosledno.

Ali zadnje leto je začel med mojimi tovariši odpor proti narodno-radikalnim organizacijam veliko bolj naraščati. — Dolgo sem se vpraševal odkod to? In naposled prihajam vedno bolj do prepričanja, da mora biti to plod agitacije nasprotnikov, ki se ob takih prilikah res pobrigajo za nas, ki nam pa še niso nudili betvice duševne hrane in dalje pa tudi vsled nepoznanja pravega narodno-radikalnega študenta, kakor ga nam slika „Omladina“ in brošura „Iz naroda za narod“.

Glavno nalogo vidijo sedaj tî najmlajši nasprotniki narodnih radikalcev — imenujejo se „svobodomiselni dijaki“ — v agitaciji za društva „Ilirija“, „Triglav“ in „Sava“. — Ti „svobodomiselni dijaki“ imajo tudi nekaj časa sem svoj pisan list „Poročila“. Posrečilo se mi je dobiti par številk teh „Poročil“ in program mladih „svobodomiselcev“ v roke. Prebiral sem vse zaporedoma od prve do zadnje besede povsod strogo zasledujoč, katere bi naj bile one točke, na katere bi bilo pozabilo narodno-radikalno dijaštvo, kateri bi bil oni prepad, ki bi ločil te mlade „svobodomiselce“ od narodnih radikalcev. Iskal sem, žalibog zastonj! Videl sem, da imajo mogoče resno voljo izvesti to, za kar se navdušujejo, a videl sem tudi, da je vse to le samo prav slaba potvora tega, kar sem že davno čital v „Omladini“ in s čimur so se že davno pečala narodno-radikalna dijaška društva. Glavno, kar sem mogel iztakniti je bilo priznanje, da takozvana „napredna“ društva do sedaj res niso ničesar storila, da pa jih na drugi strani to ne moti agitirati zanje, češ da bode njihova prva skrb, jih povzdígniti in pokazati, da znajo biti tudi oni delavni.

Odkrito povedano; razveselil sem se pri tem. Tudi mlajši naraščaj onih, ki se odtegujejo narodnim radikalcem je prišel do spoznanja, da je njegova moralična dolžnost, narediti konec feaškemu življenju onih društev, ki se ponašajo le s svojimi „starimi hišami“ in jih spremeniti v torišča smotrenega dela. Vesel sem bil tudi radi tega, ker vem, da je narodno-radikalno dijaštvo, kakor že več drugih lepih uspehov, priborilo tudi ta indirektni uspeh s svojim odločnim nastopom. Nič novega, nič načelno nasprotnega torej! Samo očitanje separatizma narodnih radikalcev napram drugim „naprednim“ dijaškim društvom.

Radikalec-gimnazijec.

Opomba uredništva: Dijak, pa naj bo visokošolec ali srednješolec, je v dobi razvoja. On si še le vstvarja svoj svetovni nazor, svoja načela, na podlagi katerih hoče uravnati pozneje vse svoje javno in zasebno življenje in delovanje. Za njegov razvoj pa je predvsem potrebna, neodvisnost, predvsem neodvisnost od vsaktere politične stranke. Strankarska disciplina ne sme ovirati njegovega razvoja. Vsak napredek v idejah je drugače nemogoč. Za dijaka mora obstajati politika le kot veda, katero treba študirati. V tem znamenju se je ustanovila pred leti narodno-radikalna dijaška struja in v znamenju politične neodvisnosti, (nadstrankarstva za dijaško dobo, ne za pozneje) obstoji tudi ves njen napredek. Koristila je s tem največ sebi, veliko pa tudi svobodomiselnim strankam, dasi je stala zunaj njihovih vrst, s tem, da je zanesla v vse naše javno življenje novih idej. To naše stališče napram političnim strankam je odobravalo in odobrava celo vrsto aktivnih slovenskih politikov. To je tudi naše neomajano stališče za bodočnost. Tu pa je tudi bistven razloček med nami in med „svobodomiselnim dijaštvom“. Prva točka „Organizacije svobodomiselnega narodno-naprednega dijaštva“ kakor je objavljena v „Svobodi“, se glasi: „Naša organizacija ima namen, **politično** in znanstveno **organizirati** na svobodomiselni narodno - napredni podlagi vse slovensko dijaštvo brez razločka“. Isto potrjuje tudi točka 7, ki pravi, da soglaša svobodomiselno dijaštvo z idejami in programi slovensko narodno-naprednih strank. Namen nove organizacije je tedaj dovolj jasno izražen in tega namena mi nikdar ne moremo odobravati. Glede našega nadstrankarskega stališča opozarjamo še na govor tov. jur. Kramerja, ki ga je imel na celjskem shodu. (Glej poročilo o shodu v današnji številki). Če ima svobodomiselno dijaštvo namen resno delovati za svobodomiselna načela in stremiti po vednem napredovanju, potem bo kmalu prišlo do istega naziranja glede politike, kakoršno imamo mi. V ostalem želimo, da prinese „Svoboda“ vse one točke našega programa, s katerimi se ne strinja, kajti jasnost je najboljše sredstvo za sporazumevanje. Naš program je jasno izražen v resolucijah tržaškega in celjskega shoda ter v teoretičnih predavanjih tržaškega shoda.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Srednješolskim tovarišem ob začetku šolskega leta. Po daljšem počitku vrnili ste se okrepčani v razna mesta, da nadaljujete svoje študije. Čas je drag in kratek, glejte, da ga kolikormogoče dobro in ekonomično izkoristite. Prva je sedaj šola. Vaša stanovska dolžnost Vam veleva, da je ne zanemarjate, marveč ji posvečate vso pozornost, da jo kolikor mogoče hitro dokončate. To je tudi Vaša narodna dolžnost, kajti narod Vas že težko pričakuje, pričakuje pa tudi, da boste izobraženi, delavni in značajni. Kar Vam ostane prostega časa, porabite ga najpreje za telesni odpočitek in za telesno vzgojo. Ne pohajanje po ulicah in posedanje po zakajenih gostilnah, marveč sprehodi v prosti naravi in telovadba naj Vam služijo v to. Vsak dijak mora biti telovadec. Obiskujte šolsko telovadbo in pohajajte sokolske telovadnice. Kar Vam še sedaj ostaja prostega časa, porabite ga za samoizobrazbo. Predvsem se zanimajte za slovensko, pa tudi tuje slovstvo. Pozneje boste imeli zato malo časa. Učite se laščine in slov. stenografije. Za življenje Vam je oboje neobhodno potrebno. Skrbite pa tudi za svojo čuvstveno izobrazbo: hodite v gledališča in h glasbenim koncertom. Svoje vedenje likajte potom plesnih vaj, nastopa pa se vadite potom govorniških vaj. Veliko je vsega tega kar sem Vam naštel in težko bo vse to izpeljati. Priznam. Toda potrebno je to in vse lahko izpeljete, če **hočete**. Trdne volje je treba in ekonomične razdelitve časa!

Srednješolske tovariše in tovarišice opozarjamo, da kupujejo vse svoje potrebščine le pri odločno narodnih trgovcih, zlasti pri onih, ki imajo „Prosvetine“ reklamne tablice. Opozarjamo dalje, naj govorijo vedno in povsod čisto in pravilno slovenščino in naj občujejo le s slovenskimi tovariši oziroma tovarišicami. Proč z narodno mlačnostjo. Če Vi ne boste narodni, kdo pa naj bo!

Število slovenskih gimnazijcev in realcev je znašalo v preteklem šolškem letu okoli 3400 (lansko leto 3319) in sicer okoli 2700 gimnazijcev (lansko leto 2684) in okoli 700 realcev (lansko leto 635). Število realcev je naraslo, dočim je ostalo število gimnazijcev približno isto. Število gimnazijcev se razdeli po gimnazijah sledeče: ljubljanska I. državna 482 (lansko leto 457), ljubljanska II. državna 344 (lansko leto 361), novomeška 209 (lansko leto 213), kranjska 316 (lansko leto 332), kočevska 23 (lansko leto 27), škofova v Št. Vidu 101 (lansko leto 57), celjska višja 86 (lansko leto 90), celjska nižja 191 (lansko leto 194), mariborska 318 (lansko leto 331), ptujska 39 (lansko leto 36), celovška 89 (lansko leto 84), beljaška 10 (lansko leto 10), št. pavelska 11 (lansko leto 12), goriška 262 (lansko leto 266), tržaška 136 (lansko leto 142), pazinska 37 (lansko leto 35), puljska 3 (lansko leto 23), sušaška ca. 30 (lansko leto 24). Število realcev se razdeli: ljubljanska 285 (lansko leto 290), idrijska 191 (lansko leto 156), mariborska 11 (lansko leto 7), celovška 5 (lansko leto 7), goriška 129 (lansko leto 113), tržaška 71 (lansko leto 62), Za vse te srednješolce ni niti enega popolnoma slovenskega srednješolskega zavoda.

ŽENSKI VESTNIK.

Prva slovenska ženska srednja šola se je ustanovila v Ljubljani s tem, da se je spremenila dosedanja višja dekliška šola v šest razreden licej. Ženski liceji imajo namen podajati deklicam s posebnim ozirom na nove jezike in njih slovstva ženskemu značaju primerno občno omiko. Za vsprejem v licej je potrebno, da je deklica stara 10 let in da napravi vsprejemni izpit, kakoršnega morajo napraviti dečki za I. gimnazijski razred. Na zavodu, na katerem se odpre letos I. razred, se bo poučevalo: veronauk, slovenščina, nemščina, od III. razreda dalje francoščina oziroma laščina, zemljepis, zgodovina, matematika, prirodopis, fizika in kemija, prostoročno risanje in geometrični nazorni nauk, lepopisje, vzgojeslovje in ženska ročna dela. Prosti predmeti so: telovadba, petje, stenografija in gospodinjstvo. Poleg zavoda je tudi internat, katerega vzdržuje društva „Mladika“. Odslej se noben Slovenec ne bo mogel več izgovarjati, zakaj pošilja svoje hčere v nemška in laška vzgojevališča ter samostanske šole. Vsaj od vseh naprednih Slovencev moramo zahtevati, da pošiljajo odslej svoje hčere le v slovenski zavod, kjer se bodo dobro izobrazile, pri tem pa se ne navzele mržnje do svojega lastnega naroda, marveč se vzgojile v zavedne in odločne Slovenke.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Dijaški almanah za leto 1907/8. Idala „Eksekutiva slovensko narodno-radikalnega dijaštva“. Uredil V. M. Zalar. Cena po pošti 1·10 K. Slovensko dijaštvo je že dolgo časa pogrešalo svojega strokovnega koledarja in si je moralo pomagati z raznimi tujimi koledarji. Narodno-radikalno dijaštvo je temu nedostatku sedaj odpomoglo in izdalo za naše razmere res krasen koledar. Vsebina mu je zelo mnogovrstna. Poleg koledarja, pri katerem so mesto običajnih svetnikov navedeni spominski dnevi iz svetovne kulturne zgodovine, poleg učnega reda, raznih tabel in vojaške dolžnosti, so v oddelku šolstvo navedene vse informacije glede raznih visokih šol in so opisane naše srednje šole. Oddelek „Slovensko visokošolsko dijaštvo“ obsega zgodovinski pregled slovenskega visokošol. dijaštva, akademična društva, ferijalna akademična društva, dijaško žurnalistiko in razna podporna društva, na kar opozarjamo zlasti prvoletnike. Med članki omenjamo, članek dr. Žerjava o razvoju narodno radikalne struje, Massarykov govor o svobodni šoli, izvrsten Zalarjev članek o alkoholu in etiki, Lahova članka Dijak in drobno delo in Afarizmi o slovenskem dijaštvu, dr. Rostoharjev članek o organizaciji in Glonarjev članek delo v društvu. Poleg vse te vsebine obsega koledar še 40 strani praznega papirja za zapiske in je zelo lično vezan. Nobenega slovenskega dijaka bi ne smelo biti, ki bi ne imel tega zares praktičnega in poučnega koledarja. Koledar se dobiva pri „Prosveti“ v Ljubljani (mestni dom), pri upravništvu Omladine (Ljubljana, Rimska cesta 7) in v raznih slovenskih knjigarnah. Naročajte si jih 10 skupaj, ker odpade potem poštnina!

»Javna ljudska Simon Gregorčičeva knjižnica« se je otvorila v četrtek 19. t. m. v Ljubljani.

MANJŠINSKI VESTNIK.

Obrambeni vestnik začne izdajati z novim letom Ciril Metodova družba. S tem se bo izpolnila naša že dolgo časa gojena želja. Vsak dijak se mora nanj naročiti.

Priloga ‚Omladini‘

št. 9.

QUIDAM:

NAŠE DELO.

Za enkrat je moda, da živimo pod praporom dela. V „znamenju dela“ začenjamo svoje šolsko leto — naj si bodemo radikalci, liberalci, klerikalci. Toda, kolikokrat je „delo“ le fraza, katero mora pač znati vsak modern dijak! Nam je na tem, da postane delo več, kot samo nauk, in lahko rečemo, da smo v tem oziru že mnogo dosegli. Toda na naših srednjih šolah je treba še mnogo izboljšati.

Med letom je naše delo lastna izobrazba. Dosti se govori o njej, a vedno mislimo, da velja to samo za skupine. Ne, posameznik se mora izobraževati, potem bo sam iskal tovarišev, kjer bo vedel, da je treba.

Vsakdo naj gleda, da ne postane tak, kot je sedanja inteligenca: površen človek, ki ima prepričanje stranke, ne pa svojega. Je kakor učenček in ne ve druzega, kar so se v razredu učili, gre za zastavo in ne misli ničesar.

Nikakor ne zadostuje črpati vse svoje znanje iz političnih časnikov.

Preštudirajte vprašanja o družbi, delu, umetnosti in religiji, saj pretresajo danes vse naše javno življenje, — sicer boste delali enkrat brez ciljev, kakor delajo to danes. Tega ne govorimo „za druge“, ampak za vsakega, ne iz mode, temveč iz potrebe. Kdor z delom ne začne sedaj, pozneje tudi ne bo, ko bodo zavzele materijelne skrbi morda še večji del njegove energije.

Toda, kako začeti?

Kakor so razmere. V Ljubljani n. pr. ima dijak sredstev, kolikor toliko na razpolago. Javna knjižnica mu nudi znanstvenih del, tako, da je treba le še vztrajnosti in pridnosti. V Trstu in Mariboru bi morda tudi še šlo za silo. V malih mestih pa so razmere res jako slabe. Kar si morejo dijaki nabaviti, so večinoma le leposlovne knjige, znanstvene so za nje predrage. Tukaj bi apelirali na naše knjižnice, pa tudi na zasebnike, naj nas podpirajo, saj je narod živ organizem, tako, da je to pravzaprav le čin samopomoči. To edino rešilno geslo zadobi pravi smisel še le, če ga izpolnjujemo vsi.

Vrhu tega pa se prigodi, da ovirajo mladino pri izobrazbi celo šolske oblasti. V Celju n. pr. se je, ne vem iz kakšnih nagibov, onemogočilo dijaštvu obiskovati javno knjižnico. To se mi zdi premišljen atentat na našo mladino, ki bi ga ne smeli gledati tako mirno, saj je v mladini naša bodočnost. Vse se prenavlja, le šolski sistem, za katerega se skrivajo nasprotniki naše narodnosti, sme biti star sto let, in nihče se ne zmeni za to. — Tako je torej z izobraževalnimi sredstvi po naših mestih.

Dosti časa bi si prihranili, če bi ne študirali vsega direktno iz obširnih avtorjev. Napravil bi ta ali oni ekscerpt iz kake knjige, podal pregledno rezultat svojih študij, in to bi naj krožilo. Taki kratki spisi koristijo dostikrat več, kot študije same, saj se tu ne gre za obširno znanje, ampak za jasen pregled. In, kar je končno največ vredno, bi se tako lahko pomagalo tudi tovarišem, ki žive v slabših razmerah.

Seveda se to gotovo ne bo zgodilo, ako ne bodo ti sami zahtevali pomoči. — Ako smo vse to naredili, pa še vendar nismo napravili dovolj. Mi nočemo Dijogenov, ampak hočemo ljudij; znanje nam ni vse; mi moramo znati v družbi živeti in vporabiti svoje znanje. V mladih letih se razvija značaj. Tu čaka vsakega dosti dela, — naj gre v družbo in naj se spoznava sam.

Treba je, da si pridobimo nastopa; s tem bomo prišli dostikrat prej do cilja, kot z najlepšimi načrti. Ljudje nas sodijo po zunanjosti. Dvojne vrste nastopa si moramo pridobiti: pripraviti se moramo za javnost, — (vsakdo naj bi znal boljše ali slabše nastopati kot govornik,) pa tudi za manjše kroge v olikani družbi. Poleg tega ne pozabimo nikdar na rek: „Mens sana in corpore sano“; glejmo nadalje, da si blažimo tudi čuvstvo. Kako izvršiti vse to, o tem mislite sami. Več ljudij več vé in tudi razmere niso povsod iste. Vsakdo naj premisli sam, kje mu manjka največ. Navedel sem v glavnih potezah ona polja, kjer je treba delati. Veliko je dela, tako, da bomo težko vse izvršili; saj ostane dolžnost še vedno prvo, in pridejo k temu še gmotne skrbi. Nekaj pa se da doseči gotovo. Dela naj vsak, kdor je res naroden. Tu bo pala odločitev, — v čisto navadnem pravcatem delu.

* * *

DEKLIŠKI KROŽEK.

Srbsko ženstvo se je do zadnjega posvečevalo v svojih organizacijah „dobrotvornih zadrugah“ skoraj izključno dobrodelnim, človekoljubnim namenom. Dasi se je pri tem gojila tudi ženska izobrazba in skrb za žensko šolstvo in je organizacija obsegala nekako celo prosvetno polje, vendar glavni namen je bil le humanitarni. Iz organizacije pa stopa potreba po samoizobrazbi boljinbolj na dan. Zadnji „Ženski svet“, glasilo dobrodelnih zadrug, poroča o ustanovitvi dekliškega krožka (djevojačko kolo) v Somboru. Institucija je popolnoma priprosta, a ravno zato je zmožna, da obrodi obilo sadov. Gospodične enega mesta se zbero skupaj v popolnoma domačem krožku pod predsedstvom inteligentne dame, ki jim je kakor družica in ima samo v tem prednost, da več vé in zato vodi pogovor. Dá se primeren tema iz domače zgodovine, iz ženskega vprašanja, iz kulturne zgodovine sploh in ena izmed gospodičen prevzame referat. Po prečitanju pride predmet na pogovor, ki ga vodi vodilna dama.

Načrt, ki ga je razvila gospa Georgijevićeva na prvem sestanku, je nekako sledeči:

Srbska narodna, književna, kulturna zgodovina. Češka in ruska književnost. Nemška umetnost od Göthea. Francoska literatura od Corneilla dalje. (Hypolit Taine.) Angleži: Carlyl, Engels, Ruskin; Italija: Dante, renesansa, Tasso; Ibsen in drugi večji pojavi severnih narodov.

Kakor se vidi iz tega, mora vodilna dama imeti obširen pregled, da more govoriti o vseh vprašanjih in nasvetovati dela, kjer se gospodične informirajo.

Dekliški krožki bi bili pri nas časovno potrebna institucija. Mesto raznih pik-nikov, mesto praznih pogovorov, naj bi se delali sestanki z določenim vsporedom.

Ako nimamo še moči, da bi mogli poseči v večja kulturna vprašanja, omejimo se na domača pereča kulturna vprašanja in na sočasne kulturne dogodke; to pa bi nas s časom dovedlo k širšemu obzorju. Priporočamo torej, naj bi se po vseh naših ženskih srednjih šolah in večjih krajih snovali ženski krožki s samoizobraževalnim namenom in krožki naj bi stopili med seboj v ožjo zvezo. Sosebno v Ljubljani in po drugih kranjskih mestih se da to uresničiti.

Prva štiri vprašanja primerna za tak krožek, podajamo tu:

1. Kako se je razvijalo slovensko gledališče?
2. Kaj je hotel povedati Ibsen s svojo Noro?
3. Slovensko dekle v Prešernovih poezijah.
4. Poklic žene.

Gospodičnam, ki bi hotele poskusiti s takim izobraževalnim krožkom ter obdelati eno ali drugo gori označenih tem, smo z nasveti vedno na razpolago; naj se obrnejo na naše uredništvo. — Opozarjamo tudi na razpis nagrad v današnji „prilogi“.

LISTEK.

Nemškutarjenje na ljubljanskem ženskem učiteljišču. (Dopis.) Res je, da moramo nositi narodnost v srcu, ne na koncu jezika. Lahko se pa pričakuje od vsakega inteligentnega človeka, da spoštuje svoj materinski jezik s tem, da ga ne zapostavlja jeziku največjih nasprotnikov svojega naroda. Ta duh preveva razumne ljudi vsakega naroda, le pri nas so opominjevanja časnikov na to mlačnost bob v steno.

Zlasti gospodičen ljubljanskega učiteljišča se ne prime nobena lepa beseda. Na drugih zavodih je boljše. Seveda se najdejo tudi tu častne izjeme. Ali pretežna večina nemškutari po vzgledu starih gospodov in gospej, ki so vzgojeni v nemškem duhu z nemškim jezikom. In vendar bi morale ravno te gojenke učiteljišča, kot bodoče učiteljice med narodom, ljubiti njegov jezik in vcepljevati mladini ljubezen do njega.

Velikokrat se jih je že opominjalo, pa nič ne pomaga. Zato apeliramo na one častne izjeme, ki jim je ljuba narodna govorica, naj vplivajo v tem oziru na svoje sotovarišice. Prepričane naj bodo, da prinese to podrobno delo obilnih sadov.

Škandalozno pregledovanje stanovanj. Res imajo profesorji mnogo težkoč pri pregledovanju stanovanj, li odgovarjajo ta zahtevam higijene. Nemogoče je pa doseči kak uspeh, če se tako malomarno postopa, kakor delajo to vodstvo in profesorji ljubljanske realke. Ravnateljstvo pošlje na pr. na stanovanje, kjer biva 8 dijakov in ki se ne strinja z vsemi zdravstvenimi pravili, nemškega profesorja, ki ne zna niti besedice slovenskega jezika. V hiši se k sreči dobi gospa, ki tolmači za silo. Profesor stopi v prvo sobo. Pred njim stoje 3 postelje. Na poli stoji napisano: osem dijakov. Pa ne, da bi se potrudil pogledati, kje spi onih pet. Ne! Meni nič, tebi nič jo odkorači in pregledovanje je pri kraju.

Iz ljubljanskega učiteljišča. Slovenska stenografija. Ne more se dovolj povdarjati znanje slovenske stenografije v poznejšem praktičnem življenju. Rabi jo vsak olikan človek, bodisi v tem ali onem stanu. In nikakor ni čudno, ako se je nekateri še celo pozneje kot samostojne eksistence privadijo, ko uvidijo, koliko koristi jim prinaša.

Zato tudi „Omladina“ nikakor ni zastonj opominjala srednješolskih tovarišev, naj obiskujejo ta velevažen predmet. V tem oziru je obisk na gimnazijah še precej povoljen, a na drugih zavodih so razmere uprav škandalozne. Seveda tega niso krivi učenci, pač pa slavne šolske oblasti. Poglejmo ljubljansko učiteljišče! Ne vem, ali gospodje ne poznajo važnosti učiteljiščnikov, ali je le nočejo spoznati. Na tem zavodu je sicer upeljana nemška stenografija, katero učenci daleko manj potrebujejo, kakor slovensko, a slovenske ni. Saj bodo vendar učenci tega zavoda delovali med slovenskim narodom in torej ne bodo rabili skoro nič, ali pa zelo malo nemške stenografije. Nujno potrebno je, da se na tem zavodu upelje poleg nemške tudi slovenska stenografija.

Pismo iz mariborskega učiteljišča. Cenjeni g. urednik! Sprejmite, prosim, za srednješolsko prilogo tudi nekaj vrstic od mene. Predvsem o naši šolski knjižnici nekaj besed. Jako sem radoveden, kaj bi porekel o njej kak pedagog, ki je pogledal nekoliko preko meje naše mile domovine in se otresel vseh neštetih predsodkov naših vzgojiteljev. Gotovo bi se mu ježili lasje pri pogledu na te različne „Vrtce“, „Dom in Svete“, Karl Maye i. t. d., ki polnijo predale naših knjižnic. Moderne, prave krasne literature bi tam iskal zaman, vsaj je po nazoru naših učiteljev „nenravna, zapeljiva za take mlade fante“ kot smo mi seveda, mi bodoči učitelji. Cankar, Šorli, Aškerc so za naše srednješolske knjižnice na indeksu — pač pa se nam vsiljujejo razni patriotični spisi, o avstrijskih junakih, očetu Radeckem itd. O učiteljišče — „in deinem Lager ist ganz Österreich!“ Radovedni ste gotovo tudi, kaj je z našim „štrajkom“. To je pa takó-le: Že dolgo smo komaj prenašali vadniškega učitelja G. Majcena, ki nas „poučuje“ slovenščino. Ne le zató, ker je skrajno nesposoben za tako poučevanje, ampak tudi zaradi njegovega naravnost nesramnega postopanja z nami. Take razmere so bile nevzdržljive in sklenili smo, stopiti v opozijo proti osebi g. Majcena. Dne 14. listopada, ob 8. uri zjutraj stopi g. Majcen v naš razred, — a soba je bila prazna! Takoj beži k zavodnemu ravnatelju gospodu Schreinerju in mu obupno poroča, kaj se je zgodilo. Ob 9. uri pa smo sedeli že vsi do zadnjega moža na svojih klopeh in čakali na g. Koprivnika. G. Majcen je smrtnobled stal na hodišču pred razredom in popraševal zakaj nismo prišli k njegovi uri. Toda niti eden mu ni odgovoril — molče smo korakali mimo njega. Drugi dan poslali smo dva tovariša h g. dež. šol. nadzorniku Končniku in g. ravnatelju Schreinerju, da razložita vzroke našega postopanja in prosita za namestitev kakega suplenta namesto nezmožnega g. Majcena. Končnik je obljubil, da se bo po možnosti oziral na naše prošnje, opominjal, naj se na njegovo besedo le zanesemo, in obiščemo prihodnji dan spet uro g. Majcena. Zanašajoč se na nadzornikove besede smo drugi dan to tudi storili. Toda ob 8. uri pride v razred spet „naš dobri“ Majcen! Lahko si predstavljate naše razočaranje in našo ogorčenost nad tako „izpolnitvijo“ naše prošnje. G. Majcen pa je zadovoljno začel izpraševati. Toda nihče mu ni dal odgovora. Moral nas je zopet zapustiti....

16. t. m. pa so se pridružili nam tretjeletnikom še tovariši iz četrtega letnika. Podali so memorandum gg. Končniku in Schreinerju, v katerem so osvetlili zemljepisne in zgodovinske „znanosti“ Gabriela Majcena in prosili za akademično izobraženega učitelja. Schreiner je memorandum sprejel, Končnik pa ga je odklonil.

Kake uspehe bode imela naša akcija, o tem Vam še poročam. Vem da si z nami želite prav korenite reforme našega poduka.*)

Eden, ki je bil zraven.

Četrti letnik mariborskega učiteljišča razpuščen. Iz Maribora poročaja, da je ravnatelj učiteljišča Schreiner naznanil štrajkujočim četrtletnikom mariborskega učiteljišča, da je štajerski deželni odbor sklenil zapreti četrti letnik učiteljišča ter odtegniti vse podpore in štipendije. Štrajkujoči učiteljiščniki bodo rekurirali na naučno ministrstvo.

Srednješolci in »Družba sv. Cirila in Metoda«. „Zora“ pozivlja v zadnji številki dijake proti „Družbi“. In res se dijaki, ki stoje pod njenim varstvom, že odzivljajo temu pozivu. Tako daleč smo že prišli! Tovariši sedaj pokažimo, da smo narodni-radikalci! Vsakdo naj kupuje le „Družbine“ izdelke: peresa, svinčnike, papir itd. Vsa naša pisma naj bodo kolekovana z narodnim kolekom! O Božičnih počitnicah zbirajte v družbah prispevke in razložite ljudem pomen naše „Družbe“· To je lepo in uspešno polje našega srednješolskega podrobnega dela.

---

*) Priobčujemo predstoječi dopis, ki jasno kaže, da so neznosne razmere na mariborskem učiteljišču že izzvale pravo „galgenhumor“-razpoloženje. Skrajno žalostno pa je, da rešujejo poklicane oblasti afero Majcen za Slovence tako poniževalno, kakor kažejo najnovejši dogodki: Majcenu je odvzet pouk zgodovine, poverjen pa je trem nemškim profesorjem. Slovenščina take obzirnosti ni bila vredna. G. Majcen jo tradira še nadalje. Vse kaže, da se hoče kovati iz samopomočne, v skrajni sili započete akcije naših slovenskih tovarišev — nemški kapital. (Opomba uredništva.)

Mariborski srednješolci in nemške trgovine. Tovariš iz Maribora pritožuje se v daljšem pismu, da mariborski tovariši pri nakupovanju svojih potrebščin v (žal) nemških trgovinah le preveč nemško govorijo. — Res je, da so tovariši navezani večjidel na nemške prodajalne (ker slovenskih ni) vendar stavijo si naj načelo: tudi v nemški trgovini mora se Slovencu v Mariboru postreči na slovensko zahtevo! Govorite in zahtevajte vsepovsod le slovensko!

⁂

RUSMIR:

ČUL SEM SVOJE DUŠE KLIC . . .

Čul sem svoje duše klic,
klic mladostnih mojih dni,
ki brezplodno, ki brez dela
begajo, hitijo mi . . .

Čul sem svoje duše klic:
Delaj, delaj brez pokoja,
s pôtom si orosi čelo —
zdaj je dela čas in boja.

Zdaj je pravi, resni čas,
ki ne čaka in ne kliče —
o gorjè, kdor zamudi ga,
komur odbeži brez priče! . . .

Njiva, komaj razorana
mora biti posejana,
sicer v letu ne rodí.
Duša mlada, njiva bodi,
s semenom se vsa zaplodi —
zasejáj jo — čas hiti! — —

Čul sem svoje duše klic . . .
Morda v temni polnoči,
morda v svitu zore blede,
ko se v vrhih dan rodí . . . ?

SAMO SAMOTAR:

MAKSIMA.

Mladost je prva davno že za mano,
ž njo šli so prvi upi, prve sanje,
ostal samo spomin sladak je nanje
in na mladost, veselo, razuzdano.

Občutil mnogo sem okrutno rano,
z bridkostjo zrem sedaj na dni nekdanje,
s skrbjo na težke mislim dni sedanje,
z obupom zrem v prihodnost, mi neznano.

Bolesti mnogo, a veselja malo!
Kaj je od vsega tega mi ostalo?
Kaj je maksima, ki odslej me vodi?

Iz dolov gluhih, mutastih nižav,
prek puhlih in ošabnih praznih glav
naj k solncu smelo noga moja hodi.

SAMO SAMOTAR:

PREŠEREN.

Švignil je komet iz temine,
celo napolnil s svetlobo obzorje,
gre iz jedne do druge daljine,
dokler ne pade v sinje morje.

Kmet si misli: „Gorje nam ubogim!
Spet se nam pomor in vojska bliža“.
Župnik pobožen z obrazom strogim
čita zarote in se križa.

V sobici tihi mislec osamljen
nemo na čudno krasoto gleda,
tajne lepote je ves omamljen,
manjka izraz mu, manjka beseda.

Dušo mu polni bajna lepota,
straha, začudenja komaj še diha...
v sobici vlada gluha tihota,
ura le tišje niha in niha...

STANKO PAVLOV:

KO BI POVEDALO, DEKLE...

Ko bi povedalo, dekle,
zakaj se tak ljubko smehljaš,
kaj nosiš skritega v srcu,
kaj lepega v njem imaš.

Tisoč bi napisal ti pesmic,
veselih kakor tvoj smeh,
donele bi kakor srebrni
kraguljčki na saneh.

STANKO PAVLOV:

BOR.

Na bregu bor sameva star,
visok in vitek, še močan.
Dokler pripeka solnca žar,
zdi se, da spava globok san.

A kadar pride tiha noč.
devojka s črnimi lasmi,
poljub mu rahlo dahne vroč,
vztrepeče ves in zadrhti.

STANKO PAVLOV:

LE SAN...

Zazvenel mi je zopet
tisti zvonki smeh,
zaduhtelo po rožah
o lepih majevih dneh.

Pesem o ljubezni
je prišla čez plan
in v oko mi solza...
Bil je samo san.

V. M.:

IN ŠEL SEM NA ŽIVLJENJA POT...

In šel sem na življenja pot,
oj, daljno pot —
čuvar bil bog je, me obranil
oj, mnogo je nezgod!

A to je bilo! — Zdaj grem sam
to daljno pot.
Ne čuva bog me, čuvam sam se,
vseh teh nezgod! —

* * *

TOVARIŠEM SREDNJEŠOLCEM!

Razpisujemo danes **štiri darila kot nagrade** za najboljši članek, ki naj bo pisan v obliki študije ali predavanja na sledeče naslove: I. „Naše mesto.“ (Geogr. kult. in etnogr. popis.) 1. Kratek zgodovinski opis. Razvoj. 2. Prebivalci, število, narodnost, konfesija, v čem napreduje, v čem pada. Značaj mesta: trgovsko, pokrajinsko, industrijalno. 3. Vpliv mesta na okolico, kulturno, gospodarsko, socijalno. — II. Historično ozadje Jurčičevega romana „Erazem Tattenbach“. 1. Tedanje zgodovinsko stanje. 2. Gibanje na Hrvatskem in Ogrskem. 3. Razmerje našega tedanjega plemstva do hrvatskega. Razvoj in cilj gibanja. Posledice katastrofe. III. Svoboda srednje šole. 1. Pomen zakona in pokorščine na šoli. 2. Pomen svobode in svobodnega izražanja. Razvoj individualnih zmožnosti. 3. Umestne in neumestne prepovedi na naši srednji šoli ter njih posledice. — Članke je poslati uredništvu „Omladine“ do 15. januarja 1908. Članki naj ne bodo predolgi, vse bodi jedrnato in utemeljeno. Pisani naj bodo članki pod psevdonimom, ime in naslov pisatelja pa bodita priložena v posebnem zaprtem kuvertu.

Nagrade so:

1. *E. Holárek:* „Noč“. Serija perorisov znanega češkega slikarja.
2. „Prešernov relief.“ (A. Hrovatin), bronsiran odlitek.
3. *E. Holárek:* Refleksije iz katekizma. Serija slik — parodij.
4. *Zofka-Kvedrova-Jelovškova:* Vesnické povídky.

Nagrad so lahko deležni naši naročniki srednješolci, tudi oni, ki rešijo dobro kako za „ženski krožek“ stavljenih vprašanj. Istotako so nagrad lahko deležne gospodične — naročnice, ki obdelajo katerokoli iz stavljenih vprašanj. — Vposlanim spisom je priložiti potrdilo poverjenika o plačani naročnini.
Uredništvo.

IZ UREDNIKOVE TORBE.

V. M.: Ne poznam sicer še dobro poeta v Vas, ampak mislim, da ste na pravi poti. Mlad filozof, ki mu mehko, tajinstveno hrepenenje narekuje misli. Svarim Vas le pred Vašim filozofom, da ne bo izpodrinil čuvstvenega človeka v Vas! Varujte se pred napačnim naglašanjem besed, posebno vezil, in duh našega jezika žalečimi pasivi. Kaže to tuji vpliv. Naprej! — *A. L. v K.:* Vašega dopisa ne morem priobčiti — bojim se za sebe in za Vas. Stvar, ki se je že tisočkrat in boljše obdelovala od bolj romantičnih duš, kot ste Vi! Ne silite se; iz vsake vrste se vidi Vaš napor in trud. Ne pišite, ako ne čutite in preživite tvarine vsaj v duhu. Romantika ni za Vas! No, ni Vam treba biti žal; ako imate veselje do dela — Vas čaka povsod in obilo. Zdravi! — *St. Pavlov:* Par Tvojih pesmic smo priobčili, da spoznaš razloček med tiskano in pisano pesmijo. Tvoja sposobnost tiči v formi in risanju razpoloženja, ne v vsebini. S tega stališča smo tudi presojali pesmi za tisek. Žal, da te forma večkrat zepelje v gostobesednost (dolga „Kozaška“) ali celo trivijalnost (Berač Štefuc, Naj rajajo cigani). Zato se ti tudi krajše reči bolj posrečijo ko dolge. Obširno pismo o pesmih, ki jih še imam v rokah, kmalu. — *Savinjski:* „Takrat tiho“ je hudo gostobesedna, mestoma okorna pesnitev. Pošljite še kaj! — *Žitigoj:* Izmed obilice pesmi — glede množine prekašate Prešerna in še marsikoga — prinesemo mogoče „Setev in žetev“, ki pa jo bo treba temeljito opiliti. V Vaših pesmih se najde tupatam kako zrno, par lepih vrst, a te utonejo v v povodnji neštevilnih „verzov“. Odkrito pa nas veseli Vaše veselje do dela in dobra volja. Pogum! — *Samo Samotar:* „Maksima“ kaže, da ste se zelo potrudili pri obliki. Ali pa ni mogoče Vaš pogum ravno tako namišljen, ko Vaše sanje o „Izgubljeni mladosti“? Kaj? — *Rusmir, Savinjski:* Prihodnjič! — Pesmi in pripovedni spisi se naj pošiljajo tovarišu phil. I. Glonarju, Gradec, Gartengasse 5, II.

Priloga ‚Omladini‘

Št. 11.

STYRIACUS:

Radikalizem.

„Iz naroda za narod“ smo si vzeli za geslo, imenujemo se narodne radikalce. Toda dostikrat omejujemo ta dva pojma le preveč in smatramo besedo „radikalci“ v deloma napačnem, političnem smislu.

Pojem narodnega radikalizma ima za nas globokejšo, lepšo vsebino, beseda radikalizem velja nam zlasti tedaj doslovno, ako jo smatramo kot označbo odločnega boja proti vsemu, kar je v nas, v narodu in za narod slabega, in v odločnem stremljenju po boljšem, lepšem. Tak radikalizem je mladini primeren in potreben, tak radikalizem je naroden.

Za boj in stremljenje pa ne zadostuje zgolj navdušenje, zgolj rodoljubno igranje z devizo „Iz naroda za narod“. Zato, tovariši, se naš radikalizem ne more zadovoljiti s tem, da zbiramo za „Družbo“, pomagamo ustanoviti to ali ono knjižnico, rabimo narodni kolek. Vse to, še manj pa seveda zgolj formalno članstvo pri naših organizacijah, društvih, krožkih itd. nam še ne daje pravice s ponosom se imenovati narodnega radikalca. Večje so naloge ki nam jih nalaga geslo „Iz naroda za narod“!

Že v tej devizi je izražena pot, ki nam jo je hoditi. Predmet našemu radikalizmu moramo biti predvsem mi sami, ki smo izšli iz naroda, za katerega hočemo delovati, kateremu hočemo biti zanesljiva in zdrava opora. Pravo umevanje našega radikalizma, našega gesla, nas bo obvarovalo napak in napačnih potov, ki jih radikalci ne smemo hoditi. Tako napačno razumevanje našega radikalizma se mi zdi n. pr. dejstvo, da se v krivem tolmačenju zahteve po samoizobrazbi dostikrat odtujujemo stanovskim šolskim dolžnostim; bavimo se z vsemi mogočimi vprašanji, dosežemo na izvenšolskih poljih lepe vspehe, v šoli pa se damo dostikrat prekositi v pridnosti in izpolnjevanju stanovskih dolžnostij od neradikalcev. Tega pa se moramo skrbno ogibati, saj je nam v škodo in škoduje našemu ugledu.

Šola je res polna nedostatkov v stvarnem in formelnem oziru. Ali odpravili jih ne bodemo, ako z nekako pasivno resistenco dokumentiramo to dejstvo! Ne postavljajmo se na intransigentno t. j. popolnoma zanikujoče stališče. Verjemimo, da je vendar med našimi profesorji nekaj pravih prijateljev mladine, katere le dostikrat sili učni načrt in prepereli absolutizem disciplinarnega reda k nastopu, ki ga sami ne odobravajo. Skušajmo jim pomagati pri njihovem resnem stremljenju biti nam voditelji in prijatelji, ne zrimo pa vedno v našem učitelju naravnega nasprotnika, ki mu je treba že kar vnaprej oponirati! Na ta način bodemo lažje in več storili za sebe in za vse dijaštvo. V tem vprašanju je pravi radikalizem srednja pot — ne pa skrajna levica!

Bodimo si svesti naloge, ki nam jo nalaga narodni radikalizem v socijalnem oziru! Boj alkoholu, zlorabi spolnega nagona, boj vsej nezmernosti, pa tudi boj neodkritosrčnosti in površnosti pri odkrivanju in zatiranju teh škodljivcev mladine in naroda uvedimo predvsem pri sebi samih! Vplivajmo tozadevno na svoje tovariše, podučujmo jih, elementov pa, ki so nam na kvar in narodno-radikalnem praporu v nečast, se iznebimo! Tu je radikalizem odločen, pri nas samih celo brezobziren.

In naš kulturni radikalizem? Naj se dotaknem le enega vprašanja. To je versko. Pomisliti nam je treba, da je to za notranje življenje posameznika in družbe življenjsko vprašanje. Resnost našega stremljenja ne dopušča da liberalno-svobodomiselno sodimo o teh stvareh; to se pravi, da odklanjamo „zaradi lepšega“ ali pa brez prave podlage vsako versko naziranje. V verski krizi, ki zadene pač vsakega dijaka, se podučimo, razmišljajmo, poglejmo, kaj pravijo o veri in verstvu misleci in učenjaki, iščimo resnega pogovora z resnim tovarišem ter si zapomnimo predvsem, da konfesija ni vera, in da zahteva radikalizem v tem vprašanju resnosti in obzirnosti do nas samih in do naših tovarišev; napram hinavščini in zahrbtnemu klerikalnemu delovanju pa brezobzirnosti!

Samoizobrazba in delo — notranje in zunanje — sta vodilna principa naše struje, v njih je treba radikalizma. Hotel sem s predstoječimi vrsticami tovariše opozoriti na nekatere zahteve, ki jih stavlja do nas ravno radikalizem.

* * *

SLAVA:

MLADOLIBERALKE.

Skoro na vsaki strani zadnje „Svobode“ čitam poziv na slov. dijakinje, naj se združijo v o. s. n. n. d. Domišljava struja mladih liberalcev si namreč pripisuje velik vpliv na naše študentke. Pa kakor je njih trditev, da pomeni nastop „Svobode“ velik napredek v slov. dijaštvu, le prazna fantazija, tako je tudi fantazija vse, karkoli si domišljajo o dijakinjah. Motijo se naši liberalni tovariši in liberalne tovarišice, ako mislijo, da se bomo dale tako hitro privesti v liberalni tabor. Danes zahtevamo pred vsem svobode in to v vsakem oziru. Hočemo se svobodno izobraževati in kakor nas ne smejo ovirati verski predsodki, tako tudi ne programi političnih strank. Strankarski fanatizem zamori ženi lastno razmišljevanje prav tako, kakor verska prenapetost.

V zadnji „Svobodi“ kliče neka Marica dijakinje, naj se združijo v liberalni klub; dijaki naj izdelajo načrt nove organizacije in dijaki naj prirede prvi sestanek mladih liberalk. Kakor se vidi, imajo ta dekleta jako malo moči in poguma, ker prepuščajo vse delo svojim tovarišem. Kljub temu pa si pripisujejo veliko zaslugo, češ, da so one ustanoviteljice prvega slov. ženskega dij. krožka, ter si polagajo na glavo lavorov venec, ker so one zasnovale „začetek svetovne izobrazbe.“ Kaj, ko bi se hotele te dijakinje ozreti malo okrog sebe in videle bi, da je luč „svetovne izobrazbe“ posijala kam drugam že prej nego k njim.

Na tem mestu naj povem liberalnim tovarišicam, da so se začele zavedati slov. dijakinje že prej, predno jih je opozorila na to „politična stranka“ Svobodašev. Predno pa so naznanile svoj nastop v časniku, so si napravile dober temelj. Prej so pa pač premislile, kam naj korakajo. Pogledale so v klerikalno strujo in našle so tam predsodke, ki nasprotujejo modernemu svetovnemu nazoru. Ozrle pa so se tudi v lib. stranko in videle so, da jim je ta prav tako škodljiva kakor klerikalna. Ako se bodo naša dekleta izobraževala v lib. klubih, ki imajo edini namen vzgojiti navdušene lib. strankarice, ne bodo Slovenci imeli treznomislečih žen. Torej proč od tod, kjer ni prave svobode, proč s predsodki, apriorizmi in ekstremi! Nar.-rad struja pa je ona, ki nam nudi vsega. Le tu se moremo prosto, izvenstrankarsko izobraževati. Stremimo po pravi izobrazbi, ki ne bazira na klerikalnih predsodkih niti ne na liberalnih programih.

Ker se hočejo naše liberalke načeloma pečati s politiko, naj povem, da hočemo tudi me poznati politične in socialne razmere. Spoštovati in grajati hočemo vsako stranko kakor zasluži, ne pa obdajati liberalne stranke z glorijolo, druge pa pehati v temo. Tudi me upamo na žensko vol. pravico, a zato se nočemo že zdaj vzgajati za kako posebno stranko, temveč pripraviti se hočemo tako, da se bomo mogle odločiti šele po dijaških letih za to ali ono politično strujo. Sedaj pa smo dijakinje in ne aktivne politikarice, hočemo biti v dijaški organizaciji in ne v politični stranki!

Zato, tovarišice, vas svarim, ne dajte se zapeljati kakemu lib. dijaku ali kaki zapeljani tovarišici. Dobro premislite, predno se odločite in informirajte se prej še kje drugje. Naj vas ne navdušujejo zakrpane glave, ne jubilejni sabljarski turnirji, ne birokratična frakarija, ne formalno in kvantitativno napredujoče glasilo, ne strankarske podpore lib. tovarišev; navdušujte pa se za samopomoč in samoizobrazbo, za prirejanje ljudskih knjižnic in predavanj ter za impozantne shode nar. radikalcev. In po tem zgledu delajmo tudi me!

LISTEK.

Nekaj o naših razmerah v Trstu. Življenje slovenskega dijaka v Trstu se bistveno razlikuje od življenja njegovih drugih tovarišev. Res, da se tu lahko svobodneje giba, res, da ga tukaj (vsaj v toliki meri ne, kakor drugod) ne nadzorujejo ali je „klerikalec, ali liberalec ali celo naroden radikalec“.

Zato pa je v svojem delovanju, v svojem stremljenju osamljen. Drugod, v manjših mestih ima dijak nekak vpliv na someščane, če pa drugega ne, ga vsaj vpoštevajo. Že ime dijak daje veljavo.

V Trstu pa ima dijak popolnoma drug pomen. Tu ne tvorijo dijaki že del inteligence, če tudi v širšem pomenu besede, marveč tu je dijak inferioren človek, ki ni vpoštevanja vreden, dokler ne postane vsaj doktorski kandidat. Sevè, da to velja pretežno za slovenske razmere, ker Italijani znajo ceniti svoje dijake in jih znajo tudi vzgajati zase.

Tu niso dijaku, kakor drugod, široko otvorjena vrata v čitalnico i. t. d. tu mora šele trkati in ponižno prositi, ali ne zamerijo, ako pridejo dijaki čitat kak časopis, seve proti temu, da uredijo dotičnemu društvu, zavodu knjižnico ali karsibodi.

Tu je dijak kvečjemu sposoben pisati reklamacije ob času volitev (kar seve stori z največjim veseljem, le da more koristiti narodni stvari) ali pa vabila za kak ples...

Zgoraj sem omenil, da je dijak navezan sam nase. To se je ponovno dokazalo proti koncu lanskega leta.

Ferijalno akademično društvo „Balkan“ je bilo že v prvi polovici lanskega leta sprejelo v svoj program pravo narodno izobraževalno delo. In res, izvzemši nekatere točke, ki so ostale, ali pa so morale ostati na papirju (javna predavanja!) izvršuje vestno ta program. Ena izmed glavnih točk tega programa je ustanavljanje ljudskih knjižnic v naši okolici. Zelo smo jih pogrešali in skrajni čas je bil, da smo pričeli. Nahajajo se pač tu pa tam knjižnice v kakem bralnem društvu ali v župniščih, toda večina jih je popolnoma nezadostnih, cele občine pa so brez tega izobraževalnega sredstva. Iz mesta so prodirali in še prodirajo socijalisti, ki hočejo internacijonalizirati naše primitivne okoličane t. j. jih italijanizirati. Proti taki nevarnosti se more ljudstvo boriti le z izobrazbo, a to si pridobi predvsem potom knjige.

Zato smo šli visokošolci in srednješolci veseli, polni upov na delo, mislili smo, da nas bodo od vseh strani podpirali narodni krogi — a glej! nihče se ni zmenil za naša vabila, nihče se ni spomnil, da se gre za narodno delo velike važnosti. Toda nismo se ustrašili; tudi brez podpore naših „rodoljubov“ smo začeli zbirati in nakupovati knjige — zaznamovati smemo dva zadovoljiva vspeha našega truda: dobro urejeni knjižnici na Opčinah in pri Sv. Ivanu. Pač marsikatero bridko smo v tem času že okusili. Veselica pri Sv. Ivanu, prirejena v prid ljudskim knjižnicam je po brezbrižnosti gospodov narodnjakov in vsled klerikalnega terorizma donesla skoraj deficit — le povoljni izid zadnjega koncerta „Balkana“ v dvorani „trgovskega izobraževalnega društva“ je omogočil priprave za novo vzorno knjižnico, ki jo ustanovimo v najkrajšem času v Rocolu. Tako delamo v Trstu na polju ljudske prosvete brez podpore najbolj interesovanih krogov sicer, a vendar uspešno.

Koliko lažje in s koliko večjim veseljem bi lahko nadaljevali, ko bi nas tržaški rodoljubi moralno in gmotno podpirali! Toda malo je zanimanje teh krogov za resno stremljenje in delovanje slovenske tržaške mladine! Čudovito veliko zanimanja pa so pokazali v nekaterih slučajih, kateri jim niso popolnoma nič v čast. Naj le omenim predobro znani slučaj denuncijacije enega srednješolca — zato ker je baje agitiral za socijalizem . . . — Še nekaj mi je na srcu, kar hočem v tem kratkem poročilu še omeniti: razmere na tržaških srednjih šolah.

O pangermanizmu, slovanofobstvu profesorjev se je zadosti govorilo in tudi pisalo. Tudi o renegatstvu in o vzrokih padanja števila slovenskih srednješolcev ne bodem pisal. Danes naj spregovorim nekaj o šolskih knjižnicah in o poduku slovanskega jezika.

Po statistiki je na tukajšnji gimnaziji 155 Slovanov, 156 Nemcev in 151 Italijanov. Samoobsebi umljivo je, da imajo Nemci najboljšo in največjo knjižnico. Razun tistih knjig, katere dobi ta knjižnica v dar, si lahko kupi s podporo od vlade vsako leto do 30 drugih knjig. Slovenska šolska knjižnica na gimnaziji pa ima od vlade celih 20 K podpore na leto. Zdaj si lahko predstavljamo to knjižnico. Da ni mogoče si naročiti kak leposloven list, ali pa kupiti kako dražjo knjigo si vsak lahko misli.

Še žalostneje so razmere na tukajšnji c. kr. realki. Tam imajo dijaki na razpolago nemško, italijansko, francosko in angleško knjižnico, le o kaki slovenski knjižnici ni ne duha ne sluha, čeprav obiskuje to šolo nad 70 slovenskih dijakov!! Dalje podučuje slovenščino (kurz slovenščine sega samo do petega razreda!!) profesor (renegat!), ki ni niti zmožen slovenščine . . .

Krasne razmere, kaj?? Častne za srednješolstvo v Avstriji! Komentarja k tem razmeram ni treba pisati, napravi si ga lahko vsak sam. Zabeležil sem tukaj (morda malo pesimistično) nekaj temnejših stranij našega življenja, zbral sem nekaj žalostnih resnic ter jih podal svojim tovarišem, da si morejo napraviti sliko „delle nostre dolenti note“. M. F.

Iz mariborske gimnazije. Nekaj časa sem je opažati sistematično germanizacijo tukajšnje gimnazije. Dela se sicer tiho in previdno, ali po gotovem načrtu in tiha voda močno dere. To delovanje se pojavlja v izpodrivanju Slovencev. Odkar je šel dr. Tiller, ni več na mariborski gimnaziji slovenskega zgodovinarja in vendar je ravno zgodovina tisti predmet, v katerem se lahko narodnost vzbuja, pa tudi zatira. Isti pojav se je ponovil lani, ko je dobil prof. dr. Poljanec dopust. Dasi je bilo treba med drugim poučevati prirodopisje v I. in II. b, torej v razredih, kjer se še ne sme zahtevati od učencev, da morajo znati nemški, je vendar bil imenovan za suplenta Nemec, čeravno je bilo dovolj slovenskih prosilcev. Značilno je tudi, da je od 56 učencev I. razreda bilo le 15 šolnine oproščenih. Odredba, da morajo prvošolci v prvih 6 tednih izkazati najmanj red „povoljno“, je zločin in bilo bi le pravično, ako bi se slabši redi zlasti v predmetih, ki se poučujejo nemški, izpregledali. Tako je bilo dosti učencev, ki so imeli v slovenskih predmetih „odlične“ in „hvalne“ rede, v nemških pa se jim je vrinil en ali dva „zadostna“ in zato so morali plačati šolnino. Za Slovence še ni jednakopravnosti v šoli . . . .

Dijaška gimnazijska knjižnica tudi ni najvzorneje urejena. Tudi ona mora služiti germanizatoričnim težnjam profesorske manjšine. Dasi kustosa gimnazijske knjižnice ne znata slovenski, vendar jih to nič ne ovira, da bi ne upravljala dijaške gimnazijske knjižnice, v kateri so tudi slovenske knjige. Zato ni čudno, da se slovenska literatura zanemarja popolnoma, o novodobnih slovenskih pisateljih, modernih slovenskih leposlovnih revijah ni ne duha ne sluha. Najmanj, kar bi se moralo zahtevati, je, da se slovenske knjige ločijo od nemških in združijo v poseben oddelek, katerega bi oskrboval slovenski profesor, ki pozna naše slovstvo in ki ne bi priporočal n. pr. V. zvezek Stritarjevih „Zbranih spisov“ z „Lesen Sie das, es sind schöne Novellen drinnen,“ dasi so v imenovanem zvezku samo poučni in kritični spisi. Značilno za slovensko profesorsko večino je, da ji je lani nemška manjšina začasno prepovedala govoriti slovenski.

Slovenski značaj naše gimnazije trpi tudi na tem, da število slovenskega dijaštva polagoma pada, ne sicer zelo, ali če bo šlo tako naprej, se bo sčasom že nekaj poznalo. Koncem šolskega leta 1905 je bilo na naši gimnaziji 342 Slovencev, l. 1906 331 in 1907 že samo 318.

Da pada število slovenskega dijaštva v Mariboru, je krivo precej tudi dijaštvo samo. S čudovito lahkomiselnostjo se igrajo nekateri s svojo bodočnostjo. Delajo, kakor da jim je vseeno, ali postanejo revni pisarji, ali pa dosežejo primeren poklic, v katerem bodo gmotno samostojni in bodo lahko koristili narodu. Biti „spufani študent“ menda ni posebna čast in ravno te vrste ljudje iz gmotnih ozirov najčešče polnijo vrste naših narodnih nasprotnikov. V tem oziru bi torej bilo želeti slovenskemu dijaštvu (ne samo mariborskemu) več resnosti, kajti v primeri z nemškim je število slovenskega dijaštva (zlasti realcev, ki jih je v Mariboru samo 11) relativno še vedno premajhno in nevarnost „bede razumništva“ nikakor ne preti, nasprotno, čim bolj bo Slovenstvo napredovalo v boju za narodne pravice, tem več prostora in kruha bo za slovensko inteligenco. „Beda razumništva“ nam preti le tedaj, če se bo v dosedanji meri množilo število „izgubljenih dijakov“. Če kličemo torej na tem mestu k resnejšim študijam, seveda ne mislimo priporočati brezmiselnega „biflanja“, temveč opozarjamo samo na to, da je šola prva. Res je sedanja srednja šola polna nedostatkov in šolska izobrazba nepopolna, ker se uči na eni strani mnogo nepotrebne navlake, na drugi strani se pa za življenje važne stvari izpuščajo, ali iz tega ne izvajamo mi, da se mora šola zanemarjati — kajti le šola nam more dati primerno družabno stališče v življenju, temveč iz tega izvajamo mi potrebo samoizobrazbe, ki se naj ozira pred vsem na tista važna vprašanja človeštva, ki jih šola popolnoma zanemarja. Zatorej manj na promenado po „Gosposki ulici“ in več k študijam!

Idrijskim »Svobodašem«. Čudne razmere — prav idrijske — so vladale že preje, napete pa so postale še-le letos po vašem prihodu. Hudo ste se zmotili, ko ste menili, da izpreobrnete tukajšnje radikalce tekom nekaj tednov v pristne (!) „Svobodaše“. Vaš ponesrečen naklep se lepo zrcali v psovki „naduti petelinčki“! Gospodje, le „krepko naprej po začrtani poti“!!

Vaš dopis je vsestranski: nejasen, nelogičen in še precej drzen. Pišete namreč tako, da javnost misli, kot bi bilo že vse v vaših vrstah. Pa zaenkrat še ne! Ujeli ste jih nekaj! Agitirate res neumorno, dasi pa je vaš napad na radikalce najsilnejši, ste ujeli tu samo enega!

Ne razumemo vas, ko pišete: „Sčasoma se bo vse poravnalo, kajti spoznavamo, da bo treba skupnega dela in boja, da dosežemo naše cilje“ Zapisali ste, pa sami ne verujete!

Vse kaže, da je vaš boj naperjen v prvi vrsti proti radikalcem in ne proti klerikalcem, kakor kričite in povdarjate povsod. Kako spoznavate vi skupno delo in boj (za dosego ciljev), vemo dobro: uničiti mislite radikalno strujo, spraviti njene pristaše v svoje vrste in potem šele začeti „skupen“ boj napredka proti reakciji! Krasno! Čakate pa na trenutek zaman! Veselite se svojih dosedanjih uspehov, mi vam jih ne zavidamo! Saj ste jih dosegli na prav čuden način, ki ni časten za vas, še manj pa za privlačnost vaših principov! Na vprašanje, zakaj ste liberalci, imate prav ednostaven odgovor: ker radikalci simpatizirajo s klerikalci! Vaša spravljivost gre tako daleč, da se vaš pristaš jezi in čudi, kako more „Sokol“ pripustiti radikalce k telovadbi! Pri tem pa ste o dijaškem gibanju tako poučeni, da trdi vaš pristaš, da izhaja „Svoboda“ že več let! Lepi uspehi, kaj ne?!

Na podlagi takih principov in takega dela se le politično organizirajte, mi bomo — kar smo začeli že v času, ko o „Svobodaših“ ni bilo ne sluha ne duha, in tudi v zanaprej, ko bode otročja politična megalomanija že zdavnej zopet s Svobodo in O. n. n. d. leglo k zasluženemu počitku — stremeli za najvišjim ciljem narodnega radikalizma: neoviranim svobodnim razvojem slovenskega dijaka v samoizobrazbi in delu. Vi pa igrajte don Kišota!

Iz Kranja. Na tukajšnji gimnaziji dijaki zadnji čas jako bolehajo. Dnevno manjka povprečno v vsakem razredu po pet dijakov. Krivo je temu pač največ prehlajenje in — pa stanovanja.

Dobé se stanovanja, kjer se zrači vsak mesec enkrat, ali pa nikoli. Večinoma so ta stanovanja luknje z majhnimi okenci na smradljiva dvorišča. Zelo malo je stanovanj, ki bi bila suha. Komisija vpraša v kuhinji pobožno mamko, če so dijaki pridni, kdaj prihajajo domov, če so vsi na stanovanju, ki so se oglasili, potem pregleda še knjige (!) pa je konec.

V stanovski izkaz ni treba napisati dijakov iz ljudske šole — in te gospodinje lepo zataje. Včasih je nabasanih po 6 dijakov v majhni, zaduhli, vlažni in hladni sobici. Ali se je potem čuditi, da toliko dijakov zboli?

Na sprehod, kjer bi se naužili svežega zraka, navadno ne gredó. Do 5. ure popoludne je navadno pouk, potem inštrukcija, večerja, ob 7. uri je pa že „hora legalis“! Sploh živi dijaštvo v škandaloznih razmerah, katere bomo počasi odkrili javnosti. Teh lepih razmer se seveda ne bo skušalo izboljšati, ampak vprašalo se bo: „Kdo je to pisal? Anathema sit!“

Srednješolci! Lansko leto se je sprožila misel, da bi za Božične in Velikonočne praznike daroval vsak dijak in dijakinja vsaj po eno knjigo za „Prosveto“. Marsikdo bi jo bil tudi dal, a je bil prekomoden, da bi jo poslal. In tako leže na marsikaterem dijaškem stanovanju na policah zaprašene knjige, ki bi jih ljudstvo tako rado čitalo. Zato pa naj na vsakem dijaškem zavodu prevzame en dijak ali dijakinja nabiranje knjig in jih ob koncu leta pošlje „Prosveti“. Tekmujmo, kdo bode nabral večjo in boljšo knjižnico.

Eden, ki že nabira.

* * *

Najhujše, kar more človek sebi storiti, je: drugemu krivico storiti.

*

Ideje, od katerih danes živimo, so še vedno drobtine z revolucijske mize preteklega stoletja. To hrano pa smo žvečili in prežvekovali že skoraj predolgo. Pojmi zahtevajo nove vsebine in nove razjasnitve. Svoboda, enakost, bratstvo niso več isto, kar so bili v časih pokojne giljutine. Ljudje hočejo le specijalne revolucije, revolucije v zunanjem življenju, v politiki. Pa vse to je lapalija. — Glavno za kar gre, je zrevolucijoniranje človeškega duha.

*

Boj za svobodo, to je kar ljubim — za svobodo samo ne dam nič.

*

Prokletstvo malih razmer je, da napravijo dušo majhno.

(Iz Ibsenovih pisem.)

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Vsem tovarišem, ki so nam poslali prispevke, hvala! Dopisovanje za prillogo naj se organizira na vsakem slovenskem zavodu. O vsakem važnejšem dogodku na zavodu nas takoj obvestite, sicer pa pošiljajte redno kratka mesečna poročila v „vestnik“ — ki naj tvori vez med slovenskimi srednješolskimi mesti! V dopisih bodite mirni in objektivni, poročajte stvarno in resnično! — Iz naroda za narod! Urednik.

Razpis nagrad, ki smo ga objavili v zadnji „Prilogi“ ni imel preveč povoljnega vspeha. Ker se tovariši pritožujejo, da je bil rok prekratek, ga podaljšamo **do l. marca** t. l. ter upamo, da se tovariši mnogoštevilno odzovejo našemu vabilu. **Tudi druge,** (v razpisu ne izrecno imenovane) naloge sprejmemo v oceno.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. **Ljubljana, mali traven 1907.** **Štev. 1.**

VSEBINA:

Uredništvo: Ob začetku četrtega letnika.
Dr. Mihajlo Rostohar: O organizaciji.
F.: Suplentsko vprašanje in učiteljišča.
B. Žnidaršič: Degeneracija in alkoholizem.
Ivan Lah: Manjšinski odsek »Adrije«.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek »reklamacija« in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Poročil se je starešina »Tabora« abs. iur. Fr. Janžekovič z gospodično Tereziko Sok. Čestitamo!

Preosnova pravnega študija. Že dolgo vrsto let čutijo potrebo reforme pravnega študija ne samo slušatelji, ampak tudi profesorski kolegiji. L. 1904. se je osnoval celo v naučnem ministrstvu odsek za proučavanje tega vprašanja. To delo še danes ni končano; vendar je prišlo v hitrejši tek, odkar je naučni minister parlamentarec Marchet. Odsek je izdelal najprej provizorni načrt, ki ga uveljavi ministrstvo potom naredbe, kajti definitivno more rešiti to vprašanje le državni zbor, v čegar kompetenco spada zakonodajstvo o univerzah. — Vpoštevajoč vsestranske želje, bodisi profesorskih kolegijev, bodisi dijaštva samega, obsegal bo definitivni reformni načrt približno sledeče točke: 1. Pravnozgodovinski izpit se dela v tretjem tečaju. Za ta izpit odpade avstrijska drž. in pravna zgodovina, ki se nadomesti v četrtem tečaju s predavanjem o avstrijski ustavni in upravni zgodovini. Četrti tečaj šteje šele po prvem izpitu. — 2. Ravno tako odpade za prvi izpit posebej predpisano filozofsko predavanje. — 3. Dovoli se večja prostost pri vpisovanju predavanj. Zniža se stevilo obligatnih ur v rimskem pravu od 20 na 18, cerkvenem od 7 na 5, nemškem od 10 na 8, kazenskem procesu od 5 na 4, civilnem od 12 na 8 in v civilnem pravu od 18 na 12 ur. Na ta način se olajša slušateljem specijaliziranje na posamezne stroke. Štel bo vsak koleg, predpis o minimalnem številu ur v tečaju odpade. 4. Pri pravni zgodovini se bodo v večji meri vpoštevala moderna prava. Vpeljejo se predavanja o najmodernejših juridičnih disciplinah: železniško, patentno, avtorsko pravo. — 5. V olajšanje zadnjih izpitov bo dovoljeno pred koncem zadnjih štirih tečajev napraviti delni izpit iz tvarine judicijelne ali politične skušnje. Dvojne skušnje odpadejo: rigoroz nadomesti izpit. — V glavnem pomeni ta reformni osnutek, dasi ne zadovoljuje popolnoma, vendar velik korak naprej. Posebno določbe o terminu prvega izpita, znižanje števila obligatnih ur in odpravo dvojnih skušenj pozdravljamo najtopleje. — Provizorni načrt se omejuje: 1. na nasvet slušateljem, da delajo prvi izpit začetkom četrtega tečaja. — 2. vpeljeta se v četrtem tečaju dve novi predavanji iz modernega prava: nauk o državi in družbi ter zgodovina in nauk o nar. gospodarstvu. — 3. profesorjem se naroča, naj ne gledajo pri izpitih toliko na spomin, kolikor na metodično in praktično znanje. Vsa predavanja naj vpoštevajo moderno pravo.

Želimo le, da se izvrši obenem s preosnovo pravnega študija tudi temeljita reforma celega ustroja avstrijskih univerz v modernem smislu: teološke fakultete naj odpadejo, dovoli naj se prostost obiskovanja tujih univerz in odpravijo naj se vsa vplačevanja, tako kolegnina kakor takse za izpite ali monstrum takse za knjižnico. Posebno vprašanje kolegnine je za slovensko dijaštvo, ki je povečini ubožno, vitalnega pomena. Slovenski medicinci bi po zvišanju kolegnine kmalu izumrli ali pa vsaj postali svetovno čudo. V veku, v katerem se propoveduje svoboda in demokratizacija vede, naj se pota do nje ne zapira s tako nekulturnimi sredstvi. — Ceterum censeo, da naj se nam da predvsem slovensko vseučilišče.

M. K.

Češka podružnica slovenskega plan. društva je pravkar obhajala desetletnico. Težko se bo našel danes med nami še človek, ki bi trdil, da je naše planinsko društvo zgolj športno društvo: ono je jako važna narodna inštitucija, osobito v narodno izpostavljenih krajih, in v te je obrnila vso svojo pozornost osobita češka podružnica ter tam storila za našo narodno stvar neprecenljivo mnogo. Ob tem jubileju nam je pač dolžnost, da se spominjamo nje predsednika prof. K. Chodounskega, ki podružnico vodi vseh deset let in s kojega imenom je zgodovina podružnice ter sploh slovenskega planinstva tesno zvezana. Češki podružnici kličemo ob njenem jubileju: vivat, floreat, crescat! *V. M. Z.*

Kaj je na Avstrijskem vse veleizdaja. V preteklem letu je bil nek slovaški šestošolec izključen iz madjarskega gimnazija v Kežmarku radi »panslavizma.« Ko je hotel letos dotični dijak vstopiti na gimnazijo v Olomucu na Moravskem, ga niso hoteli sprejeti, češ da je veleizdajalec. Panslavizem na Ogerskem je torej na Avstrijskem veleizdaja!!! Kakor da bi se vračali Bachovi časi..

Pravda za knjige akademične podružnice sv. C. in M. v Gradcu se je končala s poravnavo. Prejšnji blagajnik je izjavil, da ga bivši predsednik podružnice ni obvestil o pravomočnosti novih volitev; zaradi tega ni izročil knjig. Ker se je pa pri sodniji prepričal, da ima prejšnji predsednik že precej časa tozadevni namestniški odlok v žepu, je radovoljno izjavil, da je pripravljen izročiti knjige in listine novemu odboru — nakar je tačasni predsednik svojo tožbo odtegnil.

Na adreso »Pravnika«. Ena naših organizacij nam poroča o prav čudnem postopanju društva »Pravnik«. Pred dobrim letom je to društvo objavilo v slovenskem časopisju, da razdeli nekaj del svoje knjižnice med dijaška društva, ki se oglasijo. Omenjena naša organizacija je prosila takoj, a o knjigah ali o kakem odgovoru ni bilo ne duha ne sluha. Skozi več semestrov se obrača isto naše društvo do »Pravnika« ter z ozirom na slabe finance prosi za brezplačno pošiljanje njegovega lista. Zadovoljilo bi se slednjič tudi z negativnim odgovorom ter bi postavilo dotično svoto v svoj semestralni proračun. Društvo »Pravnik« še te uljudnosti ne pozna, ki bi bila napram večjemu akademičnemu društvu, katero prosi za pravni strokovni list, vendar prav namestu!! *k.*

Jan Lego. V Pragi se je osnoval odbor, ki hoče postaviti znanemu prijatelju in velikemu dobrotniku slovenskega dijaštva Janu Legu, ki je lansko leto umrl, nagrobni spomenik. Dolžnost slovenskega dijaštva je, da podpira to akcijo moralno in materijelno. Z Legovim spomenikom postavimo v Pragi spomenik samim sebi. Pojasnila daje in sprejema prispevke tov. Dav. Senjor, Praga II., Spálená ul. 20. »Adrija.«

Svobodna Misel. Slovenska sekcija mednarodne zveze za obrambo pravice, za svobodno izražanje vsake človeške misli na verskem, političnem in socijalnem polju je začela izdajati v Pragi svoje glasilo: »Svobodna Misel«, ki stane za dijake, če se jih naroči vsaj pet skupaj, za celo leto le K 1·70. Češki dijaki imajo posebno akademično podružnico »Svobodne Misli«, ki prav dobro deluje.

Daničarje je malo neprijetno dirnilo, ker je prišlo v javnost, da so plesali oficijelno z daničarskim trakom na prsih v družbi nemških buršev na raznih nemških plesih, kakor na plesu katol. nemškega »Schulvereina« itd. Dosedaj še sicer ni veljalo, če je kdo nastopil med svojimi prijatelji in somišljeniki, za bogsigavedi káko junaštvo, odkar pa so nastopili klerikalni Daničarji skupno s klerikalnimi burši, ki so to »tolerantno« dopustili, je to vsekakor drugače. Sramotno in hinavsko, ne pa junaško je, nastopati oficijalno na raznih veselicah skupaj z nemškim burši, ki na najpodlejši način sramote slov. narodnost in bi jo najraje vtopili v žlici vode, pa če so to tudi »tolerantni« klerikalci, ki, kadar se gre proti Slovanom, vedno skupno nastopajo z nacijonalnimi burši. Če je kateri Slovenijan kdaj oficijalno nastopal skupno z nemškimi burši, naj se ga kar imenuje, če pa je kdaj plesal na plesu krščansko-socijalnih gospa kot privatna oseba, je pa to vse kaj druzega kot oficijalni nastop slov. akad. društva »Danica« na plesu kat. nemškega »Schulvereina«. *I.*

Število slušateljev na avstrijskih vseučiliščih v zimskem tečaju 1906/07. Na vseh 8. avstrijskih vseučiliščih je bilo v preteklem zimskem tečaju vpisanih 24578 slušateljev in slušateljic. Od teh je bilo 10561 juristov (43%), 8789 filozofov (35·7%), 3715 medicincev (15·1%) in 1513 teologov (6·2%). Število slušateljev in slušateljic se je tedaj pomnožilo od lanskega zimskega tečaja za 1829. Glede na posamezne stroke pa je v primeri z lanskim zimskim tečajem naraslo letos število medicincev za 1·36%, a padlo število teologov za 1·6%, število filozofov za 0·94%, in število juristov za 0·2%. Po posameznih vseučiliščih se razdele slušatelji sledeče: Praga (češko vseučilišče): 3961 slušateljev (1905/6: 3815) in sicer 1771 juristov, 1599 filozofov (lansko leto 1553), 475 medicincev in 116 teologov. — Lvov: 3672 slušateljev (1905/6: 3249) in sicer: 1978 juristov, 1016 filozofov (1905/6: 1042), 459 medicincev in 219 teologov. — Krakov: 2909 slušateljev (1905/6: 2486) in sicer: 1072 juristov, 1289 filozofov (1905/6: 1201), 501 medicincev in 92 teologov. — Dunaj: 8505 slušateljev (1905/6: 7937) in sicer 3528 juristov, 3035 filozofov (1905/6: 2762), 1725 medincincev in 222 teologov. — Gradec: 2030 slušateljev (1905/6: 1915) in sicer: 884 juristov, 707 filozofov (1905/6: 669), 360 medicincev in 79 teologov. — Praga (nemška univerza): 1610 (1905/6: 1550) in sicer 683 juristov 575 filozofov (1905/6: 543), 265 medicincev in 86 teologov. Inomost: 1092 slušateljev (1905/6: 1063) in sicer: 276 juristov, 302 filozofa (1905/6: 326), 162 medicincev in 352 teologov. Černovice: 799 slušateljev (1905/6: 698) in sicer 424 juristov 268 filozofov (1905/6: 229) in 107 teologov.

Kranjska gimnazija. Zanimivo je, da je bilo izvestje kranjske gimnazije leta 1871. popolnoma slovensko, dočim izdaja sedaj ravnateljstvo popolnoma nemško izvestje. Tako napredujemo!

»Omladini« so prihajali v preteklem letu sledeči listi v zameno: Ljubljanski Zvon—Ljubljana; Slov. trgovski vestnik—Ljubljana; Naši zapiski —Ljubljana; Notranjec—Ljubljana; Čas—Ljubljana; Naša zveza—Ljubljana; Rudeči prapor—Ljubljana; Gorenjec—Kranj; Učiteljski tovariš—Idrija; Naš list—Kamnik; Posavska straža—Krško; Novi slov. Štajerc—Ljubljana; Soča —Gorica; Cvetje—Gorica; Domovina—Celje; Narodni list—Celje; Zadruga —Celje; Popotnik—Maribor; Edinost—Trst; Tržčanski Lloyd—Trst; Mir— Celovec; Hrvatski djak—Zagreb; Naše pravice—Varaždin! Narodni glas— Karlovac; Hrvatska danica—Zagreb; Narod—Mostar; Crvena Hrvatska— Dubrovnik; Nacionalna borba—Belgrad; Oslobodenje—Beograd; Štampa— Beograd; Slovenski Jug—Beograd; La revue Macedo-Adrianopolitane— Sofija; Svobodna Misel—Praga; Volnost—Praga; Slovansky Přehled— Praga; Časopis pokrokoveho studenstva—Praga; Studentsky Sbornik—Praga; Studenstsky obzor menšinovy—Praga; Sl. tehnik—Praga; Sl. Narod—Ljubljana.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Vse sotrudnike prosim, da dopošljejo svoje prispevke vedno do 15. vsakega meseca. Piše naj se vedno le po eni strani in naj se poročila sestavljajo premišljeno in kratko. — G. *A. Pstrokonski:* Vašega cenj. članka o dogodkih na vseučilišču v Lvovu mi radi pomanjkanja prostora ni bilo možno priobčiti. — *I. A.* na Dunaju: Tvoj članek porabim! — *I. T.* v Krškem: Ženski vestnik je tokrat radi pomanjkanja prostora moral izostati. Članka ne morem priobčiti. Več ustmeno. — *F. L.* v Pragi: Pride! — *L. B.* v Pragi: Priobčim pozneje! — *S. I.* v Poljanah: Priobčim, le malo prekratek je. — *A. M.* v Gradcu: Članek »Nemško dijaštvo . . .« priobčim prihodnjič. — *A. M.* na Koroškem: Prihodnjič! *A. J.* na Dunaju: Kakor vidiš, sem nekaj priobčil. Druge notice nisem mogel porabiti. Zakaj, ti povem ustmeno. — *I. M.* v Gorici: Prosim poročila o goriškem dijaštvu. Kar ste poslali za listek, nisem mogel priobčiti. — *I. M. Č.* v Trstu: Prihodnjič gotovo! — *Dr. Lj. P.* v M.: Oglasi se zopet kaj! — *I. L.* v Celju: Istotako! — *Fr. K.* na Dunaju: Ne vem, zakaj nisi poslal obljubljenega. Prihodnjič gotovo! *J. B.*

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. Ljubljana, veliki traven 1907. Štev. 2.

VSEBINA:

Dr. Mihajlo Rostohar: O organizaciji.
Kadunec Fr.: Ženski licej.
A. M.: Nekaj misli o »Družbi sv. Cirila in Metoda«.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovolé pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek »reklamacija« in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

»Slovenija« si je izvolila za letni tečaj sledeči odbor: predsednik: phil. Fr. Kadunec; podpredsednik: med. Iv. Rajšp; tajnik: med. Vik. Breskvar; blagajnik: med. Jos. Tavčar; knjižničar: iur. Al. Hočevar; arhivar: iur. Peter Vavpotič; gospodar: med. Slavko Slamnik. Namestnika sta: forest. Ivan Možina in agron. Albert Vedernjak. Pregledniki: phil. Fr. Bradač, med. And. Jenko in phil. Fr. Mravljak.

»Adrija« v Pragi založi po osnutkih akad. slikarja I. Žabote umetniške razglednice, ki bodo izdelane tekom tega meseca.

V. vsesokolski zlet v Pragi. Odbor »Česke obce sokolské« vabi na V. vsesokolski zlet v Prago, ki se vrši od 28. rožnika do 1. malega srpana. Sokolska misel je zdrav pojav slovanske vzajemnosti. Blesteče fraze, navdušeni govori in konvencijonalno zatrjevanje bratske ljubezni, to je bila nekdaj slovanska vzajemnost. Danes se prehaja od besed na skupno delo. Tako delo je tudi telovadba. Telovadba si ni sama sebi namen, ona naj le posreduje, da pride narod do potrebne sile, da bo dovolj močan upreti se tujemu pritisku. Fizična krepost daje tudi duhu več sil in prožnosti. Treba je pa tudi sorazmerno razvijati sile telesa in sile duha, da je naš napredek potem splošen. Na vsesokolski zlet bodo romale tudi vrste slovenskih sokolov, ki pa bodo le tedaj imeli od obiska Prage kaj koristi, če se bodo na izlet resno pripravljali. Ne samo zunanji blesk in razne veselice, marveč ogledati si je treba češko delo, ki naj nas prepriča o češki doslednosti in vstrajnosti, o kateri vemo sicer le fraze. Seveda priporočamo tudi tovarišem, da se zleta najmnogoštevilnejše udeleže in s pridom porabijo sokolske dneve v zlati Pragi. *Z.*

»Popotnik« je prinesel zanimiv uvodnik »Realne študije pri Slovencih«, kjer pravi pisatelj, da izgubljamo vsled svoje idealnosti realna tla resničnega življenja, kar se kaže zlasti pri izobraženih stanovih. Iste razmere vladajo tudi pri našem dijaštvu, dočim na Češkem število realcev (15010) skoro doseza število gimnazijcev (16858), na Moravskem ga pa celo preseza (8748 realcev in le 8361 gimnazijcev). Zato pa stoje Češka in Moravska glede gospodarskega napredka med prvimi deželami v naši državi. Pisatelj članka opozarja zato naše učitelje na ta nedostatek in jih prosi, naj porabijo vsi svoj vpliv v povečanje števila realcev na Slovenskem, ki se jim tudi po končanih študijah ponujajo boljše službe. Članek konča: »Če bodo naši učitelji spravili dečke z bistro glavo in spretno roko na realke in bodo ti učenci s svojim uspehom privabili tudi druge za seboj, da se bo razvilo zdravo razmerje in nekako ravnotežje med gimnazijskimi in realčnimi dijaki, med idealnimi in praktičnimi poklici, šele potem bo vladalo tudi v našem narodu ono soglasje sil, ki je za pravi vsestranski razvoj potrebno. In v to naj nam pomagajo naši učitelji, ki so že pomagali pri uresničenju mnogotere koristne misli!« Tej želji se pridružujemo tudi mi. *V.*

Na mariborski gimnaziji se je začel razvijati v zadnjem času s pomočjo par slovenskih profesorjev kranjski klerikalizem z vsemi na značaj dijakov »dobro« vplivajočimi posledicami. V okrepljenje klerikalizma pošiljajo iz Ljubljane cele kupe »Zore« in »Čas-a«, glavno zatočišče klerikalizma pa je semenišče, kjer so razne ovadbe neklerikalnih dijakov stalno na dnevnem redu. Kako veliko prostost uživajo semeniščani, se razvidi tudi iz tega, da jim je prepovedano izposojati si knjige iz mariborske ljudske knjižnice.

Klerikalne perfidije. »Notus«, član katoliškega akad. društva »Zarja« je napisal v »Zori« tri strani pod naslovom »Slovenci in slovensko dijaštvo v Gradcu«; tendenca: maščevanje nad ubogim Taborom, ki je bil v zadnjem času tako hudoben, prirediti čislanim Zarjanom par ne baš prijetnih trenutkov. To je dulce Notovega »članka«, utile pa je njegov resni poskus pohvaliti graško »Zarjo« kot kvas graškega Slovenstva. Oboje doseči je za poštenega človeka težavna stvar, le pristnemu jezuitu je na razpolago taka kopica laži in zavijanj, kakoršno potrebuje v dosego svojih čistih namenov. No, Notus se je izkazal mojstra in veščaka v tej stroki — navzlic temu pa sta pretekla dva meseca, predno se je skuhal strup — ali je gnojnica? — ki je izlit po zlati »Zori«.

Spočet je torej članek, pred dvema mesecema, na onem izrednem obč. zboru graškega »Sokola«, ki je videl vso onemoglo jezo klerikalnih Zarjanov. Strupeni napad na tov. K. priča dovolj jasno, kako so njegove »levite« zadele v živo in smešno »napomočklicanje« liberalnih »Triglavanov« je brezuspešno početje z ozirom na dejstvo, da je sokolski načelnik, vodja liberalnih, sam javno in jasno povedal, da se z izvajanji tov. K. popolnoma strinja.... Klerikalci so molčali, a molčati so morali, ker jim je enkrat (ne zgodi se to dostikrat) resnica zaprla usta, kakor molči izdajica, kateremu si dokazal nečedno dejanje....

Prisegli so pa maščevanje Taboru, čigar neustrašeni, jasni nastop je že tolikrat podrl njih lepe namene in načrte. Poverili so to važno nalogo priznanemu strokovnjaku »Notu«, ki si je brez pomisleka izmislil kup laži in zavijanj, ki se prezentirajo v vsej svoji nagoti. Radi lepšega je dobil ta umotvor par obrabljenih fraz o graških Slovencih in čeden naslov, ki smo ga zgoraj citirali.

»Tabor« je danes najmočnejše akad. društvo v Gradcu, iz njega vrst so odšli (po preteku treh let) že skoraj vsi bivši Triglavani-secesijonisti — in vendar si upa Notus pogrevati staro laž o osebnem sovraštvu, ki je povzročilo Taborovo ustanovitev. — »Tabor« je član narodno-radikalne organizacije, ki ima svoj program v svojem listu, v brošurah jasno in določno fiksiran in vendar kvasi Notus o breznačelnosti društva. — Taborovo delovanje v društvenih klubih je vsakemu, ki se zanima za delovanje akad. društev sploh, znano, »Tabor« resp. njega člani vzdržujejo skoraj izključno sami dve marljivo delujoči Prosvetini podružnici, »Tabor« je do danes vodil s krasnimi uspehi akcijo za reformo podpor itd. itd. -- a glejte: Notus obrekuje hrabrega srca, da društvo spi; s prirojeno mu hudobnostjo očita »Taboru«, da so njega ljudska predavanja ponehala, akoravno prav dobro vé, da so baš klerikalci tiho a vstrajno delovali proti njim in zmanjševali obisk, češ da se ljudstvo pohujšuje!

Po inicijativi in drezanju »Zarje« se je bajé sestavil »odbor slov. graških akademikov« — slučajno se je ravno takrat ustanovil tudi »Tabor« in tako je to potuhnjeno in farizejsko društvo prišlo do prvega predsedništva v tem odboru kakor Pilat v kredo. Čudno naključje, kaj? No, Zarjica je štela v tistih časih celih 12 mož, ni čudno, da jo je »inicijativa in drezanje« tako zmučilo, da je v odboru do danes molčala. Toda, pardon, en slavni čin je »Zarja« nameravala: rešitev graškega Slovenstva. Hotela je sezidati otroški vrtec za stotine slovenskih otrok — ko smo pa popraševali po otrocih, našteli smo jih sedem, pa še teh bi ne pridobili niti polovico! Abderiti! To je bilo Zarjansko delo — vse drugo pa so izvršili Taborjani.

Vrhunec laži in obrekovanja je dosegel Notus v zadevi C. in M. akad. podružnice. On in njegovi oprode so v zvezi z »liberalnimi Triglavani« s pritožbami in rekuzi na centralo in politične oblasti, z neopravičenim zadrževanjem podružničnih knjig in listin skozi celo leto zavlačevali potrdilo pravomočnosti novega odbora, ter tako brezvestno odškodovali C. in M. družbo — in vendar si upa v svoji nesramnosti očitati »Taboru« to, kar je sam in so njegovi zavezniki zakrivili!!

Čitatelji naj oproste, da ne omenjamo še drugih lažij. Poštenemu človeku se gabi katoliška resnicoljubnost Zorinega dopisuna. Veseli nas le eno: kako škodljiva mora biti narodno-radikalna struja in njen »Tabor« v Gradcu klerikalnim akademičnim gnezdom, da se s tako strupeno doslednostjo zaganjajo vanj: psi lajajo, mi jahamo!

V pojasnilo. V zadnji številki »Omladine« (III., 12. št., 182. str.) so omenjeni v članku »Naše šolske knjižnice« tudi »Junaki«. Samo ob sebi je umevno, da se misli tu na Hubadove »Junake«, ki jih je izdala naša »šolska« družba sv. Cirila in Metoda« in da se ni mislilo na Aškerčeve »Junake«, ki nosijo letošnjo letnico in so zaradi narodnih snovij in zdrave ideje v njih pač vse kaj druzega, nego Hubadovi »Junaki«. Saj izdajati knjige za mladino, ki so najmanj za mladino, to zná samo »naša« »šolska« družba. *I. L.*

V uvaževanje! Kadar prinese »Omladina« kak članek o razmerah na kaki srednji šoli, je prvi vsklik prizadetih krogov: »Kdo je spisal ta članek? Gorje mu, če ga dobimo!« Začne se lov in sumičenje. Seveda je vse brezuspešno in le v škodo onim, ki so se razljutili na napačno adreso. Zaradi članka o Pečjaku, ki z metodo svoje politične agitacije kvari ugled II. državni gimnaziji v Ljubljani, je vodil Pečjak g. ravnatelja Wiesthalerja od razreda do razreda, pravil, da lahko prisili urednika »Omladine«, da izda »dopisnika«. Ker so pravniki vobče mnenja, da po današnjih zakonih ni mogoče prisiliti urednika, da postane podel izdajalec, se zna zgoditi, da bodo državni pravdniki trumoma prihajali po tak recept na ravnateljstvo II. državne gimnazije. Slaba vlada, ki ni oprezna napram jezuitom! — Ko je zadnjič »Omladina« priobčila članek o dijaški kuhinji v Kranju, je izvala med nekaterimi tamošnjemi profesorji take nastope, ki so osupnili vsled svoje oblike celo nas — v svojem nečuvenem optimizmu smo bili z gotovostjo upali, da se postavijo v tem vprašanju učitelji nastran svojih dijakov!

Kot dijaško glasilo smo poklicani, da zastopamo interese vsega dijaštva, in narodni radikalci se bomo vedno intenzivneje pečali s srednješolskimi razmerami, ker vemo, da leži rešitev vprašanja o slovenski inteligenci na srednjih šolah. Na drugi strani se bo med srednješolskim učiteljstvom vedno našlo mož, ki načelno odrekajo dijaku pravico, da se pritoži ali pa da se bodo čutili — dostikrat pač le iz napačnega umevanja — prizadeti tudi možje z naprednejšimi naziranji. Skratka, konfliktov bo dovolj! A če bo odziv tak kot je bil meseca aprila v Kranju, se bodo razmere po nepotrebnem ostrile. Ali bi ne bilo prav, da se vselej vpraša v prvi vrsti dijaštvo samo, ko se kakšna zadeva preiskuje? Mesto iskanja po neznanem dopisniku naj bi se raje stvar sama objektivno razmotrila. Gg. profesorji verjamejo vsakemu več kot dijaku. O tem nezdravem dejstvu prosimo,. da se razmišlja.

Ono iskanje po dopisniku naj bi se pa načelno opustilo. Ali ni v tem vselej nekaj nelepega in nevrednega? In slednjič, ali ne obeta dijaštvo, ki pošteno zastopa svoje interese, dobre bodočnosti. Vsak odpor znači etično moč. Kar se pa tiče načina tega odpora, ga bo sodil objektivno le tisti profesor, ki se zna umisliti v položaj dijaštva. Tout comprendre . . .

Onim gg. pa, ki etičnih razlogov proti iskanju »dopisnikov« ne uvidijo, povemo drugače, zakaj naj opuste vsako poizvedbo: enostavno zato, ker ne bo imelo nikdar uspeha. Dopisi se itak sestavljajo vedno le po zasebnih informacijah. Do teh pa poli ne zabrani noben disciplinarni red.

Srednješolska priloga izide zopet meseca junija. Prosimo tovariše srednješolce naj nam pošljejo svoje prispevke do 15. maja.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. Ljubljana, rožnik 1907. Štev. 3.

VSEBINA:

A. K.: Pred novim parlamentom.
V. Vsesokolski zlet v Pragi.
Savka dra. Subotića: Gibanje srbskega ženstva.
A. M.: Potreba obrambnih društev na Slovenskem.
Janko J. Beningar: Općenito stanje hrvatske akademske omladine.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek »reklamacija« in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Prihodnja številka „Omladine“ izide kot posebna »Ciril in Metodova« številka!

V obrambo naše mladine. Zgodilo se je 23. maja 1907, da je pri ožji volitvi za državni zbor zmagal ljubljanski župan Ivan Hribar proti kandidatu slovenske ljudske stranke Ivanu Kregarju, katerega so oficijelno podpirali tudi ljubljanski Nemci. Ta zmaga je bila v prvi vrsti zmaga nad Nemci in njihovimi zavezniki. Pokazala je, da Nemci v slovenski prestolici nikakor niso jeziček na politični tehtnici, kakor so si domišljevali, ampak da izginejo kot brezpomembna manjšinica v slovenski Ljubljani. Zato se je sijajne Hribarjeve zmage iz srca veselilo vse, kar v Ljubljani resnično čuti slovensko. Prirejale so se navdušene ovacije županu Hribarju, trnovskemu župniku Vrhovniku itd. Ker pa je naša mladina narodno najbolj zavedna in ker mladina sploh hitro vzkipi in vzplamti, zato se ni čuditi, da je splošna navdušenost našla največ odmeva v mladih, nepokvarjenih, nepreračunjujočih srcih in da se je veliko število slovenskega naraščaja obeh spolov vdeležilo slavnostnega obhoda po mestu.

Umevno je, da premaganega boli zmagoslavje zmagovalca, toda nikdar še noben premaganec v svoji užaljenosti in onemogli jezi ni padel tako globoko kakor uredništvo „Slovenca“ ob tej priliki. V posebni izdaji z dne 24. maja 1907 ščuje ta denuncijatski list šolske oblasti na „zapeljano mladino“. Višek nesramnosti pa presega podlistek iste številke, kjer pravi med drugim, da so „takozvane gospodične, med katerimi smo z grozo opazili gojenke c. kr. učiteljišča in višje dekliške šole, se kretale kakor prave zrele ptice, ki se pripravljajo za najvišji institut, ki ga je za njihovo kariero ustvaril njihov kandidat“ — in h koncu: „Kandidatinje za . . . . .“ Takšna brezprimerno ostudna pisarija se sama obsoja. Ne bomo je brez potrebe obsojali še mi. Povdarjamo le:

Blagor narodu, čegar mladina je zmožna navdušenja za narodove ideale in to navdušenje tudi upa pokazati, ne da bi sebično preračunjevala vsak dobiček ali škodo, ki ji more iz tega nastati! V velikih trenotkih odločujejo usodo narodov požrtvovalni značaji. Bog daj našemu narodu mnogo požrtvovalnih navdušenih mladeniških src in varuj našo mladino blaziranosti in sebične samopašnosti političnih koristolovcev!

Klub slovenskih medicincev na Dunaju izbral si je za poletni tečaj 1907 naslednji odbor: predsednik t. Slavko Slamnik; tajnik t. A. Mlinar; knjižničar in blagajnik t. E. Vidic; preglednik t. And. Jenko.

Akademično tehnično društvo „Tabor“ v Gradcu. Na I. rednem občnem zboru dne 27. aprila 1907 se je odbor za l. t. sestavil sledeče: predsednik: phil. Janko Leskošek; podpredsednik: phil. Slavko Rajh; tajnik: med. Jakob Schober; blagajnik: tehn. Vekoslav Hrovat; gospodar jur. Ludovik Zagoričnik; knjižničar: phil. Vinko Zupan; namestnika: tehn. Ciril Kraigher, jur. Dragotin Trstenjak; pregledniki: jur. Miloš Stibler, jur. Milan Korun, jur. Josip Pučnik.

Najvažnejše iz sporeda V. vsesokolskega zleta v Pragi: 2. junija: šahov turnir; 16. junija: telovadba šolske mladine; 23. junija: telovadba sokolskega naraščaja. Na predvečer glavnih slavnostnih dni: 27. junija: beneška noč na Vltavi; 28. junija: tekma za prvenstvo „Č.O.S.“; zvečer ob 7. uri slavnostna predstava v Narodnem divadlu; ob 9. uri pozdravni večer na Žofinu in na Strelskem otoku; 29. junija: dopoldne tekma vrst in poedincev; popoldne slavnostno telovadišče, ob 4. uri proste vaje in nastop telovadk; zvečer slavnost na razstavišču; 30. junija: dopoldne mednarodna tekma, sprevod pred staromestno posvetovalnico; popoldne tekma, nastop uzornih vrst, proste vaje; zvečer slavnost na razstavišču. 1. julija: tekma, nastop jezdecev, tekma v plavanju; 2. julija: ogledovanje mesta in izleti. Na letošnjem zletu se pričakuje 20.000 članov v kroju, 18.000 telovadcev, 2000 telovadk. — Pojasnila in informacije o zletu daje radevolje slov. akad. društvo „Adrija“ v Pragi, Spalená ul. 20, III.

Mladinske knjižnice. Zanimive podatke o ameriških mladinskih knjižnicah nam podaja pred kratkem v Berolinu izišla knjiga: A. B. Meyer: Amerikanische Bibliotheken und ihre Bestrebungen. V Ameriki imajo otroci pristop v vse javne ljudske knjižnice že od nekdaj, v novejšem času pa se snujejo še posebne mladinske javne knjižnice, oziroma mladinski oddelki pri že obstoječih ljudskih knjižnicah. Stvar je urejena na ta način, da se določi če le mogoče za otroke posebna soba, ali pa vsaj v skupni sobi-čitalnici poseben oddelek, ki loči otroke od odraslih radi tega, da otroci odraslih pri čitanju ne motijo. Poslovanje teh mladinskih knjižnic je povsem priprosto. Dostop imajo vsi otroci, tudi najmanjši, ki se izkažejo s potrebno legitimacijo. Na dom pa si morejo izposojevati knjige le otroci stari nad deset let. Vsak otrok si mora pred vstopom v bralno sobo umiti v predsobi roke. Bralna soba je svetla, zračna in prijazno opravljena in ima pohištvo, ki je prevlečeno z mehkim blagom, da se otroci ne morejo ob robeh raniti, V vsaki bralni sobi je nadzorovalni uradnik, ki pazi na legitimacije, na red, in daje posameznim vsa potrebna navodila pri izbiri knjig itd. Vse knjige so prosto postavljene po policah, tako, da jih vsak otrok lahko sam brez tuje pomoči doseže in izbere. Knjižnice so odprte navadno le po dnevu in obsegajo do 10.000 zvezkov ter so vedno polne mladih bralcev in bralk, zlasti pa v počitnicah in šole prostem času. V božičnih, velikonočnih in velikih počitnicah se prirejajo v teh dvoranah za otroke tudi posebna predavanja. Pripovedujejo se jim razne zgodovinske povesti, pravljice in dr. Te knjižnice prav dobro služijo kot dopolnilo šolskega poduka in vzgajajo otroke k samostojnemu delu ter budijo v njih veselje do čitanja. Mladinske knjižnice bi bile tudi pri nas potrebne in prav bi bilo, da bi se otvoril pri ljubljanski javni ljudski knjižnici poseben mladinski oddelek, kjer bi lahko otroci v prostem času čitali, pregledovali razne slike itd.

Piše se nam iz Maribora: Sili me, da ilustriram v malo jasnejši luči položaj v dijaškem semenišču. Razmere, ki so zavladale v zadnjem času tu, so za neklerikalne dijake naravnost neznosne. Semenišče, nekdaj glavno zbirališče vsega mariborskega slovenskega dijaštva, je postalo klerikalni centrum vsled strastne agitacije nekega osmošolca, ki rekrutira somišljenike in dediče svojega „plodonosnega“ delovanja iz vrst nižegimnazijcev, katerim razlaga na prav originalen način „Zoro“ kot pristen evangelij. Da jim pri takih prilikah vbija povsem krive nazore v nerazsodne glave, je umevno, ker v zavijanju resnice je res pravi mojster.

Vsi tisti pa, ki kažejo svoje radikalno prepričanje javno pred svojimi tovariši, so pravi mučeniki. Koliko bridkih je moral pogoltniti že marsikdo izmed teh, je dovolj razvidno iz dejstva, da zabičavajo ti „tovariši“ neklerikalcem naravnost v obraz, da ne sodijo v semenišče, da naj odidejo, da so hinavci, „črni“ nehvaležneži i. t. d. Poročilo zadnje „Omladine“, da so ovadbe dijakov, ki ne trobijo v klerikalni rog, na dnevnem redu, vzdržujem in je ponavljam še opetovano, dasi so se prizadeti faktorji nad tem škandalizirali. G. regens ima namreč v nekaterih sobah svoje zaupnike, zavratne ovaduhe, ki mu radi referirajo o mišljenju svojih tovarišev. A kolegijalnost ne trpi samo na tem, da „čistijo“ semenišče na ta način. Izzivanje in politični prepiri so na dnevnem redu. Pametne, z nepobitnimi dokazi podprte trditve se prevpijejo. Vsled teh nezdravih razmer se seveda ne morejo razviti trdni in samostojni značaji, ampak le neodločni omahljivci, ki jim pravimo „metle«.

Dočim se torej na eni strani najsposobnejši slovenski dijaki izganjajo, se trpe v semenišču Nemci, ki ne znajo niti besedice slovenski. In ti bi naj službovali enkrat v popolnoma slovenski škofiji! — Še nekaj o štipendijah. Če se posreči kaki siroti, dobiti majhen štipendij, ne sme ga porabiti sam, ampak mora darovati polovico „ubogemu“ zavodu. — Gorje mu, če tega ne stori! Slavnoznani „prijatelj mladine“ g. ravnatelj mu za kazen odvzame kar pri šolskem slugi celo svoto, kajti: „ker je dečko prikrival, ne dobi nič«, akoravno ubogi štipendist nima sicer krajcarja, ki bi ga dal za obleko, za kako knjigo . . . Kje so oni časi, v katerih je bilo mariborsko semenišče najpriljubljenejši dijaški dom, na katerega veže starejše toli lepih mladostnih spominov?

Zabilježevalec »Zore« je zopet zamašil prazne prostore tega lističa s kopico laži. Tovariši nam gotovo pritrdijo, ako se ne spuščamo v boj s takimi ljudmi. Odgovorimo naj le na nekaj pozitivnih dejstev, ki jih navaja „Zora“, da branimo osebno čast naših tovarišev. Zato prosimo „Zoro“, naj nam navede imena onih, ki so v „Sloveniji“ in „Taboru“ žalili verski čut svojih tovarišev, naj nam naznani „agenta“, ki vabi dijake na univerzo, „da bodo vsaj vero zgubili“ in naj nam pove le enega graškega radikalca, ki si ne upa na cesti slovensko govoriti. Imena naj objavi „Zora“ v kakem klerikalnem listu ali v svojih predalih, dopošlje jih tudi prav lahko uredništvu „Omladine“. Svetujemo ji pa prav resno, da stori to čimpreje, sicer ji posvetimo na prav radikalen način!

Magnatje na mariborski gimnaziji. Nekateri gospodje, ki se kretajo jako elegantno ter stegujejo vratove po ulicah kakor jeleni, so osnovali poseben »Klub slov. srednješolskih magnatov.« Njih program je pa ta-le:
§ 1. Vsi tovariši, ki nimajo vsak mesec nove obleke po modi in glacé-rokavic, naj se prezirajo. § 2. Oni, ki ne morejo hoditi ž njimi vsako soboto v slaščičarno k Amonu, nimajo pravice pridruževati se klubovemu članu na promenadi. § 3. Kdor bi se izmed magnatov vendar družil z ubožnejšim dijakom, ki ni »modre« krvi, se iz kluba izključi. Da ti dijaki — »magnatje« niso baš največje kapacitete, ni treba posebe povdarjati; saj jim je rekel neki g. profesor „sie mögen sich etwas mehr bilden als einbilden!“ To hoče biti nekdaj demokratična slovenska inteligenca! Odi profanum vulgus! . . . . . . Opomba uredništva: Med visokošolskim dijaštvom smo po dolgih bojih vsaj deloma pregnali ostudno frakarijo — zdi se nam, da je to bolezen, ki se ne da popolnoma uničiti, zatreš jo na enem mestu, prikaže se ti na drugem — kakor nam mnogoštevilne tožbe spričujejo skrila se je ta prikazen v dosedaj vendar še od nje neokužene prostore nekaterih naših srednješolskih zavodov. Tovarišem iz prizadetih zavodov svetujemo, da si iščejo radikalnih sredstev, ker je ta bolezen nalezljiva in se prav rada prime vseh duševnih revčkov, katerim je usoda naklonila par petic na mesec več, kakor sicer slovenskemu dijaku. Dotične »frakarje« pa obžalujemu odkritosrčno ter jim želimo, da bi prav kmalu okrevali sebi in svojim tovarišem v prid in veselje!

NB. Del vestnika za ljudsko izobrazbo in manjšinskega vestnika je v prilogi.

SLOVENSKA ŠOLSKA DRUŽBA.

Ciril in Metodova številka „Omladine“,

izdana kot donesek k vprašanju o naši narodni obrambi na predlog in po delovanju manjšinskega odseka akad. društva „Adrije“ v Pragi.

Leto IV. Ljubljana, mali srpan 1907. Štev. 4.

VSEBINA:

Narodno-radikalno dijaštvo in »Družba sv. Cir. in Metoda«.
Dr. Fran Ilešič: Narodna vzgoja.
F. Bělehradek: Narodna ali manjšinska šola.
Nekaj besed o organizaciji naše šolske družbe.
Delovanje »Südmarke«.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Trgovsko-obrtna zadruga v Trstu.

Via S. Francesco d' Assisi št. 2, I. nadstr.,

kjer je bila prej »Tržaška posojilnica in hranilnica«. — Telefon št. 16-04.

Poštno-hranilnični račun 74.679.

Sprejema hranilne vloge od vsakogar, tudi če ni član, in jih obrestuje po 4 1/2 %.

Sprejema tudi vloge po 1 K na teden, tako da se po 260. tednih dobi 300 K.

Sprejema hranilne knjižice tujih zavodov in je realizuje, ne da bi se obrestovanje pretrgalo. — Daje posojila na razne obroke in proti mesečnim odplačilom po K 2 od vsakih K 100, tako, da se posojilo odplača v petih letih. — Deleži so po K 20 in po K 2.

Nadaljna pojasnila se dajejo v uradu med uradnimi urami ki so:
ob delavnikih od 9.-12. dopoldne in od 3.-5. ure popoldne.

Trgovsko-obrtna zadruga v Trstu,
registrovana zadruga z neomejenim jamstvom.

Sukna, lodni in modno blago za obleke

priporoča

KAREL KOCIAN,

tvornica za sukno

v Humpolcu I. (Kraljestvo Češko.)

Vzorci franko! Tovarniške cene!

V korist »Ustřední Matice Školské«.

DENAR

zamorejo dobiti osebe vsacega sloja proti poroštvu in na vknjižbe pod zelo ugodnimi pogoji. — Obrniti se je na

Josipa Ziderič

Trst, ulica Caserma št. 14, I. nadstr.

Uradne ure od 9. do 12. zjutraj in od 3. do 6. popoludne.

F. Pertot,

urar.

Trst.

Ulica Poste Nouve št. 9.

Žepne ure najboljših tovarn.

Najnovejše stenske ure. — Izbor ur za birmo in za darila.

Popravila po zelo nizkih cenah.

‚GRAND HOTEL' v Dutovljah,

v bližini železniške postaje Dutovlje-Skopo. — Oddaljen od Trsta 50 minut z bohinjsko železnico.

Edini hotel, zgrajen na novo, obdan s cvetličnimi vrti, gozdiči in kolibami.

Krasno drsališče, elegantno igrališče. — Lawn-tennis, kegljišče in krogljišče. — Kopelji, velika dvorana in sobe moderno opremljene. — Napeljava vode. — Acetilenska luč.

Kuhinja italijanska in nemška. — PLZENSKO PIVO I. vrste. Tu- in inozemska vina, posebni kraški teran.

Kavarna in moderni biljard.

Omnibus in kočije za vsaki prihod in odhod vlaka. — Daje se v najem elegantne kočije.

Lastnik: **IVAN GUSTINČIČ.**

Maršner-jev češki kakao;
Maršner-jeva češka mlečna čokolada.
Mornarska čokolada;
Slovanska čokolada;
Reformna čokolada.

Specijalitete:
Lusin-Gigant, Klairon.

Svetovnoznani Maršner-jevi šumeči limonadni bonboni, ki narede limonado z malinovim, citroninim, jagodnim in prvenčevim okusom.

Edino pristno, če ima to varstveno znamko.

Prva češka deln. družba tovaren za orijentalske sladkornine in čokolade na **Kralj. Vinogradih** prej **A. Maršner.**

„Tržaška posojilnica in hranilnica,“

registrovana zadruga z omejenim poroštvom.

Piazza della Caserma št. 2, I. nadstr. — Trst. — V lastni hiši.

(Vhod po glavnih stopnicah.) — Telefon št. 952.

Hranilne vloge sprejema od vsakega, če tudi ni ud in jih obrestuje po **4 %.**

Rentni davek od hranilnih vlog plačuje zavod sam. Vlaga se lahko po 1 K.

Posojila daje na vknjižbo po 5 ½ %, na menjice po 6 %, na zastave po 5 ½ % in na **amortizacijo** za daljšo dobo po dogovoru.

Uradne ure: od 9. do 12. ure dopoludne in od 3. do 5. ure popoludne.

Izplačuje se vsak dan ob uradnih urah. — Ob nedeljah in praznikih **je urad zaprt.**

Ima najmoderneje urejeno varnostno celico za shrambo vrednostnih papirjev, listin itd.

Poštno-hranilnični račun 816·004.

TRST Ulica Giulia 26.

VEKOSLAV PLESNIČAR

TRST Ulica Giulia 26.

Zastopstva in komisije.

Glavni zastopnik z zalogo: za Trst in okolico žveplenk in surogatov Družbe sv. Cirila in Metoda; — za Trst in okolico Ilir. testenin iz tovarne Žnideršič & Valenčič; — za Primorsko tovarne likerjev nadvojvode Friderika iz Tičin; — za Primorsko tovarne likerjev akcijske družbe Gschwind v Budimpešti; — za Primorsko kemičnih, higijenično-redilnih izdelkov dr. Lederer-ja v Budimpešti; — za Primorsko tovarne čokolade in kakao K. Stuchlik v Gradcu; — prvih praških zdravstvenih gnjati.

Priporočam se cenj. gg. trgovcem, katere najtočneje s svežim blagom ter brez konkurence postrežem. — Istotako gg. veletrgovcem, tovarnarjem in industrijalcem, kateri žele v Trstu ustanoviti zastopstvo ali eventuelno premenjati.

Prvi valjčni mlin.

Zaloga moke prve vrste

VINKO MAJDIČA V KRANJU.

Edino glavno zastopstvo za Trst in okolico, Istro in Dalmacijo.

ALEKS. RUPNIK & Co.

Ulica Squero nuovo št. 11. **TRST.** Ulica Squero nuovo št. 11.

Prva češka tvornica za prekajeno meso

ANTON CHMEL,

c. kr. avstrijsko-ogerski, kraljevi bavarski in kraljevi rumunski dvorni založnik,
komorni založnik N. V. gospoda nadvojvode Ferdinanda Karla,

priporoča

praške šunke in vse vrste finih salam.

Trst. **Austro-Americana.** **New-Jork.**

Anonimno parobrodno društvo.

Edino domače društvo za promet blaga in potnikov med **Trstom in New-Jorkom** ter med **Trstom in vsemi glavnimi lukami Amerike** z najmodernejšimi parniki, ki so večim delom zgrajeni nalašč **za prevažanje izseljencev.**

Parobrodi društva:

1.	**Alberta** . . .	ton	6000
2.	**Alice** . . . . (dvojni vijak).	„	10000
3.	**Anna**	„	3513
4.	**Auguste**	„	4700
5.	**Carolina** . . .	„	7183
6.	**Clara**	„	6072
7.	**Dora**	„	4056
8.	**Emilia**	„	5976
9.	**Erny**	„	4056
10.	**Eugenia** . . .	„	7400
11.	**Federica** . . .	„	6000
12.	**Francesca** . .	ton	6800
13.	**Gerty**	„	6800
14.	**Gilda**	„	3500
15.	**Giulia**	„	6200
16.	**Hermine** . . .	„	5901
17.	**Ida**	„	7550
18.	**Irene**	„	4805
19.	**Jenny**	„	4123
20.	**Josephine** . . .	„	2500
21.	**Laura** . . . . (dvojni vijak).	„	10000
22.	**Lodovica** . . .	„	5893
23.	**Lucia**	ton	3483
24.	**Margherita** . .	„	5628
25.	**Maria**	„	5386
26.	**Marianne** . . .	„	5976
27.	**Sofia Hohenberg**	„	7000
28.	**Teresa**	„	6604
29.	**Virginia** . . .	„	4805
30.	T. S. N. 580 (bulding) . . .	„	9030
31.	(v delu)	„	10000
32.	**Emma** (remorker)	„	650

Ravnateljstvo: **Trst, ulica Molin piccolo 2, nadstr. I.** – Brzojavi: **Cosulich-Trst.** — Telefon: **št. 1500 in 1501.**

Urad za potnike: Trst, ulica Molin piccolo 2 (pritličje); telefon 1353. — Informacije in prodaja listkov za I., II. in III. razred za Ameriko in tudi Patras, Pireo, Messina, Napulj, Palermo, Marseile. Almeria.

(V Trstu dobivajo potniki pred odhodom parnikov hrano in stanovanje v novozgrajenem hotelu: „Pension Austro-Americana“ v St. Andrea nad Škednjem.)

Glavne posredovalnice za potnike: Urad za potnike A. A. v Dubrovniku. — Avramović & Kukolić, Kantrida (Reka). Manfredo Cattich, Zadar. — Ante Golijan, Metkovič. — Josip Riboli, Split. — Triffone Milin, Kotor. — Urad za potnike A. A., Zagreb. — S Kmetec, Ljubljana. — G. Mostits & Co., Beograd. — Urad za potnike, Dunaj. — Goldlust & Co., Krakovo, Černovice, Podvoloczyska.

Zaloga pohištva tovarn

„MIZARSKE ZADRUGE“ v Gorici-Solkan.

Trst, Via dei Rettori 1 (Rosario), Palača Marenzi.

Telefon štev. 1631.

Podružnice: **Spljet, Reka.**

Civilna in vojaška krojačnica.

Bogata zaloga tu- in inozemskega blaga in vseh predmetov, spadajočih v krojaško obrt.

Odlikovana dne 5. aprila 1906

na XXVII. mednarodni razstavi v Parizu s častno diplomo, častnim križcem in zlato kolajno in na II. mednarodni razstavi v Bruxelles-u z največjo odliko „GRAND PRIX“ diplomo.

Naročbe se izvršujejo točno in se dostavljajo na dom.

Z odličnim spoštovanjem

Avgust Štular.

TRST. — Ulica Caserma štev. 4. — TRST.

Delavnica se nahaja v isti ulici štev. 6, I. nadstr.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. **Ljubljana, veliki srpan 1907.** **Štev. 5.**

VSEBNA:

A. K.: II. shod nar.-radikalnega dijaštva v Celju.
E. M.: Alkohol in dijaštvo.
K finančnemu vprašanju »Družbe sv. Cirila in Metoda«.
K duelnem vprašanju.
Zvonimir Piškulić-Andrićev — Praga: Općenito stanje hrvatske omladine.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek »reklamacija« in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Našim abiturijentom. Časniki poročajo, da sprejme južna železnica zopet več slovenskih uradnikov, ker jih primanjkuje. Po enoletni službi postane uradnik definitiven z 1600 K plače. Opozarjamo nato slovenske abiturijente, posebno one, ki bi jih silile neugodne razmere v bogoslovje in bi se morali posvetiti poklicu, v katerem bi bili nesrečni celo življenje. Kdor želi informacij, naj se obrne takoj na naše uredništvo.

Višja gozdarska šola v Brucku ob Muri sprejema dijake, ki so dovršili V. razred gimnazije ali realke z zadostnim vspehom in so stari 16 let. Zglasiti se je do konca septembra; šolnina za sinove gozdarjev in štipendiste znaša letnih 40 K, za druge 120 K.

Na zavodu je 15 štajerskih deželnih štipendij po 600 K na leto, od katerih bi Slovenci lahko dobili eno tretjino. Zdaj so le trije Slovenci na tem zavodu; ako se zglasi primerno število Slovencev, se poučuje tudi slovenščina. Absolventi imajo pravico do enoletne prostovoljne vojaške službe.

Trgovsko akademijo priporočamo opetovano četrtošolcem, ki so z dobrim vspehom absolvirali nižjo gimnazijo. Tako pridejo najhitreje do dobro situiranega stališča; vedno se premalo ozira na dejstvo, da nujno potrebujemo izobraženega narodnega trgovskega stanu, posebno ob meji. Ravno tako je velika škoda, da gre mnogo dijakov, ki so končali drugi ali tretji razred, rajši za kakega zakotnega pisarja, nego da bi vstopili v kak obrt ali v večjo trgovino, kjer bi jih prav radi sprejeli, in kjer jih prav pogosto čaka lepša bodočnost kakor pa »dosluženega« akademika!

Slovensko-štajersko učiteljstvo je sklenilo dne 2. majnika t. l. na zborovanju v Poljčanah, naj se izvoli v vsakem slovenskem učiteljskem društvu na Štajerskem odsek za izvenšolsko delovanje učiteljstva. Odsek ima nalogo: 1. Buditi in krepiti stanovsko zavest; 2. zastopati zahteve učiteljstva po višji izobrazbi ter gmotnem in pravnem izboljšanju razmer; 3. pospeševati vzajemno delovanje učiteljev in starišev pri vzgoji mladine; 4. vzgojiti narodu spoštovanje do šole in učiteljstva; 5. delovati za povzdigo izobrazbe in gospodarskega napredka naroda. — Realizacijski načrt obsega sledeče točke: Odsek se poslužuje vseh zakonito dovoljenih sredstev, kot so prirejanja zborovanj, predavanj, veselic, koncertov, predstav, izdavanje in razširjanje brošur, knjig, časopisov, ustanavljanje knjižnic. Ima v evidenci in deluje na to, da se naroče vse šole v okraju na mladinske in strokovne spise. Ima v evidenci vse učitelje, ki delujejo izven šole; nadalje vse predavatelje-učitelje in neučitelje, da jih o potrebi naprosi za predavanja. Ima v evidenci vsa društva v okraju, posebno pa, ali sodeluje pri njem kak učitelj, katere liste ima društvo naročene i. dr. Izda vsako leto poročilo o delovanju učiteljstva izven šole in sestavi za vsako leto naprej program. Stopi v zvezo s »Prosveto« in »Akademijo«.

Ta korak slovensko-štajerskega učiteljstva najprisrčneje pozdravljamo. Upamo, da bo sledilo temu vzgledu tudi ostalo slov. učiteljstvo, osobito pa upamo, da najdemo to točko tudi na dnevnem redu letošnje glavne skupščine »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev«. Naj nastopa naše učiteljstvo v smislu navedenih sklepov in načrtov odločno in vztrajno; uspehi ne morejo izostati!

Josef Strzygowski: Die bildende Kunst der Gegenwart. Ein Büchlein für jedermann. Verlag von Quelle und Meyer. Leipzig, 1907. Cena 5 K 40 v.

Dvorni svetnik dr. Jos. Strzygowski, profesor umetniške zgodovine na graškem vseučilišču in c. kr. konservator, svetovno znan učenjak, je izdal v tej knjigi nekak svoj umetniški konfiteor. Na kratko in lahko umljivo —

knjiga je namenjena vsakomur — piše tukaj o posameznih panogah umetnosti, razlaga bistvo in pomen umetniške »moderne« in skuša sploh vso umetnost zbližati in jo narediti lahko umljivo za uživajoče občinstvo. Knjiga je plod dolgoletne učiteljske prakse; kar ji daje posebno ceno, je njena umljivost in skoro poetična svežost, s katero je pisana. Knjiga ni suhoparno registratorsko delo, ampak živ dokaz, da je umetnost življenje, da tiči v njej nekaj več, ko sam namen »l' art pour l' art«. Kdor hoče umetnost umevati in uživati, kdor ni zadovoljen s tem, da jo samo od daleč občuduje in se ji slepo klanja, temu bo ta bogato ilustrirana knjga zvest in dober mentor skozi kraljestvo lepote. — Gospod pisatelj je našemu poročevalcu drage volje dovolil, da sme iz te knjige posneti za »Omladino« poglavje, ki govori o vzgoji umetniškega čuta in o razvoju umetniškega svetovnega nazora. Na članek, ki izide v prihodnji številki, s tem opozarjamo, knjigo pa prav toplo priporočamo.

Novi predpis za učno usposobljenost na trgovskih šolah zahteva: 1. Srednjo šolo in abiturijentski tečaj trgovske akademije ali spodnje razrede srednjih šol v zvezi s trgovsko akademijo; 2. dveletno kontorsko prakso v večjem mestu (veletržno in bančno poslovanje) in 3. dveletne visokošolske študije, ki se zdaj na novo uredijo. Kolikor je nam znano, imamo Slovenci dozdaj samo dve učni moči, ki sta usposobljeni za trgovske šole (g. Ulčakar v Trstu in g. Emil Kramer, bančni uradnik v Splitu). Če resno mislimo na trgovske šole, moramo še prej misliti na učne moči. Opozarjamo torej naše abiturijente na ta poklic.

Kranjski narodno-radikalni gimnazijci so darovali po abiturijentu tov. Krivicu »Prosveti« 50 knjig za ljudsko knjižnico, ki se ustanovi po celjskem shodu v Vogerčah na Koroškem. Naj bi jih posnemali tudi tovariši na drugih slov. srednješolskih zavodih!

Gorenjska podružnica »Prosvete«. Ker je priglasilo za uspešno delovanje podružnice premalo tovarišev svoj pristop, se ustanovi podružnica pozneje. Od gorenjskih tovarišev smo pričakovali malo več agilnosti in požrtvovalnosti, zlasti ker nas čaka ravno na Gorenjskem največ dela, kar se tiče širjenja prosvete in vzbujanja narodnega čuta. Malomarnost in komodnost gotovo nista na mestu.

Akad. fer. društvo »Gorotan« na Koroškem je imelo 21. julija svoj letošnji občni zbor v Šmarjeti v Rožu. Poleg poročila tajnikovega, ki našteva delovanje društva v preteklem letu, se je na novo izvolil stari odbor. »Gorotan« zbira sedaj knjige za ljudske knjižnice.

Graška akad. podružnica družbe sv. Cirila in Metoda in katoliški akademiki. Na letošnjem občnem zboru so Zarjani izstopili iz akademične podružnice. Izjavili so po svojem zastopniku, da zahtevajo za se dva odborniška mandata. Vseh mandatov pa je le pet in po številu družbenikov članom društva »Zarje« ne gre nobeden mandat; radi tega se jim s tem, da niso dobili v odboru nobenega mandata, tudi ni storila niti najmanjša krivica. Namen zahteve je torej prozoren; klerikalni akademiki so se pač hoteli iznebiti akademične podružnice. S tem činom so le pokazali, da niso nič boljši kot njihovi nemški katoliški tovariši, katerim že od daleč smrdita »Schulverein« in »Südmarka«. Klerikalni dijaki naj raje zvesti svojim načelom nabirajo denar namesto za družbo sv. Cirila in Metoda za zamorčke ali za sv. misijon na Kitajskem.

Proft-Levec, Černivec. Strupen sovražnik slovenskega dijaštva, celjski gimnazijski ravnatelj Proft, je prišel v terno za ravnateljsko mesto na prvi državni gimnaziji v Ljubljani. Da je moglo do tega priti v kranjskem dež. šol. svetu, na tem imata »zasluge« dva slovenska profesorja: Levec in Černivec, ki sta kot člana imenovanega šolskega sveta v odločilnem trenotku igrala Efijatovo vlogo! Dva tako odlična šolnika, kakor sta Levec in Černivec, morata vedeti, koliko škode trpi samo narodna vzgoja slov. srednješolske mladine pod vodstvom nemških profesorjev à la Proft, o drugih trpinčenjih slovenskega dijaštva kot posledicah šovinizma nemških profesorjev niti ne govorimo. Njiju postopanje je protinarodno in neznačajno, zato pa slovenska mladina, ki hoče biti vzgojena v narodnem duhu in v značajnosti, do teh dveh profesorjev ne more več imeti zaupanja!

Slovenska profesorja v Celovcu zgodovinar Apih in filolog dr. I. Sket nameravata iti v kratkem v pokoj. Opozarjamo na to društvo slov. profesorjev in slov. državne poslance. Nemci bodo gotovo poskušali uriniti nemškega profesorja, kar pa se ne sme na noben način dopustiti.

Promocija. Na dunajskem vseučilišču je bil pretekli mesec promoviran za doktorja modroslovja član »Slovenije« tov. Fr. Šturm. Čestitamo!

Svetovni shod svobodomiselcev bi se moral vršiti letos od 9. do 12. septembra t. l. v Budimpešti. Radi barbarskega, nasilnega postopanja Madžarov proti ogerskim narodnostim, osobito proti Slovakom, Hrvatom in Srbom so sklicatelji budimpeštanski shod preklicali, »kajti v državi nasilstva se ne more vršiti shod svobodno čutečih ljudij«, in sklicali so kongres v Prago na isti čas, torej od 9. do 12. septembra t. l. Shoda se udeleži mnogo delegatov, zastopana bo cela Evropa po vseh narodnostih.

Dr. Josip Pliverić, profesor državnega in mednarodnega prava na zagrebškem vseučilišču, je umrl 17. julija t. l. Spadal je med prve učenjake današnje Hrvatske, njegova slava sega daleč čez meje njegove ožje domovine. Bil je prvi, ki je težnje hrvatskega naroda po politični samostojnosti teoretično-znanstveno utemeljil in jih državnopravno formuliral.

Klub slovenskih medicincev na Dunaju se je začel sistematično baviti z dijaškim zdravstvenim vprašanjem. Na podlagi ankete se sestavlja statistika o higijenskih razmerah na naših srednješolskih zavodih, o kakovosti hrane v dijaških kuhinjah, o telesni vzgoji med našimi srednješolci itd. O rezultatih te statistike bo poročal zastopnik na II. radikalnem shodu v Celju.

II. mednarodni kongres za šolsko higijeno se vrši od 5.—10. avgusta v Londonu skupno z razstavo za šolsko higijeno. Od Čehov bodo predavali prof. Čáda: Iz pedopsihologije; Klenka: O telesnih vajah; Ružička: O razsvetljavi šolskih prostorov; Záhoř: O statistiki bolezni med dijaštvom. Natančnejše poročilo o shodu priobčimo prihodnjič.

Akademično društvo za seksualno higijeno se je ustanovilo pretekli mesec na Dunaju. Namen društva je podpirati stremljenja »Splošnega avstrijskega društva proti seksualnim boleznim« med akademično mladino. Poučiti hoče dijaštvo o važnosti seksualne higijene, povzdigniti seksualno moralo, podpirati dijaštvo v boju proti seksualnim boleznim in olajšati eventualno zdravniško pomoč. Ustanovni shod novega društva je bil zelo dobro obiskan. Na shodu je predaval znani strokovnjak profesor Finger o važnosti in pomenu seksualne higijene. Član društva postane lahko vsak akademik brez razlike narodnosti ali vere. Omenimo naj, da je izšla iniciativa za ustanovitev tega društva od dveh čeških medicincev.

Izjava. Podpisani izjavljam, da obžalujem svoje besede, ki sem jih govoril na zadnjem občnem zboru Ciril- in Metodove akademične podružnice v Gradcu, kolikor so bile neresnične, in da zadene glavna krivda glede tajniške knjige mene samega. Prosim tedaj g. Stiblerja, da mi blagohotno oprosti besede, ki sem jih govoril v razburjenosti.

Gradec, 3. julija 1907. Martin Malnerič, pravnik.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. Ljubljana, kimavec 1907. Štev. 6.

VSEBINA:

V Celje!
F.: Neznačajnosti.
Ivan Stanonik: Dijaške kuhinje.
Dr. Jos. Strzygowski: Kako se naj vzgoji čut za umetnost.
X.: Poljske šolske družbe.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek »reklamacija« in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Vse potrebne informacije glede študija na visokih šolah vsebuje naš „Dijaški almanah za l. 1907.8“, ki izide sredi meseca septembra. Naročila sprejema že sedaj upravništvo „Omladine“. Cena s pošto 1 K 10 vin. — Posameznosti in natančnejša pojasnila priobčimo v prihodnji številki „Omladine“, ki izide koncem septembra.

»Prosveti« so darovali tekom teh počitnic do 1. septembra sledeči gospodje ozir. tvrdke: Narodna tiskarna v Ljubljani 100 K; tov. Leskovec 4 K; dr. Ivo Šubelj, c. in kr. dvorni tajnik na Dunaju, 100 K; Andrej Senekovič, gimn. ravnatelj 7 K; Ivan Knez, veletržec 20 K; Viktor Rohrmann, trgovec 5 K; dr. E. Bretl, zobozdravnik 10 K; Ivan Plantan, c. kr. notar 20 K; Ivan Kačič, bančni uradnik 3 K; I. V. 10 K; dr. Karel Triller odvetnik 50 K; Ivan Murnik, ces. svetnik 10 K; dr. Valentin Krisper, odvetnik 30 K; Mirko Gruden, bančni uradnik 3 K; Bogomil Kajzelj, bančni uradnik 2 K; Ciril Dolenec, bančni uradnik 1 K; Emanuel Josin, c. kr. blagajnik 4 K; dr. Fran Munda, emer. odvetnik, 10 K; Josip Wester, profesor, 2 K; Ivan Vončina, magistratni ravnatelj, 5 K; dr. Karel Schmidinger, c. kr. notar, 4 K; Rajko Perušek, profesor, 5 K; gdč. Ant. Kadivčeva, trgovka, 10 K; tvrdka Gričar & Mejač 2 K; dr. Gregor Žerjav 10 K; Ivan Jebačin, trgovec, 10 K (vsi v Ljubljani). dr. Štemplihar, odvetnik v Kranju, 5 K. Luka Svetec, c. kr. notar v Litiji, 20 K. dr. Jos. Tičar, zdravnik v Kranjski gori, 10 K. dr. Al. Kraut, odvetnik v Kamniku, 4 K. Niko Lenček, c. kr. notar in župan v Škofji Loki, 10 K. Alojzij Schrey, poštar na Jesenicah, 2 K. Emil Orožen, c. kr. notar v Kamniku, 4 K. dr. Mihajlo Rostohar, kand. prof. v Beljaku, 3 K. dr. I. Schegula, odvetnik v Novem mestu, 10 K. Matija Marinček, c. kr. notar v Tržiču, 5 K. V. Gostiša, inžener v Italiji, 2 K. N., sodni svetnik v Ljubljani, 112 knjig. Ivan Macher, profesor v Ljubljani, 34 knjig. Fr. Majdič, živinozdravnik v Logatcu, 23 knjig. Prof. I. Maselj in jurist E. Kobe v Novem mestu 50 knjig.

Vsem darovalcem izreka najiskrenejšo zahvalo odbor „Prosvete“.

K odhodu na II. narodno-radikalni shod v Celje. Slovenski dijaki odpotujejo v Celje v četrtek dne 5. avgusta iz Ljubljane s poštnim vlakom ob 3. uri 8 minut popoldne. — Notranjski tovariši se pripeljejo isti dan z opoldanskim poštnim vlakom v Ljubljano (odhod iz Trsta ob 9. uri 55 minut dopoldne, s Št. Petra ob 12. uri 50 minut opoldne, iz Postojne ob 1. uri 13 minut, prihod v Ljubljano ob 2. uri 48 minut pop.). Tu se jim pridružijo Ljubljančani, Gorenjci in Dolenci, ki se peljejo z istim vlakom ob 3. uri 8 minut dalje. — Dolenjci se pripeljejo v Ljubllano z opoldanskim vlakom, ki odhaja iz Novega mesta ob 11. uri 22 minut dop., iz Ribnice ob 12. uri 6 minut opoldne in pride v Ljubljano, južni kolodvor, ob 2. uri 32 min. — Gorenjci pridejo v Ljubljano z opoldanskim vlakom (odhod z Jesenic ob 9. uri 34 minut dop., iz Kranja ob 10. uri 32 minut, prihod v Ljubljano ob 11. uri 15 minut dopoldne. — Posavski tovariši se pridružijo skupnemu vlaku ob 4. uri 54 minut na Zidanem mostu, kamor so se pripeljali ob 4. uri 6 minut. Prihod v Celje ob 5. uri 31 minut pop. — Štajerski tovariši, ki pridejo od Maribora, se pripeljejo 5. avgusta ali z brzovlakom ob 3. uri 54 minut pop. (odhod iz Maribora ob 2. uri 31 minut) ali s poštnim vlakom ob 10. uri 18 minut dopoldne (odhod iz Maribora ob 8. uri 15 minut dopoldne).

„Prosvetine“ reklamne tablice so naročile doslej sledeče firme: Gričar in Mejač (2), Soklič (1), Valentin Golob (1), Jernej Bahovec (1), Lavoslav Schwentner (2), Česnik in Milavec (4), Skušek (1), Rus (Kranj) (1), Oblak (1), Praznik (2), knigarna „Narodne tiskarne“ (1), G. Pikel (Postojna) (1), Josip Vidmar (3).

Statistiko srednješolskega in visokošolskega dijaštva prinese „Dijaški almanah“, ki izide sredi tega meseca.

Dne 7. in 8. septembra zboruje v Pazinu istrsko hrvatsko-slovensko dijaštvo. V složnem delovanju hrvatske in slovenske istrske mladine vidimo uprav posnemanja vredno realizacijo jugoslovanske vzajemnosti. Shodu želimo najlepših uspehov; žal da se vrši ravno iste dni, ko zboruje nar.-radikalno dijaštvo v Celju.

Na dunajski tehniki je nabit razglas, da se more v zimskem tečaju sprejeti le omejeno število slušateljev. V prvi vrsti se bode oziral senat na slušatelje, ki so doma iz Nižje Avstrije ali iz kronovin, v katerih ni tehnike. Opozarjamo na to dejstvo tovariše abiturijente, posebno one, ki so iz Štajerske doma, da ne bodo imeli nepotrebnih sitnosti.

Posečanje francoskih visokih šol. V zimskem semestru 1906/7 so štele francoske visoke šole 38.197 slušateljev, 35.638 možkih in 2559 ženskih, 33.399 Francozov in 2239 tujcev, 1364 Francozinj in 1195 tujih slušateljic. Od teh je študiralo pravo 15.551 (124 žensk), medicino 8297 (796 žensk), farmacijo 2290 (66 žensk), literaturo 5710 (1105 žensk), naravoslovne vede, filozofijo i. t. d. 6349 (468 žensk). Pariška univerza sama je štela 15.789 slušateljev: 7032 juristov, 3369 medicincev, 2413 slušateljev literature, 2022 naravoslovcev in 953 farmacetov. Pariški univerzi slede: Lyon z 2783, Toulouse z 2675, Bordeaux z 2469, Nancy z 1841, Montpellier z 1752, Lille z 1560, Rennes z 1489, Aix-Marseille z 1269, Dijon z 966, Poitiers z 962, Grenoble z 896, Caen z 814, Besançon z 325 in Clermont z 121 slušatelji.

»Poročila organizacije svobodnomiselnega narodno naprednega dijaštva« se zovejo hektografirani lističi, ki izhajajo v nekem slov. gimnazijskem mestu kot organ nove srednješolske organizacije. Veseli nas, da so naši mladi tovariši „liberalci“ uvideli za slov. dijaštvo naravnost sramotni položaj popolnega mrtvila, v katerem se nahajajo „liberalne“ visokošolske organizacije in njihova „poročila“ so nam dokaz, da se je proti tem v mlajših in najmlajših vrstah pojavila reakcija. Vrli petošolci poskušajo reševati družbe starih hiš... značilno znamenje novega časa.

Nikakor nočemo z ostro besedo ali zaničljivim posmehom govoriti o „svobodnomiselni organizaciji“, akoravno se kažejo naši mladi tovariši „liberalci“ jako nehvaležne napram naši struji. Pomisliti morajo, da je novi duh, ki je zavel v njihovih vrstah, izšel iz našega gibanja, da je veselje do dela, katero izražajo v svojih poročilih, posledica agilnega delovanja njihovih radikalnih tovarišev. Program „organizacije svob. n. n. dij.“, ki ga imamo v rokah, nam to potrjuje. Kolikor je v njem jasnih stavkov, so vzeti iz narodno-radikalnega programa, katerega najprimitivnejše zahteve se v liberalnem programu ponavljajo. Mnogo točk tega programa nam je, žal, ostalo nejasnih; pripisujemo to mladostni površnosti naših mladih tovarišev in premalemu vpogledu v moderna vprašanja. Nismo pa tako strankarski, da bi si drznili staviti sodbo in zahtevo, kakor je zapisana v § 9. liberalnega programa: „Napram radikalizmu zavzemamo stališče, da je ta popolnoma odveč... Mi smo za delo, vsled tega upamo, da bodo radikalci vstopili v naše vrste ter se z nami bojevali zoper klerikalizem“. Glede prve trditve prepuščamo mladim tovarišem popolnoma prosto mnenje, glede druge zahteve pa jim svetujemo, naj delujejo z vso energijo svojih svežih sil na to, da se uresniči zahteva dela predvsem pri „njihovih“ akademičnih društvih (program navaja kot taka „Triglav“, „Savo“, „Ilirijo“). Videli bodejo, da se ne da čez noč doseči, kar smo mi že davnej izvrševali.

V eni prihodnjih številk našega lista hočemo se natančneje pobaviti z novo svobodomiselno narodno-napredno organizacijo srednješolskega dijaštva, danes le povdarjamo, da smatramo za najlepši sad našega gibanja dejstvo, da je narodni radikalizem vzbudil vse sloje naprednega dijaštva k novemu življenju. Tudi dijaški liberalizem, nad katerim smo že obupali, je dobil na skoraj že suhem deblu novih svežih korenin. Mogoče vendar — da ozeleni...

„Poročilo O. S. N. N. D.“ nam je prišlo slučajno v roke. To nas sili k prijateljskemu svetu: Ravno v onem mestu, kje se ta poročila izdajajo, cvete klerikalno denucijanstvo prav bujno. Naši mladi uredniški kolegi pa prav nepremišljeno izpisujejo polna imena in adrese. Naj bodejo previdni! Niti njim niti njihovim starišem ne privoščimo, da bi prišlo tako poročilo v roke profesorja C. ali K.

Sestanek katoliško narodnih abiturijentov se je vršil 10. avgusta t. l. v Ljutomeru. Bilo je slab obiskan, odlikoval se je po pretežni večini poslušalcem in referentom samim neusmiljivih klobasarijah o veri in vedi, moderni in verski vzgoji, brezdomovinstvu in klerikalizmu ter bil zabeljen z napadi in zabavljanjem na narodno-radikalno dijaštvo. Navzoči tov. somišljeniki so se lahko prepričali, kaj delajo klerikalni profesorji na srednjih šolah z našo mladino. Od 12. do 15. avgusta vršile so se nato za katoliško narodne abiturijente „duhovne vaje“ pri ljubljanskih jezuitih, od 15. do 18. avgusta pa jih je J. E. Krek vadil v nalašč za nje prirejenem „socialnem kurzu“, — upamo da ne po mariborskem vzorcu. Tako „pripravljene“ jih sprejmejo „Zarja“ in „Danica“ v nadaljno katoliško narodno izobrazbo. Sapienti sat!

»Allgemeiner deutscher Schulverein« v Berlinu je imel preteklo leto 181.247 mark dohodkov. Namen društva je podpirati nemštvo izven nemške države. Od teh dohodkov odpade za ponemčenje Čehov 48.739 mark, za ponemčenje Slovencev 28.802 mark.

Z ozirom na notico »Magnatje na mariborski gimnaziji« v tretji številki našega lista prejeli smo pojasnilo, katero lojalno priobčujemo, ker se nam zdi, da je naš poročevalec gledal v omenjeni notici ožigosane razmere vendar-le s preveč kritičnega stališča in pa ker je nekaj naših mariborskih prijateljev ironijo notice napačno razumelo. Pri tej priliki ponovno prosimo svoje dopisnike, naj nam s pretiravanjem razmer ne delajo neprilik. Mi ne maramo delati nikomur krivice — niti našim nasprotnikom, niti našim prijateljem! Pojasnilo se torej glasi:

„Ni res, da bi dijaki na mariborski gimnaziji osnovali kak tak podoben klub — izmišljen je torej program „kluba“. Ni res, da bi se sploh kdo nosil „gigerlsko“ in se tako nekolegijalno vedel napram drugim, kakor pravi dopisnik. Neresnica je, da bi več dijakov skupno in redno zahajalo v slaščičarno k „Amonu“. Zahajali so vedno le posamezni tovariši, ne pa cel „klub“. Laž je, da bi bil tem magnatom kak gospod profesor rekel: „Sie mögen sich etwas mehr bilden als einbilden“, kakor da bi jim očital neoliko. Res pa je, da je gospod profesor enemu izmed tovarišev to rekel v grščini in sicer glede na predmet, ne pa splošno; kakor to dopisnik o „magnatih“ trdi. Napad na „klub magnatov“ je torej izmišljen; ni lepo da se šolski dogodki raznašajo v javnost. Marib. gimn.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Tt., ki so vposlali uredništvu svoje pesniške proizvode, naznanjamo, da smo jih izročili našemu kritiku. V kolikor so porabni, priobčimo jih v prihodnji srednješolski prilogi. Prosimo pa še za več! — Tov. *I. I. G.* Tvoj odgovor klerikalnemu listu je preoseben. Ne morem ga priobčiti. Sploh je bil napad presplošen, da bi se nanj reagiralo. Članek pa porabim prihodnjič. — Gosp. *I. K. v T.* Ne; kdor ne zna razločevati med stališčem akademičnega društva in rebus politicis in med slučajnim od potrebe diktiranim delovanjem društvenega člana — temu ni pomoči! — Gosp. *Iv. B.*, stud. Vaši želji smo, kakor vidite, ustregli, ker ne maramo nikomur delati krivice. Na nas pa se ne smete jeziti, ako smo bili napačno poučeni! -- *Tov. dopisnikom* »Vestnika« prav lepa hvala za mnogobrojno vestno in točno vpošiljanje. Pa še za drugokrat prosim! *A. K.*

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. Ljubljana, vinotok 1907. Štev. 7.

VSEBINA:

II. Shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju.
IV. redni občni zbor „Prosvete".
X.: Poljske šolske družbe.
Statistika slovenskega visokošolskega dijaštva za l. 1906/7.
Listek.
Priloga.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija" in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

„Prosveta.“ Na občnem zboru v Celju novoizvoljeni odbor „Prosvete“ se je sledeče sestavil: predsednik: cand. iur. Avgust Munda; podpredsednik; cand. iur. Oton Fettich; tajnik: stud. iur. Josip Klepec; blagajnik: stur. iur. Fran Trampuž; knjižničar: stud. iur. Albin Pleško; namestnika: stud. iur. Rud. Sajovic in stud. agr. Albert Vedernjak; preglednika: cand. ing. Janko Hočevar in cand. iur. Anton Sodnik.

„Prosveti“ so darovali od 1. do 20. septembra: g. Otmar Skale, c. kr. živinozdravnik v Novem mestu 5 K; g. dr. Ed. Volčič, sodni svetnik v Novem mestu 1 K; g. Fran Omerza, veleposestnik v Kranju 2 K; g. U. Trnkoczy, lekarnar v Ljubljani 9 K; g. Jos. Šepetavec, župan v Idriji 5 K; g. dr. Kogoj, župan v Jesenicah 3 K; g. dr. Schwab v Celju 5 K; g. prof. dr. Jos. Tominšek v Ljubljani 3 K; g. Jos. Gorjup v Mokronogu 2 K; g. Jos. Lavrenčič v Ljubljani 5 K; g. dr. Defranceschi v Novem mestu 5 K; g. dr. Jos. Mencej v Idriji 10 K; gospa Marija Zalaznik v Ljubljani 10 K; g. prof. dr. Pipenbacher v Ljubljani 4 K; g. dr. Ed. Šlajmer, primarij v Ljubljani 10 K; g. I. Poklukar, lastnik tiskarne Blasnikovi nasl. v Ljubljani 25 K; g. dr. Alb. Poznik v Novem mestu 5 K.

Imenovanim preiskrena zahvala! Odbor akad. društva „Prosvete“.

Dr. Henrik Tuma: Jugoslovanska ideja in Slovenci. V Gorici 1907. Cena 50 v. Brošuro tovarišem najtopleje priporočamo, zlasti onim, ki že obupavajo nad Slovenstvom. V njej je toliko krasnih misli in vspodbude, da jo mora brati vsak slovenski dijak. Več o brošuri spregovorimo prihodnjič.

Cankarjevo najnovejše delo je: Hlapec Jernej in njegova pravica. Izide v kratkem pri Schwentnerju. Istotam izidejo tudi nove Aškerčeve poezije.

Slikarsko šolo ustanovita v Ljubljani slovenska slikarja Jakopič in Strnen.

Javna ljudska knjižnica v Kamniku je izposodila v prvem letu svojega obstoja 1660 knjig med 153 čitateljev, od katerih je bilo 95 moških (62 %) in 58 žensk (38 %). 105 čitateljev je bilo iz Kamnika, 48 iz bližnje okolice. — Po stanu je bilo od moških čitateljev: 26 trgovskih in obrtniških vajencev in pomočnikov (17 %), 16 trgovcev in obrtnikov (10 %), 14 uradnikov (9 %), 12 dijakov (8 %), 11 posestnikovih sinov (7 %), 5 delavcev in kmetov (3 %) in 11 raznih (7 %); od čitateljic 49 deklet (32 %) in 9 omoženih (5 %). Po starosti je bilo 55 čitateljev (32) in čitateljic (23) starih od 15--20 leta, 69 čitateljev (40) in čitateljic (29) od 20—35 leta in 29 čitateljev (23) in čitateljic (6) od 35 leta dalje. Knjižnica šteje okoli 400 za ljudske knjižnice vporabnih knjig, ki so vse vezane in zavite. Izposodilo se je 209 zvezkov Ljubljanskega Zvona, 172 zvezkov Sienkiewicza, 129 zvezkov Jurčiča, 94 zvezkov Dom in Sveta, 67 zvezkov Tavčarja, 52 zvezkov Kersnika, 38 zvezkov raznih pesnikov, 37 zvezkov Cankarja, 36 zvezkov Slovana itd. Dohodkov je imela knjižnica 187 K 95 v (darov 120 K in knjižniških pristojbin 67 K 95 v) izdatkov pa 174 K 92 v (za 33 novih knjig 76 K 52 v in za vezavo 134 knjig 92 K 60 v itd.). Med letom je bilo podarjenih knjižnici 56 vporabnih knjig, 41 pa posojenih. Ostale knjige je dala pred enim letom na razpolago ondotna čitalnica.

Brzojavno oziroma pismeno so pozdravili naš celjski shod: državni poslanec Ježovnik, državni poslanec Roblek, državni poslanec dr. Rybař, državni poslanec in načelnik češke radikalne napredne stranke dr. Hain, državni poslanec in načelnik češke narodno socijalne stranke Vaclav Klofač, tajnik narodno socijalne češke stranke Josef Saidl, urednik „Českeho Slova“ Pichl, dr. Rozina iz Maribora, predsednik „Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev“ Jelenc, odvetnik dr. Karlovšek, veleposestnik Fr. Pahernik, uredništvo „Hrvatskega djaka“, obširno pismo „Svaz českoslovanského studentstva v Pragi, shod hrvatsko-slovenskega isterskega dijaštva v Pazinu, hrvatski akademični klub v Zadru, uredništvo „Časopisa pokrohoveho studenstva“ v Pragi, dr. Rostohar, primarij dr. Benjamin Ipavic v Gradcu, profesor Saša Šantel, podpolkovnik Vukasovič v Belemgradu, društvo „Prácheň“ v Protivinu na Češkem, učitelj Vrabl, Pevec v Braslovčah, odvetniški kandidat dr. Kalan in soproga na Dunaju, enolog L. Bučar v Kostanjevici, Rado Žibret iz Device Marije v Polju, učiteljica Zalokarjeva v Kopanju, trboveljski naprednjaki, grosupeljski radikalci, kol. Strakatý v Blatném na Češkem, radikalci iz Reke, pravnik Fran Marčan in mnogo tovarišev. Vseh pozdravov je došlo nad 50.

Klerikalci in narodna obramba. Klerikalci se vedno in povsod trudijo povdarjati svoje narodno stališče in napovedujejo vsem Nemcem boj na življenje in smrt. To seveda le v teoriji! Kadar pa se gre za to, da dejansko pokažejo svojo narodnost, takrat se zanjo niti ne zmenijo ne. V istem hipu, ko povdarjajo gospodarski boj proti Nemcem, proda njihov glavni denarni zavod „Ljudska posojilnica“ v Ljubljani svoja obširna posestva na Spodnjem Štajerskem, kjer se bije ljut boj za vsako ped zemlje, raje Nemcu kot Slovencu. Bijemo boj za slovenske javne napise, isti njihov zavod pa da napraviti na svoji hiši v nekem Spodnještajerskem trgu samonemški napis. V Ljubljani hočemo organizovati proti nemškim trgovcem geslo „Svoji k svojim“ in zato izda „Prosveta“ za vse narodne trgovce reklamne tablice, „Slovenec“ pa skuša s svojim pisanjem to preprečiti in pozivlja na bojkot narodnih trgovcev itd. Taka je klerikalna „narodnost“ v javnem življenju.

Polemika med „Slovencem“ in „Slov. Narodom“ radi našega shoda. Ker je prinašal „Slov. Narod“ poročila o našem shodu, ga je podrezal „Slovenec“ češ, da objavlja „z velikim veseljem klofute“, ki jih daje narodno radikalno dijaštvo njemu in liberalnim akademičnim društvom. „Narod“ se brani in pravi, da je prinašal poročila o našem shodu, dasi nismo somišljeniki narodno napredne stranke, zato, ker odkrito izpovedavamo svoja svobodomiselna in napredna načela in jih skušamo tudi uveljaviti. Glede liberalnih akademičnih društev pa pravi, da obsoja „naše neumestne žaljive napade na narodno napredno dijaštvo. Ali se „Slov. Narod“ strinja z nami ali ne in ali obsoja naše kritike, ali ne, to je nam konečno vseeno. Resnici na ljubo pa moramo konštatirati, da nam o kakih „neumestnih, žaljivih napadih na narodno napredno dijaštvo“ na našem shodu ni ničesar znanega. Vsa zborovanja na obeh naših shodih so bila popolnoma stvarna in vsaki žaljivi in osebni napadi izključeni. Tega smo vajeni na vseh naših zborovanjih. Na celjskem shodu se ni imenovalo niti kakega klerikalnega, niti liberalnega akademičnega društva, zato tudi ni bilo nikakih zabavljanj. Če pa smatra „Slov. Narod“ v dostojni in stvarni obliki povedano resnično kritiko o narodno naprednem dijaštvu, da se isto namreč še ni zavedlo svojih dolžnosti napram slov. narodu, za žaljivo, svobodno mu. Naj jih reformira.

Klerikalci in Ciril-Metodova družba. Koliko je klerikalcem za narodnost in za reševanje slovenskih otrok pred potujčenjem, kaže najbolj njihovo postopanje napram Ciril-Metodovi družbi po letošnjem glavnem zborovanju. Pod pretvezo, da so jo osvojili letos radikalci in liberalci, razpuščajo podružnice, odstopajo od odborniških mest in hočejo, da oškodujejo kolikor mogoče družbo, prodajati lastne vžigalice (da izpodrinejo družbine) v korist glavne klerikalno-strankarske organizacije krščansko-socijalne zveze. To je bil najbrže že delj časa njihov namen, iskali so le povoda in ga skušali dobiti na letošnji skupščini. Trditev klerikalnih listov, da so bili klerikalci iztisnjeni letos iz odbora ni resnična. Iz odbora so izstopili letos dr. Karel Bleiweis, dr. P. Turner, dr. Iv. Merhar, Ivan Šubic, Anton Svetek in Gr. Einspieler. Razven zadnjega, ki je konservativec in je bil zopet izvoljen, so vsi ostali izstopivši odborniki naprednjaki, ki so bili deloma zopet izvoljeni (dr. Bleiweis, dr. Merhar) deloma pa so se mesto njih (dr. P. Turnerja, Ivana Šubica, Anton Svetka) izvolili novi naprednjaki (Fr. Pahernik, dr. Žerjav in dr. Novak). Klerikalci so seveda nameravali vriniti mesto izstopivših naprednih odbornikov klerikalne. To pa jim je spodletelo in radi tega taka jeza. Poleg odbornikov se je šlo letos tudi za prvomestnika. Odstopivši prvomestnik Tomo Župan je veljal po celem Slovenskem za liberalnega duhovnika, to je znana stvar in za takega so ga smatrale tudi podružnice. Če so se v tem v zadnjem času varale je seveda druga stvar. Naravno, da se mesto odstopivšega liberalnega predsednika voli naprednjak. Klerikalci so seveda tudi to mesto reklamirali zase in je bilo že davno prej znano, da je njihov kandidat klerikalec dr. Detela. Tako stoji z osvojitvijo šolske družbe po naprednjakih. Najbolj se zaganjajo klerikalci v nas in nas obkladajo z vsemi mogočimi priimki. Prednjači „Slovenec“ in celovški „Mir“. Na napade ne bomo odgovarjali. Kdo pa resno misli z Družbo in komu je več ležeče na blagostanju Družbe, ali tistemu, kateremu je ljuba stagnacija in nazadovanje družbe, ali tistemu, ki celo leto proučava tuje šolske in obrambene zavode in študira, kako bi povzdignil našo družbo, prepuščamo sodbo čitateljem. Opozarjamo le na dejstvo, da ni vse klerikalno časopisje vseh dvanajst let skupaj toliko razmotrivalo in pisalo o naši družbi, kot mi v enem samem letu. V koliko so bila naša razmotrivanja pravilna in naši konkretni predlogi za reformo upravičeni, pokaže bližnja bodočnost.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Današnjemu listu smo priložili čeke poštne hranilnice. Dijake-poverjenike pa prosimo, da nam vpošljejo pobrano naročnino čim preje, ker bomo sicer list vstavili vsim onim, ki še niso plačali zaostale naročnine.

Dijaški almanah za leto 1907/8.

Izdala Eksekutiva nar.-radikalnega dijaštva.

Strani 176. — Cena s poštnino vred K 1·10.

Če se jih naroči desest izvodov skupaj poštnine prosto.

Vsebina koledarja je zelo bogata in raznovrstna. Poleg koledarja, kjer so navedeni mesto svetnikov spominski dnevi, obsega almanah razne informacije, kratko zgodovino sloven. dijaštva, 7 člankov in 40 strani praznega papirja.

Naj bi ne bilo slovenskega dijaka, ki bi ne imel prvega iz dijaških vrst izišlega slovenskega koledarja.

Naročila sprejema upravništvo „Omladine“ (Ljubljana, Breg 12).

Denar je vposlati naprej. — Dobiva se tudi v naših akad. društvih.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. **Ljubljana, listopad 1907.** **Štev. 8.**

VSEBINA:

II. Shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju.
Dr. Jos. Strzygowski: Kako se naj vzgoji čut za umetnost.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Odgovor. G. phil. Puntarju, predsedniku kat. akad. društva „Zarja“ v Gradcu. Da ustrežem Vašemu pozivu v zadnji „Zori“, konstatiram, da se je pisec „Omladinine“ notice (IV., 6, str. 96) zmotil za cela 2 (dva) člana. Dva gg. „Zarjana“ sta torej člana bolniškega društva za slovenske visokošolce v Gradcu. Pozvali ste me, da naj osvetlim resničnost gori citirane „Omladinine“ notice, dovolite mi, da osvetlim tudi nje upravičenost. Kot blagajnik „boln. društva“ sem prigovarjal v začetku leta nekaterim znanim gg. „Zarjanom“, naj pristopijo k prekoristnemu društvu, pisal sem sl. kat. akad. društvu „Zarja“, katerega predsednik ste Vi, še posebej oficijelno pismo s prošnjo, naj se društvenike opozarja na bolniško društvo. Rezultat moje agitacije sem Vam gori naznanil. Upam, da sem Vam z odgovorom ustregel ter Vas obveščam, da sem slično pojasnilo poslal tudi sl. uredništvu „Zore“. — Z odličnim spoštovanjem iur. Božidar Romih, blagajnik „boln. društva za slovanske visokošolce“. — V Gradcu, dne 4. oktobra 1907.

Opomba uredništva: Komentar priobčimo prihodnjič!

Duhovščina in izobraževalno delo. Duhovščini, zlasti pa mladim kaplanom ni nič kaj povšeči izobraževalno delo „Prosvetinih“ knjižnic in zato se povsod trudijo, da bi uničili „Prosvetine“ knjižnice in odvrnili ljudi od njih. Tako se zlasti trudi kamniški kaplan, da bi uničil „Prosvetino“ knjižnico v Radomljah. Ko je zasledil, da si izposojujejo iz knjižnice tudi nekatere „Marijine hčerke“, sklical je brž shod Marijine družbe, svaril na njem dekleta pred knjižnico in jih odvračal od čitanja. Pozneje je agitiral proti knjižnici, češ, da je „liberalna“, govoril o razširjanju „slabih in brezbožnih“ knjig itd. Soroden kamniškemu kaplanu je tudi neki kaplan pri Žireh, kateri tudi ne more trpeti, da bi se ljudje kaj naučili in dobivali izobrazbo še iz kakih drugih rok, kot samo iz njegovih. Proti „Prosvetinim“ knjižnicam so naperjeni tudi članki v „Ljubljanskem škofijskem listu“, ki govore o razširjanju „slabih“ in „pohujšljivih“ knjig. — Za vsa ta nasprotstva od strani duhovščine, ki hoče imeti v vseh stvareh monopol, se malo zmenimo, ker vemo, da ničesar ne izdajo. Vsebina naših knjižnic nam je zato najboljši porok. A. P.

Kdo vse podpira Daničarje. Dosedaj smo mislili, da podpira Daničarje le njihovo društvo, katero zalagajo z denarji župniki in kaplani, dalje Leonovo starejšinstvo, ljubljanski škof, dunajska „Straža“, razne nemške grofice itd., sedaj pa smo iztaknili nov vir daničarskim dohodkom. Daničarji se pustijo namreč podpirati tudi od **političnih** društev. Pretekli mesec je imelo kat. politično društvo v Radovljici svoj občni zbor, na katerem je naznanil neprevidni društveni blagajnik, da so dobili Daničarji v preteklem letu od društva 85 K podpore. Seveda niso te politične podpore v nikaki zvezi s „katoliškim“ prepričanjem Daničarjev, ki ga povsod (!) neustrašeno (pa ne za denar političnih društev!) zastopajo. Pri celi stvari se nam gre zato, da Daničarji te svoje podpore naznanijo tudi pri slov. podpornem društvu, pri katerem vlagajo skoraj polnoštevilno prošnje, a dosledno vse druge podpore zamolčujejo.

Zadnja »Zora« se je prav „korenito“ spravila nad narodne radikalce. Poleg Ciril-Metodove družbe jo najbolj boli udeležba zastopnika narodnih radikalcev na kongresu „Svobodne misli“ v Pragi, iz česar hoče dokazati, da je „radikalizem v objemu z ložo“ zatajil svojo absolutno narodnost. Seveda sodi pri tem po sebi, kajti kdaj je bilo še slišati, da bi kak slovenski klerikalec nastopil na kakem vsekatoliškem ali avstrijskem katoliškem shodu proti krivicam, ki se gode Slovencem od strani Nemcev, tudi katoliških Lahov, Madjarov, države itd. in tako zastopal tudi svojo narodnost. Radikalci pa so seveda zatajili svojo narodnost, ker je njihov zastopnik v družbi drugih slov. udeležencev na shodu kulturnih narodov celega sveta pojasnil žalostni položaj Slovencev in protestiral proti vsem krivicam, ki se nam gode od strani vlade, Nemcev, Lahov itd. To je seveda protinarodno! „Zora“ preveč apelira na neumnost svojih bralcev!

Denuncijantstvo smo že neštetokrat obsojali, ali vse zastonj. Gotovi ljudje brez njega ne morejo živeti. V zadnjem času cvete isto najbolj na Štajerskem in Goriškem. Na Štajerskem denuncirajo klerikalni profesorji in „Slov. Gospodar“ liberalne srednješolce, v Gorici pa „Soča“ klerikalne. Na ta način se ne pridobiva in ne sme pridobivati somišljenikov. S tem se dijaštvo le demoralizuje. Etična načela naj veljajo tudi v pridobivanju somišljenikov in pobijanju nasprotnikov.

Vitežki Savani so imeli pretekli mesec strogo sodbo, ki se je končala z nezaupnico njihovemu častnemu članu županu Iv. Hribarju. Hribar se je udeležil namreč letošnjega občnega zbora „Prosvete“ v Celju in je rekel ondi v svojem pozdravnem govoru, da ima rešpekt pred onim slovenskim dijaštvom, ki je nadomestilo nesmiseljnost križevačkih štatutov in sabljaštva s pozitivnim delom za narod. „Sava“, ki je niti omenil ni, se je čutila vsled teh besedi prizadeto in je smatrala s tem svojo „ustavno idejo zasmehovano“. Poleg tega se je pa pregrešil g. župan Hribar proti „Savi“ tudi s tem, ker je neki dijaški deputaciji baje priporočal, naj dijaki vstopajo v „Slovenijo“. Sklicali so občni zbor, povabili nanj vse starejšine — odzval se je edini dr. Tavčar, katerega so Savani pred dvemi leti ljuto napadali in so hoteli proti njemu še celo demonstrirati, — zabavljali na njem proti nam in kljub svarjenju dr. Tavčarja izrekli Hribarju nezaupnico. „Obglavljeni“ Hribar je priobčil potem čez dva dni v „Slov. Narodu“ epilog, v katerem primerja Savane Don Quixotu in odlaga častno članstvo Save, kajti „vedno je mislil, da so ga izvolili častnim članom v priznanje njegovega javnega delovanja, sedaj pa vidi, da radi tega, ker so ga smatrali za — sabljača! Ker bo Hribarjev epilog gotovo zanimal vse naše čitatelje, ga podajemo v važnejših mestih. Po uvodu, v katerem pove g. Hribar, kaj je rekel na celjskem shodu in utemeljevanju, zakaj obsoja križevačke štatute (pijančevanje na komando), nadaljuje: Naj mi mladi prijatelji iz „Save“ verjamejo, da me je vselej v srce zazeblo, kadar sem slišal na dijaških sestankih po križevačkem štatutu komando „ex“ in je kdo navzočih hripavo povzel „za narod“. Če pa je križevački štatut le golo posnemanje neke obžalovanja vredne hrvatske navade, ki pa v tem narodu na srečo začenja ginevati, ni sabljanje in menzurovanje nič druzega, ko opičje posnemanje burševskih navad in razvad... Ako mladi moji prijatelji iz „Save“ trde, da sabljaštvo povzdiga osobni pogum in ustvarja značaje, vidi se, da so res — mladi. Značaje ustvarja le požrtvovalno delo za narod; za osobni pogum pa je neobhoden predpogoj trdna volja in duševna energija, in to oboje se najsigurneje pridobi pri tem delu. Kar se osobnega poguma posebej tiče, najdejo se ljudje, ki niso nikdar vihteli sablje, pa vendar daleč prekašajo vsakega sabljača in ta osobni pogum vedo pokazati v raznih položajih življenja. Kar se dalje menzur tiče, pripominjam, da meni še niso nikdar imponirali razsekani obrazi; nasprotno je mojim očem dopadljivejša naravna njih oblika. Menzure pa obsojam tudi zato, ker so nekaka odgoja za dvoboje, ki so — naj mi to mladi prijatelji iz „Save“ zamerijo ali ne — skrajni od srednjeveškega viteštva, katero se nam danes vendar tako smešno zdi, podedovani nesmisel... Nič nam zavrgljivosti dvoboja ne more bolje dokazati, ko slučaj Puškina in Lermontova, oba sta v razmerno mladih letih postala njega žrtvi. In kdo je triumfoval ob mrtvih njunih truplih? Dva subjekta, ki za človeštvo nista pomenila nič in o katerih bi danes nihče ničesar ne vedel, da nista na ta žalostni način prišla v zvezo s svetlima imenoma velikih pesnikov...“ — Hribarjeva lekcija je za Savane, še bolj pa za njihove prijatelje in oboževatelje prav dobra, samo popolnoma brezuspešna, ker Savani ostanejo „kakor so bli“.

Ljubljanski Savani so sklenili na zadnjem občnem zboru, da ostanejo „vkljub vsem napadom z najrazličnejših strani na borilskem stališču, ker je borenje najbolj sposobno, vzgojiti narodu krepkih, značajnih in neustrašenih mož“. To savansko „vzgojo“ bomo odslej prav natančno zasledovali, ker prinaša slov. dijaštvu v moralnem in gmotnem oziru veliko izgubo. Danes pribijemo samo sledeče: Savanom je borenje postranska stvar, glavno so jim menzure. Ker postajajo Nemci tudi v tem pogledu vedno bolj pametni in se ne zmenijo več za savanska izzivanja, aranžirajo Savani, ker brez menzur sploh živeti ne morejo, menzure med slovenskim dijaštvom. V preteklem šolskem letu jih je bilo celo vrsto. Skoro ga ni bilo dne, da ne bi bili skupaj razni zastopniki, katerim je bilo v največjo slast, če so določili, da se mora „razžaljenju“ dati zadostila z britko sabljico v roki. Če pa niso kljub najnesramnejšim izzivanjem mogli iztakniti nobene žrtve, so se pa kontrahirali in bili sami med seboj. Potem je bil pa velik „likof“! Da pa taki špasi niso zastonj, je samoobsebi umljivo. Velja prostor, kjer se bijejo, veljajo sablje, maske, obvezila itd. in za vse to ima revni slovenski dijak, kljub temu, da prosi drugače po raznih društvih za podporo, dovolj denarja. Na Dunaju ima ljublj. „Sava“ svojo filijalko. V nobenem slov. akad. društvu pa niso prispevki članov tako visoki, kot v tej filijalki ljubljanske „Save“, kjer je znašal lansko leto mesečni prispevek 3 K, ne da bi pri tem omenjal raznih drugih stroškov. O tem, kako znajo Savani izzivati, pa prihodnjič!

»Ilirija« v Pragi si je izbrala na zadnjem občnem zboru za letošnji zimski tečaj za predsednika enega najpristnejših ljubljanskih Savanov gospoda phar. Peharca, ki je na zadnjemu občnemu zboru ljub. „Save“ najbolj silil na to, da se je izrekla županu Hribarju nezaupnica. S tem je pokazala „Ilirija“, da stoji popolnoma na stališču ljub. „Save“ in v najkrajšem času pričakujemo, da bo tudi „Ilirija“ na predlog svojega doslednega predsednika izrekla svojemu častnemu članu g. Hribarju nezaupnico. „Ilirija“ postaja čim dalje bolj podružnica ljub. „Save“.

Dijaški almanah za leto 1907/8.

Izdala „Eksekutiva nar.-radikalnega dijaštva“.

Strani 176. — Cena s poštnino vred K 1·10.

Če se naroči deset izvodov skupaj, poštnine prosto.

Vsebina koledarja je zelo bogata in raznovrstna. Poleg koledarja, kjer so navedeni mesto svetnikov spominski dnevi, obsega almanah razne informacije, kratko zgodovino sloven. dijaštva, 7 člankov in 40 strani praznega papirja.

Naj bi ne bilo slovenskega dijaka, ki bi ne imel prvega iz dijaških vrst izišlega slovenskega koledarja.

Naročila sprejema upravništvo „Omladine“ (Ljubljana, Breg 12).

Denar je vposlati naprej. — Dobiva se tudi v naših akad. društvih.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. Ljubljana, gruden 1907. Štev. 9.

VSEBINA:

A. K. V.: Prva državna gimnazija v Ljubljani.
II. Shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju.
Resolucije II. shoda nar.-radikalnega dijaštva v Celju.
Dr. Jos. Strzygowski: Kako se naj vzgoji čut za umetnost.
Listek.
Srednješolska priloga.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija" in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

„Slovenija“ si je na svojem II. izrednem občnem zboru izvolila pri nadomestnih volitvah za podpredsednika tov. med. Tavčarja, za blagajnika tov. med. Vidica in za arhivarja tov. iur. Capudra.

Odbor akademičnega tehničnega društva „Tabor“ v Gradcu se je za zimski tečaj 1907/8 sestavil sledeče: tovariši — med. Mirko Černič, predsednik; iur. Milan Korun, podpredsednik; iur. Anton Potočnik, tajnik; iur. Dragotin Trstenjak, blagajnik; tehn. Franc Fischer, knjižničar; tehn. Franc Stefè, gospodar; iur. I. N. Vrabl, namestnik; iur. Josip Vimpolšek, namestnik; iur. Vilko Pfeifer, iur. Ivan Hojnik in phil. Leskošek, pregledniki.

„Adrija“ v Pragi si je izvolila na svojem I. občnem zboru 26. vinotoka za zimski tečaj t. l. sledeči odbor: predsednik iur. Fran Šemrov; podpredsednik iur. Lev Brunčko; tajnik phil. Fran Šlibar; blagajnik iur. Milan Orožen; knjižničar, tehn. Janko Mačkovšek; časnikar iur. Ivan Prijatelj; gospodar iur. Anton Dobnik; namestnika iur. Mirko Minatti in iur. Mirko Dežela; pregledniki iur. Fran Lipold, iur. Josip Klepec in iur. Ivan Kavčič.

Zaradi „Družbe sv. Cirila Metoda“ se klerikalno časopisje še doslje ni moglo umiriti. Dejstva pa kažejo, da vsak napad s klerikalne strani koristi družbeni blagajni. Najbolj zabavno je bilo opazovati napade na blagajnika Hudovernika. Ta mož je prišel v cel boj kakor Pilat v kredo. Da pride do organizovanega nastopa narodnih radikalcev na skupščini, Hudovernik, ki nima in ni imel nobenih stikov ž njimi, do zadnjega hipa niti vedel ni. On ni ne paktiral in ne dirigiral. Vsa „krivda“ ali če hočete raje „zasluga“ gre radikalcem, ki so po kratki agitaciji dosegli, da se je pokazalo jasno kot beli dan, da klerikalci tudi prej, ko je bila pri njih na papirju še v čislih, za „Družbo“ niso nič žrtvovali, zato pa tudi niso imeli skoro nobenih veljavnih glasov.

Društvo slovenskih profesorjev. Letošnja glavna skupščina bo o božičnih praznikih. Na dnevnem redu bo med drugim: volitev predsednika, poročilo o šolskih knjigah, poročilo o „Državni zvezi“, resolucija o slovenskem srednjem šolstvu in odprava, oziroma izpremememba mature.

Ljubljansko slovensko srednješolsko dijaštvo je jelo letos prav pridno zahajati v nemško gledališče; greši se intra et extra muros. Umetniški nivô ljubljanskega nemškega gledališča pač menda ni tako izvanredno visok, da bi se dalo opravičiti ž njim podpiranje — gmotno in moralno — tega nemškega zavoda v centru Slovenije od strani Slovencev!

In še denuncijantstvo .. „Slov. Gospodarju“ in „Soči“ se je navsezadnje pridružila še tržaška „Edinost“ ter denuncirala nekega srednješolca, ker je baje — socijalist in dela baje propagando — za socijalizem! Svoje sodbe o denuncijantstvu ne bomo tu ponavljali, ker je znana — „Edinosti“ menda tudi!

Vseučiliški nemiri in slovensko dijaštvo. Naj si bo vzrok razburjenja nemških buršev ta ali oni — vedno se izcimi iz bojevitega razpoloženja „edino kulturnih“ študentov uprav nesramna gonja napram slovanskemu, sosebno slovenskemu dijaštvu na naših „nemških“ univerzah. Ti nečuveni izgredi se ponavljajo leto za letom — a ne gane se niti vlada, niti se ne zavzamejo nemški profesorji poklicani čuvaji akad. svobode za kruto žaljeno in teptano civitas academica. Bojijo se buršev, kateri imajo časa dovolj „pogruntati“ si vedno novih „zobov“, novih špecijalitet akademičnega pretepa, z učenostjo se jim itak ni treba ukvarjati, ker so sigurni, da prekosijo in preplezajo navzlic svojim študijskim neuspehom še vedno z lahkoto kakega vindišarja. Zato smo v Avstriji..... V Gradcu in na Dunaju so morali letos zopet trpeti slovenski tovariši za — italijansko univerzo. Morali so zopet neštetokrat preslišati lažnjivo besedo „o usiljivih gostih, katere trpijo „nemške“ univerze“. — Odpor pa je bil letos tudi v naših vrstah močnejši in odločnejši, kakor kedaj poprej. Na Dunaju je moral rektor izjaviti da je dunajska univerza c. kr. vseučilišče za celo Avstrijo in da so na njej vse avstrijske narodnosti enakopravne, v Gradcu je bil magnificus prisiljen javno obsoditi barabstvo nemškega burševstva. Graško vseučilišče je namenjeno glasom ustanovnega pisma južnoavstrijskim (po večini slovenskim!) deželam; praški rektor Goll je v svojem inaugaracijskem govoru povdarjal, da nima graška univerza nikjer in nikdar določbe, da je nemška (i. c. z nemškim učnim jezikom). Iz tega sledi, da bi morala po vsej božji in človeški pravici biti utrakvistična slovensko-nemška univerza. To naj bi bil „pravicoljubni“ graški rektor nad slovenskimi akademiki razburjenemu burševstvu zabrusil — v primerno ohladilo. Na Dunaju je bilo vse slovensko dijaštvo v svojem odporu edino — v Gradcu pa je „Hrvatska“ (!) na prav nebratski način kršila solidarnost — kar iskreno obžalujemo! Odkrito divjaštvo nemškega dijaštva pa je le prestrašilo vlado v toliko, da je sklicala konferenco rektorjev avstrijskih vseučilišč, ki naj sklepa o protisredstvih. Dokler bodo seveda naši profesorji ostali v „burševskem strahu“ — ne bo pomagal nobeden sklep. Slovensko dijaštvo pa bo moralo v prihodnje napram vsakemu terorizmu odločno in trdno nastopati.

Na zadnjo našo 8vrstno notico o praški „Iliriji“ je odgovoril njen predsednik v 110 vrstah „Poslanega“ (Slov. Narod št. 268) z neokusnim, poljedelsko-gospodarsko-kemično dišečim napadom na našo praško organizacijo „Adrija“ (!). Gospod predsednik „Ilirije“ ima o upoštevanju svoje osebe pri našem uredništvu (namenoma ali nenamenoma) popolnoma krive pojme. Zasukal je našo notico tako, kakor da bi bili napadli njega — akoravno je z nami in z drugimi čitatelji vred prepričan, da smo izvajali le iz dejstva, da je zvolila „Ilirija“ Savana za predsednika, gotove nujne konkluzije glede razmerja napram njenemu častnemu članu županu Hribarju. Treznejši elementi v „Iliriji“ so uvideli to že pri volitvi (g. P. je dobil, kakor se nam poroča le 8 glasov), gospod predsednik pa še do danes ni prišel do pravega spoznanja. Notica mu je pa bila dobrodošla, da sumarično psuje naše organizacije, mesto da bi stvarno nastopil proti nam (uredništvu). Ker smo v notici imenovali njegovo ime, naziva narodno-radikalno dijaštvo denuncijante, akopram je svojo izvolitev za predsednika javno in oficijalno razglasil v časopisju in je o njegovem nastopu v „Savi“ poročal svoječasno tudi „Slov. Narod“! Toliko za danes. „Poslano“ si še privoščimo.

Humbug. V eni naših notic o I. kat. dijaškem sestanku v Zagrebu osvetlili smo vrednost resolucij, ki jih je stavil „Zarjan“ Puntar — sosebno z ozirom na zahtevo po dobri in kolikor mogoče ceni bolniški oskrbi slov. dijaka smo konstatirali na vzgledu, ki ga nam nudi graško akad. bolniško društvo, kak humbug se uganja na tem sestanku, na katerem zahteva član „Zarje“ brezplačno bolniško oskrbo — one „Zarje“, ki ima vse udobnosti dobro organiziranega bolniškega društva pred nosom, pa se jih konsekventno ne poslužuje. Nam se je šlo za stvar, g. Puntar pa je zagrabil za nedolžno številko ter v mučeniški pozi obrekovanega katoliško-narodnega dijaštva stopil v areno „Zorinih“ platnic. S kakim vspehom — to kaže najlepše odgovor t. Romiha, blagajnika „boln. dr. za slov. visokošolce“, ki smo ga priobčili v zadnji številki. V naši notici smo se torej zmotiti — izjavljamo, do bona fide — za cela dva člana. — Ta pogrešek danes še lahko reduciramo za celih 100 % ako vzamemo število članov „boln. društva iz l. 1905/06 — takrat je zastopal samo eden član — „Zarjan“ bolniške težnje slovenskega katol. graškega dijaštva! Število članov „boln. društva“ pa se giblje okoli stotine! Z g. Puntarjem pa smo uljudno uverjeni, da je tudi ostalo „Omladinino“ poročilo (št. 6, str. 96) o zagrebškem sestanku nepokvarjeni resnici (ne sicer v vseh pikah in številkah pač pa stvarno) enako blizu, kakor naša notica o katoliško-narodnem reševanju dijaškega socijalnega položaja.

Naša polemika. Od več strani nam pišejo tovariši, da naj bolj ostro in večkrat odgovarjamo na različne napade. A naša Omladina ima izvršiti toliko resnega, stvarnega dela, da si ne upamo porabiti pičlo odmerjenega prostora za odbijanje napadov. Gradiva pa se nam je vendar toliko nabralo, da hočemo cenjene čitatelje ob novem letu razveseliti s posebno polemično prilogo, v kateri bodemo posvetili za kulise naših „Zorjanov“ (ki vzdržujejo svoj list skoraj izključno z napadi na narodno-radikalno dijaštvo), privoščili si bodemo pa na primeren način tudi najnovejše svobodomiselstvo. Prosimo torej potrpljenja.

* * *

GRIČAR & MEJAČ
LJUBLJANA, Prešernove ulice štev. 9
priporočata svojo bogato zalogo izgotovljenih oblek in pelerin za gospode in dečke.
Po najnižji ceni! Po najnižji ceni!

Dijaški almanah za leto 1907/8.
Izdala „Eksekutiva nar.-radikalnega dijaštva“.
Strani 176. — Cena s poštnino vred K 1·10.
Če se naroči deset izvodov skupaj, poštnine prosto.
Vsebina koledarja je zelo bogata in raznovrstna. Poleg koledarja, kjer so navedeni mesto svetnikov spominski dnevi, obsega almanah razne informacije, kratko zgodovino sloven. dijaštva, 7 člankov in 40 stranij praznega papirja.
Naj bi ne bilo slovenskega dijaka, ki bi ne imel prvega iz dijaških vrst izišlega slovenskega koledarja.
Naročila sprejema upravništvo „Omladine“ (Ljubljana, Breg 12).
Denar je vposlati naprej. — Dobiva se tudi v naših akad. društvih.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. **Ljubljana, prosinec 1907.** **Štev. 10.**

VSEBINA:

Občni zbor „Društva slovenskih profesorjev.
Dr. H. Tuma: Pismo mlademu prijatelju.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Slovensko akad. fer. društvo „Balkan“ v Trstu, zbrano na sestanku dne 13. novembra t. l., šteje si v dolžnost energično protestirati proti denuncijaciji, izvršeni v tržaški „Edinosti“, ne morda, ker opravičuje dejanje denunciranega dijaka, ako isto sploh odgovarja resnici, temveč, ker principijelno smatra tako postopanje kot neumestno in slovenskega lista v Trstu nedostojno.

V Trstu dne 13. novembra 1907.

M. Jerič, t. č. tajnik. Iv. Sosič, t. č. predsednik.

Slovensko kat. izobraževalno društvo „Straža“ na Dunaju nam piše: Slavno uredništvo! Prosimo, da priobčite v Vašemu listu z ozirom na notico „Kdo vse podpira Daničarje“ v štev. 8. „Omladine“, l. 1907, sledeči popravek:

Ni res da bi slovensko kat. izobraževalno društvo „Straža“ na Dunaju na katerikoli način podpirala člane akademičnega društva „Danica“, ker ni to v smislu njenih pravil, in ji to tudi sicer radi njenih gmotnih razmer žal ne bi bilo mogoče. Res pa je, da člani „Danica“ podpirajo „Stražo“ s poučevanjem, predavanjem, in sodelovanjem pri njenih prireditvah, da celo s prispevki za „Slovenski dom“, tedaj gmotno in ideelno.

Dunaj, dne 5. grudna 1907.

Za odbor:

Ivan Kvas, predsednik. Alojzij Jeller, tajnik.

Priobčujemo lojalno „popravek“ dunajske „Straže“, akoravno so naša poizvedovanja dognala, da ne odgovarja popolnoma dejstvom. Tako smo n. pr. zvedeli, da je prejemal lanski pevovodja „Daničar“ mesečno po 10 K. Tak honorar smatramo za podporo, česar sicer „Straži“ nikakor ne štejemo v zlo, kajti če ne dobi drugače pevovodje, si ga mora pač plačati. S tem pa je postala v enem oziru vir dohodkov klerikalnih dijakov. Da njene podpore ne znašajo bogve kako velikih svot — to nam je jasno.

V karakterizacijo organizacije liberalnega dijaštva med srednješolci smo že pred dalj časom prejeli od tovariša srednješolca dopis, o katerega upravičenosti smo se docela uverili. Zato ga v naslednjem priobčujemo: V eni zadnjih številk „Omladine“ se je pečal neki „radikalec-gimnazijec“ z „organizacijo“ liberalnega dijaštva. Prišel je do zaključka, da je s stališča napredka le pozdravljati, če spoznava tudi liberalno dijaštvo potrebo dela in samoizobrazbe, kateri ideji so zastopali do sedaj pretežno le radikalci. Porabiti hočem to priliko, da povem nekaj svojih misli o „organizaciji“. Vsakdo je pač prepričan o tem, da je smotreno in uspešno delo, bodisi izobraževalno ali obrambeno, mogoče le tam, kjer se je odločno napovedal boj alkoholizmu. Alkoholizem je dijamentralno nasproten vsakemu delu. Pivec se sicer navdušuje, ali ko je treba delati, mu manjka moči in volje; uničil jo je alkohol; hipno alkoholično navdušenje pa kakor znano, hitro izpuhti. Kdo mi ne pritrdi, da je ravno ta bolezen tipična za liberalno „organizacijo“? Ne morejo se pogovoriti o svojih zadevah, da bi ne šli v gostilno. Vkljub vsem frazam o delu in samoizobrazbi, se pri njih meri vrednost dijaka še vedno po številu izpraznjenih čaš. Če ne verjamete te žalostne prikazni, poglejte na njihove sestanke. Začetek in konec tvori alkohol, glavni del pa govor, v katerem se udriha navadno po klerikalcih in radikalcih in ki je zabeljen s frazami in psovkami iz „Slov. Naroda“. Ne rečem, da bi ne prišla včasi na vrsto tudi druga snov, ali tedaj se večini poslušalcev zdeha. Pojavljajo se pogosto zelo lepi in hvalevredni poskusi povzdigniti intelektualni nivô liberalnega dijaštva; ali vsak je navadno mrtvorojeno dete. Gospodje se kmalu skregajo in stvar zaspi. Sposobni so le za „sladkoginljivo“ navdušenje ob alkoholu. Ljubijo tudi parado. Tako je n. pr. vodil ustanovitelje „Svobode“ tudi postranski namen, da spravijo svoja imena v javnost, ter vzbude zanimanje za svoje malenkosti. Resnost novega „svobodomiselno-narodnega“ stremljenja kaže tudi boj proti radikalcem, proti katerim se ne nastopa stvarno — pač pa na raznih sestankih s psovkami in priimki, à-la mandelci itd. Kakor vidite, se „mladi“ liberalci le malo ločijo od bratov na vseučiliščih. Frazerstvo, križevačke štatute in parado najdemo tudi pri njih zastopane. Če nočemo doživeti razočaranja, ne smemo od njih dosti pričakovati. Treba bi bilo pred vsem moralne regeneracije, potem še le bi se dalo govoriti o uspešnem delu za narod. — Radikalec.

»Zora« pravi v jedni svojih številk: „... kam bi prišli narodi, ako bi zapustili skupno središče, ki druži najrazličnejše narode v mirno prijateljsko vez. To središče je Rim ...“ Ta pasus naj zagovarja klerikalizem nekako tudi z narodnega stališča. Dotični pisatelj si najbrž ni bil v svesti kako budalost je napisal. Med 1630 milijoni zemeljskih prebivalcev je le 270 milijonov katolikov. O skupnem središču narodov v Rimu torej ni govora; smešno je naravnost vprašanje „kam bi prišli“ ker je odgovor tako lahek. Zgodovinsko dejstvo je, da so klerikalne dežele resp. narodi v napredku najbolj zaostali in materijelno ter posebno moralno na najnižji stopinji. Poglejmo Španijo, Južno Italijo, deloma Avstrijo! Pravimo ne katolicizem, kot konfesija, temveč klerikalizem, kot vlada hierarhije, je škodljivec narodov — naši klerikalni kolegi pa imajo parolo „k Rimu“, ki ni katoliška temveč klerikalna, pri tem pa so tako zlobni, da oba pojma zamenjujejo.

O. s. n.-n. d. te črke pomenijo namreč organizacijo svobodomiselnega narodno-naprednega dijaštva, ki se je v zadnjem času sicer nekaj pokvarila, a so jo v prvih dneh januvarija zopet zdravili — s kakim uspehom nam ni znano. Prepričani pa smo, da ostane vse „upapolno gibanje“ le zgolj v besedah: prečudni elementi tvorijo to slabo kopijo narodno-radikalne organizacije, od katere so prepisali program (primerjaj Svobodo in Omladino ter brošuro „Iz naroda za narod“) deloma doslovno, kot „bistveno“ razliko pa so mu pridejali zahtevo po vstopu v liberalna akademična društva in pa pasus o dijaški politiki, ki kaže vso nezrelost o. s. n.-n. d. — voditeljev.

Najboljši in najagilnejši del nove organizacije tvori srednješolsko dijaštvo, ki v zadnjem času sicer prav pridno zopet odpada; vendar pa je še dovolj zmožnih naših srednješolskih tovarišev v organizaciji, katero vodijo deloma nedijaki, deloma pa srednješolci, ki zaslužijo vse kaj druzega, kakor pa vodilno vlogo v naprednem slov. dijaštvu. So to fantje, ki prav po frakarsko prezirajo svoje revnejše tovariše, in ki kažejo toliko svobodomiselnega in demokratičnega duha, da se je eden (ime in pričo za enkrat zamolčimo, pripravljeni pa smo jih na zahtevo povedati) izrazil: priprosti narod naj gnoj kida, on hoče strujo ali društvo ljudij, ki imajo kaj denarja!

Triglav, Ilirija, Sava so v organizaciji, ker jim ta nudi nov brucuški vir. Zato pozabi Triglav, da se je on vedno boril proti vsakemu programu, Ilirija sramežljivo pokriva točko svojega programa, ki govori o političnį neodvisnosti ne le društva temveč tudi posameznega člana, Sava pa si želi pred vsem farofagov vse drugo je ne briga.

Ta čudna zmes svobodomiselnega narodno-naprednega demokratičnega in bogve kaj še dijaštva ima svoj organ „Svobodo“, ki v zadnjem času izhaja celo vsakih štirinajst dni. Človek bi sodil, da ima ta list v dijaštvu dobro zaslombo in da mora biti organizacija dobro urejena. Prepričani o nasprotnem smo poizvedovali natančnejše in prišli do zanimivega rezultata: Svoboda je od kranjske liberalne stranke plačan list ali lepše povedano, liberalna stranka subvencijonira Svobodo s 30 K za vsako številko s čimur so pokriti skoraj vsi tiskovni stroški. Z vsebino lista se ne bodemo bavili, ker je preuboga, tolažimo se z uredništvom, da se enkrat vremena zjasnijo. Interesantno je le dejstvo, da je tudi tukaj duševni vodja nedijak, svoj čas Triglavan, katerega pa je društvo izključilo. Neednotna na znotraj in plitva na zunaj je torej svobodomiselna organizacija. Razvoj te „struje“ smo opazovali dalj časa mirno in objektivno, pričakujoč, da uvede v vrste dosedaj popolno mrtvega liberalnega dijaštva vsaj malo svežega duha in nekaj agilnosti. Toda prepričali smo se, da so bili naši upi popolnoma zaman. O. s. n.-n. d. je škodljiva napredku slovenskega dijaštva, ker je njeno delo le ena sama svobodomiselna fraza, njen sistem lažnjiv in poln neodkritosrčnosti, o. s. n.-n. d. je na eni strani le konjiček par voditeljstva željnih fantov, na drugi strani pa tovarna liberalnih „brucev“. Nič ni v njej novega, pozitivnega kakor to, da morebiti privabi nekaj lahkovernih, neizkušenih tovarišev v liberalne vrste ter jih tako izroči vam predobro znanemu frazerstvu in brezdelju. Tak vpliv pa smatramo popolnoma upravičeno za demoralizujoč, in v interesu napredka celokupnega slovenskega dijaštva je boj taki organizaciji, s katero ne smemo in ne moremo iskati ne prijateljstva ne kompromisa. Po tem principu se hočemo v bodoče ravnati.

Klerikalci in »Dijaški almanah«. II. zvezek „Zore“ se je v dveh noticah spomnil tudi našega koledarja. Kako neki ne? Saj so oni „še pred dvemi leti nameravali (!) izdati dijaški koledar, a opustili (!) načrt radi nastalih ovir (!)“. Menda od tod ona laskava pozornost „Zore“.

Torej prva kritika, spisana od „srednješolca“, ki pa ni prav nič „trden“, kajti člankov ni „prebavil“ — v želodcu so obtičali revežu! Ne vem, kaj naj ž njim počnem, kajti „srednješolec“ samo citira, tako, da ni mogoče na tisti članek odgovarjati — ko bi vsaj povedal kaj konkretnega! Rad verjamem „srednješolcu“, da bi predaleč prišel, ko bi hotel kaj dokazovati, prišel bi namreč na opolzla tla, kjer bi se mu utegnilo zlomiti hrbtišče. „Srednješolec“ le „konštatira“ in „prebavlja“ predvsem pa „misli“ in ker „misli“ danes po dolgem trudu in naporu svojih možganov tudi „ve, kaj so radikalci“. — Malo krajši od „srednješolca“ je pisatelj druge notice. Samo ena stvar je v njej interesantna; „pravijo, da smo pri „Slovenski dijaški zvezi“ zamolčali „katoliško firmo“, bodisi, da se je sramujemo, bodisi, da nima kredita. Ni niti prvo niti drugo“ tako čitam v oni notici. Bo torej pač tretje, da je sploh nikjer vzeti ni; vem, da je tisto „katoličanstvo“ res presneto votlo. Na drevesu „katoliškega“ dijaštva je menda precej „suhih vej“, ki bi brž odpadle, če bi kazalo. Ali tista srčna žila. ki je „katoliškim“ študentom pri žepu priraščena, za sedaj prav zadovoljivo bije, če enkrat preneha, pa nele da ne bo „katoliške firme“, tudi „katoliških dijakov“ ne bo več.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Tokrat sta morala izostati „Ženski vestnik“ ter „Manjšinski vestnik“ radi nedostatka prostora. Lista radi gmotnih razmer nismo mogli razširiti na 20 stranij; iz istih vzrokov je izostala posebna polemična priloga, vendar pa smo porabili danes platnice za polemiko.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Današnjo številko smo poslali vsem onim tovarišem, ki do sedaj še niso naznanili svojih naslovov po odhodu s srednjih šol, na počitniški naslov, in prosimo, da nam blagovolijo sporočiti svoje naslove. Vsem, ki so nam pridobili novih naročnikov, pošljemo z zadnjo številko tega letnika brošuro „Iz naroda za narod“.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. Ljubljana, svečan 1908. Štev. II.

VSEBINA:

V. M. Zalar: Svobodna šola.
Korotanski: O politični organizaciji dijaštva.
O veri in verstvu.
Listek.
Priloga.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Ocena „Svobode“. Kako cenijo najnovejše svobodomiselno narodno-napredno glasilo lastni pristaši, o tem nas je poučil občni zbor akademičnega društva „Triglav“ v Gradcu, kjer se je z veliko večino odklonila „Svoboda“ kot oficijelno glasilo nar.-naprednega dijaštva — zaradi nezrelosti! V prvi števiki „Svobode“ čitamo poziv na odbore „naših društev“, da pomečejo one člane, ki so proti „Svobodi“, čez prag. Pričakujemo torej v Gradcu vsak moment katastrofe — purifikacije. Vprašanje je le — v koliko se bodo odbori pokorili povelju „Svobode“. Nam in našim prijateljem pa je ta pojav potrdilo sodbe, ki smo jo izrekli o svobodomiselno-narodno-napredni „Svobodi“. Veseli nas le, da soglašajo z nami tudi trezni nasprotniki.

Počitniški vseučiliški kurzi. „Zaveza avstrijskih jugoslov. učiteljskih društev“ namerava prirediti v glavnih počitnicah vseučiliške kurze ter pozivlja učiteljstvo, da se zglasi, ker je prireditev odvisna od števila slušateljev. Idejo pozdravljamo kar najtopleje in želimo, da ne ostane prireditev omejena zgolj na učiteljstvo, ampak se je vdeleži v kar najobilnejšem številu tudi druga slovenska inteligenca — zlasti tudi slovensko dijaštvo. O slovanskih vseučiliških kurzih bodemo še spregovorili.

Odprto pismo gosp. cand. prof. Ivanu Steblovniku, rednemu članu „Triglava“ v Gradcu. Na obč. zboru akad. podružnice „Družbe sv. Cirila in Metoda“ dne 6. decembra 1907 ste mi po mojem odhodu javno očitali, da sem „paktiral z Zarjani in jih skušal pridobiti za Taborjansko listo“. Ker smatram za osebno žaljenje, ako se mi očita kaj sličnega, obrnil sem se seveda nemudoma na Vas in Vas prosil za tozadevni dokaz ozir. zahteval od Vas zadoščenja. Nato se je razvila mej nama kratka korespodenca, katero iz popolnoma prostih razlogov objavljam dobesedno, v teku katere pa niste Vi ne le ničesar dokazali, ampak celo na takšen način psovali, da ste me naravnost izzivali, da Vam tukaj javno očitam, da ste v zgoraj omenjenem slučaju lagali in Vas še posebe pozivljam, da me tožite. — Slovensko javnost, posebe še slovensko dijaštvo vseh struj pa prosim, naj pazno prečita predvsem zadnje pismo te korespodence. Potem se bo o marsičem prepričala, česar doslej še ni verjela!

Naj slede pisma!

Moje pismo gospodu Steblovniku:

Velecenjeni! V Nem. Gradcu, dne 9. dec. 1907.

Povedalo se mi je, da ste Vi na občnem zboru akademične podružnice dne 6. t. m., potem ko sem že odšel trdili, da sem jaz agitiral mej Zarjani in sklepal ž njimi zvezo glede akademične podružnice. — Pozivljam Vas torej, da svojo trditev dokažete, drugače sem primoran izjaviti, da ste vedoma govorili neresnico. Preskrbel bom, da bodo v slučaju, če Vi svoje trditve ne dokažete ozir. mi ne daste popolnega zadoščenja, zvedeli o Vašem kavalirskem postopanju vsi člani akademične podružnice.

Spoštovanjem cand. jur. Milan Korun m. p.

Velecenjeni! Gradec, dne 11. dec. 1907.

Odgovarjaje na Vaše cenjeno pismo od včeraj, morem le z začudenjem konštatovati, da obžalujem Vaš slab spomin, vsled katerega se ne spominjate več, kaj ste tik pred volitvami v kavarni „Wien“ poleg biljarda, na katerem sem ravno igral, govorili z gosp. K. (v originalu je celo ime, katero sem pa okrajšal), in pozneje nižje v spodnjem delu kavarne z gosp. K. in M. O kakšnih drugih agitacijah in o sklepanju kakšnih zvez tudi govoril nisem. — Upam, da te vrstice dovolj oživijo Vaš spomin in so Vam v popolno zadoščenje, da Vam ne bode treba proti mojemu „nekavalirskemu“ postopanju nastopati drugim „kavalirskim“ potom.

Spoštovanjem Ivan Steblovnik m. p.

Kakor hitro sem dobil to pismo v Ljubljano, kamor sem se odpeljal mej tem časom, pisal sem takoj zopet gosp. Ivanu Steblovniku, hoteč stvar še enkrat mirno poravnati, sledeče pismo:

Velecenjeni! Ljubljana, 16. dec. 1907.

V Vašem pismu z dne 11. t. m. mi v žaljivem tonu skušate dokazati resnico Vaše laži. Z ozirom na to, da ste se zrazili, da sem jaz paktiral z Zarjani in jih skušal pridobiti za Taboritsko listo, bi itak Vaš dokaz, ki ga navajate v pismu, ne zadostoval. Toda stvar je celo drugačna:

1.) g. K. ni Zarjan; 2.) gosp. M. spoznal sem pa sploh še-le zvečer po občnem zboru v kavarni „Wien“, za kar imam priče, torej poprej ž njim sploh govoriti mogel nisem. — S tem je moja korespodenca z Vami končana. Preskrbel si bom torej, ker mi ga Vi ne marate dati, sam primerno zadoščenje. Vam pa očitam, da ste v tem slučaju nesramno lagali. Preskrbel bom, da zvedo zato vsi oni, pred katerimi ste v moji nenavzočnosti tako lažnjivo govorili.

S primernim spoštovanjem cand. jur. Milan Korun m. p.

K temu pismu naj bi še to omenil, da imenovani g. K. sploh volilne pravice nima v akademični podružnici. — Na to svoje pismo pa sem dobil sledeči odgovor, v katerem je razprto tiskano vse, kar je gosp. Steblovnik sam počrtal:

Velecenjeni! Gradec, 22. dec. 1907.

Ker ste Vi kot notorično znan knajfar svoje žaljivke, ki pa mene od Vaše strani popolnoma nič ne zadenejo, skrili pod zaprto kuverto, vsled česar si tudi pri sodniji ne morem poiskati zadoščenja, Vam ne odgovarjam na Vaša povsem neumna dokazovanja in prav nič duhovite izgovore, ampak naznanjam Vam svojo željo, da se blagovolite čutiti **okloftanim** na istem licu Vašega blagorodja, ki je **ravnokar na vrsti.**

V ostalem Vas pa pozivam, da se futrate v teh počitnicah v taki meri, da bode Vaše junaštvo, če tudi s pomočjo alkohola, narastlo tako, da si upate svoje žaljivke ponoviti na prihodnjem občnem zboru akademične podružnice.

Ivan Steblovnik m. p.

H koncu le še sledeče: Ker ste Vi gosp. cand. prof. Ivan Steblovnik, gotovo „neknajfar“, Vas jaz revni „knajfar“ vprašam, imate li Vi toliko poguma javno ponoviti vsebino svojega pisma z dne 22. decembra 1907? Jaz bi skoro dvomil o tem.

S tem končam.

V Ljubljani, dne 24. decembra 1907. cand. jur. Milan Korun.

Če bo le zaleglo! „Slovenec“ je prinesel 4. januarja uvodni članek: „Popolna ločitev“. To se čita kakor poročila misijonarjev: Divjaki-radikalci nas hočejo kar žive požreti, niti zraka za dihanje nam ne privoščijo! Predragi v Kristusu, vaša dolžnost je, da nas podpirate! Ne pozabite pri nobeni priliki nam prijaznega „Leonovega starešinstva“! — Vsa stvar ni drugega, kot apel na klerikalne žepe. Obilo vspeha! — Da pa klerikalni javnosti pokažemo, kako jo „katoliški mladeniči“ vlečejo, jo opozorimo na sledeča interesantna razkritja v omenjenem članku: . . . „da tvori akad. kat.-nar. dijaštvo dobro desetino akademičnega slovenskega dijaštva in v najboljšem slučaju uživa „dobrote“ podpornih društev v razmerju 4 napredni elementi proti 1 „klerikalcu“ in da vlada v dijaških odsekih razmerje 4 : 2!“ — Ubogi zatiranci! Kakšna krivica se jim godi! Ena desetina jih je, ki vživajo samo eno petino podpor in imajo samo eno tretjino zastopnikov! Člankar je pisal resnico, in da je klerikalna javnost prepričana o zatiranju „katoliških“ dijakov, umemo spričo dejstva, da ji je „Slovenec“ evangelij in njegovi stavki dogme, ki se ne sme nad njimi dvomiti.

Neklerikalec.

„Podporno društvo za slovanske visokošolce“ v Gradcu gloda zadnja „Zora“ kar se da. Ne gre ji v glavo, da se je napredno dijaštvo vsaj deloma otreslo zajedavcev. „Da jih ni sram takšnega početja!“ vsklika v sveti ogorčenosti Zarjin predsednik Matija Malnerič. Da se razumemo! Pri omenjenem društvu se je pripetilo že več slučajev, da so gospodje iz „Zarje“ zamolčali ministrske podpore in „posojila“ Leonovega starešinstva. Faktum torej, ki ga menda tudi „Zora“ ne bo skušala utajiti, je, da Zarjani dobivajo podpore, pa jih zamolčujejo. Če dobe podpore nekateri, dobe jih tudi drugi, če so jih potrebni. Saj nam je ravno zadnja „Omladina“ razkrila slučaj, ko je Leonovo starešinstvo ponujalo „posojilo“ enemu, ki o njem niti prepričani niso bili, da je njihov. Koliko dobe šele zvesti pristaši! Če pa niso potrebni pri lastnih podpornih društvih, tudi pri „podpornem društvu za slovanske visokošolce“ niso. To je bil motiv, da se niso volili klerikalci. Da pa so nekateri izmed njih kljub temu dobili podporo, za to se naj zahvalijo onim, ki niso imeli toliko poguma, da bi dovršili, kar so začeli.

V stari strugi. Akademična podružnica „Cir. Met. družbe“ v Gradcu priredi v zvezi z žensko podružnico v februarju sijajen ples z vojaško godbo, salonskimi oblekami, visoko vstopnino in — z gotovim pričakovanjem deficita. Torej nekaj za „boljše“ kroge. Po našem mnenju je zašla akademična podružnica zopet na staro — krivo pot. Prireditve družbinih podružnic bi morale biti demokratične in nikakor ne gre izključevati z visoko vstopnino in zahtevo po salonskih oblekah priprostega ljudstva — potem pa tožiti, kako je graško Slovenstvo nezavedno. Le glejmo kako delajo Čehi v Gradcu, Kuharica, delavec, uradnik, dijak so na čeških veselicah dobrodošli in veseli gosti! Vrhutega so podružnice dolžne nabrane prispevke pošiljati centrali — za eventuelni deficit torej ne smejo porabiti prispevkov svojih članov: zoper to se že danes zavarujemo.

Kriva tega sijajnega plesa pa seveda ni ženska podružnica, ampak oni, ki so dali inicijativo in to so voditelji „akademične“, katero naj bi bila dolgoletna slaba skušnja vendar že spametovala. Nefrakar.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Tovariš *I. R.*: Imaš prav, toda za sedaj kaže še počakati. Trubarjev odbor „Omladini“, kot oficijelnemu glasilu narodno-radikalnega dijaštva ni poslal oklica — ergo ga ne moremo priobčiti. Smatrati bodemo morali to dejstvo skoraj kot odklanjanje našega sodelovanja. „Prosveta“ je kot kulturno ljubljansko društvo povabljeno. Kakor Ti, tako smo se tudi mi prav zabavali z vestjo, da je v očeh Trubarjevega odbora tudi ljubljanska „Sava“ kulturno (!) društvo. Sicer se pa ne boj, o pravem času spregovorimo odločno besedo. — Tov. *I. V.*: Tvoje notice sem moral odložiti. Ni prostora. Ravno tako se je zgodilo s prispevki nekaterih drugih tovarišev. — *Dunaj*: Vkljub prošnji prav nobenega odziva! Tega vendar ne zaslužim.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV. Ljubljana, sušec 1908. Štev. 12.

VSEBINA:

I. B.: Reforma naših srednjih šol.

Josip Pavlin: Naše stališče napram duelnemu vprašanju.

Korotanski: O politični organizaciji dijaštva.

Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4·—; za dijake K 2·—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

◇ ◇ ◇

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Akademično društvo „Slovenija“ na Dunaju je priredilo 13. svečana slavnostno akademijo s plesom v proslavo štiristoletnice rojstva Primoža Trubarja. Vspored akademije je bil bogat in izbran. Po govoru tov. dr. Hacina, ki je pojasnil pomen Trubarja za slovensko slovstvo in slovensko kulturo, sta nastopila mešani in moški zbor „Slovenije“ pod vodstvom tov. Bena Serajnika in dosegla prav lep vspeh. Krasni, obsežni glas konservatorista gospoda J. Levarja je fasciniral navzoče občinstvo. Dvorni glasbenik Karel Jeraj je s finim čustvom igral na gosli Ondřičkovo fantazijo o motivih iz „Prodane neveste“. Spremljala ga je na klavirju gdč. E. Polaczek. Po akademiji se je razvil ples. — Moralni vspeh slavnosti je bil popoln; izbrani program se je izvajal točno in dovršeno; lahko torej trdimo, da je prireditev odgovarjala vsem zahtevam, — lahko rečemo, da bi bila nudila umetniški užitek tudi morda v tem oziru razvajenim, velikomestnim dunajskim Slovencem. In kljub temu? — Pičlo število dunajskih Slovencev je posetilo slavnost, le majhen odlomek dunajskih Slovencev je razumel, da velja slavnost prvemu slovenskemu pisatelju, onemu, ki je prvi zastavil svoje moči za kulturni napredek slovenskega naroda. Na Dunaju živi precejšno število slovenskih literatov, zaslužnih, da, velezaslužnih za moderno slovensko književnost in celó ti se niso zavedli, da je naša dolžnost proslaviti onega moža, ki je prvi začel zidati, kar oni zdaj nadaljujejo. — Kje iščimo vzroke absence širšega občinstva, nočemo preiskovati. Kdor misli, da tiči vzrok v nerazumevanju pomena Trubarjeve slavnosti, ima morda prav; kdor hoče zapeti staro pesem o znani slovenski indolentnosti, ima morda tudi prav, toda oba vzroka sta pač žalostna, žalostna še bolj ob tej priliki, ko si domišljujemo, da so začetki naše kulture stari skoraj 400 let. — Nasprotno pa moramo priznati bratom Čehom, da živijo in čutijo z nami, da razumejo naša stremljenja. Dokaz je njihov mnogobrojni obisk ... Slavnost so posetili med drugimi tudi minister Prášek, ministerialni tajnik Žolger, državni poslanci: dr. M. Ploj, Staněk in Velich, dr. A. Primožič, dvorni svetnik Zavadil, dr. Vidic, dr. Žižek in drugi. Dvorni tajnik dr. I. Šubelj se je opravičil.

Nesebičnost katoliškega prepričanja. V prosinčevi številki „Omladine“ smo osvetlili na podlagi pismenih dokumentov slučaj, ki kaže, da imajo naši klerikalni kolegi lep vir dohodkov v Leonovem starešinstvu in da so podpore tega društva odvisne od prepričanja in namenjene vzdržati onega, ki jih je prejel v klerikalni odvisnosti. Nadalje smo pokazali moralo teh katoliških podpornikov, ki jim pripušča, da odtegnejo podpirancu že podeljeno podporo, čim vidijo, da le-ta ni vstopil v klerikalno društvo. Iz tega dejstva pa so naši čitatelji lahko sklepali, koliko in kakšno vlogo igra pri klerikalnih podpornikih vrednost in potreba in kakšno „katoliško prepričanje“. — Vprašali smo, se li ne reče prodati samega sebe, če sprejmem Leonovo posojilo in vstopim zaradi njega v klerikalno društvo, da tako ostanem „vsaj v delni odvisnosti“, če sem „zvest“ pa se posojilo spremeni v darilo? — Med onimi, ki niso hoteli slediti nujni logiki navedenih dejstev, se nahaja tudi akad. društvo „Zarja“ v Gradcu, ki krije v posebnem „poslanem“ (Zora XIV, 5) s svojim imenom vse one, ki naj se čutijo po naši notici prizadete. Li od „Zarje“ objavljeno „poslano“ res opravičuje konečni stavek: „... nam (sc. Zarjanom) zadostuje, da stojimo čisti pred svetom,“ o tem se naj čitatelji sami prepričajo.

Iz objavljene korespondence sledi, da je tov. V. — kot neizkušen abiturijent — poprosil dež. poslanca dr. Jankoviča, naj mu pripomore do kake podpore; tovariš V. seveda ni vedel, da bo poslanec njegovega okraja poskrbel za gmotno pomoč le tedaj, ako se zaveže klerikalcem. Mladi ljudje so navadno tako naivni, da mislijo, pravico podpore daje predvsem vrednost in potrebnost, ne pa „prepričanje“ — kako se je motil, nam najboljše dokazuje pasus v „Zori“ objavljenega pisma, v katerem izreka dr. Jankovič naravnost svoje obžalovanje, da se je potrudil za abiturijenta, ki ni hotel dobro storiti. „Izkušnja z V. me bo napravila še bolj previdnega“.

Iz objavljenih dveh pisem tov. V. pa sledi le eno: da je poprosil dr. Jankoviča za posojilo 24 K, ki so mu primanjkovale za kolegnino in to na povsem dostojen in korekten način. Kdo bo zameril mlademu fantu, da se v prvi sili obrne do onega, ki ga pozna kot premožnega človeka ter je mnenja, da bo kot poslanec njegovega okraja in vrhu vsega še mož krščanske ljubezni rad priskočil na pomoč, zlasti če ta pomoč ni podpora temveč posojilo!! Značilno je za naše klerikalce, da izrabljajo to postransko epizodo z namenom, očrniti revnega tovariša ter ogrditi značaj dijaka, kateremu bi bilo treba le izstopiti iz naše organizacije pa bi si bil osigural trajno podporo za cel čas svojih študij!! Toda v karakterizacijo celega slučaja naj navedemo le eno dejstvo, ki dokazuje, da se klerikalci, ako jim gre stvar za nohte, ne branijo tudi najzadnejšega sredstva. V očigled našim citatom v 9. štev. „Omladine“ izjavlja dež. poslanec dr. Jankovič: „Pisal temu gospodu (sc. tov. V.) nisem nikdar besede; 6. oktobra sem prejel priloženo pismo, na kar sem mu samo z opazko, da mi lahko vrne, kadar bo mogel, precej poslal 24 K. Da mu nisem ničesar druzega pisal, tudi lahko sklepate iz druzega priloženega pisma, v katerem se mi zahvaljuje.“ In vendar leži pred nami **lastnoročno pisano in podpisano pismo** (karton) dr. Jankoviča, iz katerega smo vzeli zadnjič citirane stavke!! Datirano je „Gradec, Landhaus, dne 19. septembra 1907.! V naših rokah je „dekret“ Leonovega starešinstva, datiran „Novo mesto, 1. novembra 1907 in podpisan „Remec“, zapisane imamo besede bivšega predsednika „Zarje“ phil. Puntarja, katerim ni do danes nikdo ugovarjal, in dejstvo je, da se je tovarišu V. podeljeno posojilo v času, ko je bil gmotne pomoči najbolj potreben, odtegnilo samo radi tega, ker ni klerikalec! Navzlic tem dejstvom pa si predrznejo ljudje — katere krije sedaj graška akademična „Zarja“, sezidati oder morale in čistosti ter razkladati vsem, ki jih enaki slučaji še niso prepričali, „radikalno brezvestnost“! Primerno označbo tega početja prepuščamo mirno svojim cenjenim čitateljem!

Znanstvena knjižnica. Ideja, ki smo jo že dolgo časa gojili se bliža uresničenju. Počenši z aprilom začeli bodemo izdajati v založbi „Omladine“ „Znanstveno knjižnico“ v mesečnih sešitkih po 4—5 pol, po kolikor možno nizki ceni. Program naše „Znanstvene knjižnice“ bo obsegal svetovno-znana dela iz polja filozofije, sociologije, politike; stremili bodemo pa tudi za tem, da si pridobimo samostojnih originalnih del slovenskega izvora.

Namen naše „Znanstvene knjižnice“ je, slovensko izobraženstvo, sosebno dijaštvo, objektivno informirati o važnih znanstvenih in kulturnih vprašanjih ter vzbujati interes za nadaljno samostojno proučavanje teh vprašanj, (za to bodo znanstveni knjižnici pridejani tudi literaturni seznami) vse to pa brez vsake tendencioznosti. Za prvo delo smo izbrali slovečega češkega učenjaka Fr. Drtine krasno knjigo „Myšlenkový vývoj evropského lidstva“. Gospod pisatelj nas je ljubeznivo avtoriziral in tako nam bo mogoče izdati prekrasno delo ceneje nego je češki izvirnik. Smo optimisti in upamo, da najde naše podjetje, sosebno v krogih „Omladininih“ čitateljev vsestransko podporo to je: dovolj naročnikov, ki nam zasigurajo, da se zdrži „Znanstvena knjižnica“ kot trajna institucija naše „Omladine“. — Še tekom meseca marca razpošljemo subskribcijske pole ter prosimo že danes vse prijatelje, da nas pri nabiranju subskribentov kolikor možno podpirajo. Drtinova knjiga izide na $25\frac{1}{2}$ polah v 6 mesečnih zvezkih po cca 50—60 vinarjev.

Snujmo ljudske knjižnice je naslov brošurici, ki jo je izdala „Prosveta“. Poleg navoda za knjižničarjevo poslovanje, obsega brošurica seznamek knjig za ljudske knjižnice, ki pa ni popolen niti sistematičen. Vsekakor pa bo knjižica prav mnogim dobrodošla ter jo toplo priporočamo. Naroča se pri „Prosveti“ (Ljubljana, Mestni dom) ter stane 20 vinarjev.

Gosp. abs. jur. Šandorju Hrašovcu na njegovo izrecno željo radi potrjujemo, da ni v prav nobeni zvezi s članki in noticami 11. številke „Omladine“, ki so naperjeni proti glasilu o. s. n. n. d. „Svoboda“ ter da sploh ni sotrudnik našega lista. G. Hrašovec ni niti član kake naše organizacije, niti vobče pristaš naše struje. — Uredništvo „Omladine“.

Izjava. „Svoboda“, II. št. 3. in 4. piše o meni sledeče: Sicer pa je ta predsednik igral pri zboru jako čudno vlogo; v svoji sveti jezi, da se mu ni posrečilo dobiti podružnico v svoje roke, se je povspel do res radikalne izjave: „Od danes naprej ne gremo več z Vami, in naj trpi tudi strogo narodna stvar!“ — Na to izjavljam, da je vsa stvar popolnoma zavita v to svrho, pri lahkovernih ljudeh potom take agitacije škodovati i meni i „Taboru“. Resnica marveč je — kar lahko potrde takrat navzoči moji tovariši in tudi oni gg. Triglavani, ki so še zmožni objektivno poslušati in soditi — da sem grajal korak „Triglava“, ki nas je ž njim z enim glasom večine pahnil od primernega zastopstva v podružnici. „Kajti“, sem nadaljeval, „do zdaj smo nastopali v mnogih stvareh skupno, tako pred letom v podružnici proti Zarjanom, letos proti istim pri slovanskem podpornem društvu in v boju proti rektorju smo stali v eni vrsti. Po današnjem vašem nastopu bodo take skupne akcije otežkočene po vaši krivdi! Ne vem sicer, kakšno taktiko bo sklenil „Tabor“, toda utegnilo bi se pripetiti, da se sklene, z vami ne več iti, tudi če bi navidez trpela narodna stvar. (Oho! klici.) Seveda „Tabor“ ne bo zanemarjal svoje narodne dolžnosti, ampak jo bo zvesto izpolnjeval tudi brez Vas, odgovornost za posledice pa bodete nosili Vi!

To je smisel mojih besed in menda tudi sosledje ni mnogo drugačno, kolikor se še po dveh mesecih morem spominjati.

Sodbo o mojem nastopu in manirah Triglavanov — ki se posebno jasno kažejo tudi v imenovanem dopisu — prepuščam nepristranski javnosti.

V Nemškem Gradcu, svečana 1908. Mirko Černič.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Gospod *R. M.*, učitelj: Vaše pismo prejel. Hvaležen sem Vam za podatke — za stvar se resno pobrinemo. Obširneje v pismu kakor hitro mi pripusti čas. — *Devo*, Gorica: Poslano porabim prihodnjič. Pošljite mi statistiko! — *Quidam:* Pride v prihodnji prilogi. — *Korotanski:* Oprostite, da sem tako brezobzirno krajšal. Za enkrat je bilo veliko preveč, pričujoča številka pa je zadnja. — *Koper:* Prihodnjič. — *Rusmir:* Hvala! Ravnotako; tudi drugo iz Vašega kraja. — *Ljubljana, F. J.:* Statistiko prihodnjič, moramo jo pa imeti iz vseh zavodov. Prosim, poskrbite. — *Gradec:* Nekaj vposlanega sem moral odložiti, prostor ne dopušča!

Vsem gospodom in tovarišem sotrudnikom ob koncu letnika prisrčna hvala s prošnjo, naj jih tudi novi letnik polnoštevilno zbere v krogu „Omladine“.

Uredništvo.